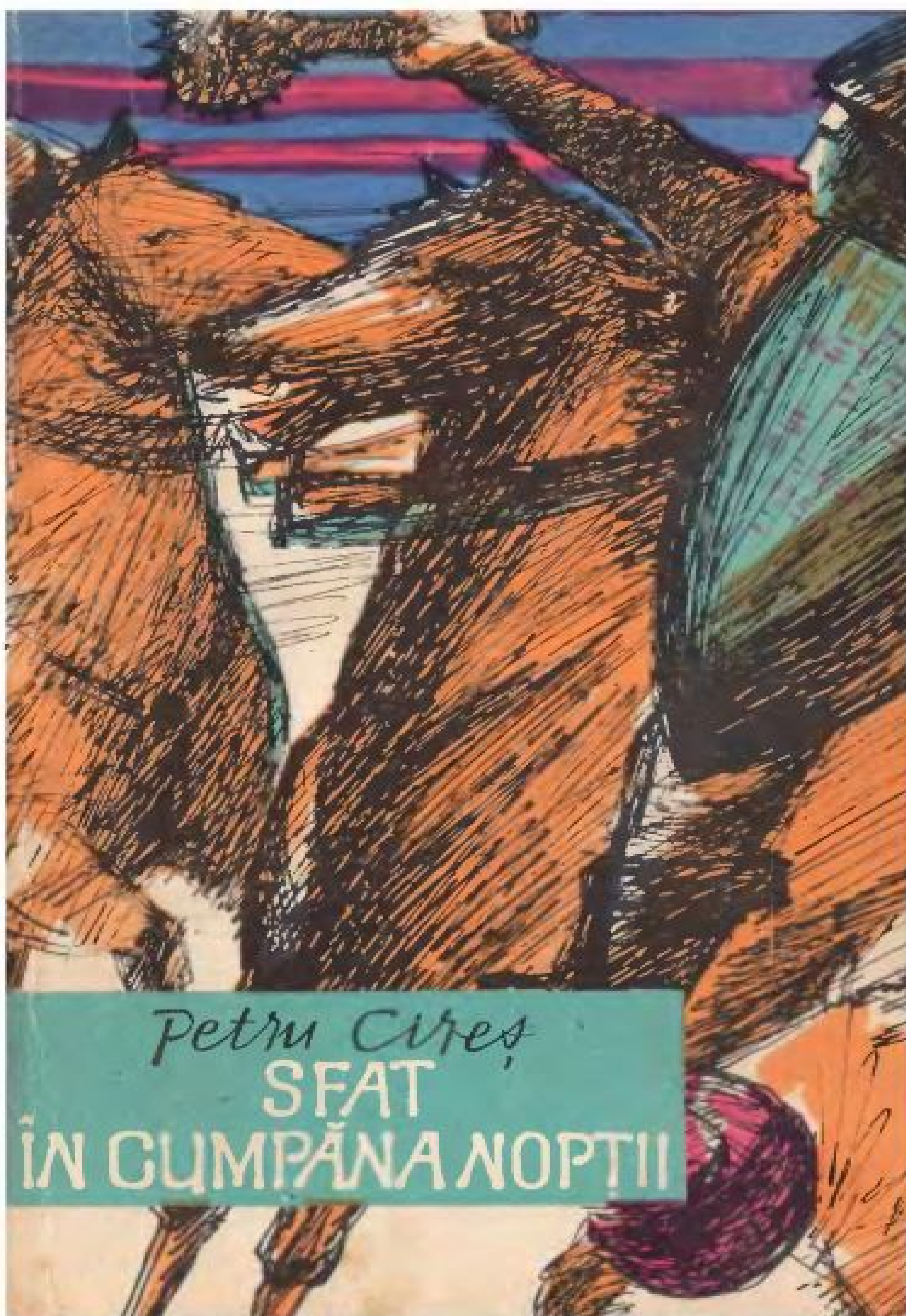

Petru Cireș
SFAT
ÎN CUMPĂNA NOPȚII

Sfat in cumpana noptii

Cover
Necunoscut(ă)
COLECȚIA CUTEZĂTORII

PETRU CIREȘ

SFAT ÎN CUMPĂNA NOPȚII

Necunoscut(ă)
Versiunea digitală 1.0 – octombrie 2022

Realizată după volumul apărut la Editura Tineretului, București, 1963

Necunoscut(ă)

Sfat in cumpana noptii

1 OAMENI, TAINE ȘI ALCĂTUIRI

În acel ceas, al zecelea de la răsăritul soarelui, ziua se pierdea repede, din ce în ce mai repede, lăsând spre răsărit grămezile vinete de nori încremeniți parcă în așteptarea zilei următoare. La apus, sub o geană de nor, jucau în roșietic semnele zilei care trecuse.

Nimic din tăria gerului năprasnic ce bântuise în timpul iernii nu se mai putea închipui, ci numai troienele spulberate de crivăț – îngrămădite la opreliști și subțiri la loc întins – arătau că vânturile au lucrat vajnic și că a fost omăt din belșug. Sfârșitul zilei era molcuț și de pe crengile desfrunzite, greu aplecate, omătul cădea, slobozindu-le ca din arc. În lumina asfințitului, fața troienelor neumblate bătea în trandafiriu și se arătau semne de dezgheț. Șiroaie încă ascunse șopteau tainic, croindu-și drum nevăzut. Nimic, niciun zgomot de ființă nu se auzea; și până la marginea pădurii îndepărtate nu se vedea decât ici-colo câte un dâmb printre copacii rari, crescuți din cioatele rămase la tăierea pădurii ce va fi fost întinsă până în acel loc.

Ca din pământ, din nemișcare și tăcere, țâșniră deodată doi șoldănași. Din fuga lor mereu piezișe și zvârlită se cunoștea teama cu care porniseră din câmp spre pădure. În urma lor, până hăt-departe, nu era nici lup, nici vulpe, nici buhă, căci oricare din aste lighioane le-ar fi călcat iepurilor îndeaproape și s-ar fi văzut. Numai că om trebuie să fi fost, și chiar a om arăta pata din zare care se mișca pe albul întins. Om ostenit, om beteag de un picior, fiindcă cușma lui neagră sălta mereu, în pas rar, prea rar pentru ceasul târziu și pentru pustiul acela în care cale de multe ceasuri nu putea sălășlui niciun suflet și nici nu se găsea vreun adăpost pentru mas pe timp de noapte.

Omul mergea șchiopătând către pădure. Să tot fi mers de la asfințit încă vreo trei ceasuri, până ce a ajuns la malul unei văioage, în marginea codrului. Acolo s-a oprit de parcă atâta îi fusese calea. Răsuflă adânc și se îndreptă din șale, încet, de credeai că ar crește din nămeți. Înălță capul către înaltul cerului, în căutarea Carului, și atunci, de sub cojocul mițos, care

arăta mic față de statura cea adevărată a călătorului, i se ridică barba deasă și țepoasă, tușinată cu grijă.

Palele norilor s-au desfăcut atâta cât călătorul să poată zări pe cer puțin din pulberile Găinușei, după care s-au unit iarăși. Îndreptat din șale, cu capul sus, fără să mai șchioapete, omul porni către o înfrățire de arbori bătrâni, spre miazănoapte. Ajuns acolo, începu să pipăie scoarța copacilor, căutând semne pe care se vede că le știa. La un anumit tei se opri, vârî mâna sub haină și scoase din chimir tacâmul de scăpărat, trase amnarul pe cremene și, la lumina scânteielor țâșnite din piatră, ca de sub ciocanul faurilor, văzu ce căuta. Tresări însă la auzul unui freamăt și, lăsând din mână scăpărătorile, scoase într-o clipită de sub cojoc un jungher gol, al cărui oțel străluci în bezna albită de troiene. Auzi și simți suflare omenească în preajmă. Ridică mâna și lovi… lovi în plin, fiindcă icnetul s-a ridicat dinspre partea unde împlântase arma; și l-a auzit, l-a auzit odată cu zarva unei gloate care s-a năpustit asupra lui.

Fără niciun cuvânt, fără să se vadă unii pe alții, s-au prins în luptă aprigă și s-au bătut, tăindu-se în junghere și paloșe, pălindu-se printre copacii codrului des, pe omătul care se înnegrea de sângele lor.

La miez de noapte, la marginea codrilor, lângă teiul însemnat s-au adunat lupii. Agățată de ramura unui măceș, o fleandură de strai flutura în suflul vântului călduț care se stârnise dinspre miazăzi. Norii se despărțeau, arătând lumina rece a lunii în cel din urmă pătrar.

Pe locul răscolit și înnegrit de sânge, lupii n-au găsit nimic de mâncare. Numai cât sângele l-au lins lătrând nemulțumiți. Și-au întors mirosul către vânt și apoi, cu botul pe urmele oamenilor, au pornit scheunând și chefnind, mușcându-se între ei dar fără să se vatăme, fără să se încaiere și fără să se omoare.

În miezul codrilor, acolo unde nu se putea bănui, se ridica, numai oleacă deasupra pământului, un acoperământ. Pornea dintr-un mal înalt și se sprijinea pe zidărie de piatră, lucru neobișnuit în acele locuri. Stratul de omăt se așezase pornind din deal, făcând una dâmbul din înaltul lui cu acoperișul. Numai fața clădită din piatră, cu mai multe uși și cu ferestrele înguste, arăta în lumina zăpezilor că e o așezare întemeiată, un fel de curte întărită.

Oamenii care se înfruntaseră la poalele teiului însemnat se îndreptau spre curtea ascunsă. Erau oșteni, după îmbrăcăminte, și duceau între ei – cu mâinile legate la spate, împins cu sulițele – străinul prins.

Acel străin, sângerat la față și la trup, mergea trufaș și fără cusur. Nu mai șchiopăta. Ținea capul sus, iar barba-i scorțoasă de sânge sta în afara cojocului. Nu mai avea cușmă, iar de sub îmbrăcăminte i se vedeau bumbii hainei de postav verde, contăș boieresc de curtean.

Era de mirare pentru oșteni cum de n-a scos o vorbă boierul acela, cu toate că l-au ispitit în toate chipurile. Nici dacă știa moldovenește nu au putut afla. Dar și mai de mirare era cum s-a luptat, de i-a zdrobit numai cu mâna goală, după ce i-au smuls jungherul. Icnea, mușca și strângea în mâini, ca-n clește. Lua pe câte unul și-l ridica și mai apoi îl trântea de copaci sau îl repezea în ceilalți. Nici cu paloșul nu te puteai apropia să-l tai, fiindcă se ferea tare și nici nu știai dacă nu-ți aruncă în tăiș pe vreunul din oșteni.

Numai după ce s-au depărtat toți roată în jurul lui, ștergându-și sudoarea și sângele de pe față, au început a-l lovi de departe, cu sulițele și ghioagele, de l-au doborât. L-au legat strașnic, dar nu l-au putut duce decât când l-au trezit și i-au dezlegat picioarele, ca să poată umbla singur.

Când și-a venit în fire, a scrâșnit din măsele, a oftat, a scuipat, s-a uitat roată împrejur și i-a văzut mulți. S-a ridicat în picioare, s-a scuturat și s-a uitat către dâra lăsată de oșteni atunci când veniseră, pesemne să-l pândească.

După ce a văzut cărarea, s-a îndreptat spre ea și a început a umbla drept și semeț către odăi, de parcă le știa. Dar nu a răspuns la nicio vorbă de întrebare. Pe oșteanul ce-l prinsese de picioare l-a înjunghiat în pântece dintru început, de nu se mai putea ține. Și încă mulți alți oșteni fuseseră tăiați, în încleștare. Era de mirare ce fel de om putea fi acel străin.

Ușa de lemn de stejar bătută în platoșe și ținte de oțel, legată cu lanț greu și ferecată în lacăte cu două chei a fost anevoie descuiată de un oștean căruia îi atârna de cingătoare un iatagan. Străinul a fost mai întâi pipăit și apoi dezlegat, după care l-au împins în încăperea descuiată, ușurel și cu grijă, ca pe un om cinsteș ce părea că este. În bezna odăii, omul nu a văzut mai întâi nimica. A auzit doar gemete și văicăreli, stinse și rare, ca de la ins în suferință.

În vatră se ivea, sub spuză, câte o scânteioară pe care o ațâța vântul de câte ori sufla prin hoarnă. Cu ochii sticliți, omul căta în toate părțile, fără însă ca să vadă. Cu încetul, zarea zilei se arăta prin ferestrele înguste, cu

drugi zidiți în mijloc. Străinul se așeză lângă vatră, depărtat de locul de unde se auzeau gemetele.

Bolnavul a simțit că a intrat ființă de om în odaie. Cu glas moale a întrebat într-un târziu:

— Care ești cel de-ai intrat?

Străinul a tresărit, dar n-a răspuns. Își făcuse el o anume socoteală. Glasul bolnavului îi era cunoscut, dar trebuia să mai aștepte și să socotească bine până să răspundă. Căzuse într-o capcană și nu se învoia că s-a lăsat prins ca un copilandru. Să aștepte deocamdată, să audă și să vadă. La o adică, nici mort nu va ști nimeni cine este el și care i-a fost vrerea. Îi va veni poate prilejul să scape.

Dimineața și-a arătat, numai câteva clipe, lumina trandafirie a soarelui oprită de caierele norilor subțiri și creți, jos de tot, în răsărit. Deasupra capului, în mijlocul cerului, se alergau unii pe alții norii vineți, burzuluiți, gata să se spargă în pământ, cu gheața și frigul din ei.

Pan Vlaicu, fratele doamnei Oltea, unchiul drept al lui Ștefan, cel de dreaptă moștenire la scaunul Moldovei, se închina gemând ușor, gândind în fel și chipuri la unele și altele, mai ales la cele ce a petrecut și pătimit în răstimp de două zile. Cu tertipuri, pe care acum abia le înțelegea, oamenii domniei l-au tras în capcană. L-au prins și l-au dus în silnicie, l-au legat și l-au azvârlit în acea încăpere.

Gândul Vlaicului fugea de la una la alta, în fierbințeala durerilor. Rănile dobândite în luptă se stricaseră pesemne, căci nu le mai simțea. Privea la străin din când în când, cu milă și nedumerire, uitând de durerile lui.

„Numai de-ar conteni icnetele, bietul om. Stă ghemuit lângă vatră și tresare, dar nu deschide ochii. Cum de l-au prins? Era oare singur sau însoțit? Cu câțiva ani în urmă avea încă părul ca pana corbului, iar acum este cărunt de-a binelea. Să fie oare cu adevărat Tomșa, fratele lui Cozma Șendrovici? Ce bărbat vrednic și de credință! Da, da, el este, Tomșa! Este chipul întocmai al fratelui său Cozma; și numai pe el îl putea trimite Ștefan să tocmească oameni și cai. Nimeni altul nu ar fi fost vrednic să intre în țară pentru astfel de treabă.”

Vlaicu avusese veste cum că la început de mărțișor, în zilele Dochiei, va veni solie pentru ca să facă legământ cu boierii știuți și să strângă în taină oaste.

„Blestemații și vânduții! Ne-au prins pe amândoi; și acum intrăm fără îndoială pe mâna gâdelui lui Petru Aron, care ne va scurta.”

Boierul se frământa cu gânduri schimbătoare, unele mai însemnate, altele mai mărunte, ca omul care stă la popreală și care își face socoteli.

Dar iată că Tomșa deschise ochii. Privi către Vlaicu cu băgare de seamă. Vroia să se ridice, pentru a veni la culcușul în care petrecuse noaptea unchiul lui Ștefan, pe care-l prepusese bine de la început, după glas. Trebuia să-l facă să priceapă că nu le este îngăduit să glăsuiască tare, ci să se înțeleagă în șoapte, pentru a nu se da pe mâna asupritorilor care așteaptă și ascultă, feriți cine știe unde, ca să afle cine sunt ei și ce vor.

La cea dintâi încercare de a se scula din loc, carnea i s-a încrâncenat de durere. Mădularele îi erau zdrobite de pe urma încăierării din pădure. Și-a adus aminte că era crestat și sângerat la față. Cu mâini străine, pe care le ridica greu și încet spre față, se pipăi. Își simțea barba înnăclăită de sânge închegat și uscat.

Se întoarse puțin într-o parte, pierzând din ochi pe Vlaicu; și toate cele ce au urmat s-au întâmplat doar din această scăpare de o clipită, fiindcă din gândurile lui, Vlaicu și-a aruncat privirea spre Tomșa. A văzut că s-a trezit, a înțeles că-l chinuie durerile și – în neputința de a-i fi altfel de folos, fiindcă el însuși era umilit, lovit și rănit – a dat glas tare, din inimă, aleanului și durerii de a-l vedea în halul acela pe omul pe care-l știa altădată mândru și semeț.

— Tomșa, dragul meu, vai de tine și de noi, Tomșa Șendrovici.

Mare i-a fost deznădejdea lui Tomșa când și-a văzut stricată toată socoteala. A dat mai întâi cu ochii roată împrejur ca să vadă cine l-a putut auzi pe pan Vlaicu; dar și-a luat îndată seamă, fiindcă cine i-o fi pândind nu se arătau și nu se vedeau.

Uimirea pe care a văzut-o pan Vlaicu pe chipul și în făptura lui Tomșa l-a făcut să glăsuiască și mai tare:

— Tomșa, ne-au prins tâlharii și a rămas măria-sa Ștefan fără știre dinspre partea asta.

„Ne-am prăpădit, pane!” gândi Tomșa Șendrovici; și aducându-și palma peste ochi, fără să răspundă, a icnit de necaz și de durere.

Afară, volbura se întețise în așa fel, încât nu se mai putea ști care-s cerurile și care-i pământul. Cei ce aveau de umblat și robotit rămâneau fără suflare, mușcând înecați din văzduhul îndesit de fulgi mari și ace de gheață.

Nu era chip să iasă nimeni din adăposturi, nici oameni și nici dobitoace. Mugeau vitele în staule și nechezau caii în grajduri, iar oamenii în odăile lor se căzneau să astupe hornurile pentru ca trâmbele să nu spulbere cenușa din vetre și să se aprindă boclucurile îngrămădite în preajmă.

În toiul vânzolelii, fără să-i pese, sta afară un oștean. Dacă ar fi stat de pază, atunci ar fi fost fără doar și poate îmbrăcat cu șuba străjilor și ar fi purtat suliță, arc și platoșă, pe lângă altele. Dar nu era de strajă. Arăta a fi nehotărât. Nu știa încotro s-o apuce, unde să intre, în care odaie și ce anume trebuia să facă.

Era cu adevărat tare greu să hotărăști ce-i de făcut într-o astfel de împrejurare, când inima îți spune într-un fel, iar legământul ostășesc într-altul.

Omul nehotărât, care ședea afară în toiul vânzolelii, nu era altul decât mai-marele celor șaizeci de oșteni ce se găseau în tabără la odăile de piatră, trimiși de către Petru Aron, cu poruncă strașnică să prindă și să aducă în târgul Bârladului pe uneltitorii care s-au dat de partea lui Ștefan al lui Bogdan, cel ce umblă cu gânduri și socoteli în preajma scaunului domnesc al Moldovei. Iar el, Gheorghie Alvanitul, sutaș de oaste, era legat cu jurământ de Aron-vodă, în fața crucii și a lui Teoctist, mitropolitul. Iar dacă mai punea la socoteală și împrejurarea că până mai alaltăieri, înainte de a se fi tocmit în steagul Bârladului, se găsea încă în tagma monahicească, călugăr crescut între schimnici, apoi cu atâta mai anevoie era să poată fi dezlegat de călcarea jurământului. Iadul satanelor era anume făcut pentru ca pe cea lume să muncească pe acei care trăiesc în strâmbătate, dar mai ales pe cei ce-și calcă legămintele.

Dar iată că l-a cuprins îndoiala și-i apleacă cumpăna cea statornică a credinței către partea inimii. Păcătoasă este inima omului care, la anume vremuri și întâmplări, năpădește peste tot în ființa lui, de-i schimbă gândurile cele mai nestrămutate, slăbindu-l din tăria lui bărbătească. Zvâcnește cu nerăbdare și neostoit, până ce calcă bietul om tot ceea ce a crezut că-i mai temeinic. Inima este aceea care biruie asupra gândului; și hotărârile cele mai mari din viață le ia omul după îndemnul inimii. Ce-a folosit el, Gheorghie, că i-a prins și umilit pe cei doi boieri care stau închiși în chilerul de lângă spătărie? Jupân Vlaicu, unchiul lui Ștefan și cumnat al lui Bogdan-voievod, cel ce a fost scurtat de cap la Răușeni de către Petru Aron, s-a prins în capcană ca un copilandru. Și dimpotrivă, ce aprig a fost Tomșa Șendrovici și cât de tare s-a bătut el, de i-a stăpânit numai din mâini

pe cei șase oșteni care l-au prins! Și ce înțelept a fost că, dacă nu l-ar fi cunoscut încă din copilărie, nimeni și pentru nimica nu ar fi aflat cine este. L-ar fi dat totuși în vileag Vlaicu, cu mâncărimea lui de limbă.

Gheorghie își amintea și zâmbea de vorbele nepotrivite ale Vlaicului, din care oricine ar fi cunoscut cine sunt acești prinși și ce gânduri purtau. Aveau socoteli mari, mari de tot, de care aflase mai demult Gheorghie, din zvonuri, păreri ce s-au întărit atunci când din vorbele auzite au prins a se înfiripa în mintea lui gânduri ce i se păreau din ce în ce mai drepte.

„Da, da! Au dreptate cei ce uneltesc împotriva domniei, fiindcă de acolo începe toată stricăciunea. Nevolnici, lacomi și ucigași, domnii care au urmat lui Alexandru-voievod cel bătrân s-au abătut ca turbați asupra țării pe care au cumpărat-o, unul după altul, de la boierii cei mari și au vândut-o crailor străini. Iar boierii cei mari se bucură de neputința domnilor, pentru că în vârtejul și vânzoleala schimbărilor ei agonisesc și își întind puterea, asuprind pe cei mulți care, până la urmă, plătesc toate gloabele. Boierilor nu li-i de țară, ci numai de binele lor, așa că dimpreună cu domnii închină și vând ceea ce-i al mișeilor, de la care strâng cu silnicie și nedreptate. Numai că dacă în loc de unul vine un altul în scaun, și dacă domnitorul cel nou are să fie la fel cu ceilalți de mai înainte, boierii s-or bucura și le-or crește mai departe puterea, aureturile în sipete și bărdăhanele; iar țara se va bejeni de asuprire și obidă.”

Afară era vuiet înfundat de vifornița. Fulgi mari și deși, alungați de vânturi, întunecau puțina pată de cer a rariștei, la marginea căreia se găseau odăile durate în piatră.

Gheorghie a băgat de seamă că-i încărcat cu totul de nămeți. S-a tras într-un cotlon acoperit și s-a scuturat de omăt, dar nu a intrat în niciun chiler, căci nu hotărâse încă nimica în privința celor prinși; și nici în trapeză sau în spătăria odăilor nu putea intra, fiindcă aici trebuia să dea porunci ca să-i ducă la Bârlad pe boieri; și nici în chilerul lor nu se putea duce, fiindcă nu știa încă ce trebuie să le spuie.

Gândurile alvanitului începură a se răsfira cuprinzând adâncimi ale vremurilor, legând ceea ce a fost altădată cu ceea ce apasă asupra zilelor de azi. Jupânul Tomșa, cunoscut și cinstit ca om de vază, îi era ca un frate, încă din copilărie.

Erau același leat Gheorghie și Tomșa și petrecuseră copilăria amândoi, ca frații, de nici nu se cunoștea că Tomșa era din boieri. De cum a început

Gheorghie să-și vădească vârstele de flăcăiaș, tatăl său, Ahmid, l-a mânat la Croia, târg din țara alvaniților. Acolo murise moșul său și lăsase ceva avere, oi și capre pe care Gheorghie le-a vândut pe aur; după care s-a dus la călugărie, la mânăstirea Zografu de pe muntele Atonului.

Gheorghie a învățat canoanele și cântările, și slujbele, până ce l-au socotit vrednic să fie trimis în lume, slujitor al bisericii. L-au scos din tainițele în care a luat timp de trei ani învățătură monahicească și l-au lăsat câteva săptămâni să umble prin toată mănăstirea. Și mare i-a fost mirarea și bucuria când l-a găsit slujind din amvon pe prietenul și fratele său din copilărie, Tomșa Șendrovici, care i-a arătat aceeași dragoste ca și atunci când, copii fiind, jucau pe malul Siretului poarca și bețele, oina cu mingea și alte jocuri băiețești.

Iar acum iată-l pe el, Gheorghie Alvanitul, în fața lui Tomșa, trebuind să înfrângă porunca domniei, care era strașnică și neîndurătoare.

„Șubredă domnie, și urâtă. Tare urâtă și cu multă obidă. N-au fost printre toți domnii, de la Alexandru-vodă cel bătrân și până astăzi, niciunul mai acătării. Petru Aron s-a și vândut turcului, de-i dă două mii de galbeni haraci. Și câte omoruri între domni și câtă vrajbă între boieri! Numai că tot bietul om de rând plătește gloaba, întotdeauna. Iar osmanlâii, spurcații, se hrănesc cu miere strânsă de la norod și cu toate bunătățile pe care le iau pe învoială, dar mai cu seamă cu anasâna. Și cu partea muierească s-au învățat, de fură copilele crude și le bagă în haremuri. Prădalnică liftă este aliotmanul. Prădalnici sunt și tătarii care se abat de pustiesc tot în cale și lasă numai foc și jale în urmă. Prădalnici sunt și birarii domniei, și boierii, și frații din Țara Românească. Și nimeni nu-i poate stăpâni. Nu s-a găsit încă unul din domni care să fie mai breaz. Se bejenesc bieții oameni din așezările lor, de nu mai dai peste creștin de moldovan decât spre munte sau în codri. Neguțătorii sunt jefuiți. Numai Vlad din Țara Românească le-a dat de hac hoților, că-i trage în țeapă și pe ei și pe hicleni1 de n-au mai rămas nici hoți, nici boieri în țara lui. Numai cu hoții care jefuiesc Țara de Jos n-a putut face nici Vlad nimica.

Dar ce mai ninge! Ce mai șuieră vântul! Crivăț curat. În odaia cea mică stau bieții oameni, cu frica de moarte. Li-i foame, li-i sete și nici de unele nu au. Și-s doar oameni de seamă și vor și ei să se facă o dreptate în țară. Măi, măi! Grea socoteală."

Hotărât, Gheorghie s-a înfățișat prinșilor, închinându-li-se cu cuviință și spunându-le vorbe ce i-au liniștit și înturnat din gândurile ce-și făcuseră

— Și așa, vasăzică, Gheorghie, în mâna și putința ta stă acum soarta noastră.

Nici Tomșa – care spusese lui Gheorghie aceste cuvinte – și nici Vlaicu, care se uita țintă la Gheorghie, nu mai erau îngrijorați de necazul în care căzuseră.

În chilerul strâmt, la căldura vetrei în care ardeau butuci groși, pluteau în amestec fumul fripturii – care se rumenea molcom la jar – și mirosul vinului fiert cu miere și cu mirodeniile pe care, de mândrețe și de gust, le scosese Gheorghie din chimir, ca pe lucruri scumpe și rare ce erau. Vinul din oala vârâtă în spuză începuse să facă la față un fum albișor și subțire, cu miros acrișor-dulce, înmiresmat de scorțișoară, piper și cuișoare. Cu ochii strălucind de mulțumire, Gheorghie le-a dat fiecăruia câte o ulcică și după ce a luat credința2, după datină, gustând el mai întâi, ca să nu fie bănuială, i-a îmbiat să bea.

Cu ulcelele fumegânde cuprinse cu amândouă mâinile, înfrigurați și slăbiți încă de suferință, cei doi sorbeau cu zgomot și lăcomie din vinul fierbinte și înviorător, uitându-se la Gheorghie și așteptând să prindă din vorba lui tot ce le era de trebuință. Fiecare râvnea la friptura mustoasă care se rumenea la jar înfiptă în țepușa pe care Gheorghie o învârtea din ce în ce mai des.

— Vedeți, boieri dumneavoastră! Inima-mi spune și mă îndeamnă să ajut și eu, cum oi putea, la strădaniile domniilor voastre. Atâtea văd – și mă înfior la gândul că bietul moldovean nu se mai poate deloc înfăptui. Nici nu seamănă, nici nu culege, ci lasă ocinele în voia domnului și se bejenește muritor de foame. Iar de-i un răstimp lăsat în pace, vin alte pacoste pe capul lui. Vin dăbilarii domniei care strâng și iau în silnicie tot ce găsesc, fără nicio noimă sau socoteală. Când și când se mai adună oamenii de se prind în luptă cu tâlharii. Sar cu coase și furci de-i potopesc când pot și ei. Dar din partea domniei sau dinspre partea boierească niciun ajutor nu au, ci numai obidă. Mare nedreptate și jale pe capul moldoveanului, și de aceea, dacă domniile-voastre aveți destulă putere, așa precum se vede, și dacă măria-sa Ștefan este gata să vie încoace, așa precum s-a zvonit, atunci aveți nădejde în noi și porunciți ce trebuie să facem. În afară de oștenii de aici, care-s în leafă, mai stăpânesc oameni din prostime și alți oșteni, cât și vestitori de taină, olăcari încercați. În scurtă vreme putem tocmi, dacă-i poruncă, căruțe și oameni de podvoadă, după trebuință.

Oprindu-și vorba, Gheorghie puse mâna pe un băț. Pe chipul său brăzdat și aspru s-a văzut limpede licărirea unui zâmbet. Dintr-odată s-a ridicat și, băgându-se cu totul în cotlonul de după vatră, împinse bățul printr-o gaură ascunsă, care pătrundea în odaia de alături. Un răcnet crunt și o sudalmă s-au auzit ca de departe prin peretele de piatră. Gheorghie, ieșind de după vatră, îngăimă, în timp ce se îndrepta repede spre ușă:

— Și avem la îndemână, pentru treburi de iscoadă și de mare taină, pe părintele Stratonic de la Mănăstirea Neamțului, pe care vi-l aduc numaidecât, ca nu cumva să scape, după ce a ascultat tot ce am vorbit.

La numele călugărului, Tomșa a tresărit, gata să verse vinul fierbinte din ulcică. Bucuria și mirarea se vedeau pe fața lui, spre uimirea lui Vlaicu, care nu mai pricepea nimica din cele ce se întâmplau. Și era cu adevărat de neînțeles, fiindcă prea multe se strânseseră deodată; iar de unde se aștepta la osândă, vedea o cale la care nici nu se gândea.

Nu înțelegea nici de ce Gheorghie s-a repezit afară și nici de ce a tresărit Tomșa, omul atâta de stăpânit, la auzul numelui unui anume călugăr. Dar Vlaicu a aflat îndată tot ceea ce nu știa; și a avut temei să se mire, fiindcă prin ușa lăsată vraiște de Gheorghie a năvălit o namilă de om șchiopătând, ținându-se cu mâna de un ochi și vorbind de nu se înțelegea nimica. Venea mai mult împins de Gheorghie și cu ochiul cel bun privea către cei din odaie, dar mai cu seamă spre țepușa cu hartanul de carne ce sfârâia uitată pe jeratic, cuprinzând cu unul și același ochi și fedeleșul de vin, și oala din spuză, și tot ce era de-ale gurii.

Pofticios om părintele Stratonic și cu atâta mai pofticios cu cât era față bisericească, schimnic doară, și mai cu seamă în postul cel mare. S-a închinat înaintea boierilor, cu cuviință, dar cu tâlcul cunoscut numai de Tomșa. Prin astfel de închinăciune, Stratonic voia să cunoască dacă este slobodă vorba și dacă părintele arhimandrit Amfilohie primește să se arate că-i este om de credință.

— Mă închin în fața domniilor-voastre cu plecăciune, oricine ați fi, și vă poftesc să nu vă fie cu supărare răcnetele ce le-ați auzit și care de la mine au pornit, când s-a desfăcut, de umezeală, arcul panului Gheorghie. Și atâta m-am speriat și m-a durut, că mi-a venit cu înecăciune… hî! hî! hî! de nici de glăsuit nu mai pot. Hî! Hâc! Ia dă-mi, pane Gheorghie, rogu-te, niscai apă de băut… Și trăgând cu ochiul către oala cu vin fiert: Numai să nu fie rece, că mă dor de trei zile gâlcile, bată-le pustia…

— Fii binevenit, părinte Stratonic! răspunse Tomșa. Și pentru a-i arăta că poate vorbi și i se poate înfățișa ca unei fețe bisericești ce era, făcu semnul crucii asupra schimnicului: Și Dumnezeu să te binecuvânteze, cunoscându-te ca fiind om de credință al măriei-sale Ștefan și al nostru.

Astfel a aflat Vlaicu că Stratonic era om de încredere de-al lui Tomșa și prieten de-al lui Gheorghie, că avea din partea lui Tomșa anume împuterniciri și că sprijinea dintru început cu totul pe cei ce se aflau de partea lui Ștefan.

Au stat oamenii la sfat, au sporovăit și au chibzuit ce urmează să facă. Au repezit olăcari de taină cu vorbe și cu semne la unele curți boierești și la sloboziile rămase încă din vremea lui Bogdan-voievod, tatăl lui Ștefan, pentru a ridica oastea boierească și de țară în ajutorul tânărului voievod.

Dobrul, diacul, era pe cale către Țara Românească, pornit de la lăsatul secului. Nu purta cu el cărți, ci avea vorbe de la boierii ce rămăseseră încă pe lângă Petru Aron. Știa Tomșa Șendrovici tot ce trebuia să fie împlinit pentru izbânda lui Ștefan asupra lui vodă Petru Aron, iar jupân Vlaicu a trimis semn și vorbă lui Serchiz, jude armenesc de târg la Suceava, care avea de demult carte scrisă de la el pentru partea bănească.

Ștefan se îngrijise din partea vistieriei la prietenul său Iațco Hudici, cu care era legat îndeaproape. Dar mai era nevoie mare de bănet și numai în cămările zarafilor și neguțătorilor se mai putea afla; iar neguțătorii nu descuiau lăzile și nici pungile nu le slobozeau fără bună socotință și chibzuială adâncă.

Se zvonise că Ștefan al lui Bogdan ține partea prostimii, așa că veneau moldovenii în cete, din ce în ce mai mulți, și se alăturau oștirii care avea să-i izbăvească, cum spunea în sfatul cu soții săi Tomșa, așezat adânc în culcuș, alături de Vlaicu, ascultat cu ochi stecliți de Gheorghie și de Stratonic.

Afară se întunecase de-a binelea. Ziulica toată s-au tot purtat, în fața celor patru oameni, chipuri felurite. S-au dat poruncile de trebuință și se așteptau pe a doua zi vești din ținuturile mai apropiate și mai ales din tabăra lui Ștefan.

Ostenit și cu grija faptelor ce aveau să urmeze, Tomșa a lăsat o clipă capul în piept. Se așternuse tăcere în chiler. Toți erau cu gândurile la ce avea să se întâmple și de-abia își dădeau seama de vijelia care toată ziua nu mai contenise și stăruia încă. Troienele erau așezate până la ferestre. Grea treabă pentru olăcari ca să străbată căile până hăt-departe, unii până la Suceava.

Gheorghie scormonea spuza din vatră. La licărul scânteilor ațâțate de vânt, chipul său se vedea încruntat și îngrijorat. Vlaicu simțea grija alvanitului, dar nu știa temeiurile și nici de întrebat nu voia să întrebe, nefiindu-i la îndemână să ispitească pe omul care s-a arătat de așa mare credință. Numai că Gheorghie parcă ar fi fost întrebat, de și-a dezvăluit gândul.

— Mă tem, domniile-voastre, că nu m-am priceput să-i răsplătesc unui prieten de-al măriei-sale binele ce mi-a făcut. De ani și ani umblu să găsesc și să răscumpăr pe feciorii jupânului Arbore, cei de-au fost răpiți de nohai, dimpreună cu alți feciori de neam și din prostime. Era în anul 1445. Urât leat și de pomină! Se ațineau liftele de toate părțile de jefuiau și dădeau foc. Jupâneasa lui pan Arbore adusese pe lume la Sân Petru un fecior. Mare bucurie la curtea din Leucușani. Om cu milă, boierul a slobozit toți robii și a dat înapoi oamenilor satele răzășești de pe valea Bârlăzelului…

O clipă, Gheorghie s-a oprit din șirul povestirii. Apoi a spus iarăși:

— …Cu două zile înainte de Sân Petru născuse și muierea lui Ștefan Druță, vătăjel la curtea lui pan Arbore. Frumoasă muiere Rarița, și se șopteau vorbe despre ea și pan Arbore, mai cu seamă că jupâneasa lui stătea mai mult în Lehia, la neamuri, și era cam slută și firavă, iar Druță era mai mult pe coclauri și cam aiurit de felul lui. Rarița, cu toate că și ea era din neamul Druțeștilor, adică sământă de răzăși, s-a tocmit dădacă la curte, așa că alăpta amândoi feciorii. Îi străluceau ochii jupânului Arbore la vederea feciorilor, iar Rarița se uita la ei ca la niște boțuri de aur. Pe feciorul Marușcăi l-au botezat cu numele bunicului său despre Ivan Arbore, pe nume Iațco, iar pe celălalt – Luca. Purtau amândoi la gât cruciulițe de aur, pe lănțug tot de aur, anume scrise cu numele lor de Zorab aurarul, ca mărturii.

S-a auzit șoaptă dinspre partea Vlaicului, dar Gheorghie nu a luat în seamă zvonul, ci a urmat:

— La curte la Leucușani toate erau schimbate. Cămările erau pline, și pan Arbore a hotărât să ierneze la conac, unde avea tot ce-i era de trebuință. Tocmise slujitori și poruncise garduri înalte în jurul curții. Stăteau străjerii de pază de-a lungul întăririlor cu tolbele pline de săgeți, cu sulițe și zale, de parcă erau la Curte la Suceava. Se dusese vestea despre curtea de la Leucușani și asta n-a fost a bună.

Nenorocirea s-a întâmplat pe o vreme ca asta, în câșlegile Crăciunului. Straja amorțise de ger și nu se mai vedea de viscol nici până la mână. Odăile boierești erau întunecate; numai o candelă de veghe licărea în

chilarul feciorilor, unde Rarița asculta trează vânzoleala de afară. Druță prinsese zvon despre ceva și se uita de afară prin fereastră, mai în fiecare noapte, ca să vadă când vine Arbore la feciori și dacă bănuiala lui are temei. Deodată s-au auzit șuierături și tropote de cai înfundate de omăt. Străjile au început a răcni, dar degeaba, căci au potopit asupra curții sute de nohai, urlând ca lupii, cu făclii aprinse, și au pus foc. Au spart, în scurt, ușile, s-au năpustit în conac, au pălit și au ucis pe cine au întâlnit, au încărcat boclucuri de preț din conac și de-ale gurii din cămări, l-au strivit, mai să-l ucidă, pe pan Arbore și pe oștenii găsiți în cale, au zvârlit-o pe jupâneasa Marușca, pe Rarița și pe feciori, precum și pe toate muierile tinere, în căruțele lor, au întețit focul la conac și la hambare și apoi au luat calea către Bârlad. Nimeni nu a putut face nimica. Druță a stat lipit de zid și a văzut toate cele ce v-am povestit și din asta i s-a tras că a rămas încremenit, și mai nebun ca înainte, până la moarte. Iară bietul pan Arbore și-a pierdut și el mințile, de a fost mut doi ani și mai apoi a rămas de clătina toată vremea din cap; și vorbește într-aiurea așa, din senin, când nici nu te gândești.

— Vorbele jupânului Ivanco – se împotrivi Vlaicu – au un înțeles mai adânc decât priceperea noastră, Gheorghie!

Alvanitul a dat din cap a înțelegere și a povestit mai departe

— Pe mine m-a miluit pan Ivanco Arbore într-o împrejurare de așa fel, că numai o dată într-o viață de om poate cineva să facă un bine atât de mare. În durerea lui mi s-a destăinuit și eu m-am prins să-l ajut, știind că nohaii păstrează pruncii și nu se ating de ei, ci îi cresc în legea lor spurcată. Și iată că am izbutit să aflu, după ani de zile, că feciorii lui trăiesc. Am trimis după ei de i-a răscumpărat și trebuia să mă reped azi la Bârlad ca să-i întâmpin.

La auzul vorbelor din urmă ale lui Gheorghie, Tomșa Șendrovici a tresărit. Ca un șarpe i s-a strecurat în inimă îndoiala. Ce să caute alvanitul pe o vreme ca aceea, la Bârlad? Să fie adevărată povestea cu feciorii lui Arbore? Sau era la mijloc vreun vicleșug de om hain, iar ei ședeau la popreală, după ce s-au dat pe față și au mai tras după ei și pe alții?

Într-o clipită, Tomșa a luat o hotărâre:

— Te-oi însoți, Gheorghie!…

— Nu este bine și nici nu-i nevoie. Știu la ce te gândești, pane Tomșa, dar nu ai temei să mă bănuiești… Eu… nu mă supăr pentru atâta. Ești în drept să gândești în fel și chipuri, ca să iasă bine socoteala. Te-oi liniști de îndată însă, fiindcă iată, aici am carte pentru sosirea pe ziua de astăzi la

Bârlad a panului Conti, neguțător din Ghenua, care vine de-a dreptul de la Chefea, din Crâm. Și în această carte pomenește dumnealui de băietanii jupânului Arbore, pe care i-a răscumpărat de la tătari.

Gheorghie își dezbumbă găietanele surtucului, ridică până sub bărbie împletitura de lână și din chimirul lat pus peste cămașă scoase împăturit răvașul ce-l primise. Era scris cu buchi sârbești, frumos aduse din pană, cu cerneală verzuie, pe hârtie de in, slăbuț cenușie. Dintr-o ochire, pan Tomșa și-a dat socoteala că Gheorghie nu băznește. În ochii săi ageri a sclipit o luminiță, pe care a priceput-o bine Gheorghie. Era lumina înțelegerii și a părerii de rău pentru îndoiala ce a avut-o numai o clipă.

Gheorghie a plecat către Bârlad cu inima grea de povara tainelor pe care le aflase. Ajuns la marginea târgului s-a suit nerăbdător pe capra saniei, în locul surugiului, și a mânat singur caii, peste apa Bârladului, pe zăpoare, de a ajuns la curtea lui pan Arbore, pe Dealul Cioclilor, în mai puțin de o mică de ceas. A lăsat caii și s-a repezit într-un suflet spre scările pălimarului, unde, cu brațele deschise, îl întâmpină pan Arbore. Cu bucuria pe chipuri, cei doi bărbați s-au îmbrățișat fără vorbe.

În pragul casei, pe pălimar, s-a ivit încet de după ușă capul ghenovezului, cu gura pungită de mirare și taină prefăcută, dând din cap ca de obicei, frecându-și fără contenire și iute mâinile, de parcă le spăla una pe alta. Zâmbind și chițcăind bucuros de treaba făcută, a deschis brațele spre Gheorghie, care, după ce i s-a închinat, s-a lăsat îmbrățișat și de acest om, la care obișnuit inima părea să nu intre în socoteli, fiindcă era amarnic de tare în neguțătoriile lui, în care se arăta fără milă.

L-au îmbiat amândoi în casă, în spătărie, care era înmiresmată de busuioc și de abureala frumos mirositoare a cerii făcliilor ce începeau să se stingă. În pragul unei uși s-au arătat, ca doi bujorași, doi flăcăi îmbrăcați la fel, în straie tătărești, tivite cu fireturi. Găitane late le împodobeau pieptul și umerii. La mijloc erau încinși cu brâie din cordele împletite în luminile curcubeului. Purtau în picioare un fel de colțuri din meșină. Fața le era încruntată și țineau capul în jos. Pe cap aveau turbane.

S-au oprit lângă prag fără să se uite înainte. Frământau mâinile prinse una de alta, sucit, în față, și-și trăgea nasul când unul, când celălalt.

— Ia să vedem, băieții tatii. Hai, sus capul!

Băieții n-au ridicat capul, dar Gheorghie a văzut pe dată mare asemănare între ei și pan Arbore, dar mai ales între ei doi, de nu-i puteai

deosebi. Aveau păsurile ca pliscul șoimului, numai că pe la jumătate se lățeau puțin într-un gheb, ca la pan Arbore.

„Adevărat este atunci, își dădu cu părerea Gheorghie în gând, că amândoi feciorii sunt ai boierului; dar nu se va putea ști niciodată care le-a fost mama, decât dacă sunt însemnați într-un fel.” Ca și cum l-ar fi înțeles, Ivanco s-a întors către Gheorghie și cu glas scăzut i-a spus:

— Nu-s însemnați, prietene, fiindcă jupâneasa mea s-a prăpădit departe de ei, iar Rarița a fost ținută deoparte, până ce au avut copiii doi ani. Când i-a găsit iarăși, nu știau decât graiul tătăresc, fiindcă au supt amândoi de la o tătăroaică care i-a crescut. Pe cel de-l cheamă Medli l-a numit Rarița, Luca; iar pe celălalt de-l cheamă Aadil și-a închipuit că ar fi Iațco; dar nu știe dacă-i adevărat, și nimeni pe lume nu poate să dezlege astă taină.

Cei doi flăcăiași, pierduți o clipită din ochi, au dat înapoi din fața sfatului strâns pentru înfățișarea lor. Și în prea mare grabă, unul din ei s-a împiedicat de prag de s-a întins cât era de lung pe podeală. Au râs toți trei de întâmplare și copiii s-au ascuns, rușinați.

Îndată după aceasta, s-a arătat prin ușa cea mică o slujnică înfofolită de nu i se vedea chipul. Avea într-o strachină feliuțe de slănină friptă, care sfârâiau încă. Aducea și o pită, subțioară. A pus pe masa de lângă sipet slănina și pâinea și s-a tras îndărăt pe ușa mare. Pan Arbore a luat de pe o poliță un clondir și trei cești, în care a turnat vinars. A făcut începătura după datină și a închinat cu oaspeții; dar el abia cât a gustat din băutură. Pan Conti și Gheorghie au înfulecat și au băut pe tăcute de le străluceau nasurile și degetele de unsoare, iar ochii – de tăria băuturii.

În acest timp, Ivanco Arbore s-a dus pe la toate ușile și le-a închis, după ce s-a uitat dacă nu ascultă cineva. Numai la ușa ce despărțea prin perdele trapeza cea mică de odaia în care se aflau a aruncat doar o privire, fără a mai căuta amănunțit.

S-a apropiat apoi de Gheorghie și, aproape șoptit, i-a spus, spre mirarea și spaima lui:

— În răclița de colo, prietene, am pus atâtea nestemate câte trebuie pentru două mii de oșteni călări, înarmați și cu toată hrana pe șase luni.

Spunând aceste vorbe, Ivanco i-a arătat lui Gheorghie o cutie ce se găsea în partea cea mai întunecoasă a încăperii, pe o policioară, lângă perdea. Cutia era de lemn de abanos, încrustată în sidef, din acelea pe care le vindeau neguțătorii veniți din părțile Brusei. Dar îi lipseau – și alvanitul a văzut aceasta – câteva din floricelele încrustăturii.

Ivanco Arbore a așteptat anume ca Gheorghie să vadă răclița și numai după aceea a spus:

— Răclița asta trebuie să ajungă până în trei zile în mâinile lui Ștefan. Ia-o și arat-o lui Amfilohie și lui Vlaicu, ca să știe că mi-am ținut vorba. Apoi sfătuiește-te cu ei cum să faceți ca să ajungă unde trebuie, la timp și fără lipsă.

Gheorghie s-a înecat cu vinarsul, de nu-i mai venea îndărăt răsuflarea. Roșu și cu ochii bulbucați, s-a ridicat de pe sipet, zăpăcit. Cu mâinile aruncate înainte, voia să vorbească, dar nu putea scoate nici glas și nici vorbă, ci numai tuse și horcăieli. Pan Conti râdea în barbă și chițcăia săltat, din când în când, de l-a apucat și pe el tusea. Numai Ivanco Arbore se arăta stăpânit și îngrijorat.

Gheorghie a pus ulcica pe prichiciul vetrei și s-a așezat înapoi pe perinele sipetului, unde lăsase adâncitură sub el. Gheboșit de umilință și de spaimă, dar mai ales uimit de întâmplare, se gândea cum de a putut afla pan Arbore, în așa scurtă vreme, despre fapte atât de strâns tăinuite. La care gând, pe care boierul i-l ghicise, Arbore i-a răspuns șoptit și cu tâlc, dar fără a se îngâmfa:

— Te-am pus în cumpănă de mult, Gheorghie, și te-am cântărit cu băgare de seamă; și numai că a ieșit bine socoteala dacă te-am primit în taina asta a noastră. Te-am găsit vrednic de cinste și te-am socotit părtaș al înnoirilor care se așteaptă, spre binele Țării Moldovei. Cât despre mirarea ta că am aflat atât de iute ceea ce tu credeai că-i o taină de nepătruns, apoi este bine să cunoști că am statornicit astfel ca orice olăcar, de oriunde ar purcede și în orice parte s-ar duce, să lase veste de iscoadă care ajunge la mine din vreme, știind în acest chip tainele cele mai adânci care se poartă cu vorbe sau prin cărți.

Nedumerirea lui Gheorghie se arăta din clipă în clipă mai mare, în timp ce ghenovezul cel gălbăgios chițcăia de se îneca, și-și freca mâinile. Le freca de bucurie că-l vedea pe Gheorghie ieșit din fire și nedumerit.

Ivanco Arbore s-a uitat la jupân Conti, cu zâmbet înțelept, după care a crezut că-i timpul să-i spuie lui Gheorghie o vorbă liniștitoare.

— Nu uita, frate Gheorghie, că un anume călugăr, pe care-l cunoști, te-a găsit ieri la odăile de strajă…

— Stratonic! Gheorghie a glăsuit cu mânie și mirare, îndreptându-se din mijloc. Și apoi, ridicându-se în picioare, a început a-și face cruce, ceea ce însemna că această veste a trecut marginile închipuirii. Când va fi avut timp

acel diavol să dea de știre jupânului Arbore de prinderea celor doi boieri? Se gândea ca nu cumva același împielițat de călugăr să dea seamă și în alte părți. Dar pan Arbore l-a întâmpinat pe Gheorghie cu vorbe care l-au potolit, rupându-l totodată să-i încredințeze pe boieri că pan Conti a avut grijă ca Ștefan să primească cele din urmă chervane cu arme și iarbă.

— Nu-ți puteam destăinui altă dată ceea ce ai aflat astăzi, fiindcă nici nu știam prea multe. Dar ceea ce ai făcut tu pentru izbânda noastră se va dovedi curând de mare folos. Știi prea bine că țara este în mare cumpănă. Cunoști vrăjmășia boierilor între ei și față de domnie, care nu se poate așeza temeinic din pricina hainilor și hiclenilor.

— Așa este, jupâne Ivanco – s-a auzit glasul alvanitului. Nu pricepea Gheorghie de ce pan Ivanco se tot uita la răclița așezată pe polița de lângă perdele și de ce-i tot făcea semne cu degetul la buze, ca și cum i-ar fi cerut tăcere.

— Măria-sa Ștefan, scoborâtor din descălecătorul acestei Moldove, este singurul care are dreptul să vie în scaun. S-a arătat din ziua dintâi când a pus mâna pe paloș că este aprig. S-a dovedit fără teamă când, acum aproape opt ani, alături de părintele său, Bogdan-vodă, a trecut de peste munte, cu o ceată mică de voinici, prin valea Trotușului, unde copilărise, ca să-l alunge pe Alexandru, feciorul Marincăi, cel pus de leși în scaun. La Tămășeni, către mijlocul lui Brumărel, în 1449, i-a răzbit pe vrăjmași de i-a împuținat și s-au împrăștiat. S-a văzut și la Tămășeni și mai apoi peste vreun an, la Lipovăț, că Ștefan știe a porunci și rândui cu chibzuială oștile. Atunci a făcut ucenicia înțățânării copacilor, cu ajutorul cărora îi strivea pe dușmani în cădere. A învățat cum se ascund oștenii în înălțimile ramurilor de unde porneau pe neștiute miile de săgeți asupra năvălitorilor…

Toc uitându-se la răclița cu nestemate, Gheorghie a văzut că se mișcă perdelele dinspre trapeză, ca și cum umbla cineva în dosul lor. Dar n-a scos nicio vorbă, fiindcă Ivanco Arbore îi făcea semne stăruitoare, cu mâna, prin care îi arăta că vede și el ce se petrece, dar că așa trebuie să se întâmple.

— În luptele ce s-au purtat atunci, pedestrimea leșească s-a așezat pe opt cete în fața moldovenilor, în râpele Crasnei, iar călărimea s-a aruncat prin părți asupra oastei călări și a gloatelor moldovene armate numai cu ciomege, coase și furci. În toiul luptei, după ce pălise în plin cu paloșul în amândouă mâinile, de se făcea gol în jurul lui, Ștefan s-a făcut dintr-odată nevăzut…

De după perdele se auzea suflare de om. Gheorghie ar fi vrut să sară din loc, dar l-a stăpânit Ivanco, cu semne ce nu sufereau îndoială. Auzise și el, dar lăsa faptele în voia lor, așa că n-a stat nicio clipă din povestire.

— …Dar numai după scurtă vreme au răsărit în spatele leșilor călărașii moldoveni de sub porunca lui Ștefan. Această oaste sprintenă a făcut mare pagubă și năpastă printre călărașii leșilor, care erau închiși în armuri grele. Călărașii moldoveni s-au tras însă cam prea repede în pădure, spre mirarea celor care priveau încăierarea de la depărtare. Cavalerii leși i-au urmat. S-au adâncit, cu băgare de seamă în codru, dar totuși s-au prins în capcană, fiindcă din copaci au început a zbârnâi săgeți, iar când să se tragă înapoi din pădure, copacii ințâțânați din margină erau răsturnați, închizându-le calea…

Chipul lui Ivanco Arbore se aprinsese gândindu-se la faptele la care el însuși fusese părtaș, dar mai ales fiindcă de după perdea s-a ivit o mână neagră și păroasă care a luat răclița de pe poliță, punând la loc o alta, la fel.

Au văzut și Ivanco, și Gheorghie schimbarea făcută. Atunci abia a început alvanitul să înțeleagă că totul fusese pus la cale și că nu-i era îngăduit să se miște din loc, ci să se prefacă a nu vedea nimic. Însuși Ivanco Arbore se făcea că nu bagă de seamă, fiindcă nu s-a oprit din povestire:

— …Și lovindu-i în luptă cu sabia și paloșul. Așa s-a făcut că din priceperea și vitejia lui Ștefan, leșii au fost învinși și alungați.

Ivanco a tăcut, ascultând parcă un zvon ce venea de afară. Atunci, Gheorghie l-a întrebat într-adins dacă oastea lui Bogdan-voievod era numai din curteni și dacă aceștia s-au supus lui Ștefan. La care Arbore a răspuns:

— Ștefan a știut struni boierimea, care a ascultat întocmai poruncile sale, fără crâcneli. Au știut și gloatele răspunde voinței lui, fiindcă l-au simțit vrednic și tare. S-au mirat strașnic răzășii, ce purtau furci și coase, topoare și ghioage, iar alții arcuri tocmite de ei, cum de i-a băgat în seamă acel tânăr, cum i-a strâns după felul armelor pe care le purtau și cum le venea mereu înainte și-i îndemna la luptă.

Dinspre partea unde se aciuase Conti se auzeau sforăieli strașnice.

— N-are de ce-i păsa jupânului Conti! a spus Gheorghie, în vreme ce făcea mereu semne către răclița ce fusese schimbată.

Ivanco a zâmbit și a urmat, fără a scoate nicio vorbă despre cutia cu pricina:

— Boiernașii mai tineri și chiar unii mai bătrâni, cum și o parte din boierii mari se ațineau către partea unde se oștea Ștefan. Tânărul voievod le dădea pildă, pălind el însuși cu paloșul în amândouă mâinile în grămada

joimirilor leșești. Și mai cu seamă când a ajuns să se înfrunte în luptă dreaptă, cu unii șleahtici, care sunt și ei boieri leșești, s-au strâns ai noștri roată în jurul său, lăsând fudulia și răutatea deoparte, pentru acel ceas al înfruntărilor. Iar când s-au adunat la un loc, boierime și prostime, după lupta din valea Crasnei, și s-au așezat ca pentru cătare, le-a părut rău unora din ei că nu s-a arătat ca să-i cerceteze decât vodă Bogdan. Iar când mai târziu s-a arătat și Ștefan în pasul stăpânit al murgului ce încălecase, stecleau de bucurie ochii multora dintre oștenii de țară. Și chiar din ceilalți oșteni se aflau mulți care-l priveau cu dragoste.

Se așternuse tăcere în chiler, lăsând loc vuietului hoarnei. Atunci abia l-a lămurit Ivanco Arbore pe Gheorghie asupra tainei răcliței schimbate. A scos o legăturică dintr-un scrin și i-a dat-o alvanitului spunându-i:

— Aici se află nestematele și aurul care trebuie să ajungă în mâinile lui Ștefan. Se găseau în răclița cea de abanos până azi, când le-am luat din haznalele lui Zorab aurarul, unde păstrez obișnuit lucrurile de preț. Știam că urmau să-mi fie furate din casă sau să fie luate pe drum de la acel care le-ar fi dus peste hotar, așa că am găsit că-i mai bine să-i amăgim pe hoți, lăsându-i să fure răclița plină cu prundiș în loc de nestemate. Și să o fure de aici din casă. Astfel vei putea călători fără grijă, Gheorghie! Ai cal pregătit ca să pleci peste dealul Mărului. Să-ți rămâie aici sania, caii și oștenii pentru ca să creadă vrăjmașii că te afli încă în casă.

Gheorghie, grijuliu din fire, s-a arătat dintr-odată grăbit, așa că s-a încălțat cu ciubotele, și-a strâns chimirul, a luat bocceluța cu băgare de seamă, a învelit-o într-o basma, s-a îmblănit cu cațaveica de dihor și apoi s-a închinat de bun rămas jupânului Arbore, după ce întâi a mai închinat o cană de vinars, pe care a băut-o ca pe o apă. Ivanco Arbore l-a petrecut pe alvanit cu privirile, până ce s-a pierdut în noapte.

Necunoscut(ă)

Sfat in cumpana noptii

2 SFAT ÎNTRE VOIEVOZI

În aceea zi, Vlad chemase boierii în divan. Nu se împlinise încă anul de la înscăunarea sa ca domn ai Țării Românești și puțini mai rămăseseră dintre vechii boieri, fie că-i împuținase el însuși, fie că-și luaseră ei de-o seamă și fugiseră care încotro. Era mânios Vladul, iar boierii îl temeau cu atât mai tare, cu cât știau că de la o vreme, de când răposase în vară Ioan de Hunedoara, nimeni și nimic nu-l mai stăpânea.

Trecuse o vreme de când boierii așteptau smeriți, puțini câți mai erau, iar Vlad se smucea de la o fereastră la alta, ca prins de iele. Știau că dacă Vladul e mânios este mai bine, fiindcă numai atunci se dovedise că nu poruncește gâdelui nici scurtarea vreunuia dintre ei, nici punerea la munci, în beciurile curții. Era supărat măria-sa fiindcă lipseau din divan tocmai acei dintre veliți cu care avea de hotărât o taină, nu atât ca să se sfătuiască, ci ca să le poruncească.

— Domniile-voastre treceți la trapezărie și nu care cumva să scoateți urechi prin uși… că le retez.

De cum a început a zâmbi Vladul, au socotit divaniții că-i bine să plece cât mai repede, îngrămădindu-se pe ușa cea mare care li se părea mult prea strâmtă în această împrejurare. La porunca domnului, vătavul copiilor a poftit în spătărie pe un bărbat tânăr, îmbrăcat ostășește. Pășea cu pas măsurat, dar îndesat și semeț, fără teamă. Nu avea asupra lui niciun fel de armă, căci așa era obișnuința atunci când cineva se înfățișa la curte pentru vorbă de taină.

Vlad ședea în scaun numai cu un șold; dar la apropierea tânărului a coborât și l-a îmbrățișat. Numai după aceea oaspetele s-a aplecat într-un genunchi, i-a prins mâna dreaptă și i-a sărutat-o, punându-și apoi fruntea pe ea. Era vădit bucuros Vladul și de aceea nu l-a lăsat pe tânăr, de la început, să se închine după datinile curților crăiești.

— Când ai poposit și de unde, Ștefane?

— Vin, măria-ta, din tabăra de la Gura Călnăului, unde se găsesc cei două mii de oșteni adunați în steagul Buzăului. Dar nu sunt aceștia oșteni, ci lotri, adică tâlhari strânși ca să încurce treaba.

Vlad a tresărit, a încercat să zâmbească și a vrut să răspundă, dar n-a avut timp, fiindcă tânărul a și adăugat:

— Diata3 de la înălțimea sa Ioan de Hunedoara este de a mă ajuta cu oameni, nu cu lotri; iar porunca măriei-sale Ladislau…

— Îndrăznești cam mult, Ștefane! Ce știi tu de aste trebi? Sau poate nu vei fi știind că stau asupra noastră sașii din Brașov, cu Dan și cu Vlad? Spune! Răspunde!

Cu ochii holbați, Vlad și-a apropiat fața de aceea a tânărului, care însă a rămas neclintit, cu ochii săi ageri și pătrunzători în ochii măriei-sale.

— Crezi tu, Ștefane, că țara asta, vândută tuturor, cu boierii la pândă ca să mă răstoarne, cu mișeii obijduiți, țară calică și istovită, în care mișună lotrii înăuntru, iar alții în afară adastă prilej pentru a se înscăuna, cu bale la gură de pofta jafului, crezi că o astfel de țară poate să te ajute mai mult decât cu lotri? Ai două mii de oameni, două mii, Ștefane! Nu bănui, că-i degeaba! Fă din aceștia oșteni. Împănează-i cu moldoveni, făgăduiește-le dobândă și leafă din belșug, căci altceva nu-i de făcut. Nu pot ridica pentru tine oastea de țară, cea adevărată. Moșnenii sunt gata să se ostenească oricând ca să-și apere țarinile lor, dar nicicând nu s-or prinde să-ți slujească ție, pentru Moldova. Înțelege treaba asta!

Tânărul a oftat adânc și a clătinat din cap a scârbă.

Vladul s-a dezlipit de Ștefan și a început a păși prin spătărie, cu ochii la ferestre. Afară, soarele strălucea cu putere. Apa Ialomiței era umflată de zăpoare, iar omeții, ce acoperiseră până mai deunăzi pământul, se topeau cu repeziciune. S-a oprit lângă o fereastră și, cu glas scăzut, i-a vorbit din nou tânărului:

— Nu-i ușor de cumpănit starea țării, Ștefane! Aliotmanul pândește să se întindă, ca să ne robească și pe noi, și pe voi, moldovenii. Nu vezi cu câtă trudă s-a ostenit Ioan voievod să ție piept năvălitorilor, cât i s-au împotrivit boierii ungurești, cât rău i-au făcut sârbii și cât l-au amăgit crăiile evropenești, ajutându-l numai cu vorbe de laudă și nicicum cu fapte? Știi bine – că doară acolo ai crescut, la curtea înălțimii-sale – cât s-a zbătut acel bărbat ca să ție piept necredincioșilor! Iar dacă eu te ajut să știi că legământul tău de a mă ajuta să ne izbăvim de păgâni este chezășia înfăptuirii la care pornești. Am nădejde în tine, căci te-am cunoscut vrednic

și aprig. Nu căta prea mult la dreptate, și nici milos să nu fii, ci să așezi bine, cu orice preț, treburile din Țara Moldovei, ca să poți ține piept năvălirii care se arată și care nu ne este nici dreaptă și nici cruțătoare. Și să mai știi încă ceva care ți se va arăta poate acum potrivnic dreptății și credinței în Dumnezeu. Să știi, Ștefane, că dacă ți se va prilejui să pui de o parte în cumpănă viața celui mai cu priință prieten al tău – celui care te-a ajutat chiar – iar în cealaltă parte să stea soarta țărișoarei tale pe care tu trebuie s-o slujești, împlinește-ți diata pentru care ești hărăzit și nu te uita la nimica și la nimeni. Lovește fără milă și nu te scârbi dacă nevoia te va duce să-ți calci pe inimă, până atunci când țara ta se va fi așezat și când potrivnicia se va fi rupt cu totul.

Din îndoiala care se abătuse asupra tânărului nu mai rămăsese decât prea puțin. Nu credea că din gura acestui om ar fi putut auzi asemenea vorbe adânci, care păreau a fi pornite dintr-o socoteală cu totul neobișnuită, întemeiată pe adevărul clipei în care nimica nu mai intra în socoteală, decât sfârșitul la care trebuia să ajungă cei ce se aflau în fața năvălirilor. Iar dacă în calea acestui sfârșit se așază orice faptă sau om cu împotrivire, atunci nu mai rămâne decât să fie înlăturat. De aceea, Vlad așază în țepi, chinuie și omoară fără a pregeta. De aceea terfelește cinstea boierilor, cinste care nu se află cu adevărat în inimile lor fățarnice și haine.

„Dacă nu le-ar fi teamă boierilor, gândea Ștefan, s-ar repezi ca fiarele asupra domnitorului și l-ar sfâșia. Ar vinde apoi țara Aliotmanului, numai ca să le fie lor bine. Ar năpăstui acești boieri și mai cu tărie și ar jefui mișelimea cu mai mare nesaț”.

Frământările tânărului se vedeau pe fața lui, și Vlad și-a dat seama că vorbele ce i le spusese n-au fost în deșert. De aceea, ocrotitor, ca un frate mai mare, l-a apucat de umeri, uitându-i-se cu stăruință în ochi.

— Îmi ești pe plac, Ștefane, și te țin aproape de inimă, ca pe un frate adevărat. N-oi uita acele clipe de deznădejde în care, fugar fiind, în Moldova, slăvitul tău părinte m-a ocrotit, iar tu mi-ai alinat zbuciumul și mi-ai înțeles durerea.

Chipul deschis și limpede al lui Ștefan s-a luminat de zâmbet înțelegător, la care Vlad a tresărit, luându-și totodată privirea din aceea a vărului său, ca și cum i-ar fi fost teamă ca din lucirile ce-i izvorau din ochi să nu-și dea în vileag gânduri pe care le ținea tainic, numai pentru el, închise de tăria voinței.

A bătut din pleoape ca să-și ascundă lucirile de obidă ce i se iviseră fugare, nestăpânite. Iar Ștefan a înțeles pricina acelei slăbiciuni mai înainte ca bărbatul de a cărui fapte sângeroase se cutremura o lume să-și fi spus gândul.

Această înțelegere l-a făcut pe Vlad să-și îndrepte semeț capul și să se smucească din fața lui Ștefan. A început iarăși să umble prin spătărie și să se mute de la o fereastră la alta, dregându-și glasul, ca și cum ar fi vrut să vorbească. S-a hotărât după scurtă vreme și a vorbit cu glas aprins și răstit:

— N-am trebuință de mila și de înțelegerea nimănui. Milă? I-a fost oare milă tatălui meu când m-a lăsat zălog Aliotmanului, numai ca să-i fie lui bine? l-a fost milă lui Ionaș-voievod Huniadi când l-a scurtat la Bălteni, cu zece ani în urmă, pe acel tată al meu – pe marele voievod Vlad al Țării Românești, Făgărașului și Amlașului – tăindu-i căpățâna odată cu aceea a fratelui meu Mircea? Și n-am putut plânge o lacrimă pentru ei, fiindu-mi cu totul ștearsă din cuget mila. Și cine a plâns? Cei mai mulți s-au bucurat. Toți boierii și neamurile s-au bucurat; dar unii s-au arătat îndurerați. Eu nici să mă prefac n-am știut, fiindu-mi inima împietrită, crescut fiind în ură și vrăjmășie, în cruzime și în minciună. Iar această împietrire a mea, Ștefane, se arată folositoare pentru țară. De țara mea mi-e milă, Ștefane! De starea ei sunt îndurerat, nu de ce rămâne în urma răilor pe care-i tai și-i înțep. Să-i plângă bocitoarele pe aceștia, fiindcă neamurile și prietenii n-au ce culege de pe urmele lor. Bocitoarele sunt plătite pentru jalea pe care o strigă, pe când rudele fără moștenire n-au a-i căina.

Ștefan se uita la tânărul voievod, la înfățișarea pe care o dobândise de când – domnitor fiind – se zbătea în griji și nevoi, având a se măsura cu vrăjmășia celor ce stăpâneau, de la Mircea cel bătrân încoace, pe nedreptate și fără lege, Țara Românească.

Îl știa de când erau amândoi în vârste neîmplinite, necruțător dinspre partea vieților omenești și nepăsător cu însăși viața lui; dar atâta sânge cât vărsase Vladul – pornind cu gândul de a scoate răutatea din rădăcini, iar pe răi să-i stârpească pe rudă, pe sămânță – nu-și închipuise că ar fi fost cu putință.

Iar Aliotmanul se bucură, îi îngăduie cruzimile, fiindu-i cu priință dezbinarea și dușmănia între domnitor și boieri.

Ștefan a tresărit. Vladul îl privise cu băgare de seamă în tot răstimpul în care gândurile i se abătuseră de la treburile pentru care venise la curtea din Târgoviște.

I s-a așezat lui Ștefan în față și, cu privirea iscoditoare care-i înspăimânta pe cei ce se știau vinovați, i-a vorbit:

— Ștefane! Mi-ai arătat din ochi și chip gândul tău, pe care l-am înțeles. M-ai privit cu milă, ca pe unul ce se zbuciumă și se zbate, din pornirea rătăcirii cugetului. Dar pentru a-ți folosi ți-oi spune că nu din astfel de pornire săvârșesc faptele de care s-au spăimântat răii și viclenii. Este din adâncă socotință această făptuire. Se cutremură cei ce se adăpostesc în ascunzișul minciunii și al răutății, cei ce nu țin seamă de cumpăna în care se află țara.

Vladul s-a întors pe călcâie, pornind către ferestre. S-a răzgândit însă și a venit iar în fața lui Ștefan.

— Dacă vrei să mă asculți, află că în niciun chip altul nu te vei izbăvi de primejdia tagmei veninoase a potrivnicilor domniei. Să-i tai fără să pregeți! Să-i înfigi în țepile cele mai noduroase, în văzul tuturor, până la pruncul din fașă, pentru ca să se cutremure toți cei ce se ațin în preajma scaunului domnesc cu gânduri viclene. Dar să-i dovedești, pe temeiuri fără prilej de tăgadă, pe dreaptă judecată. Altminteri te vor răsturna ei pe tine și îți vor lua viața, râvnind acești neoameni să fie slobozi pentru jaful și risipirea Moldovei, pe care ți-am dăruit-o, ca să o păzești și să o păstrezi.

Ștefan a tresărit a mânie la auzul celor din urmă vorbe ale Vladului. A răspuns fără să pregete, hotărât:

— Ce mi-ai dăruit măria-ta? Mi-ai dăruit Moldova? A ajuns această țară în mâinile tale, Vladule, ca să mi-o poți da plocon?

Vlad s-a uitat către ușile după care se aflau străjile. Ștefan a dus mâna dreaptă spre șoldul stâng, unde era deprins să-și afle paloșul. O clipă numai, Vladul și l-a închipuit pe Ștefan înfipt într-o țeapă înaltă, printre alte chipuri de-ale cinstiților boieri moldoveni, în vreme ce Ștefan reteza în mintea-i înfierbântată, dintr-o singură pălitură, gâtul vânjos al Vladului.

Vlad s-a răstit mânios.

— Vezi-ți de nevoile tale, Ștefane! Și să-mi plătești până la un ort ce-mi datorezi, precum și tributul pe care-l datorează Moldova Porții și încă peșcheș mie, tot atâta. Iar hotarele Țării Românești să fie cele ce-au fost la începuturi. Ți-oi da străji la curte, din oameni de credință, pentru ca să…

— Pentru ca să mă umilești, Vladule?

Glasul lui Ștefan se arăta potolit. Cumpănise împrejurarea și se stăpânea; dar sângele îi năvălise către frunte, îmbujorându-i fața. Inima îi

zvâcnea cu putere. Se gândea la ce-ar fi făcut dacă ar fi avut pala la îndemână; dar a aflat, din chibzuință, că n-ar fi ridicat-o.

„Mânia, gândea Ștefan, nu-i bună decât când ai puterea desăvârșită a stăpânirii, în cumpăna faptelor ce folosesc clipei”.

Vlad se abătuse cu toată ființa asupra celor ce vedea în curtea cea mare a Cetății. S-a întors către ușile cu perdele grele, a bătut în palme și a strigat:

— Codrea! Buda!

S-au arătat cu supunere și umilință jupânii Codrea, vornic, și Buda, stolnicul.

— Cine sunt cei din curtea de piatră?

Au răspuns amândoi îngăimat, împlinindu-și vorbele unul altuia:

— Sunt de-ai Albului, măria-ta!

— Fini, cumetri, cimotii. N-au mai rămas în viață rubedenii drepte. Nimeni n-a mai rămas, nici măcar dintre copiii din flori de-ai neamului Albului.

Buda stolnicul a rânjit, s-a încruntat, s-a smerit și iară a râs, după cum Vladul zâmbea, ridica din sprâncene, se uita cu stăruință la barba vel stolnicului, sau îl măsura, din cap până în picioare.

— Să-l scoateți din liotă pe Drăgoi și pe ai lui. Să dea Drăgoi, cu carte în lege, uric sfintei mânăstiri Cozia satele dinspre Troianești, cu tot hotarul; să-i fie sfântului locaș de folosire veșnică. Iar popa Iosif, egumenul, să-i plătească lui Drăgoi cincizeci de florini, cu care să-și răscumpere Drăgoi căpățâna, iar mie să-mi dea călugării cal bun. Și să fie această danie, ce poruncesc a fi întărită cu carte domnească în Sâmbăta Mare, de Calcea pisarul, spre veșnică pomenire a domniei-mele. Și popii Coziei să fie scutelnici.

Apoi, înturnându-se către Ștefan:

— Așa este treaba, Ștefane! Albul, ce se numea „Cel Mare”, a domnit de adevărat în țară douăzeci și cinci de ani fiind toți domnitorii datornicii acestui tâlhar și temători de puterea lui cea mare, fiindcă avea oaste în lege și curți întărite. Dar iată că nici sămânță n-a mai rămas din neamul lui, necum din puterea ce o avea. Era cam ce se află a fi în Moldova jupânul Negrilă, din privința tăriei oastei și a curților, ca jupânul Cozma Șendrovici în avere și viclenie, ca Isaiia, cumnatul tău, în ușurință și preacurvie și ca toți aceștia la un loc, din privința ticăloșiei și josniciei. Când le vei tăia acestora capetele, să fii cu băgare de seamă, căci vei vedea ieșindu-le din trunchiuri năpârci, o mie de fiece cap.

Ștefan privea peste umărul Vladului către lumina ferestrelor. În mintea tânărului, pornit pe o cale pe care nu i se arăta decât urâțenia începutului, se adăugau alte și alte griji. Îl năpădeau întrebări la care nu avea alt răspuns decât cumințenia, cumpănirea, răbdarea.

Să se fi repezit la Vlad cu vorbe de ocară, cu sudalme ce-i veneau în minte? Să-i fi sărit la gât, să-l sugrume? Să fi luat din perete jungher sau ghioagă și să-l fi răpus? Auzi, neobrăzare! Hotarele la Bârlad? Moldova, țara lui! Haraci Aliotmanului și plocon lui, Vladului! E nebun, nebun de-a binelea. Așa a fost întotdeauna și așa rămâne. Omoară, taie capete și înțeapă, până ce va fi el însuși ucis. Și le ia averile celor uciși, împărțindu-le acelora care-l slujesc. Să fie oare aceasta calea către izbăvirea de răutate a țărilor? Să fie cu adevărat folositoare cruzimea, pentru ca să se poată împotrivi puterii celei mari a săbiei lui Mohamed?

Vlad s-a apropiat de Ștefan. L-a privit din cap până în picioare și i-a vorbit:

— Nu mai sta, vere, că-ți stă norocul! Pleacă! Și nu uita ce ți-am spus. Iar dacă vei uita, îți voi aduce eu aminte.

Ștefan nu s-a urnit și nici n-a răspuns, dar Vlad a știut ce-i era de lipsă.

— Știu ce te frământă! Nu sunt nebun, ci fac ce-i de trebuință pentru a stăvili năvala hoardelor necredincioșilor, pentru ca să-mi apăr țara, la care râvnesc toți vecinii: împărați, crai, voievozi. Lupt înlăuntru cu răutatea ce se află cuibărită în inima țării, ca să pot izbândi apoi – și în scurtă vreme – asupra năvălirilor ce se arată necruțătoare, gătite să năpădească glia. Nu am timp de așteptare și îngăduință, nici mila nu-mi este trebuitoare și nici învățătura scripturilor. Nu mi-e teamă nici de Dumnezeu, chiar dacă-l cinstesc și-i dau ce e al lui, până acolo unde-mi poate fi de folos.

Ștefan și-a aruncat ochii către iconostasul în fața căruia ardeau candele și făclioare, în vreme ce Vlad îi vorbea:

— Nu el este acela ce stă în fața primejdiei, cu pala și arcul în mână. Și nici împotriva pizmașilor și hainilor ce mă înconjoară nu poate sta Atotputernicul, ci tot eu stau. Dar nici de partea răilor nu poate fi, căci eu îi tai și-i înțep, iar el, din ceruri, nu-i apără în niciun chip. Și nici pe mine nu mă osândește cu pedeapsă. Așa că îmi caut de treaba mea, care nu suferă răgaz.

Și-a mai amintit Vladul încă ceva, așa că s-a întors iarăși către Ștefan:

— …Să rămâie zălog la noi Alexăndrel, feciorul Marușcăi a lui Misici… dar nu știu dacă-i bun acest zălog.

Și a adăugat cu zâmbet trufaș:

— …Iar acum, Ștefane, grăbește-te către ceea ce ai de împlinit. Drum bun!

Ștefan a plecat, cu fruntea îngândurată, cu chipul îndurerat, dar cu hotărârea de a birui. Izbânda, gândea tânărul, nu putea veni decât din bună chibzuință, din răbdare și cumpănire. Era ușor să tai capete, să dai frâu slobod mâniei. Mai greu era să te stăpânești, dar mai înțelept.

Necunoscut(ă)

Sfat in cumpana noptii

3 SE ZVONEȘTE SCHIMBARE ÎN ȚARĂ

În tabăra oștilor strânse de Goian vornicul la Gura Călnăului era mare forfotă. Acesta împărțise oastea în steaguri, cete și pâlcuri; dar unde se cuveneau o sută de călărași sau pedestrime, nu lăsase decât cincizeci. Le-a pus capete hotnogi, șutași și vătavi numai dintre moldoveni, boiernași și cnezi în straie de țară. Oamenii adunați erau oșteni în toată firea – încercați în lupte, lefegii cu toții – și se minunau de astă împărțire. Erau însă plătiți și nu aveau încotro. Dar când au aflat că se împart în patru steaguri care merg în patru locuri ca să se adune din nou și că acolo li se alipesc oșteni de împlinire din pământeni, de strânsură, au înțeles că numai de teamă de a nu jefui sunt astfel împănați.

Li se spusese de la bun început că năvălirea ce urma nu va fi cu jaf și dobândă, de la care era mare oprelişte, cum era și de la partea muierească. Numai de om armat care se împotrivește se puteau apuca, la porunca maimarilor. Erau tocmiți cu cinci până la opt aspri ziua și li se umpleau desagile cu pită și brânză la trei zile, iar băutură li se dădea din belșug, la popasuri, vin busuioc pus în butiile purtate în carele cu de-ale gurii. Leafa era ispititoare și în răgazuri știau că Zbiera stolnicul punea la țapă berbeci și viței cât puteau mânca cei mai hămesiți dintre ei.

Manole comisul se îngrijise de cai, de golise toată herghelia Timișului. Avea nălbarii lui, geambași deprinși cu năravurile acestor dobitoace și cu bolile lor. Oamenii de țară și boiernașii veniseră cu caii lor, ceea ce însemna că vor fi peste trei mii de călărași.

Pedestrașii erau toți la vreo cinci mii, cu arcași, fuștași4 și lăncieri.

Ștefan socotea că, de cum avea să treacă în Moldova, are să se adauge încă o dată atâta oștire.

Erau toți la un loc pentru învățătură ostășească de două săptămâni. Duminica înaintea Floriilor urma cătarea oștilor în câmpul Cucului, pe valea Râmnei, când avea să se cunoască învățătura dobândită.

Sfatul domnesc se afla în ființă, parte din boieri găsindu-se lângă Ștefan. Erau în țară, înștiințați și cu răspuns înapoiat, Vlaicu, unchiul măriei-sale, ținut într-ascuns la curtea boierului Maxim și mai ales era de mare credință Amfilohie, Tomșa Șendrovici, fratele Cozmei.

O parte din sfetnici urmau să se înapoieze la Suceava ca să se încredințeze dacă Petru Aron nu pregătește vreo vrajbă sau dezbinare și să ia seama la toată întâmplarea, fiind cu ochii în patru.

Însă Petru Aron, voievodul, râdea și nici nu vroia să audă că Ștefan ar putea să vie asupră-i. Mihail logofătul, și Brațul, și Ilea i-au dovedit în mai multe rânduri că se adună oști în Țara Vladului și că pornesc, în frunte cu Ștefan și unii boieri, către Țara Moldovei, ca să-l scoată din scaun.

Numai după ce s-au întemeiat spusele boierilor și le-a întărit Isaiia postelnicul, cumnatul lui Ștefan și Negrilă, care avea cuvânt greu la domnie, a trimis Petru Aron solie la leși, poftindu-l la Suceava pe pan Muzilo de Buciațchi, castelan la Sniatin, Colomeea și Carapci. A venit îndată panul Muzilo, fiindcă-l stârnise și momise făgăduința ce-o făcea prin carte Petru Aron că-i va da prins pe Leul, cel ce prădase cu oamenii lui Țara Leșească a Pocuției.

Leul a fost dat de domnitor în mâinile lui Muzilo, iar Petru Aron făgăduia leșilor liniște dinspre partea prădăciunilor, statornicind zi de județ pentru împlinirea pagubelor. De asemenea, chezășuia întărirea cetăților cu staroști și pârcălabi, ca să nu se mai întâmple jafuri ca până atunci.

Pan Muzilo se lega în schimb să-l ajutoreze pe Petru Aron împotriva oricărui dușman și să fie adăpostit la nevoie în Țara Leșească. Au închinat, la ospețe, cei doi, pentru cinstirea legământului și au râs cât au putut de boierii care se temeau de Ștefan. Domnitorul uitase cu desăvârșire că ucisese la Răușeni pe fratele său, pe Bogdan, care era tocmai tatăl lui Ștefan.

Plin de mâncăruri și de băutură, gras de plesnea, nici nu știa cât cuprins are în țară nevoia și obida. Nu băga în seamă că trebuia să se întâmple ceva și că nu va mai putea stăpâni țara, care geme și scrâșnește. Nici domnul și nici boierii nu știau că oamenii nu se mai bejenesc, ci așteaptă să treacă Paștile în nădejdea că se va împlini ceea ce aflaseră din zvon, și anume că va veni mântuire din Țara Românească, unde feciorul lui Bogdan voievod strânge oaste de țară, nu numai boierească.

Din toate părțile plecaseră la vale, din fiecare sat, în mare taină, cei ce aveau oarecare stare, ca să-și poată aduna cai, straie, arme și de-ale gurii.

Spuneau unii că-i mai bine să vie slobozenia din partea domniei, care să tocmească lucrurile în țară astfel ca să o ferească de turci și tătari, ca și de tâlharii care se abat prădând și omorând oamenii. În Țara Moldovei, spuneau aceștia, nu-i numai prigoană din partea boierilor și a domniei, ci mai întâi și întâi trebuiesc ferite de năvălitori viața gloatelor și avutul lor. Așa că dacă coconul domnesc, cel ce strânge oaste ca să vie în scaun, a luat și oameni de rând între oșteni, avea să fie cu priință norodului.

Se mai spunea că neguțătorii au dat ajutor și au deschis băierile pungilor și sipetele; că cei mai mulți dintre boieri s-au alipit feciorului lui Bogdan, care, de îndată după ce se va înscăuna, avea de gând să întărească oastea și să curme nedreptatea.

Oamenii se sfătuiau între ei, cântărind nevoile lor pe de o parte, și pe de alta, luând seama la ce-i lipsește țării.

— Nici nu știi cum este mai bine, căci birarii tot birari rămân. Însă oastea fără biruri nu se poate ține. Iar dacă nu are cine te apăra, te calcă și te ucid jefuitorii, și lotrii, și oștile crailor creștini, și oștile necredincioșilor de la miazăzi sau ale celor de la răsărit.

— Dacă domnitorii nu tocmesc oaste, de ce atunci se mai plătesc și se adună toate angaralele: birul și alte multe zeciuieli și corvezi la curți, mănăstiri și vămi, de nu le mai știi?

*

Jupânul Negrilă ședea în bătaia soarelui pe pălimarul curții de țară de la Negrești. Părul îi albise, dar nu prea tare. Se scărpina în barbă și se gândea la ceea ce se zvonise. În jețul său, de care spunea că-i de la Dragoș-vodă, se simțea tare și stăpân. Acest scaun era pentru jupânul Negrilă ca și acel domnesc, pentru partea din țară pe care o stăpânea el de ani de zile. Nimeni și nimica nu i se putea pune împotrivă. Negrilă gândea că dacă feciorul lui Bogdan, care strângea oaste la hotar, avea să ajungă în scaunul domnesc, apoi tot așa avea să fie ca și mai înainte și poate chiar mai bine. Ucigașii de până acum n-au îndrăznit față de domnia-sa, ci l-au temut. I se scârbise de Petru Aron peste măsură, fiindcă-i dădea prea mult nas lui Mihail logofăt. Și apoi nu numai atâta, ci mai presus de astă neghiobie mai aflase că leșii s-au legat cu Petru Aron, peste capul său, ceea ce nu se mai pomenise până atunci.

Muzilo de Buciațchi era pentru jupânul Negrilă un păcătos care avea să-i înapoieze cinci sute de galbeni ungurești, și de aceea se ferește leahul să

mai poarte cărți cu el iar Serchiz, maimarele armenilor, zaraf în Suceava, care poartă și grija treburilor leșești în țară, l-a înștiințat din partea lui Buciațchi că acești galbeni sunt datoria pe care o are jupâneasa Ruxandra, soața lui de a patra, la curtea din Șletin pentru timpul cât a stat acolo și cât a călătorit în tinerețe prin țările pe unde a fost.

Se scârbise jupân Negrilă și de slobozeniile pe care le tot dădea domnia de câțiva ani încoace, după sfatul ascuns al unui anumit boier din Bârlad, sărit de-a binelea, care știa să lucreze în taină prin boierii din neamul lui Manoil din Neamț, Oană Julici sau Goian vornicul.

Și-a pierdut Petru Aron mințile, gândea jupân Negrilă, de a putut scăpa din mână sate întregi, pe care le-a dat țăranilor. A făcut aceasta de frică și slăbiciune. Cu trei ani în urmă s-au sculat în răzmeriță oamenii din satul de pe Bistrița unde era vătăman Samoilă, ciungit la Crasna. S-au ridicat totodată și Dvoreneștii, și Timișeștii, Cârstineștii, Băloșeștii și de pe Topolița satul unde a fost jude Barbă Geamără, arcașul de la Tămășani, și toate satele de-a lungul Siretului, în sus de Fântărele.

Era la Sfântul Neculai, în anul 1454, își amintea vel vornicul, când s-a pornit răzmerița de la o casă ce s-a aprins și care era a lui Samoilă. Slugile domniei porniseră să strângă dările. Samoilă s-a închis în casă, spunând că el nu mai dă nimica, fiindcă a tot dat. Birarii au vrut să-l sperie și au aprins doară oleacă din stuhul acoperișului. A luat foc cu pălălaie casa vătămanului, de s-au strâns toți calicii și mișeii de pe moșie, datornici și răi platnici, pe care nimeni nu-i știe stăpâni prin acele părți ale locului.

Au sărit cu coase și țăpoaie de i-au tăiat în bucăți și i-au înțepat pe birari, după care au dat zvon și s-au strâns toate satele pe Siret, Bistrița și Moldova până a doua zi, pornind către curțile boierești și mănăstiri, așa cum se zvonise că s-a întâmplat cu mulți ani mai înainte în Ardeal, la Bobâlna. Erau printre acei calici și unii veniți de pripas de prin acele locuri, fugiți de teama pedepsei.

Negrilă își amintea că Petru Aron, fiind la Neamț, s-a întărit mai întâi în cetate, dar mai apoi le-a trimis carte de slobozenie prin care poruncea să nu mai dea oamenii din acele sate niciun fel de dare și nimeni din dregătorii domniei, nici județi și nimeni altul să nu-i judece, nici să aibă gloabă de la dânșii, nici pentru faptă mare, nici pentru mică. Iar când cuiva i s-ar părea vreo strâmbătate din partea oamenilor din aceste sate, să-i învinuiască înaintea egumenului de la Neamț și înaintea dregătorilor mănăstirei, și alt

județ să nu aibă. Și nici județii, și nici alții să nu umble în aceste sate, nici să nu ia gloabă când se va face vreo moarte, ci înșiși călugării să ia gloaba.

„Scârbnică și jalnică teamă! gândea pan Negrilă. Petru Aron a stat în cetate cu pază întărită până după Bobotează, când a aflat că oamenii s-au împăcat cu popii și au venit cu toții și s-au închinat, cu teamă de Dumnezeu pentru fapta lor nesocotită. Da, da! Nesocotită".

S-au spovedit și s-au împărtășit și au fost iertați de păcate, numai după ce s-au pocăit și au împlinit toate canoanele. Iar în vară, la hramul mănăstirii, de ziua înălțării, s-au strâns iar din toate satele bărbații cu muierile și cu copiii și au ascultat anatemele aruncate asupra acelora care au slujit pe diavol și s-au ridicat împotriva poruncilor sfintei scripturi.

Samoilă vătămanul și Barbă Geamără se prăpădiseră, cel dintâi pălit de necuratul în pădure, iar cel de-al doilea înecat într-o bulboană, pălit și el la cap, tot de necuratul. Dar se știe, de către oricine, că fuseseră pândiți de călugări. Bună treabă mai fac și popii, bătu-i-ar toaca. Fac orice, chiar și ucid, numai ca să se puie bine pe lângă domnie. Dar îi păgubesc pe boieri, stăpânii adevărați ai țării, care sunt cei ce-s lăsați de Dumnezeu să poruncească, ca să-i hrănească pe mișei.

— Doamne, iartă-mă că blestem! a glăsuit vel vornicul. Și-a făcut o cruce mare, înceată, ca bine-credincios ce era. Apoi a început iară să-și scarpine barba, care-i năpârlea, căutând în gând ceva ce uitase, ceva care-l neliniștea mai mult ca orice. Dar nu știa ce anume.

De pe pălimarul ridicat mult deasupra celor trei rânduri de zidărie grea, din piatră, care erau întăriturile curții, boierul Negrilă vedea hăt-departe pe valea Sacovățului și a Volnei spre miazănoapte. Pe aproape se vărsau cele două pâraie în balta apelor Bârladului.

Din Sacovăț și Volna erau trase apele care umpleau gropile dimprejurul zidurilor curții, gropi adânci și largi, ca de cetate. În foișoarele de pază nu era nimeni. Boierul nu se temea de nimica, nici de năvăliri, nici de răzmeriță, nici de hoți și de aceea poruncise să fie ridicate străjile.

Podurile erau toate lăsate și nu le mai ridicau nici noaptea, de ruginiseră și roțile scripetelor.

Ruginiseră, da! Nu mai erau ridicate podurile! Străjile nu se mai aflau la locurile lor!… Asta uitase acuma când… Dar ce anume gânduri l-au făcut să tresară? I-a năvălit deodată tot sângele către frunte și s-a sculat din jilț ca și cum l-ar fi aruncat perinile în care era afundat. A alergat la cordeaua clopotului și a tras de parcă era pojar. S-au înfățișat buluc toate slugile

odăilor de odihnă ale jupânesei și jupâniței și nici n-au apucat să se ploconească bine, că i-a și repezit să-i aducă pe dată pe jupânul Sânger și pe Strumpf, hotnogul, capul străjilor curții.

Le-a poruncit să pună străji tari la curte, pe ziduri și în foișoare, să ungă lanțurile și scripetele, să stea ridicate podurile și ziua și noaptea, să ridice stăvilarele ca să umple gropile cu apă, chiar și cele dintre ziduri. A mai poruncit să iasă de îndată dăbilarii ca să împlinească toate dările ce datorează oamenii până la Sfântul Petru.

— Să iasă la podvoadă, la piatră și stuh toți vecinii și răzășii, chiar și cei din sloboziile cele noi, pe care i-a nărăvit domnia și i-a înveninat un anume boier din târgul Bârladului, care răspândește prin sate zvonuri de răzmeriță.

Negrilă a dat poruncile frământând cu picioarele podeaua pălimarului și izbind cu călcâiele, de parcă era prins de iele.

A doua zi, în fața curții se aflau numai patru care cu boi și un singur om: moș Nică cneazul. Podul s-a lăsat peste gropile și săpăturile de curând umplute cu apă și, pe porțile descuiate de ferecături, a ieșit călare Sânger, urmat de doi oșteni.

Amarnic om Sânger și veșnic gata de vrajbă. Îi luceau ochii a dușmănie numai cât privea către omul de rând. Și doar era și el tot din cei obidiți, numai că avea inimă de slugă.

De cum a văzut cele patru care și un singur om s-a și încruntat. Cu glas repezit și răcnit s-a îndreptat cu vorba de ocară către cneazul Nică:

— Crucea ta de răzăș căpățânos! Unde-s cele treizeci de care și cei șaizeci de oameni? Te joci cu mine, ghijoacă neajunsă?

Lui moș Nică nu i-a venit nicicum bine, dar s-a stăpânit:

— Bună să-ți fie inima ca și vorba, jupâne, dacă ceea ce mi-ai spus domnia-ta ține loc de bună dimineața. Iar de-s neajuns, apoi numai cu ajutorul domniei-tale oi fi căzut ca să fiu astfel. Și dinspre partea bătrâneței, află de la mine că mi-a venit cu douăzeci de leaturi mai devreme, tot din pricina domniei-tale și a liotei care ne apasă.

— Îndrăznești?…

— Iar de nu au venit carele și oamenii porunciți, cu toate că eu i-am sfătuit pe oameni să nu lipsească, apoi cred că bine au făcut, fiindcă nimeni de la noi nu mai datorează nici podvoadă și nici dajdii, în niciun chip.

În vreme ce cneazul Nică răspundea slugii boierului, acesta se și apropiase de moșneag, cu sudalme și vorbe urâte, de ocară. Iar când a ajuns lângă el, a ridicat harapnicul și a lovit cu putere, apăsat și grăbit.

La cea dintâi lovitură, cneazul Nică a ridicat coada biciului, așa că năpârcile harapnicului s-au înfășurat pe biciușcă, fără să-l atingă. A doua lovitură l-a prins pe bătrân din partea la care nu se aștepta și l-a crestat pe obraz. Nică a răcnit, nu de durere, la care era suferitor. A răcnit inima din el, răbufneală a obidei și umilinței, răcnet de deznădejde, dar și de hotărâre, ca atuncea când pornești în luptă, cu toată tăria, împotriva dușmanului. A prins biciul în mână și din două mișcări iuți l-a atins pe Sânger cu șfichiurile peste ochi și obraz.

Dacă vătavul boieresc ar fi avut asupra lui vreo armă cu ascuțiș, l-ar fi sfârtecat pe răzăș. Dar n-a avut decât harapnic, așa că, tremurând ca varga, a prins cu stânga codișca biciului moșului, ca s-o stăpânească, iar cu dreapta a lovit: de trei, de patru ori, de zece ori, până ce moșneagul, sângerând, s-a închircit și s-a grămădit lângă car, înfrânt și cu inima zdrobită.

Sânger a răcnit la vătăjei:

— Ce stați, vitelor, de nu săriți, paștele mamei voastre!

Vătăjeii au sărit asupra grămezii de om ce se afla lângă car, dar au răsărit ca din pământ și cei trei țărani care veniseră cu carele la podvoadă. Au pus în față țepoaiele și s-au proptit gata să împungă, așa că slugile boierești au stat și nu au mai înaintat. A înaintat însă Sânger călare. Dar când, suduind, a ridicat harapnicul să lovească, unul din țărani i-a prins mâna între coarnele furcii și i-a sucit-o, i-a frânt-o, până ce a scăpat năpârcile din mână.

De pe pălimar privea cu ochii țintă jupânița Zamfira și odată cu răcnetele lui Sânger a izvorât și râsul ei, mai ales atunci când, înțepat de furcă, calul vătavului a prins a sălta și a zvârli cu copitele dinapoi, trântind călărețul în marginea drumului, în gropile pline cu glod.

Larma care s-a iscat a scos pe pălimar slugile din casă. A ieșit până la urmă și Negrilă, pe care Zamfira l-a prins de caftanul cu care era îmbrăcat în casă și i-a spus repede, apăsat și cu hotărâre:

— Tată, vinovat este Sânger, tătuță. Să-l pui pe Sânger la munci, în obezi, la tainiță, căci el a dat mai întâi în moș Nică de era să-l ucidă.

Pan Negrilă a cuprins cu ochii și cu înțelegere toată priveliștea. A priceput că nu-i nimic altceva de făcut decât să se înfrâneze, deocamdată, pentru ca mai apoi, după ce va fi socotit în liniște, să dea poruncile cuvenite.

La el în ținut nu avea să se întâmple nicicând ceea ce s-a pomenit în satele ce le-a slobozit Petru Aron pe Bistrița și împrejur, cu trei ani în urmă.

De aceea a tunat cu glas repezit:

— Ce, ați înnebunit? Sânger! Să vii tot acuma sus! Iar voi, capi de răzmeriță, plecați de aici. Avem să ne socotim noi în scurtă vreme.

— Sărutăm dreapta, pane, ne-om socoti, dar să ne socotim cinstit, nu lotrește ca până acuma, după pofta slugilor domniei tale!

Moș Nică, sângerând din obraji, ridicase vorbele către pălimar, pe care jupânul s-a prefăcut că nu le aude.

— Moș Nică, Moș Nică!

Glasul jupâniței Zamfira era tremurat de plâns și supărare.

— Du-te acasă și am să-l rog pe tătuca să-ți trimeată vraciul să te oblojească. Săracul moș Nică!

Dar Negrilă a tras deoparte copila și a poruncit iarăși:

— Plecați și așteptați poruncile pe care le-oi da, după județul faptelor pe care le-ați îndrăznit în fața curții.

*

De pe pălimarul cel mare al curții vel vornicului Negrilă, Zamfira, fetița boierului, a văzut doi călăreți pe drumul Rediului. Boierul i-a zărit și el. S-a ridicat din jilț, ca dintr-un arc, speriind-o pe Zamfira – și-a făcut din palmă streașină la ochi și a privit cu băgare de seamă în zare. S-a repezit la cordeaua clopotului și a tras de ea, până ce i s-au înfățișat slugile.

După ce s-au adunat, jupânul a început a-i ocărî și sudui până ce i-a venit în minte pricina pentru care era atât de supărat și îngrijorat.

S-a răstit la Sânger:

— Nici acum nu-i vezi? Trebuie să ți-i arăt eu? Iată, sus pe coamă călăresc doi străini. Doi călăreți în sat, la nasul tău, neisprăvitule! Și tu mi-i lași să treacă, să facă cine știe ce blestemății!

Sânger îi văzuse pe călăreți, dar nu știa ce are de făcut.

La atâta prostie și neștiință a vătavului, boierul s-a arătat și mai supărat.

— Să pornești îndată cu oameni armați și să mi-i aduci aici pe cei doi vrăjmași, oricine ar fi și orice cărți ar arăta că au asupra lor.

Călăreții erau îmbrăcați în straie de țară, amestecate cu câte o vechitură de haină boierească. Caii îi duceau încotro aveau ei nazuri, fiind de pripas și tot atâta de ponosiți cât le erau înșiși stăpânii.

Erau oameni tineri, dar deosebiți unul de altul, prin aceea că unul dintre ei era gras și mare la trup, iar celălalt, mic de stat și pirpiriu, cu nasul neînchipuit de mare și strâmb.

Cei doi vorbeau:

— Ascultă și matale, cneazule Vas, cum cântă păsările crângului – spunea omul cu nasul mare către cel gras. Ele glăsuiesc ca să se cunoască neamurile și să se găsească potrivirile pentru întemeierea ce se urmează din an în an, până în veșnicie.

Omul care vorbise privea cu nesaț în jurul lui, asculta freamătul pădurii, mirosea văzduhul înmiresmat de vraja primăverii, întindea brațul mângâind raza soarelui și ofta.

Tovarășul său i-a răspuns ciripind cu glas subțire, arătându-și gropițele în obraji.

— Uite ce este, frate Cârnule! M-ai adus în preajma satului tău, ca să mi-l arăți din depărtare, faptă din care nu pot trage niciun folos. Eu am venit până aici, dar să știi că nu-i treabă cinstită să te aud numai și numai cântând minunile firii, în vreme ce burta mi-i goală.

Toader Vaz – poreclit și Păsărică – i-a arătat lui Cârnu o ceată de oșteni alergând în urma lor. Au înțeles că-i caută pe ei, așa că s-au afundat în pădure. Iar îndată ce au ajuns la o anume adâncime în codru, au luat-o îndărăt. Știau cum să se păzească și să se ascundă.

S-au oprit pe coama dealului, de unde vedeau curtea boierului Negrilă, satul și drumurile.

— Dacă se alcătuiește poteră pe urma noastră îi putem vedea și ne vom păzi.

— Dar până una, alta, ian auzi tu, Cârnule, cum minunea firii de care vorbeai își cere drepturile ei cu cântarea golului din burtă.

Cârnu s-a uitat la Păsărică cu înțeles. S-a afundat în crângul din jurul poienii, de parcă știa că acolo va găsi de-ale gurii. Dar după scurtă vreme s-au auzit răcnete fioroase din partea în care se îndreptase.

— Văleu! Săriți, săriți! Mă mănâncă, mă omoară! Sări, Sava! Văleuu!

Sava Vaz s-a repezit cu paloșul în mână ca să-și ajute tovarășul. L-a găsit pe Cârnu ținând cu amândouă mâinile o coajă de copac, pe care o învârtea, apărându-se de un vrăjmaș nevăzut. În jurul lui roiau albinele pe care le stârnise în căutarea mierii, din care ar fi vrut să se ospăteze. Se făcuseră ciucuri pe la urechile năzdrăvanului, și pe nas, și-l înțepau.

Din știubeiele răsturnate și fagurii striviți, curgea mierea bălaie. Păsărică n-a știut ce să facă mai întâi: să-l mântuie pe Cârnu de albine sau să se repeadă la fagurii îmbietori.

Le-a făcut pe amândouă, fiindcă l-a înfășurat pe Ion Druță în contășul de pe el și l-a împins către poiană, luând în același timp un fagure pe care l-a pus pe un trunchi retezat de curând.

Caii au tresărit, au ciulit urechile și au început a bate cu copita în pământ, frământând locul. S-au desfăcut din pripon și au luat-o razna, zvârlind și nechezând înspăimântați.

Păsărică și Cârnu s-au repezit pieziș, înaintea cailor.

— Pârr! Na, na! Na, naaa!

— Hooo, boală, mânca-te-ar…!

Au văzut amândoi pricina pentru care se speriaseră caii.

Într-o poieniță se afla un țigan cu un urs. Ursarul se pregătea să iasă în sat, ca să-și joace ursul, pentru o bucată de mălai și o cană de mied.

Păsărică și Cârnu pierduseră caii din ochi, când, după o înfrățire de ulmi, i-a văzut pe amândoi ținuți în frâu de un moșneag.

Cârnu a rămas mai întâi mut, în nemișcare.

S-a repezit, după scurtă gândire, către moșneag strigând:

— Moș bunicule! Sărut mâna, bunule! Sunt Ion a lui Lisandru Druță. Am venit la matcă, moșule!

Nică Druță l-a luat de umeri pe Ion și, ținându-l la depărtare ca să-l vadă mai bine la chip, a dat din cap spunând:

— Nicio îndoială, nepoate și finule! Niciuna! Ești din neamul Druțeștilor; și numai după nas te-ar cunoaște oricine! Apoi îmbrățișându-l: Te credeam luat de tătari. Dintre voi, în afară de cei uciși – a fost lipsă tatăl tău și cu tine. Și nici de Culai și Simion nu s-a aflat nimic. Au fost găsiți optsprezece morți, dar voi nu erați printre ei.

Cneazul Druță s-a oprit din vorbă, iar când a vorbit iarăși, arăta îndoială în glas.

— N-am avut de unde ști cum s-a întâmplat nenorocirea, fiindcă…

Ion a pus capul în pământ. A ridicat mai apoi ochii și, apăsând pe vorbe, i-a răspuns moșului:

— …fiindcă nu v-ați ostenit să săriți în ajutorul nostru, a acelora din Satul Nou.

Moș Nică n-a răspuns. Ion a întrebat:

— Ce s-a făcut, moșule, cu locul nostru?

Moș Nică a întors privirea către curtea lui Negrilă.

— Apoi să vezi, Ioane! Nu se știe încă. Dar rodul, grăunțele, le ia Sânger, vătavul boierului Negrilă. A intrat în obște cu uric mincinos. Și nu-l

putem dovedi.

Mâhnit, Ion i-a răspuns moșului:

— Ați arătat prea multă nepăsare, bunicule! Și acum zece ani și mai apoi. Iată de ce n-am mai vrut să viu, atâta amar de vreme, în satul meu. Pe tata nu l-au ucis hoții. Și nici pe bădia Culai și Simion. Nu știu unde se află și nici dacă mai trăiesc, dar au fost prinși robi. N-au luptat, ci și-au plecat capul! Iar eu, la anii mei de atunci, n-am putut decât fugi. Asta-i socoteala, bunicule!

Păsărică a oftat pentru amândoi, fiindcă înțelegea durerea lui Ion. Nepotul își înfrunta bunicul, îl învinuia, își învinuia și părintele; iar moșneagul ținea capul în jos.

Ion Vaz a fost acela care a răspuns nevoii, cu glasul lui mieros:

— Să-mi îngăduie dumnealui, cneazul, ca să-l întreb numai, dacă este departe de aici vreo casă de om. S-ar simți, oarecum, nevoia de adăpostire, fiindcă acușica vine amiaza. Și nu mi-i atâta de noi… cât de bieții cai… știi matale!

Lui moș Nică i s-a descrețit fruntea. Și lui Ion i-a venit a râde, fiindcă pricepuse că nu atâta caii, cât Păsărică era dornic să fie ospătat.

— Caii pasc, cneazule Vaz. Apoi către moș Nică: Dumnealui îmi este, cum să-ți spun, ca un frate. Ne-am împrietenit și am împărtășit ani de zile amarul pribegiei. Și el s-a scârbit de oamenii răi. S-a lepădat și el de neamuri. Așa că…

Moș Nică a ridicat din sprâncene. Apoi a vorbit:

— Vă poftesc să-mi fiți oaspeți, să-mi cinstiți casa. Iar tu, Ioane, să-ți iei locul în obște, dacă vrei. Dreptatea nu se poate încă ști de partea cui este, dar avem vreme să chibzuim. Să știi că neamurile tot neamuri rămân, Ioane!

Mătușa Anița, soția lui Nică Druță, s-a ostenit cu mâncăruri potrivite gustului oaspeților. Vărzările, cât palma de mari, se topeau din străchini; iar miedul, potrivit de aspru și rece, gâlgâia din ulcioare în ulcele și apoi pe gâtlejurile însetate.

În jurul mesei s-au strâns la sfat devălmașii obștei. Moș Nică le-a făcut cunoscută vestea cea bună:

— A venit oaia rătăcită! Iată-l pe Ion al lui Lisandru.

Cârnu a văzut neamuri de care uitase; și s-a bucurat.

Din vorbă în vorbă sătenii au ajuns la ceea ce se auzise de la curtea lui Negrilă.

— Vor veni, mâine dimineața, birarii boierului ca să ia încă o dată dijmele. Am aflat aceasta de la Bâra, rob la curtea lui Negrilă. Ce ne facem, cneazule?

Omul care spusese acestea se numea Bour. Râdea de parcă era mulțumit că-l vede încurcat pe moș Nică.

Cneazul n-a răspuns îndată. Îi era greu să hotărască.

A vorbit iarăși Bour.

— Ai să ne sfătuiești să plătim, fără a crâcni. Iar cei care au mai mult, să dea celor ce n-au. Dar care-i atunci socoteala? Pentru cine agonisesc cei care au mai mult decât alții? Pentru trândavi și lainici? Asta este devălmășia?

Lui moș Nică i s-a zburlit mustața.

— Măi Boure! De ce ne mai înveninezi sufletele? Ce vrei, tu? Să cumpere cei ce n-au de la cei care au strâns? Și ce să dea în schimb? Pământurile lor? Asta ai vrea tu?

— Aha! Moș Cneazule! Așa-i vasăzică, cum am spus eu! Ne sfătuiești să dăm dajdiile a doua oară: „Dați, mă, cât vi se cere! De ce să nu dați? Și cei care au păstrat și care sunt mai vrednici, să împlinească ce le lipsește sărăcanilor”. Asta ne spui! Pe ocolite!

— Dar tu ce spui să facem, Boare?

Bour s-a înroșit la față și s-a ridicat în picioare.

— Să dăm fiecare pe socoteala noastră, cât se cuvine. Să ne înțelegem, fiecare din noi, cu oamenii boierului. Iar cel care nu are, să se ducă să muncească la curte pentru a-și plăti datoriile.

Moș Nică arăta mâhnit. A întors capul către zare și a răspuns:

— Și tu vrei să dai, așadar, a doua oară? Și să mai pui și vreun cucoș în mâinile lui Sânger, plocon, ca să nu-ți ia prea mult? Dar te păzești numai pe tine, nu însă și devălmașii obștei! Asta este, Boure!

Dintre cei de față s-a ridicat un glas:

— Să nu dăm, cneazule! Nimeni să nu mai dea!

— Ne vor lua, cu de-a sila, vitele de pe imaș, grăunțele din hambare și tot ce avem în curte ori în case, a răspuns moș Nică.

Cârnu și cu Păsărică au cerut cuvântul și s-au rostit:

— Să ducem vitele în pădure. Să ascundem în tainițe tot ce se poate. Să lăsăm casele goale.

Bour a râs.

— Asta-i neghiobie! Parcă ei nu vor veni după vite în pădure?

Dar Cârnu și cu Păsărică au dovedit că spusele lor se potriveau împrejurării. Au arătat în amănunt ce cred ei că-i bine să fie făcut. Și cei mai mulți dintre devălmași au fost de partea lor.

A doua zi, când au venit în sat birarii, urmați de oșteni, au găsit curțile și casele goale. Le ieșeau în întâmpinare babe ce păreau surde, copii și bătrâni.

— N-avem, maică, de unde da! Am mai dat doar. Unde sunt vitele? Poftim? Da, da, vitele! Am înțeles, nu mai zbiera! Dar noi nu avem vite! Ne-a ferit Dumnezeu. Ceară? Doamne ferește! Toamna, nu acuma!

Nu aveau nimica de dat și nici cel puțin lăicere în casă nu se mai găseau.

Sânger suduia, dar nu pălea cu harapnicul. Boierul Negrilă îi poruncise să nu lovească pe nimeni.

— Dar unde sunt bărbații?

Răspunsul era același și arăta a batjocură:

— Bărbații? Sunt la podvoadă, la Curte. Știi, matale, colo pe deal, la jupânul Negrilă. Să vă arătăm, dacă nu știți!

Sânger știa că-i minciună și batjocură. Suduia într-una și ocăra.

După o vreme și-a dat seama că vitele fuseseră ascunse în codru. A poruncit birarilor și oștenilor să-l urmeze pe râpa ce ducea către poiana cea mai apropiată.

Călăreții au pătruns, ca la o sută de stânjeni, către mijlocul pădurii. Stăteau tocmai la îndoială, neștiind în ce parte să o apuce, când în urma lor s-au auzit trosnind copaci în cădere, tăiați și înțâțânați. Vuietul căderii copacilor doborâți a speriat caii și i-a oprit din drumul lor pe călăreți.

Sânger s-a înapoiat până la cel mai apropiat arbore căzut. Și-a dat seama de cele întâmplate. Calea întoarsă le era oprită. Nu se vedea nimeni. Și-a făcut socoteala că devălmașii porniseră la fapte de vrăjmășie ce arătau că se hotărâseră la împotrivire.

Nici n-au apucat călăreții să mai urce zece stânjeni prin râpă, că au și pornit caii să se ridice în picioarele din spate și să-i arunce din șa. Au luat-o razna, îngrămădindu-se către vale, nechezând și zvârlind din copite.

Oștenii, îngroziți, s-au tras către poiana care se vedea aproape, pe coasta dealului. La o strâmtoare de râpă au fost nevoiți să treacă câte unul. Dar, îndată ce unul trecea peste pragul râpei, era prins și legat cu mâinile peste genunchi, fedeleș, cu un băț trecut pe sub genunchi, între mâinile și picioarele legate.

Unii au încercat să se împotrivească, dar zadarnic, fiindcă cei care-i prindeau ca să-i lege nu așteptau prea mult, ci îi păleau cu bâta în cap, amețindu-i.

S-au adunat în capul dealului, sub marginea pădurii, cam la zece oșteni astfel legați. Ceilalți scăpaseră.

Călăii lor erau șase oameni legați pe sub nas cu basmale, ca să nu fie cunoscuți. Doi din ei aveau straie de amestecătură: contășe de curteni și ițari. Cel mai gras dintre ei a luat o bidinea dintr-o căldare cu păcură și i-a uns pe fiecare, la spate, după care îi rostogolea la vale. Unul câte unul, oșteni și jdirari au ajuns – zăpăciți, umiliți și uimiți de întâmplare – în mâinile sătenilor adunați. Din mulțime s-au ridicat hohote nestăpânite, rușinându-i pe cei care cu un ceas mai înainte l-ar fi lovit cu harapnicul pe oricare dintre cei care acum râdeau de ei.

Birarii au fost dezlegați și întrebați de devălmași:

— Ce s-a întâmplat? Ce pacoste v-a adus în starea aceasta? Cine sunt păcătoșii care v-au făcut de rușinea satului?

Birarii nu răspundeau, ci o luau la fugă, fiecare pe rând, către Curtea boierească.

Sânger a căutat să ocolească râpa, unde blestemații legați cu basmale pe sub nas îi batjocoriseră oștenii.

I-au ieșit înainte pândindu-l ca pe haitele turbate – și l-au încolțit.

Sânger avea în mână harapnicul lui cu iușcă lungă de aproape cinci coți. Cu acesta obișnuia vătavul să biciuiască, de departe, pe cei care îndrăzneau să i se împotrivească sau să-i răspundă.

I-a ieșit în cale, sub poala pădurii, pe coasta dealului, un om gras, care l-a poftit, cu glas subțirel:

— Poate că domnia ta, fiind slugă mare, însemnată, a boierului, ai dori să te legăm mai altfel decât pe ceilalți. Sau poate că vrei să te împotrivești? Vrei să lupți? Mă rog matale! Trântă, paloș, sau?…

Vorba părea cuviincioasă, dar se simțea din ea batjocura.

Sânger a ridicat harapnicul. L-a învârtit și a vrut să-l repeadă în omul gras. Dar mâna i-a fost oprită de un laț care i s-a înfășurat pe după cot, ca un șarpe. Când și-a întors privirea, a văzut că un alt păcătos – a cărui nas se vedea pe sub basma că este neobișnuit de mare – îl oprise din avânt, prinzându-i brațul cu năpârca unui harapnic, la fel de lung ca și al său.

S-a întors către omul cu harapnicul, și-a scos mâna din laț și a încercat să-l lovească. S-a încins astfel o luptă cu harapnicele, între Sânger și omul

cu nasul lung.

S-a văzut că vătavul era meşter în mânuirea biciului. Dar nici celălalt nu era mai prejos. Pornea câte o lovitură care plesnea pe lângă urechea lui Sânger, după care îndată o alta, care-l muşca de obraz, sângerându-l.

Vătavul încerca să-şi cuprindă potrivnicul cu biciul, pe după gât, dar nu putea, fiindcă diavolul se ferea.

Harapnicele s-au încurcat, înnodându-se. Oamenii au ajuns aproape unul de altul şi s-au luat în braţe.

Omul cu nasul lung s-a prăbuşit la pământ dintr-o piedică pe care i-a pus-o Sânger. Vătavul se afla deasupra lui, cu genunchiul gata să i-l apese pe piept. Din vale s-au auzit strigătele şi freamătul mulţimii uimite şi îngrijorate.

Atunci s-a întâmplat ceea ce rumeni nu putuse prevedea. S-a văzut cum Sânger a fost săltat cu picioarele, împins de cel pe care-l pusese la pământ. Şi acesta a fost începutul, fiindcă apoi l-a dus dintr-o izbitură într-alta, din braţe la pământ şi iarăşi în braţe, până ce nu s-a mai putut ridica.

Grasul i-a făcut şi vătavului aceeaşi legătură, cu băţul pe sub genunchi; l-a uns cu păcură la spate şi i-a dat drumul de-a rostogolul, până în vale.

Acolo, Sânger n-a mai găsit pe nimeni ca să-l dezlege, fiindcă au stat toţi nemişcaţi, cu braţele încrucişate, fără să spună o vorbă, fără să râdă, dar cu privirea ţintă asupra vătavului.

Numai un ţigan, care umbla cu ursul, l-a întâmpinat:

— Văleleu, măria ta! Dacă ştiam că dumnealor, boierii cei legaţi cu basmale pe sub nas, fac atâta batjocură, nu le mai dădeam ursul. Au speriat sus pe deal şi au vătămat bunătate de cai. Şi te-au batjocorit. V-au făcut pe toţi de râsul satului. Şi nenorociţii nu sunt de prin părţile locului, bătu-i-ar toaca, că i-am cunoaşte.

Sânger l-a răsplătit pe ţigan cu sudalme, dar a ţinut minte atât glasul călăilor cât şi statura lor.

S-a dezlegat singur, cum a putut, şi a plecat către curte, suduindu-l de data aceasta pe stăpân:

— Hristoşii mâni-ta de neputincios! Nu mi-i dai mie în mână pe aceşti puturoşi, fudui şi încăpăţânaţi, că le-aş arăta eu lor!

De câtăva vreme avea dumnealui Negrilă visuri urâte, care nu puteau fi altcum decât pornite de la vreun farmec al vrăjmaşilor lui. Bănuia că a fost legat în vreun fel, fiindcă-i mergeau toate pe dos.

Numai în primăvară câtă pagubă a avut din viitura apelor, care au năpădit în curțile lui Nan din Târgul Bârladului și au luat cu ele moara, pivele, stezele și stativele. Apoi focul care a ars cămările cu tortul de lână, la care au robotit peste optzeci de roabe, de la tunsoarea oilor din anul trecut și până mai deunăzi, fire de lână țigaie, subțiri și bine răsucite, numai bune să fie puse în urzeli, pentru postavurile pe care trebuia să le dea la Sfântul Ilie, gata, neguțătorilor leși.

Din topitoria de ceară n-a mai rămas nimica; dar acolo nu mai erau decât vreo mie de pietre, căci pe celelalte le luaseră trimișii panului Conti. Mare pacoste a fost la Bârlad!

Visurile rele, prevestitoare, care-l trezeau în miez de noapte, trebuiau tălmăcite, așa că a trimis după Zorab la Bârlad, iar acesta a venit pe dată. Era și vraci și bun sfătuitor. Citea în niște terfeloage – legate în piele de om – și în stele, dar strecura vădit în prevestirile lui câte ceva din ceea ce știa el, din cele adunate pe căi lăturalnice. Cât despre dezlegarea de farmece, apoi s-a dovedit mare meșter atunci când l-a sfătuit cu opt ani în urmă să plece la cale lungă și să o lase singură o vreme pe jupâneasa Ruxandra, ca să se dezlege de vraja cu care fusese legată de nu rodea, crezându-se că-i stearpă.

După ce a sosit de la drum și s-a ospătat cum se cuvine, Zorab s-a urcat în turnul dinspre pădurea Hucului, unde a privit timp îndelungat la stele. Apoi a venit la lumină în trapezărie și a așternut pe masă cărți zdrențuroase și bucăți de pergament scrise cu semne pe care numai el le înțelegea. După ce s-a uitat în ele, a început a scrie repede pe hârtie buchi de-ale lui. Întru târziu a început a păși mărunt în lungul și în latul odăii, vorbindu-i lui Negrilă:

— Ești îndoit de treburi neguțătorești, pe care ți le-au stricat hainii, vrăjmași ascunși ai domniei-tale. Nu cu farmece ești legat, ci cu meșteșuguri mai drăcești, care-s pornite din cap de om beteag la minte. Te sapă la temelia puterii un om ciolănos și uscat, care ajută la o schimbare ce se va arăta în scurtă vreme. Țara se va alătura schimbării și nu te vei mai împotrivi. Stelele arată că a venit vremea unei puteri noi, care va stăpâni cu asprime înăuntru și va bate războaie unul după altul, cu crucea în mână, fiindcă stelele Crucii cuprind acuma în cer luceafărul roșu al războaielor.

Vraciul răsfoia terfeloagele și tot țâstuia a mirare:

— Cărțile mele spun că atunci când Bourul din stele va clipi odată cu stelele din Cunună, va fi vremea Țării Moldovei, care va avea în scaun

domn mare și puternic. Din socotelile ce am făcut, în care s-a cuprins ziua nașterii domniei-tale, se arăta înainte vreme zodie norocoasă. Dar acum, după ce aștrii s-au schimbat, prevestirile pentru vârsta ce o ai și pentru de două ori șapte ani de acum înainte arată că te va stăpâni, până ce ți se va istovi firul vieții, un om mic de stat, neînfricat și neîndurător…

Jupânul vel vornic se gândea dacă nu cumva anume zvonuri, dinspre partea venirii la domnie a lui Ștefan al lui Bogdan, erau întemeiate. Căci numai Ștefan era mic de stat. Și poate că era și neîndurător, cine mai putea ști? Dar ca să îndrăznească…

— …averile ți se vor risipi, și dacă am socoti bine în numerele care-s ale domniei-tale, apoi atunci te găsești tras de Rac înapoi și pândit de Scorpie. Nădejdea cea mare pe care ți-ai pus-o către Ape a contenit, căci zodiacul arată Vărsătorul întors din fața Cumpenei, care astă-seară stă strâmb. Iată, jupâne Negrilă, care-s temeiurile care se arată ca niște porunci și de care astă-seară va trebui să legăm cele ce domnia-ta urmează să împlinești mai apropiat sau mai târziu. Îți stau ca prieten și sfătuitor în față, gata să-ți spun ce-i bine și ce-i rău!

Negrilă a oftat adânc și a sorbit din cupa cea mare de cleștar, din care obișnuia să bea vinurile cele mai bune care se pomeneau. Apoi a început să vorbească ca pentru sine însuși, în năvala gândurilor care-l lucrau în adâncuri și-l înveninau, de avea vise urâte noaptea, iar ziua îl făceau să tresară și să se teamă.

— Apoi, jupâne Zorab, ți-oi spune că ai dreptate în tot ceea ce mi-ai socotit din stele și izvodit din terfeloagele domniei-tale. Jupânul acela care-i stricat la cap, Ivan Arbore, a fost în Crâm, chipurile, ca să-și aducă feciorii. Dar adevărul este că s-a înțeles cu vrăjmașii țării și pe deasupra mi-a stricat și mie târgul cu o corabie pe care am vroit să o cumpăr pentru nevoile mele, corabie cu pânze și șasesprezece perechi de lopeți, din mare, din portul cetății Calamita, unde domnește măria-sa Olobei; Ivanco Arbore este omul ciolănos și uscat care-mi sapă temelia puterii. Este tot așa de adevărat că acest om pregătește vreo vrăjmășie dinspre partea lui Ștefan, feciorul lui Bogdan și nepot de-al lui Alexandru cel Bătrân.

Zorab știa mai multe despre corabie, fiindcă primise vești ce nu sufereau tăgadă. Jupân Arbore tocmise în Crâm străji strașnice, ce nu puteau fi cumpărate, fiind luați dintre cavalerii unui anume vântură-lume, pe nume Ioil. Acele străji aveau să-l păzească pe Ștefan al lui Bogdan dacă ar fi izbutit să-l alunge pe Petru Aron din scaunul Moldovei. Iar dacă nu ar

izbuti, corabia pe care o cumpărase Ivanco stătea gata a-l duce pe Ștefan la curtea lui Olobei împărat.

Zorab l-a ascultat numai cu o ureche pe Negrilă, care sporovăia fără contenire.

— Am fost, precum știi, acum câteva zile în târg la Bârlad; am văzut cu ochii mei jalea și nenorocirea de la curțile lui Nan. Acolo l-am poftit să vie la pârcălăbie, după cuviință, pe Ivanco Arbore, care este sub ascultarea mea și astfel ar fi trebuit să mi se înfățișeze ca slugă a mea și a domniei. Dar nu mi s-a înfățișat nici la pârcălăbie și nici în straiele care se cer în astfel de împrejurări, ci m-a ajuns înainte de vreme la curțile lui Nan. A venit cu alai, împreună cu doi tătărași și cu oșteni călări, îmbrăcat în straie nepotrivite, fără semnele slujbei pe care o are. Acei doi tătărași erau feciorii lui, pe care-i ținea îndeaproape o namilă de om căruia îi spunea cneazul Grui. S-au năpustit în curtea hanului cu o droaie de câini, care mai de care mai fioros, de parcă veniseră la goană după mistreți, nu ca să se închine vornicului, stăpânului lor. Iar cei doi tătărași s-au suit în carâta mea și s-au holbat drept în ochii jupâniței Zamfira, cu care au început a grăi scâlciat, ca păgâni ce sunt. Adevărat este că jupânița mea este blajină și bună, așa că le-a îngăduit și le-a întors vorba, de parcă n-ar fi fost ceea ce sunt, ci feciori din tagma ei. Dar mititica nu știe încă din obiceiurile oamenilor aleși, așa că n-am ținut-o de rău pentru îngăduința ei.

Lui Zorab îi venea a râde, fiindcă se zvonise în tot târgul Bârladului că lui Negrilă îi fusese frică de câini și se ascunsese într-un loc nepotrivit, de unde l-au scos băieții pe care-i numea tătărași. Așa că a avut noroc de băieții lui Arbore, pe care tocmai îi vorbea de rău.

— Dumnealui Ivanco Arbore m-a întrebat de-a dreptul când plec, căci vine furtună și mi-a dat șase oșteni ca să mă însoțească fără să-i cer, ca și cum ar fi fost temeiuri să mă păzesc. Mi-a spus apoi că dacă doresc să știu despre el, orice, să-l întreb de-a dreptul, că-mi va răspunde; iar dacă va tăcea, înseamnă că întrebarea nu are răspuns. Mi-a dat astfel a înțelege că știa și că nu-i mulțumit de iscodirile ce poruncisem în taină cu privire la faptele lui, ceea ce este o îndrăzneală care nu s-a mai pomenit. Mi s-a scârbit de Bârlad și de toată șleahta lui Arbore, care s-a înhăitat cu toți mișeii și lotrii. Am eu ac de cojocul acestui nebun, dar deocamdată…

— Deocamdată, jupâne – a vorbit Zorab – este bine să nu te superi, fiindcă trebuie să-ți mai spun că a venit vremea să-ți lași sânge, așa că ferește-te de supărare. Mâine va trebui să lași orice la o parte și să te supui

cuțitelor și paharelor mele. Va trebui să lași pe puțin un sfert de oca din sângele vechi și apoi să te așezi pe mâncare și băutură, ca să pui repede la loc altul proaspăt.

— Ai dreptate, jupâne Zorab! Dar ia să vedem ce-ai face în locul meu, dacă ți s-ar întâmpla ceea ce am tras eu atunci când mi-au fost batjocorite slugile? Pe Sânger l-au biciuit de nu i se mai vede obrazul. Dar au să-mi plătească, păduchioșii, îndrăzneala!

— Jupâne Negrilă, stăpânul meu, nu te mai gândi la plată, căci nu este acum vremea pentru socoteli cu mișeii. Vrăjmășia lor este nedreaptă, dar ea este în ființă. Se aud atâtea, stăpâne, că nici nu le mai pot cuprinde ca să ți le povestesc.

Boierul gândea că are dreptate vraciul, așa că a dat din cap a ascultare; iar Zorab l-a sfătuit cum să facă pentru ca să iasă bine socotelile:

— Dacă vrei să mă asculți, să știi că are să fie bine. Lasă-i pe oameni în pace sau, și mai mult, arată-le că au fost în drepturile lor să se răzvrătească. Trebuie să găsești un vinovat, și acela va fi Sânger, pe care-l poți trimite câtva timp la Bârlad, ca să mai bage de seamă și la averea domniei-tale din acel târg, cum și la alte socoteli. Trebuie să știi că la curtea jupânului Arbore, unde am fost chemat în taină de maica Tecla, se petrec lucruri tare ciudate. Acolo va putea să se lipească cu ușurință Sânger, fiindcă este lipsă la acea curte de bărbați tineri și chipeși cum este această sluga a domniei-tale. Acolo se găsește ca o pasăre în colivie, în suferință dinspre partea inimii și a trupului, dumneaei Rarița lui Druță, mama unuia din cei doi tătărași; Rarița cunoaște toate tainele curții jupânului Ivan, așa că vezi, stăpâne, ce bine ai face dacă mi-ai da ascultare.

Negrilă a apucat cu amândouă mâinile cupa de cleștar și, învârtind-o pe loc, sorbea din când în când din vinul ce mirosea a toate florile. Pe măsură ce auzea ceea ce spunea Zorab, barba i se răsfira în jurul buzei, care se lățea a zâmbet viclean și hrăpăreț. Iar când Zorab și-a isprăvit vorba, jupânul a luat ulciorul și i-a umplut vraciului cana, luând și domnia-sa în fundul cupei numai atâta cât să poată închina cu oaspele.

A doua zi s-au bătut în sat darabanele pentru adunare. În fața bisericii, oamenii au ascultat vestitorii curții, care arătau că boierul Negrilă poftește pe orice vecin sau răzăș din Negrești care ar avea vreo jalbă împotriva lui Sânger sau împotriva oricărei nedreptăți să se înfățișeze la curte numaidecât, Sânger fiind găsit vinovat de strâmbătate față de oamenii pașnici și urmând a fi supus judecății, după legea veche.

Boierul a așteptat toată ziua să vie jălbarii, dar numai către seară s-a înfățișat baba Zâna, nebuna din sat, gătită ca o paparudă, doinind cântece de jale cu vorbe iscodite de ea, din care se putea simți amarul și crâncenul vremurilor.

Slugile au primit-o, fiindcă așa poruncise jupânul Negrilă. Au poftit-o sus, pe pălimar, unde boierul i-a ascultat jalba, și anume că Popa Sava nu-i îngăduie să calce în biserică. La care jalbă, boierul i-a dat un pumn de firfirici și a sfătuit-o să-l roage frumos pe sfinția-sa să-i primească la fiecare slujbă câte doi gologani, din care unul să-l pună în cutia milelor, iar pe celălalt, să-l ție în palmă, pentru nevoile lui.

Alți jălbari nu s-au înfățișat vel vornicului, fiind, după înseși spusele sale, păcătoși, calici, dar fuduli nevoie mare.

Necunoscut(ă)

Sfat in cumpana noptii

4 ÎN SCAUNUL DESCĂLECĂTORILOR

Încă din toamnă începuseră a strânge oaste, de-alde Șendrea, la curțile lor din Nicorești și Poiana, ca și la Buciumeni, Tomești, Hănțești, Vlamnic și Scutașii Bârladului, locuri din Țara de Jos stăpânite de bătrânul Șendrea și neamurile lui.

Acea parte a țării se afla veșnic în frământarea năvălirilor, în afara grijii domniilor, care nu aveau putere să stăvilească în niciun chip pacostea jefuitorilor. Și nici nu se știa de către nimeni hotarul dintre țări, aceste ținuturi fiind, de ani în șir, când în stăpânirea domnilor din Moldova, când în a acelora din Țara Românească.

Nici chiar dumnealui Negrilă, vel vornicul Țării de Jos – așa cum se numea el însuși câteodată pe dreptate, dar de multe ori pe nedrept – nu mai întreba despre drepturile lui în aceste părți, de frica îndatoririlor la care ar fi trebuit să răspundă, din partea oastei și a altor angarale. Oamenii se păzeau care cum puteau, pe socoteala lor, de hoții care se abăteau pe negândite după prădăciuni; iar când s-a aflat în cetățile de scaun, la domnie, fie la Suceava, fie la Târgoviște, că se strânge oaste în părțile Tecucilor, domnii și sfetnicii lor au strâns din umeri, a nepăsare.

Numai Mihail logofătul și din velițiii lui Petru Aron, acei ce-și temeau capetele dacă s-ar fi schimbat domnia, s-au ridicat împotriva ușurinței cu care domnitorul privea tocmelile din aceea parte a țării.

— Este primejdie, măria-ta, să se întemeieze gloate, mai cu seamă la porunca neamurilor lui Bogdan. Căci unul din feciorii lui Șendrea a pețit-o pe domnița Maria a lui Bogdan, soră cu Ștefan, iar acesta râvnește la scaunul Moldovei. Îl pregătește Vlad pentru aceasta. Este mare primejdie, măria-ta!

La aceste păreri ale sfetnicilor. Petru Aron ridica mai întâi din sprâncene; iar apoi râdea, râdea, ca și cum vorbele lor ar fi fost de haz.

— Nu-i pricină de temere atâta vreme cât înălțimile lor staroștii Mujilo și Bartoș Buciațchi îmi stau pavăză, într-ajutor… Numai că din cei ce vă

aflați în preajma mea aveți unii gânduri haine…

— Vai de păcatele noastre!… Dar care…?!

Petru Aron se încrunta, știindu-i pe toți prefăcuți:

— Acei dintre sfetnicii mei și din boierii ce se cred a fi de neam și care năzuiesc la schimbare. Aceștia, și nu alții! Zadarnic întrebați care!… Geaba vă prefaceți că nu știți. Voi înșivă, cei din fața mea, v-ați pus la adăpost averile și stați toți cu gândul în fugă. Ha, haa! La fugă în Țara Leșească!…

— Dar, măria-ta…!

Petru Aron nu-i lăsa să vorbească, fiindu-i tot una dacă-i asculta sau nu, având a le spune numai ce gândea el.

— Nu știți, nici voi și nici ceilalți mai mărunței, ce vă așteaptă; căci, dacă pentru scurtă vreme ar fi să se așeze domnia nouă, veți fi uciși, pe rudă, pe sămânță, așa fiind învățătura Vladului și firea nestăpânită a lui Ștefan. Iar dacă unii din voi veți fi scutiți, să știți de pe acuma că de îndată ce mă înapoiez în scaun vă scurtez eu! Ha, haa! Eu vă voi scurta!

Boierii care-l ascultau pe Petru Aron citiseră ei înșiși cărți din partea lui Ștefan al lui Bogdan, în care acesta îi poftea să fie fără teamă, că nimeni decât ucigașii nu va avea de plătit nici cu capul, nici cu osândă; că țara se află în nevoie, că Aliotmanul stă la pândă gata să cutropească Moldova, chiar dacă se plătește peșcheș, și că nohaii, așișderea, se ațin la prădăciuni; că-i zavistie și ură între boieri; că mișeii nu au nici de unele și se bejenesc; și multe alte adevăruri, printre care cel mai fără pricină de tăgadă era acela că Petru Aron se vânduse cu totul leșilor, că-și ducea averile în Lehia și că puțin îi păsa de Moldova, pe care o și socotea ca pierdută pentru el.

Dar erau unii dintre boieri care ajutaseră la uciderea lui Bogdan-voievod, la Răușeni, la curțile lui Ciornohut. Și chiar dacă Ștefan, feciorul lui Bogdan, n-ar fi aflat din acele taine, păstrate unele sub lespezi de piatră, în morminte, tot se temeau cei ce se știau vinovați. Se cutremurau de-alde Ciornohut și neamurile lui, la a căror curți fusese prins, în toamna anului 1451, Bogdan-Voievod și descăpățânat. Se temea și Petru Aron, așa că strângea, pe cât putea, aur și lucruri de preț și le trimitea la Sniatin, la adăpost. Așa făceau și unii dintre boieri, care mai de care mai în taină, ca să nu afle unii de alții. Numai Cozma Șendrovici stătea deoparte și nici bănet nu trimitea în Lehia, nici turme de oi, cirezi de vite, sau căruțe încărcate cu piei și blănuri. El avea socoteli mai adânci, spuneau ceilalți boieri, dar nimeni nu le știa. Se putea ca să se fi temut de Leul, care se alcătuise cu mii

de răzvrătiți și vântură-lume la hotar și mai cu seamă în Pocuția, unde prădau tot ce venea din Moldova, către Țara Leșească…

Mare pagubă și batjocură făcuse Leul în Lehia. Stătea la pândă haiducește și lua cirezile de sub pază, alungând prin codri vitele, ca să le găsească răzlețe oameni de-ai lui, să le prindă și să le dea prin sate, în Moldova, nevoiașilor de la care fuseseră luate. Iar aureturile și lucrurile scumpe jefuite le dădea în grija lui Vasco, fecior de-al celei de a treia soție a lui, ca să le ducă la Liov, în tainițele cămătarilor. Nu mai era chip să trimită în Țara Leșească, nici boierii și nici domnia, nimica din ceea ce ar fi vrut să se afle în păstrare, pentru zile negre.

Când Leul a fost prins și apoi supus caznelor în temnița muncilor din Cetatea Sucevii, a cunoscut după întrebări că-l vânduse însuși Vasco, feciorul său vitreg. Dar nu s-a mirat. A fost dat în mâinile staroștilor de Colomeea și Sniatin, pe carte scrisă în timpul ospețelor care s-au ținut lanț de la sosirea și până la plecarea lui Mujilo Buciațchi din Suceava.

Petru Aron punea diecii să citească din acea carte ori de câte ori boierii cârtitori se ridicau cu unele temeri.

— Citește, Vulpaș, din cartea noastră de învoială și slobodă trecere către înălțimile lor comiții Buciațchi, partea care li se potrivește celor care se tem.

Și Vulpaș citea:

— …„Și dacă am întâmpina orice nevoie, ori de la cine, să dea Dumnezeu să putem ieși din Moldova și să ni se deschidă orașele Buceac, Coropeț, Sneatin și Colomeea. Să ne fie date averile și veniturile noastre adăpostite în acele orașe, până când va da Dumnezeu să venim iarăși în țara noastră”.

Râdea Petru Aron și se lăuda cu această carte pe care-și pusese pecetea la zi-ntâi Prier.

— Avem unde să ne adăpostim? Avem! Avem cu ce trăi? Avem! Cine vrea să mă urmeze, să nu pregete. Iar cine rămâne și se alătură feciorului lui Bogdan va fi plătit pentru astă hiclenie.

Se adunau în jurul voievodului zeci de boieri și boiernași, care mai de care mai aprigi și mai fără teamă, gălăgioși și gata de război. Spuneau că nu se poate închipui ca Ștefan să pătrundă în țară. Că ei ce sunt?

— Numai de-ar putea trece peste trupurile noastre, măria-ta. Altminteri… Să încerce numai, și are să vadă feciorul lui Bogdan. Suntem pavăză și prea plecate slugi măriei-tale. De ce să ne gândim la adăpostire în

Țara Leșească? Nu va izbuti, hiastrul, fătul feciorului din flori. Suntem toți gata să ne apărăm voievodul! Trăiască măria-sa voievodul Petru Aron! Trăiască! Trăiască!

Zornăiau armurile frâncești, zăngăneau paloșe la cingători, se unduiau, înfipte la chivără și la coifuri, penele cele mai neînchipuite; scuturile străluceau în mâinile făloșilor războinici, curteni deprinși să stea de strajă în Cetate și să se schimbe la patru ceasuri, că altfel le înghețau răsuflarea pe sub nas. Toți vroiau să se împotrivească lui Ștefan. Vroia și Petru Aron să se împotrivească și aștepta să-i sosească într-ajutor oșteni din starostiile panilor Buciațchi, fiindcă în cartea pe care o iscălise și o pecetluise la zi-ntâi a lunii Prier erau însemnate limpede vorbele pe care se bizuia:

„… să stea și să-l sfătuiască pe domnitorul nostru, pe măria-sa Riga și să stea cu toată priceperea, cu toate cuvintele și cugetul lor, cu toți prietenii lor, cum ar putea mai degrabă, cu ajutor de la Dumnezeu și cu sfatul lor să ne facă nouă pace și liniște din partea celor din Țara Românească și din Țara de peste munte și dinspre partea Togtocomanilor5 ca să avem pace din partea acestora, din toate părțile, ca să putem să pedepsim pe oamenii răi, iar celor drepți să le facem liniște, și noi înșine să fim în liniștea noastră, în țara noastră”…

Mihail logofătul spunea însă că staroștii Buciațchi n-ar fi înțeles să dea oaste. Ajutorul pomenit în carte trebuia să fie de la Dumnezeu. Iar staroștii urmăreau să dea numai sfaturi pentru pace și liniște, dar nu și oaste. Acea carte era numai din partea lui Petru Aron. Nu era iscălită și de către staroștii Buciațchi.

— Primejdia, spunea Mihail logofătul, nu-i numai dinafară, dinspre miazăzi. Între văile apelor Șomuzurilor, tăietorii de lemne și cei puși din toamnă la scos cioate sunt toți înarmați, gata la porunca Șendreștilor. Iar la Rotopănești, la boierul Rotâmpan, nebunul, sunt peste o sută de codreni și oameni din miazănoapte, toată pleava și strânsura, gata de jaf. Sunt, măria-ta, sute de iepași la curțile lui Maxim, în Cornetu și Pălănci; și pe valea Trotușului, la neamurile lui Bogdan; și prin partea Bârladului, strânși de Ivanco Arbore. Fac laolaltă mii de oameni, gata să ne taie calea către Lehia, dacă ar fi să ne călătorim într-acolo; așa că trebuie cu orice preț să ridicăm oaste care să-i întâmpine pe năvălitorii ce vin din miazăzi și să-i nimicească pe cei ce se află alcătuiți în țară, în locurile cunoscute. Să ne grăbim, măria-ta!

Petru Aron și-a împărțit oastea ce-și înjghebase în trei steaguri: unul avea să se țină în fața cetelor lui Ștefan, cel de-al doilea steag avea poruncă să zădărnicească orice încercare de a se strânge, între Șomuzuri, Siret și Suceava, oaste vrăjmașă, dintre cei ce se găseau pregătiți în țară. Trebuiau vegheați capii: Șendreștii, Arbore, Rotâmpan, Maxim, Gheorghie Alvanitul și alții. Să răspundă cine i-a făcut scăpați pe Vlaicu și Tomșa Șendrovici, numit și popa Amfilohie. Să fie căutați și prinși acei tâlhari. Să fie apoi în Cetate la Suceava oaste de nădejde, cel de-al treilea steag, pe care să ne putem bizui cei ce avem de gând să trecem la prietenii noștri, dincolo, în Lehia!

În duminica dinaintea Floriilor, oștile tocmite de Ștefan, cu învățătura cea nouă ostășească desăvârșită, se aflau în tabără pe malul Siretului, la loc ascuns, în Codrii Pădurenilor din ținutul Putnei. În acel loc, prin vadul din coasta Lupei, i-au venit întăriri din partea lui Șendrea și a lui Ivanco Arbore, iar dinspre munte s-au adăugat călărași și oaste de țară de pe Trotuș, de la Borzești și din partea Putnei.

Porunca lui Petru Aron a fost împlinită întocmai, așa că oastea lui Ștefan, ținându-se de partea de apus a Siretului, a fost întâmpinată de cetele lui Petru Aron, care aveau poruncă să-i zădărnicească mersul înainte. Numai că aceste cete, în loc să se împotrivească, se alăturau și înmulțeau oastea lui Ștefan.

Tânărul voievod avea știință de cartea pe care le-o dăduse Petru Aron staroștilor Buciațchi.

— Ceea ce se află însemnat în acea carte, spunea Ștefan, arată ce-i lipsește lui Petru Aron. Nu are de partea lui nici cel puțin ceata boierilor ce ne sunt împotrivă și nici pe cei ce l-au ajutat ca să-mi ucidă părintele, necum pe ceilalți care încep să vadă în ce parte atârnă cumpăna. Nu are nici oaste, decât numai atât cât să ne hărățească și să-și păzească fuga. Ajutor din partea leșilor nu are. Se vede bine, din cartea scrisă către staroștii Buciațchi, că l-a dat leșilor pe Leul ca să fie spânzurat și că făgăduiește despăgubiri pentru faptele săvârșite de acesta. Dar mai ales se vede că Petru Aron își gătește adăpost în Lehia, precum și păstrarea averilor pe care le-a putut trece peste hotar.

Ștefan se bizuia pe cei mai mulți dintre boierii din preajma domniei nu pentru că aceștia l-ar fi dorit pe el în locul lui Petru Aron, ci fiindcă se săturaseră de domnia acestuia. Fusese destulă dezbinare de la Alexandru cel

Bătrân încoace, chiar între boieri. Iar Petru Aron nu se arătase în stare să-i stăpânească. Voiau și ei partea lor de dreptate pe care să le-o păzească un voievod vrednic. Iar unii dintre boieri, care iubeau cu adevărat Moldova, nu-l sufereau pe Petru Aron, fiind vânzător de țară. Dar cei mai mulți erau împinși din spate de nevoie, simțind cum freamătă mulțimile de nerăbdare și cum se cuibărește răzmerița. Domnie nouă! Asta era scăparea. Și apoi iară domnitor nou și încă un altul. Să aibă mereu norodul pe cine blestema, pentru răutăți, și veșnic să nădăjduiască alinarea, de la fiece domnitor nou. Nu le era teamă asupritorilor că ar putea să se întărească în scaun un copilandru de douăzeci și cinci de ani, vârstă pe care o avea Ștefan al lui Bogdan.

Luptele se dădeau zi de zi mai în adâncul țării, către miazănoapte, până ce Ștefan a primit vestea pe care o aștepta, și anume că între apele Șomuzurilor, în pădure, se aflau la porunca lui cete înarmate, gata să lovească în oștile lui Petru Aron, rămase de pază în țară. La această știre, a lăsat în grija unchiului Vlaicu luptele de pe malurile Siretului, cu poruncă să înainteze numai atâta cât era nevoie pentru ca în Joia Mare să se afle cu toată oastea adunată sub Dolhești, pe Șomuzul Mare, în valea Boureilor.

Ștefan, cu câteva sute de călărași, s-a strecurat prin codri pe valea Moldovei, până la Bogdănești. A trecut vadul la Fântâna Mare și de acolo a repezit olăcari de taină, cu anume porunci, la taberele ce așteptau în codrii Șomuzurilor. A urmat apoi cărările tainice ce duc la Suceava, arătându-se în ziua de marți, din săptămâna mare, în partea Lisaurei.

Domnișorii din cetate, aflând că s-a ivit oaste vrăjmașă, puțină la număr, s-au repezit către Lisaura. Lupta ce s-a dat între călărașii lui Ștefan și cavalerii ieșiți din Cetate a fost numai din săgeți, fiindcă „hiastrul”6 cum îi spuneau de-alde Radu spătar și Micu stolnic, a dat bir cu fugiții.

Atunci s-au încumetat cei din Cetate să-l ia din urmă, ajungându-l la Hreasca. Aici s-au lovit cele două tabere numai atâta cât i-a trebuit lui Ștefan ca să-i vadă porniți pe vrăjmași, strânși toți laolaltă, tocmiți în oaste gata de luptă. Aceasta îi fusese socoteala: să-i scoată din Cetate și să-i aducă acolo unde știa că-i poate prinde pe toți, ca să-i poată stăpâni și înfrânge.

Ștefan, cu călărașii lui, s-a tras până sub Poiana Raftivanului. Steagul domnișorilor din Cetate a coborât până unde au găsit calea închisă de cetele lui Vlaicu, venite din miazăzi.

S-au strâns în Joia Mare, din voința și dibăcia lui Ștefan, în Poiana Raftivanului, ca într-o capcană, toate steagurile lui Petru Aron: cele de

hărțuire, aduse în susul Siretului de cetele Vlaicului, cele dintre Șomuzuri și cele ieșite din Cetate.

Oastea feciorului lui Bogdan, ce număra la șase mii de oameni, era astfel împărțită, că steagurile lui Petru Aron nu aveau altă ieșire decât prin partea cea mai gloduroasă a Șomuzului Mocirlos.

Ostile lui Petru Aron au încercat să lovească către partea Dolheștilor. S-au încăierat și s-au luptat cu deznădejde, căutând ieșirea din împresurarea ce se dovedise că era anume socotită, cu adâncă chibzuință. Domnișorii au lepădat armuri grele, platoșe aurite și chivăre cu pene de struț; au lăsat arme scumpe și s-au dezbrăcat la cămașă, părăsind tot ce-i putea împiedica în fuga ce le rămăsese, singura nădejde de scăpare. Fugeau care încotro de tăișul paloșelor învârtite cu îndemânare și spor de oștenii lui Ștefan, de ghioagele lor țintuite, azvârlite fără greș, de îmblăciuri grele cu plumb, de fuștiuri cu găciuliile în țepi, de securi și de săgeți.

Se trăgeau în fugă către miazănoapte, mergând de-a-ndaratelea, pentru a se îneca în glodurile de la răscrucea râurilor Șomuzului Mocirlos, Sucevei și Tudorei. Sute de oameni, ce cu puțin înainte se arătau fără frică, falnici și viteji, îmbrăcați în straie scumpe și armuri, cereau ajutor, dezbrăcați în cămașă, afundați în smârcuri până la mijloc.

Lui Ștefan i s-a făcut o scârbă nespusă la vederea acelei priveliști. Se gândea la câtă neînchipuită mișelie ajunseseră feciorii de neam, cei care ar fi trebuit să știe cum să-și apere țara. Numai domniile șubrede și lăcomia părinților acelor tineri erau de vină, fiindcă îi crescuse în falǎ și belșug, din jafuri și apăsare. Erau închipuiți și fuduli, luând drept pildă învățăturile curților streine, uitând în ce parte a lumii și în ce țară se află și ce nevoi trebuie să înfrunte pentru ca să-și apere moșia.

Dar tânărul voievod nu avea vreme să le plângă mișelia. Avea altceva de făcut. Se abătea printre vrăjmași, cu paloșul în vârtej, tăind pe oricine se împotrivea iureșului și pornirii lui nestăvilite. Vedea în fața lui – între roșul sângelui și întunericul pricinuit de mânie și turburare – chipuri și iarăși chipuri. Le cerceta, căta cu ochi ager și lovea aprig, fără milă când dădea peste acelea pe care nu le uitase. Îi știa pe toți cei ce fuseseră părtași la uciderea părintelui său.

Avea vie în minte clipa în care, cu ani în urmă, fuseseră poftiți la nunta uneia din fetele lui Ciornohut, la Răușeni. Bogdan-voievod, în spătăria cea mare a curții de la Suceava, dădea tocmai carte de stăpânire, pe Sacovăț, pentru loc de prisacă, moară și fânaț, lui Pătru Durnea, când Petru logofăt l-

a înștiințat că în spătăria mică se află jupân Cozma Șendrovici și cu alți boieri mari, toți în straie de nuntași. Veniseră cu rugămintea să binevoiască măria-sa cu doamna, feciorii și domnițele să poftească la nuntă la Coste Ciornohut, neam de-al mamei domnitorului.

Bogdan-voievod a ridicat din sprâncene a mirare, Cozma Șendrovici fiind tocmai dintre boierii ce se țineau mândri și departe de domnie; dar până la urmă a primit să coboare până la Răușeni și să fie părtaș la bucuria lui Ciornohut, care-și mărita fata cea mare. Era în 1451, la 17 octombrie, când a plecat măria-sa cu doamna și cu copiii. Au nuntit cu voie bună, la ospăț îmbelșugat, cu vinuri alese și veselie.

În zorii zilei de duminică, Bogdan-voievod poruncise tocmai să fie trase carâtele pentru partea muierească, la scările conacului, și să fie aduși caii înșeuați pentru înapoierea la Suceava, când a fost chemat în taină de Ciornohut, care-i șoptea vorbe ce-l făceau să râdă de bucurie și plăcere. Ajunși în dreptul fântânei din fața conacului, au răsărit fără veste, ca din pământ, la vreo douăzeci de călărași, care au descălecat și s-au năpustit asupra voievodului, l-au prins și l-au pus cu capul pe trunchi, retezându-i-l în fața și din porunca lui Petru Aron. Vânzarea venise din partea lui Ciornohut și a altora care s-au dovedit mai târziu. Iar neamurile lui Ciornohut au pornit în căutarea lui Ștefan, acesta fiind urmașul legiuit, orânduit în scaunul Moldovei de însuși Bogdan. Numai din beția vinului ce-l băuseră toată noaptea, ucigașii nu și-au putut împlini dorința de a stârpi sămânța neamului lui Bogdan-voievod.

Doamnele au scăpat ca prin minune, fiind răpite de Șendrea bătrânul, cu ajutorul lui Petrică și al lui Achim, frați de-ai lui Ștefan; dar acesta fiind amarnic din firea lui, și cutezător, voia să se arunce asupra lui Petru Aron și a călăilor săi, să-i lovească și să-i taie, cât de mulți ar fi fost ei. Așa s-a și făcut că cei ce-l întovărășeau pe Ștefan au fost nevoiți să-l lege și să-i astupe gura, dezlegându-l numai ajunși în mijlocul codrilor, în afara primejdiei.

De atunci Ștefan își tot rosese durerea pentru starea de plâns a țării în care domneau, împotriva firii, ucigașii și jefuitorii. Și tot de atunci începuse a-și făuri în fel și chipuri răzbunarea.

Acum îi avea pe toți, ucigași și vânzători, la îndemâna ascuțișului paloșului pe care-l strângea în pumnul încleștat de focul nerăbdării. Mintea îi ardea de aduceri aminte ce se perindau, una câte una și apoi se adunau laolaltă, chinuitoare, toate dintr-odată. Îi zvâcnea inima, până la tâmple, la

gândul împlinirilor pe care le așteptase ani în șir. Înainta cu paloșul în vârtej, fiind urmat îndeaproape de câțiva oșteni care aveau poruncă să desăvârșească ceea ce el nu avea răgaz.

L-a văzut pe Ciornohut de departe. Împrejurul lui se aflau de strajă chipuri pe care Ștefan nu le uitase. Îi știa pe toți. Păreau gata să facă una cu Ciornohut. Și erau mulți. Și-a aruncat privirile mai departe încă. Sub un dâmb a văzut o ceată, mai mare ca aceea din jurul lui Ciornohut. Erau toți călărași, în armuri grele, gata de luptă; iar în mijlocul lor… Inima lui Ștefan a stat din zvâcnet pentru mai multe clipe. Ochii începuseră să i se împăienjenească. Da! În mijlocul pâlcului aceluia, ce se afla la cincizeci de stânjeni depărtare, se afla însuși Petru Aron. Către acel pâlc, ce se afla în mișcare, se îndrepta Isaiia, cumnatul lui Ștefan, însoțit de boieri pe care acesta nu-i cunoștea. Părea că lupta era în toi în acea parte. Dar, mai aproape, mai la îndemână – și în calea către Petru Aron – se aflau de-alde Ciornohut. Nici nu se putea altfel decât să se abată mai întâi asupra cetei din apropiere. S-a repezit cu toată tăria, învârtind paloșul, strunind din dârlogi calul, bătându-l cu pintenii în șale și răcnind din străfundul pieptului:

— Iudăăă! Vânzător! Haaa!

În calea paloșului lui Ștefan nu s-a aflat însă nici armă, nici grumaz, ci numai văzduhul șuierând din lovirea latului. S-a pomenit în fața unei movile așezate în fața calului, iar în jur cu gol. Acea movilă, fiind om îngenuncheat, privea cu ochii holbați de spaima morții, când în ochii lui Ștefan, când jur-împrejur, la feciorii, frații, cumnații, neamurile și prietenii ce-l părăsiseră.

Coste Ciornohut a scos răcnet strașnic:

— Mișeilor! Vai mie!

Apoi, în genunchi, și-a deschis brațele, și-a dat capul pe spate și, cu spume sângerii la gură, s-a răstit către Ștefan:

— Haide, taie-mă. N-am trebuință de scutirea ta. Dar înainte de a mă ucide îți voi spune ce trebuie să afli, pentru ca să-i poți cântări pe cei ce m-au părăsit. Sunt toți în slujba lui…

Un zbârnâit de săgeată și un icnet au lăsat neisprăvită destăinuirea lui Coste Ciornohut. Moartea nu-i venise din mâna cui trebuia, ci din partea neamurilor și prietenilor, temători ai capetelor lor.

Ștefan nu s-a putut stăpâni în mânia lui. A lovit cu pala în tidva Ciornohutului, iar apoi s-a repezit în gloata neamurilor lui, tăind și apărându-se, până ce i-a mântuit până la unul. Însângerat și turbat de mânie,

scârbit peste măsură, a pornit apoi către ceata în care-l văzuse înconjurat pe Petru Aron. Dar n-a mai găsit în acel loc decât pe Isaiia cu ai lui, stând în nemișcare, încălărați, ca la cătare, nu ca la război.

— Unde-i ucigașul, Isaiia!? Ce stați?

Mânia lui Ștefan s-a prefăcut într-un fel de liniște ce părea răuprevestitoare.

— L-ați făcut scăpat, vânzătorilor! Veți plăti aceasta!

S-a gândit o clipă și a priceput că se află în mâinile celor peste patruzeci de călărași, boieri, din prietenii lui Isaiia, departe de ai săi. Puteau într-o clipă să-l răpuie. Se vedea în ochii lui Isaiia această hotărâre. S-a uitat către oștile lui Zbiera și ale lui Vlaicu ce tăiau fără contenire în vrăjmași, a văzut cum fugeau în gloduri învinșii și iarăși a întors privirile către Isaiia. La tăcerea lui Ștefan, Isaiia s-a încumetat și a spus:

— Mă bănuiești fără temei, măria-ta. Îmi ești cumnat și-ți sunt slugă credincioasă. Află că Petru Aron nici n-a fost prin aceste părți. Se află de două zile peste hotar și nu l-a împiedicat nimeni să treacă în Țara Leșească.

Dacă ar fi putut, Ștefan l-ar fi tăiat pe loc pe acel tâlhar mincinos. Și pe toți cei ca el. Dar nu putea încă. Fusese destulă primejdie, chiar cu câteva clipe mai înainte, când zburau săgețile împrejurul său, trase din desișul pădurii. Acum lupta se hotărâse, cumpăna înclinând către biruința lui. Dar mai avea încă de întâmpinat împotriviri pe care nu le putea bănui. S-a hotărât să rabde, să mai aștepte, până ce-i va putea dovedi.

Puțini au fost cei care au mai încercat să încrucișeze armele cu oastea lui Ștefan. Puțini au fost și acei care s-au înhăitat cu Aron-vodă și au fugit cu gândul ca să se înapoieze și să-și răzbune înfrângerea. S-au îndepărtat în fugă prin pădurea Tudorei alături de domnitorul lor.

Au ieșit însă în vale, cu gânduri pașnice de supunere, în capul gloatei cu flamură albă și steaguri plecate, mulțime de boieri mari și mici, unii din ei știuți de Ștefan, ca fiind oameni cinstiți și iubitori de țară, iar alții care se încredințaseră că puterea cea nouă poate să le fie prielnică sau poate, dacă nu le va fi pe plac, să aștepte și să hotărască mai târziu.

Din tufișurile marginii Poienii Raftivanului, acolo unde cu un ceas mai înainte se încrucișaseră fiarele ascuțite ale paloșelor, au început a se arăta mai întâi gloatele oastei de țară a lui Petru Aron. Erau mai mult munteni decât oameni de la câmpie și se cunoșteau după port. S-au înmulțit printre ramurile înflorite ale copacilor și tufișurilor, în portul lor minunat, cu

cămășile cusute în râuri și flori, de se părea că-s făpturi răsărite anume acolo ca să îmbogățească priveliștea.

La porunca lui Ștefan li s-au făcut semne că pot îndrăzni fără teamă. Au venit grămadă până la o aruncătură de suliță de oastea din vale, la vreo patru sute de munteni în cămășoaie și ițari, cu opinci de scoarță și pălării ca ceaunul, împodobite cu pene de cocoș de munte. Aveau ilice din șiac, cusute și ele cu flori.

La depărtare anumită li s-a poruncit să se oprească și să puie jos bruma de arme ce aveau, fiind apoi îndrumați către spatele oștirii, unde aveau locul lor.

S-au văzut apoi, tot de după tufele din marginea pădurii, steaguri plecate, urmate de straie frumos tivite cu blănuri scumpe și cușme sub care se vedeau bărbi, care mai de care mai bine tușinate și pieptănate, contășe verzi și roșii și sinilii, bărbi albe și bărbi negre sau cărunte. Călărașii trăgeau de dârlogii cailor și parcă nu îndrăzneau să iasă la loc deschis, până ce nu le-a strigat Zbiera stolnicul, din porunca lui Ștefan, să îndrăznească a se arăta, dar că pot veni numai până în dreptul ulmilor, unde să stea până ce-or primi alte porunci.

Au dat năvală, călări sau lângă cai, puzderie de bărboși, din care unii se grăbeau împotriva grăsimii și burții pe care o aveau, iar alții vroiau să arate falnici, venind călări, cu toate armele asupra lor.

În fața cetei boierești țopăia o arătare îmbrăcată în straie cu totul deșucheate. Nădragii îi erau strâmți, cu un crac galben și altul cârmiziu, iar în picioare purta opinci cu vârfuri lungi și îndoite în sus, la fiecare atârnând zurgălăi. Pieptul și spatele straielor erau cusute din petice de culori deosebite, iar la mânecă îi atârnau zdrențe de cordele, la capete cu zurgălăi. Avea pe cap un fel de corn cu vârful moale, care se învârtea după cum sucea nebunul capul, de-i suna și clopoțelul, scoțând un fel de cântec. Nu avea decât jumătate de față cu barbă, dar fără mustață, iar cealaltă jumătate numai cu mustață, fără barbă. Obrajii și fruntea îi erau boite, iar în dreptul ghebului, omul fiind ghebos, purta o platoșă cu țepi. Cânta și vorbea într-aiurea, dar nimeni nu înțelegea de la acea depărtare ceea ce spunea.

Ajunși la ulmii hotărâți, boierii lui Petru Aron s-au oprit după cum fusese porunca. Unii din ei, cum erau de pildă Micu spătarul și Radu stolnicul, nu conteneau însă a se împieptoșa și a se ține înfipți. Râdeau batjocoritor, și nu descălecaseră din prea multă încredere și din necuviință. Alții erau însă umiliți și îngrijorați, fiindcă nu știau ce are să fie cu ei.

Ajuns la ulm, nebunul a început să facă tumbe și să răcnească:

— Ajutor! Săriți! Săriți!… Săriți sunteți cu toții!

Unul dintre boieri, mai vârstnic și mai cu rușine, a strigat asupra nebunului:

— Tolpa, astâmpără-te și aibi bună-cuviință, că altfel poți pătimi!

— N-am ce pătimi, jupâne, căci n-am de unde!

În tot acest răstimp, de când au început a ieși din codru bărboșii și până ce au ajuns la ulmi, arcașii lui Ștefan țineau arcurile întinse, gata să dea drumul săgeților, la poruncă, asupra gloatei de boieri a lui Petru Aron.

Deodată, Zbiera a poruncit:

— Hei, boieri dumneavoastră, ian descălecați de pe gloabe și dați încoa' pe jos, fără arme.

Această poruncă a stârnit râs zdravăn din partea oștirii lui Ștefan, mai cu seamă când cei ce descălecau au început a se încurca între ei, lăsând dârlogii cailor care se frământau în calea lor, tocmai când puneau armele la pământ și când se grăbeau să vie în fața oastei domnești.

Unii din boierii ce vroiau să pară falnici au dat să răspundă ceva, fără a descăleca, împotrivindu-se, în acest chip, poruncii ce se strigase. N-au apucat însă să glăsuiască, fiindcă au și pornit ca niște șerpi frânghiile arcanelor, aruncate cu dibăcie de către cei mai mari meșteri ai acestor scule. I-au prins în laț pe trufași și i-au trântit sub cai, încât le-au sunat armele de pe ei și li s-au împrăștiat, de s-au tăvălit de râs oștenii lui Ștefan.

Cei prinși s-au putut desface cu greu din laț; dar fiindcă Zbiera stolnicul le-a strigat că-s slobozi dacă vor să plece, s-au îndreptat în grabă către codru, călări, dar fără ca în graba lor să-și mai fi luat armele.

Iar Tolpa nebunul, după ce s-a strigat porunca să descalece toți, a încălecat împotriva acestei porunci, pe o gloabă de cal slab și bătrân, de mai mare râsul. A prins țiganul a doini când din fluier, când din gură, apropiindu-se călare de oastea domnească. Râdea și zicea cântare cu vorbe:

— Să știe tot omul:
Anul și Domnul!
La anul ce vine,
Mă ungeți pe mine.

Și-a pus pe cap o cunună împărătească, într-aiurea, iar în mână ținea în sus un schiptru. Tolpa, nebunul Curții, n-a băgat de seamă că Gheorghie Alvanitul a zvârlit arcanul asupra lui peste craca unui ulm. Lațul l-a prins pe

țigan de mijloc și a fost ridicat de pe cal, rămânând spânzurat de cracă, în timp ce calul, șchiopătând, o luase razna.

A fremătat valea de hohote tinere; dar, după ce numai o clipă nebunul se pierduse, și-a venit repede în fire, găsindu-și cumpăneală; așa că, spânzurat fiind, a început iarăși să se strâmbe, punându-și coroana pe cap și glăsuind:

— Poruncă nouă vă dau:
Să luați de la cei ce n-au!
Să jefuiți, să omorâți,
Prostimea să o stârpiți!
De ce să trăiască
Mulțimea prostească?!
Pe lume rămâie
Boierii cu râie!…

Parte din boierii lui Petru Aron înaintaseră până aproape de rândurile dintâi ale oștirii; dar o alta parte din ei se mocoșau încă cu armele în mâini, lângă ulmi. Jupânul Zbiera s-a uitat să-l vadă pe Ștefan, ca să-i ceară învoire pentru pedepsirea acestei îndrăzneli. Nu l-a găsit însă, așa că, pe seama lui, a poruncit ridicând paloșul:

— Răfuială, măi!

Oștenii s-au repezit cu șuierat și chiote asupra îndrăzneților, ca să-i lege, căci de luptă dreaptă nu erau vrednici. Dar un glas cutremurător le-a poruncit cu hotărâre:

— Opriți!

Nimeni n-a mai mișcat. Era Ștefan, venit tocmai la vreme ca să oprească o faptă nedreaptă; fiindcă era nedrept să lovești om fără apărare, iar cei care nu lăsaseră încă armele nu erau vinovați, din pricină că se opriseră de mirare. Această mirare s-a lămurit îndată, fiindcă prin fața lui Zbiera a trecut către învinși însuși Ștefan și s-a oprit în fața unui preot. Acest preot s-a văzut că-și pusese odăjdiile, iar pe cap mitră, ceea ce însemna că-i față mare bisericească.

Împrejurul lui s-au dezbrăcat de contășe și au rămas în rase și odăjdii călugări și preoți, un sobor întreg. Ștefan l-a privit de sus și până jos pe acel popă în odăjdii, iar popa s-a înclinat cu cuviință, dar fără să se arate prea plecat și prea slugarnic. A luat din mâinile unui alt preot o carte legată în argint și o cruce, pe care le-a întins către Ștefan, binecuvântându-l. Ștefan s-

a închinat și a sărutat crucea și cartea, scoțându-și coiful. Apoi a grăit răspicat și cu înțeles în auzul tuturor:

— Să îngăduim sfinției-sale chir Teoctist și acestor preacuvioși preoți să ne binecuvânteze. Apoi către chir Teoctist: Binecuvântează, părinte, norodul și roagă-te pentru dreptatea ce-i lipsește. Milostivește-i pe cei ce au învins, ca și pe cei rătăciți. Iar tu, Zbiera, cu cei din steagul Bârladului, veniți după mine ca să-i alungăm pe vrăjmași. Unchiul Vlaicu are să trimită vestitori în toată țara ca să fie obștea încredințată de iertarea și de dreptatea pe care vroim să o împărțim. Să fie înlocuiți dregătorii care lipsesc de la îndatoririle lor. Oamenii să fie liniștiți și să prăznuiască Învierea după datină, iar acei care se află în apropierea Sucevei să se strângă în sâmbăta Paștilor, la amiază, adică poimâine, în câmpul ce se cheamă Direptate, unde vom ține sfat și județ pentru pricinile care nu suferă întârziere. Ștefan a cuprins cu ochii zarea și oștirea cea multă de nu se mai vedea loc gol. Apoi și-a aruncat ochii peste capetele plecate ale învinșilor și, încălecând, s-a îndreptat către Vlaicu:

— Iar pe rătăciții aceștia… să-i primim între noi ca pe niște frați.

Capetele plecate s-au ridicat odată cu glasuri din piepturile și inimile lor:

— Să ne trăiești, măria-ta!

Valea și pădurea vuiau în urma lui Ștefan-voievod.

— Să trăiești, măria-ta!

În sâmbăta dinaintea Paștilor, drumurile mari, ca și drumeagurile și potecile din ținutul Sucevei erau încă din zori călcate de mii și mii de care, căruțe, carâte de drumeți care se îndreptau spre lunca ce se chema Câmpia Direptății.

Se vestise prin sate și la curți că Petru a fost scos de către Ștefan, feciorul lui Bogdan, din scaunul domnesc, că l-au alungat oști adunate dintre moldoveni împreună cu cele venite din Țara Românească și că la ele s-au alipit boierii cei mari, mai toți, cum și din oamenii de rând, acei care au știut unde să se ducă ca să fie primiți.

Pârcălabii, pârgarii, județii și toți dregătorii din târguri sau din sate au cunoscut din vorbele spuse de vestitori că se înfăptuise ceea ce ei așteptau și știau că se va întâmpla. După felul cum au primit vestea unii din boieri, mulțimea a simțit că această răsturnare de domnie, nefiind pe placul boierimii, putea fi bună pentru norod. Așa erau deprinși oamenii de rând, să

știe cum merg treburile domniei, tocmai pe dos decât bucuria sau scârba arătată de boieri.

Văzuseră toți că după ce a închis ochii Alexandru cel Bătrân, domnii s-au tot schimbat, s-au răsturnat unii pe alții, au împărțit între ei țara, s-au oștit unii cu alții, s-au tăiat, s-au chiorât și s-au înveninat între ei, frați sau neamuri îndeaproape; iar boierii s-au bucurat, fiindcă știau pesemne că nimeni nu-i va clinti din huzurul și tihna în care se cuibăriseră. Erau unii care nici nu mai dădeau pe la Curte, fiindcă nu aveau de ce. Acuma însă, boierii de țară, care stăpâneau ținuturi întregi, cu sate ce fuseseră înainte vreme răzășești, dar pe care ei le cotropiseră prin înșelăciune, au arătat mai întâi mare mirare și mai apoi s-au scârbit tare de cum au auzit că răsturnarea lui Petru Aron s-a făcut cu știința Vladului.

Așadar nu mai era în această schimbare nici mâna leșească, nici cea ungurească și nici măcar cea a aliotmanului. Iar oastea care a biruit pe Petru Aron nu era numai din lefegii, ci mai ales din oameni de țară.

— Este neînchipuită îndrăzneala feciorului lui Bogdan. Dar are să-și frângă și el gâtul, spuneau cei ce nu doreau întemeierea unei domnii tari.

Cât despre târgoveți, unii dintre aceștia veneau la adunarea din Câmpia Direptății ca la târgurile mari, ca să privească și să știe, așa că nu-și prea făceau socoteli. De bine, de rău, acei care aveau turme de oi, herghelii de cai, cirezi de vite sau cârduri de porci scoteau din aceste îndeletniciri destul ca să-și poată agonisi ogoare de la cei ce se bejeneau, așa că nu le păsa nici de schimbările domnilor și nici de zavistiile dintre boieri.

Erau însă între târgoveți unii care aveau îndeletniciri meșteșugărești și care își făceau altfel socotelile, și anume că dacă neguțătoriile ar fi fost slobode și dacă nu se găseau împiedicate de vămi prea multe sau de hoții care bântuiau drumurile, ei ar putea să aibă foloase. Aflaseră că Ștefan, feciorul lui Bogdan-vodă, este harnic și vrednic. El putea stăpâni cu adevărat țara, cu dreptate și socotință, și nimeni dinafară sau dinlăuntru nu va putea să facă nimica, decât după lege. Să se teamă numai hiclenii și hainii, vânzătorii moșiei, și să tremure hoții. Să se bucure cei nedreptățiți și să aibă nădejde și credință nezdruncinată în dreptatea ce se va statornici peste tot.

Norodul își întărise credința că va fi bine, după cum mormăiau între ei stareții și popii care se mâniaseră mai întâi atunci când s-a vestit adunarea din Câmpul Direptății tocmai în Sâmbăta Mare. Când au auzit că și mitropolitul Teoctist s-a închinat lui Ștefan, și-au făcut socoteala că altfel n-

a fost cu putință și că atuncea este adevărat ceea ce se spunea, și anume că acest domn vine cu putere mare. N-au contenit însă să mormăie între ei și se fereau să se arate cât de scârbiți și îngrijorați erau; dar norodul, care vede și pricepe toate, chiar cele ce se cred a fi ascunse de cei ce poartă două fețe, a priceput că ceea ce s-a întâmplat joi avea să fie cu folos pentru cei mulți.

Pe Câmpul Direptății se adunaseră mii de oameni, toți acei care aflaseră din vreme – așa ca să poată veni – că s-a răsturnat domnia cea veche, și vodă Ștefan, care a înfrânt pe Petru Aron, se arată mulțimilor la vremea amiezii ca să judece pricinile ce nu suferă întârziere.

Din marginile pădurii și până aproape de mijloc, unde se aflau în așteptare oștenii și boierii, toți în straie ostășești, de sărbătoare, cu arcuri și arme strălucitoare, forfotea mulțimea adunată. Pe dâmbul din mijloc, sub stejarul lui Dragoș, se afla bătută în pământ o masă lungă, așternută cu lăicere; iar de jur-împrejurul acelei mese erau lavițe, bătute tot în pământ. De o parte a mesei, la jumătate depărtare de capete, era pus un jilț vechi.

Se spunea din bătrâni că aici s-a împărțit dreptatea de către domnii și bătrânii Țării Moldovei, de la descălecare și până nu demult, în fața norodului. În scoarța copacului erau crestate semne pe care le știau citi numai puțini din cei din leatul celor de față. Aici ar fi fost prisaca lui Iațco, judele ce a întâmpinat pe Dragoș-vodă, îmbiindu-l să se așeze pe acele meleaguri, care erau nesfârșite și primitoare.

În fața meselor era tocmit, către răsărit, altarul pentru slujba ce urma să se facă. Chir Teoctist, în odăjdii scumpe, pentru slujbele mari, înconjurat de soborul preoțesc al mitropoliilor, aștepta cu ochii stinși de griji și osteneală.

Pe pajiște se frământau, ca valurile apelor mării, cu zumzăitul mulțimilor în adăstare, moldovenii care putuseră veni la chemarea lui Ștefan. Erau pâlcuri, așezați în cete, îngrămădiți unii în alții, fără socoteală, de arătau la un loc ca niște mănunchiuri de flori, atâta de mândre erau porturile lor, cu altițe cusute în culori tari și sclipitoare, în soarele molcuț din preajma Paștilor. Călărașii struneau caii lângă cetele de surlari și cimpoiași, pe care i-a alăturat Tolpa tarafului ce-l înjghebase.

Se gândeau, cei ce știau că domnii erau unși numai cu învoirea sfatului boierilor, dacă aceștia vor fi fost sau nu întrebați, după datină, de feciorul lui Bogdan, despre voia lor. După cum se aflau însă sfetnicii în așteptarea lui Ștefan, cu cuviință și sfiiciune, s-a cunoscut că nu au avut încotro și că, de voie, de nevoie, i s-au supus.

Deodată s-a iscat zvon de tropote și s-a arătat în mijlocul câmpului, urmat de boieri și osteni, încălecat pe cal alb, vodă Ștefan. Au încetat murmurele și ochii tuturor s-au ațintit asupra sa. I s-a închinat și l-a binecuvântat chir Teoctist, după ce domnitorul a descălecat. După care au venit în jurul său boierii care-l așteptau și anume numai cei care aveau învoire – după obiceiurile cunoscute – să se arate în fața domnitorului și să i se închine.

Ștefan s-a ridicat până la mijlocul dâmbului și și-a rotit privirea asupra mulțimilor. Apoi cu glas tremurat, dar tare, cu vorbă rară și apăsată, i-a întrebat dacă este cu voie tuturor să le fie domn. La care, într-un singur glas, mulțimea a strigat:

— În mulți ani, de la Dumnezeu, să domnești!

Vuiau văile de răsunetul glasurilor izbucnite din piepturile mulțimii. Nu se așteptase nimeni să fie întrebat norodul dacă-i este cu voie sau nu-i este domnia cea nouă. Și numai din uimire răspunsul a întârziat mai puțin de o clipă, pentru ca din această fugară nehotărâre, ce li s-a părut vinovată, mulțimile să se îndrepte cu glas și mai hotărât decât dacă ar fi fost să răspundă fără chibzuința lor cea dreaptă.

Din tăria glasurilor, cum și din aceea că s-a părut a fi un singur om care și-a strigat vrerea din străfundurile cugetului, prins pe neașteptate, au cunoscut puținii șovăielnici că norodul și-a spus cinstit și fără ocol voia.

Necunoscut(ă)

Sfat in cumpana noptii

5 IOIL MIELUȘELUL

Vuietul mării se auzea parcă de departe în acea peșteră din fundul pământului; dar marea nu se găsea la prea mare depărtare.

Comitele Teodorca de Moldova de Telița, în straie de neguțător prea umil și sărac, fusese adus legat la ochi, tocmai de la Chefea, cale de o noapte. Corabia care-l luase avea steagul Moldovei, albastru ca marea liniștită, cu capul bourului în mijloc, având steaua între coarne, în stânga floarea ținuturilor, iar în dreapta secera lunii în cel din urmă pătrar. Era corabie bună și mare, dar pe ea nimenea nu vorbea, de parcă erau muți.

În zorii zilei a fost trecut într-o luntre și a simțit că l-au dus numai printre stânci, tot timpul, până au ajuns într-un loc unde au tras la țărm.

Legătura de la ochi era strașnic de strânsă, de nu se zărea nimica, nici măcar dacă era lumină sau întuneric. Numai când au ajuns în peșteră după drum lung pe sub pământ, cei doi greci care-l însoțeau l-au dezlegat și l-au poftit să se așeze pe un jilț sau pe vreun divan și să se odihnească.

Ioil hotărâse ca oaspetele să rămâie mai întâi singur în peșteră, ca să se pătrundă de ceea ce va vedea și să aibă timp îndestul ca să se gândească la ceea ce va vorbi. Ioil vroia să-i scutească acestui om de cin și bogat rușinea de a trebui să-l înfrângă cu vorba, fiindcă nu încăpea nicio îndoială că jupânul Teodorca îl socotea ca fiind un tâlhar și hoț de rând, fără a bănui câtuși de puțin care erau temeiurile îndeletnicirii sale.

Teodorca nu avea de unde ști de puterea științei care-l ridicase pe Ioil, în timpul cât fusese ucenicul Academiei din cetatea sfântă a Samarcandei7, pe treapta cea mai înaltă a învățăturii, în temeiul căreia fusese trecut în rândurile celor nouăzeci și nouă de înțelepți. Nu putea ști în fața cui vine, dacă nu ar fi rămas cel puțin un ceas în acea peșteră în care putea să vadă semnele tagmei de învățați din care făcea Ioil parte. Și se aflau în bolta subpământeană fel de fel de lucruri care arătau cu prisosință cine este stăpânul locurilor și al oamenilor. Dar mai presus de orice, acea peșteră, ea

însăși, prin felul cum era clădită, se arăta ca o minune a meșteșugului celor mai îndemânatici pietrari și arhitecți.

Teodorca cunoștea ce înseamnă o ctitorie, fiindcă el fusese acela care, pe cheltuiala sa, clădise cu ziduri grele de piatră multe și felurite lăcașuri, precum biserici și mănăstiri, bolnițe, întărituri de cetăți în stâncă, la mare, cu locuri de taină; a avut în Crâm o droaie de arhitecți, atât la Chefea și Soldaia, cât și la Teodoros, pentru lucrări de mare durată, la care trudeau, ani de zile, mii de robi; avea, dimpreună cu un alt neguțător, tocmiți opt arhitecți, numai pentru ceea ce se ctitorea în Chipru; iar la Famagusta își clădea pentru socoteala sa locuință de veci, unde să-și ție și averile. Așa că, fiind umblat prin acele locuri și ctitorind la porunca celor care aveau trebuință, cu meșterii și arhitecții săi, fel de fel de lucrări, știa să prețuiască cum se cuvine ceea ce vedea în acea clipă.

Într-o lumină ale cărei flăcări nu se vedeau, ci numai se închipuiau că trebuie să fi fost cu sutele, peștera părea că este când vreun templu elin, când vreun altar de biserică creștinească.

În alte părți erau închipuite moschei musulmane sau temple ale credinței vechi din Eghipet. Erau acolo și alte feluri de lăcașuri de rugăciune, care păreau să le închipuiască pe acelea din India sau China.

În dreptul fiecărei dintre aceste fețe de lăcașuri, care erau săpate în stâncă, se aflau chipuri cioplite în piatră sau turnate în aramă, întregi sau numai capetele până la piept, ale Dumnezeilor la care se închinau acele neamuri omenești, închipuind astfel altarele bisericilor.

Veneau apoi pe trepte din porfir, marmură sau alte pietre rare, așezate pe prichiciuri, vase din cele mai felurite, pline cu podoabe și bănet, de aur, argint sau aramă; alte vase sau tipsii aveau pe ele nestemate care sclipeau în lumina ascunsă a bolților. Din unele din acestea ieșea fumul miresmelor care ardeau întru cinstirea Dumnezeilor fiecărei credințe.

Din pereții peșterii izvorau vâne de apă care se revărsa cu sclipirile diamantului, ale jaspului sau ale rubinului. În mijlocul peșterii se afla un havuz căptușit cu pietricele mărunte, care laolaltă arătau chipuri de femei cu trupul de pește. Apa acelui havuz ieșea dintr-o aruncare, în zeci de șuvițe, care se împrăștiau lucind în lumină ca mărgăritarele; apoi curgea într-o groapă mare, în care se aflau niște câini cu coadă de pește, vii și adevărați, trândăvind împreună cu puii lor.

Într-un perete al peșterii se aflau după gratii fel de fel de fiare și sălbăticiuni: lei, pardoși, urși, precum și alte necuvântătoare mai mărunte,

care toate se învârteau și glăsuiau după felul lor.

Către partea din fund a peșterii se aflau pietre mai mici sau mai mari, așezate în bună orânduială. Erau săpate cu fel de fel de slove și chipuri sau semne.

În spatele lor se aflau niște polițe pline cu cărți, unele legate laolaltă în scoarțe de piele sau de argint și aur, iar altele în suluri.

În fața acestor polițe se aflau mese mai mari și mai mici, cu tot ce-i de trebuință diecilor: pergament, hârtie din scame și din frunze de Eghipet, în foi așezate una peste alta și legate, sau în suluri; pene și condile, cuțite și cuțitașe de ras, pene cu peri, dreptare cu lănțug și cu sculele de tras rândurile, negreală în gavanoșele de piatră, nisipuri și prafuri de uscat, peceți, făclioare și lumânărele, ceruri pentru peceți și multe altele din lucrurile de trebuință pisarilor.

Pe aceste mese erau și niște terfeloage în scoarțe mari și grele și suluri unul peste altul, scoase din rafturi. Pe mese se aflau deschise unele din acele cărți care se iviseră de curând în Țara Nemțească, scoase de la teasc de nu le mai scriau grămăticii, ci le săpau în lemn, pe dos decât obișnuit, și apoi puneau lemnul uns cu negreală pe hârtie și ieșeau buchile, întocmai ca și scrise de mână.

Comitele Teodorca de Moldova de Telița văzuse multe în lume și cunoștea la ceea ce vedea, așa că se minuna pe măsură ce pașii îl duceau jur-împrejurul acelei încăperi boltite, mai mare cu mult decât biserica Sfintei Sofia din Țarigrad.

Într-un colț, după un stâlp de porfir, se vedeau tuiuri și steaguri de felurite culori, cu steme care mai de care mai a mirării, necunoscute și tainice, având închise în ele știință ascunsă și povești ale neamurilor sau curților pe care le aminteau.

Stemele acelea aveau mai toate soarele în mijloc, în stânga o femeie cu un snop de săgeți în mâna dreaptă, iar în mâna stângă ținând un corb cu crucea în plisc, gata să-și ia zborul. În dreapta soarelui se aflau doi arbori. Atât deasupra capului femeii, cât și deasupra copacilor pluteau nori, înfățișând cerul. Sub femeie, soare și copaci se vedeau undele unei ape în care înotau trei pești. Corbul avea în plisc, pe unele steme, secera lunii în cel din urmă pătrar.

Alăturea de tuiuri și steaguri se vedeau, pe niște trepte de marmură, sute și sute de unelte de război, mâncate de rugină, iar altele încă întregi, așezate cu mare grijă.

Ochii lui Teodorca s-au oprit apoi asupra altor trepte de marmură albă, pe care străluceau plăci de aur încrustate cu semne de slovă necunoscută. Între aceste plăci se găseau lucrate în cea mai migăloasă tăietură aureturi care erau ca horbota: tăvi, cupe, vase și odoare ce păreau că sunt bisericești.

Urmau apoi trunchiuri scurtate de copaci, cu coaja pe ele, sute și sute de cioate, care mai de care mai ciudate; iar după ele se aflau înșirate oale scrise, întregi sau cioburi, sicriașe cu capacele deschise, pietre mari sau mai mici, așijderea scrise.

Și despre aceste cioate, cioburi și pietre știa din zvon comitele că-s tare căutate de neamul Arboreştilor, care se credeau urmaşi ai stăpânilor bârladnicilor, acel neam viteaz și mândru, pe jumătate creștinat și pe jumătate păgân, care pierise în cetatea Bârladului cu trei sute de ani în urmă, de pârjol și de sabie, amăgiți de tătari, care i-au jefuit mai întâi și apoi i-au omorât. Bârladnicii nu aveau Dumnezeu și nu erau creștini, ci se închinau soarelui, munților, apelor, pădurilor și pietrelor. Se închinau la chipuri cioplite în lemn sau piatră și la duhuri bune sau rele. Au fost creștinați cu sabia, în silnicie, iar popii lor, care se arătau pe față a fi creștini, erau păgâni și barbari, mâncători de oameni și băutori de sânge. Oameni tari și vrednici, viteji și drepți, nu sufereau asuprirea și obida, ci erau slobozi, trăind în devălmășie, în mare belșug și bogăție. Ioil, ca și Ivanco strâng fel de fel de semne din vechime. Ei vor să știe cât mai mult din neamul vechi al bârladnicilor și de drepturile lor. Iar cruzimea lui Ioil, de care s-a dus vestea peste mări și țări era izvorâtă din părerea, după care drepturile bârladnicilor trebuiesc smulse din ghearele acelora care le-au luat avutul, fără să fie îndreptățiți.

După ce comitele Teodorca a trecut de treptele pe care se aflau cioate și pietre, s-a trezit în fața unei hrube care dădea în peșteră. Hruba era luminată la fel ca și peștera, dar plutea prin văzduh o pulbere care avea mirosul tuturor florilor laolaltă.

În acea încăpere lungă se găseau mese multe, în mijloc și la pereți; iar pe ele se aflau fel de fel de drăcii din acelea pe care le au îndeobște vracii și cei care cată piatra aurului și băutura vieții veșnice. Erau cazane mari și mici, cu foc sub ele, alambicuri, vase felurite, sticle, cutii și gavanoase de piatră, olărie, schele mici pe care erau așezate căzănele, unele deasupra altora.

Aicea se vedeau, la cuptorul cel mare din fund, mai mulți oameni care se munceau să răstoarne din niște cazane și oale mai mici într-un cazan mai

mare fierturi și topituri care, amestecate, scoteau acel fum mirositor care plutea ca o ceață în toată limba. Dintre acei oameni s-a desprins semeț și frumos, în straie strălucitoare, vraciul Ioil.

— Bine ai venit, înalte comite, în casa mea subpământeană.

— Bine te-am găsit, preaînțeleptule Ioil, și Dumnezeu cu maica preacurată să te aibă în pază.

— Oaspete al meu fiind, înțeleg să te cinstesc cum se cuvine; dar să știi numai că acei pe care-i chemi înălțimea-ta să mă ocrotească nu mi s-au arătat încă niciodată mai vrednici decât hoții mei, păzitori bine plătiți, care mă au în grijă.

Râsul cu care a presărat Ioil vorbele-i păgâne și de defăimare era însoțit de o privire ca de vasilisc8 care l-a înghețat pe comitele Teodorca; dar înfățișarea acelui om ciudat era totuși atâta de atrăgătoare, fiind atât de frumos, încât numai o clipită s-a simțit sfiit, după care i s-a închinat cu plecăciunea oaspetelui care se arată de la bun început gata de pace și bună înțelegere.

Ioil l-a poftit pe neguțător într-o spătărie mică, care părea a fi încăperea în care obișnuia el să stea cu mai mare plăcere. Aici se găseau pe jos, pe divane și pe pereți covoare minunate și fel de fel de odoare de preț, care arătau cel mai desăvârșit gust al împodobirii, spre cinstea gazdei și mulțumirea ochiului cunoscător al oaspetelui.

A început vorba neguțătorul.

— Am venit, Ioil, ca să-ți cer două îngăduințe, pe care ți le-om recunoaște, după cum vei porunci, fără tocmeală. Cea dintâi este aceea de a nu mai călca cu prădăciune galioanele și corăbiile care se poartă pe mare sub steagurile ghenoveze ale Chefeei; iar cea de a doua este de a-l slobozi pe părintele Antonie, cel pe care l-ai răpit de curând de la tătari.

Între degetele lungi și subțiri ale lui Ioil se prefirau una câte una mătăniile de chihlimbar cu ape strălucitoare, pe care le privea dând din cap. Când i-a răspuns oaspetelui, și-a țintit privirea în sus:

— Gândește-te bine, comite, dacă-i destul ceea ce-mi ceri sau mai ai și alte nevoi, pentru care nu ai însă solie. Ești om milostiv, care faci mult bine pe pământ, în nădejdea că vei dobândi un loc în rai, pe care-l plătești de pe acum; dar cu acea bunătate a domniei-tale nu-ți împlinești decât datoria de bun creștin. Oamenii sunt însă încărcați de nevoi, pe care milostivii ca domnia-ta nu le pot împlini, având ochii cârtiții. Nu vedeți nicidecum de unde vine răul; iar dacă stâmpărați foamea câtorva bicisnici cărora le este

scumpă tihna vă așezați din nou pe aceleași temelii ale nedreptății și obidei, ca să luați de la cei mulți și să vă îndestulați din ceea ce nu vi se cuvine.

Ioil și-a înturnat privirea către fața comitelui.

— Nu simți, domnia-ta, nevoia vreunei schimbări? Nu vedeți gloatele apăsate care gem de greutatea care le va strivi? Îi amăgiți cu milostenia bogătanilor și cu fățărnicia credinței în mântuirea duhului pe cealaltă lume; iar ei se tem și se afundă și mai adânc în nevoințe și lipsuri. Îi omorâți cu lege și pe judecatele, dar tot voi îi judecați. Pe alții îi omorâți cu încetul, flămânzindu-i. Piere sămânța oamenilor volnici, luându-le locul cei ce suferă robia, numai ca să poată trăi. Aceștia vă sunt pe plac, fiindcă se supun legilor făcute de voi.

Ioil s-a ridicat în picioare, vorbind din ce în ce mai aprins.

— Iar dacă eu tai fără milă grumazuri vinovate și iau ceea ce este al meu din avuțiile pe care le dobândiți din jaful îngrădit de lege, mă învinovățiți și mă socotiți ucigaș și jefuitor, bun de țeapă sau ștreang. Atât cât sunt puternic și nu mă puteți birui, vă închinați în fața mea, de nevoie. Tagma din care faci parte și domnia-ta este o adunătură de jefuitori și ucigași care v-ați făcut adăpost din legi nedrepte, în numele cărora asupriți noroadele, omorâți oamenii în războaie și cruciade, înecați răzmerițele în sânge și adunați averi care nu-s ale voastre. De ce căutați aurul pământului și dezgropați comori care nu sunt ale voastre? De ce le duceți în alte părți, în haznalele întărite ale popilor și crailor? De ce luați pământurile trudnicilor, care apoi muncesc pentru alții?

Vraciul și-a apăsat greutatea privirii pe aceea a comitelui.

— Aurul pe care-l duceți a fost îngropat de strămoșii neamurilor pe care acuma le asupriți; iar eu îl iau pentru cei care le sunt urmași și vă vor răsturna la sorocul care-i dinainte scris. Și dacă mai iau și pe deasupra, mă strădui să dobândesc cel puțin o parte din ceea ce ați jefuit voi și era al lor. Nu voi putea așadar să mă leg în niciun chip ca să nu mai iau ceea ce nu-i al nostru, ci voi agonisi mai departe ce se va putea, chiar dacă vă veți păzi cu oști întregi.

Ochii lui Ioil umblau strălucitori sub fruntea-i lată, frământată de gânduri întunecate, gânduri de om nebun, după socoteala comitelui Teodorca.

— Înălțimea-ta, comite Teodorca, și cu cei din tagma domniei-tale mă veți socoti nebun; și aveți dreptate, fiindcă chiar dacă ați cunoaște ceea ce știu eu, tot m-ați osândi. Dar este bine să știți că unele din izvoarele

dreptății mele se află chiar în acea peșteră în care ai stat înainte de a ne vedea; iar altele se găsesc strânse în rafturile Academiei din Samarcanda. Acolo se găsesc sute de hronici care au fost adunate din toate părțile lumii de către împăratul împăraților, Timur Lenk, adică Timur cel șchiop, ca să poată cuceri și asupri cu mai multă tărie și să dezbată din rădăcini neamurile ce au fost vreodată volnice sau care se nevoiesc să fie stăpâne pe soarta lor. Din rafturile Academiei din Samarcanda și din dezlegarea semnelor de pe aceste pietre și odoare găsite în pământ am putut afla despre neamul din care mă trag, acel al bârladnicilor, care a fost de totdeauna stăpân pe locurile din Țara de Jos a Moldovei, am putut strânge toată ura care mă stăpânește și-mi dă neastâmpărul și puterea să apăr Moldova de năvălitori, aceștia fiind pricina înrobirii neamului meu. Mi-am întemeiat credința și mi-am adăpat setea de izbândă mai întâi pentru ai mei și mai apoi pentru toți acei care sunt vrednici să se împărtășească din ceea ce este mai sfânt în viața omului: volnicia.

Comitele Teodorca a tresărit de atâta patimă câtă se arăta în glasul lui Ioil.

Simțea nevoia să clipească din ce în ce mai des din pleoape, în măsura în care Ioil apăsa pe vorbe.

— În cumpăna vieții atât de scurtă și chinuită a omului nu se bagă seama dacă ai trăit și nu atârnă cu nimica mai mult dacă stai cu capul plecat; dar dacă te judeci cu nedreptatea, atuncea se cunoaște că ai trăit și cumpăna trage către partea obijduiților, peste veac și întâmplări. Iată de ce, jupâne neguțător, găsesc că-i bine ceea ce fac și de ce nu mă poți cumpăra. Să vă apărați corăbiile și să vă apărați și pielea cea scumpă, ca și preamilostiva ființă a domniilor-voastre.

S-a temut tare comitele Teodorca de vorbele lui Ioil și s-a cutremurat.

— Așa este, Ioil! Ai dreptate.

Ioil nu l-a crezut pe Teodorca că era pătruns de dreptatea lui; cunoștea bine la asemenea răspunsuri, prilejuite de nevoia clipei, așa că a trecut cu un zâmbet amar peste mărturisirea aceea care nu avea temei.

— Te poftesc să-mi spui la ce-ți trebuie acel popă catolicesc, armăsarul tătăroaicelor, pe care era să-l jugănească necredincioșii, dacă nu-l luam eu?

— A fost la tătari dascălul flăcăiașilor jupânului Ivanco – așadar al nepoților domniei-tale – și copiii îl poftesc ca să-i învețe mai departe. Jupânul Ivanco mi-a trimis vorbă ca să-l răscumpăr de la tătari, unde

rămăsese, cu toate că fusese plătit odată de leșii lui. Așa că dacă este nevoie de vreo răscumpărare…

— Am să-ți plătesc eu domniei-tale ca să mi-l iei, dar nu știu la ce le va fi de folos băieților, decât doar ca să-i învețe să fie ascunși și mincinoși. Te va ajunge din urmă la Chefea.

— Ioil! Nu sunt mulțumit de treaba pe care am făcut-o aici. Fie că ai dreptate, fie că nu ai dreptate, eu te poftesc numai un lucru: gândește-te și hotărăște dacă plătindu-ți peșcheș ca tătarilor nu te-ai lăsa de jefuirea corăbiilor ghenoveze. Asta mai cu seamă îți va prii tocmai acuma, când vine de la Ghenua oștire tare, cu puști grele și oșteni încercați, care se vor ține numai de stârpirea…

— Hoților! Da, știu și mă bucur, fiindcă amorțisem. De un an încoace, nimeni n-a mai scos sabia din teacă. Dar chiar peste vreo două ceasuri voi avea de întâmpinat o iscoadă destul de tăricică, din partea tătarilor care mă caută, dar nu știu cum să mă găsească. Domnia-ta va trebui să aștepți până la terminarea luptelor, ca să nu te prindă. Și vei aștepta sus, pe steiul Cocorilor, de unde vei vedea și auzi ceea ce n-ai mai pomenit.

Comitele Teodorca s-a spăimântat de-a binelea, dar n-a avut ce face, așa că s-a învoit tăcând.

Ioil și-a plecat ochii asupra mătăniilor pe care le trecea una câte una printre degetele lungi și subțiri care păreau fiecare din ele că au viață deosebită unul de altul. Ochii lui erau ca o taină adâncă, cuprinși de o ceață care-i îndepărta de clipa de față. Se vedea că gândurile îi erau undeva, departe, la vreo faptă care-l înduioșa și-i schimba în acest chip privirea, din batjocoritoare și crudă, în o alta omenească și plină de grijă ascunsă.

Comitele Teodorca nu a știut niciodată cât a durat acea tăcere, dar și-a amintit de ea întotdeauna. Era ca o rugă și totodată ca o cufundare a gândului acelui bărbat crud și semeț în adâncimea vremurilor, din care își trăgea pilde pentru ziua de astăzi.

— Domnia-ta știi, spunea Ioil, că am ajutat și eu, pe cât am putut, pentru ca să vie în scaunul Moldovei Ștefan al lui Bogdan, fiindcă am credința că va ști să stăpânească țara; dar stau și veghez la ceea ce face, și dacă se va arăta și el tot atât de nevolnic ca și ceilalți care au urmat după bunicu-său, atunci voi pune umărul să fie răsturnat.

În privința aceasta, comitele știa mai multe decât spunea Ioil. Aflase că Ivanco Arbore fusese în Crâm, de unde tocmise pentru paza lui Ștefan două sute de cavaleri din oastea lui Ioil. Dar vraciul nu pomenea de această strajă

care se afla sub porunca lui, ci mai curând spunea de chipul lui în care apără el Moldova de năvălirile tătarilor.

— Aici unde mă găsesc acuma, spunea Ioil, am puterea să întâmpin năvălirile tătărăști. Îi cunosc pe acești ucenici ai necuratului care au pustiit moșia strămoșească. Și dacă mă țin de ei cu toată puterea pe care o am, o fac ca să stăvilesc pe cât voi putea cruzimile cu care se abat asupra Moldovei. Cu acest prilej dau și peste unele comori pe care le jefuiesc în năvălirile lor tătarii. Parte din ele îmi sunt de folos ca să plătesc simbriile și dobânda cavalerilor mei și să țin cum se cuvine toate aceste îndatoriri; o altă parte, fiind comori ale obștii bârladnicilor, o păstrez ca să dau seama de ea când va veni vremea; iar ceea ce mai rămâne slujește să ajut pe acei care, ca și Ștefan sau Vlad, s-au legat să adune brațele vânjoase și inimile alese, care știu diata strămoșilor și vor să o urmeze întocmai.

Comitele Teodorca dădea din cap a înțelegere. Părea că îl pătrunsese întru totul adevărul spuselor lui Ioil, dar gândurile lui se depărtau din ce în ce mai mult de vorbele vraciului.

— Dacă Ștefan nu știe cele ce ți-am spus, rogu-te să-i trimiți vorbă, pentru ca să ia aminte; iar dacă i se va părea că nu-i pot fi de folos și nici nu-i pot strica, să-i povestești domnia-ta ce vei vedea îndată și cele ce știi sau vei mai află de puterea pe care o am în aceste părți ale lumii, întru stăvilirea năvălirilor asupra Moldovei.

Comitele Teodorca a așteptat cu răbdare ca Ioil să contenească vorba. Se gândea mereu la nepotrivirea între potrivnicia față de neamul tătăresc și între obârșia lui Ioil, care, din cele cunoscute de dânsul, era tătar după mamă; așa că nu s-a putut opri să-l întrebe:

— Numai că nu înțeleg un lucru, Ioil, și anume cum poți domnia-ta să uiți că mama care te-a adus pe lume este din neamul tătăresc?

Ochii vraciului s-au aprins ca doi cărbuni de pe care se spulberase spuza. Privirea lui, tare și apăsătoare, s-a împlântat în ochii de hulpoi ai comitelui, căruia începuse a-i părea rău de întrebarea nesocotită, scăpată fără noimă. Tăcerea care s-a așezat între cei doi bărbați s-ar fi putut crede că-i rău-prevestitoare, dacă Ioil nu ar fi lăsat cel dintâi ochii către pământ. Apoi, după un oftat de care nimeni nu ar fi crezut că vine din partea unui om ca acela, a răspuns comitelui:

— Mămuca mea, comite, nu este aceea pe care o credeți voi. Tătăroaica a fost plătită ca să mă ia ca al ei. M-a alăptat, fiindu-mi dădacă; dar nu mi-i

mamă. Nici de credință nu mi-a fost, fiindcă dacă m-au răpit tătarii, dimpreună cu ea, a fost pe vrerea ei. Mămuca mea, comite…

Ioil și-a contenit vorba purtând peste loc și timp ochii săi încețoșați, privire omenească de astă dată. A tresărit însă, părându-i rău că și-a arătat slăbiciunea față de un străin, care-i putea fi chiar vrăjmaș; așa că s-a îndreptat de spinare, care i se încovoiase, și s-a încruntat privindu-l iarăși cu ochii lui de jăratec. Dar vorbele spuse rămăseseră în mintea comitelui și-i treziseră din locuri tainice și neștiute aduceri aminte, de demult, din vremuri când era și el copilandru, la curțile din Telița ale părintelui său. Atuncea se zvonise ceva… ceva de care nu-și mai amintea bine acum. Și acele aduceri aminte erau legate de o poveste neobișnuită, jalnică din viața tatălui lui Ioil…

Sus, pe vârful unui stei al unui ostrov de stâncă, între nemărginirea mării și aceea a cerului, stătea comitele Teodorca înfricoșat de singurătate. Îl adusese, printre zeci de stânci și ostroave, pe drum întortocheat, cu o barcă ca o coajă de nucă, un harap voinic, vâslaș cum nu se mai pomenise. I-a lăsat o straiță cu merinde, băutură felurită și din belșug, cum și blănuri de așternut sau de învelit.

Steiul avea săpat în el loc de stat, peșteră de adăpostit și fel de fel de metereze pentru a vedea pe mare și peste toate stâncile până la țărmul îndepărtat. Era fără doar și poate un fel de foișor tainic, la care nu putea pătrunde decât acel care știa.

Comitele se înfiora la gândul că ar putea rămâne uitat acolo, fie că Ioil s-a gândit să-l piardă în chip josnic, fie că din lupta care se părea că are să urmeze oastea lui și chiar el ar fi fost înfrânți și ar fi pierit.

Dar dacă i-ar fi dorit pieirea, de ce i-ar fi lăsat merinde și ar fi fost adus cu atâta grijă pe acea piatră? Nu i-a vroit răul, așa că nu rămăsese decât să dorească din toată inima și cu înfrigurare ca Ioil și oamenii lui să iasă fără pierdere din încăierarea ce o așteptau.

Mai înainte de a căta cu privirea împrejurul lui, ca să vadă de la începutul ei lupta, s-a rugat pentru izbânda lui Ioil; iar când s-a prins pe el însuși dorind ceea ce în altă împrejurare nu s-ar fi închipuit în gândurile lui, s-a rușinat și chiar s-a înciudat, aflând dovedită dreptatea vraciului, atunci când i-a spus că se gândește numai la clipa de față.

Aruncând ochii către întinsul mării, comitele Teodorca s-a mirat văzând în zare corăbii, la început vreo patru. Erau prea departe ca să le vadă

flamurile, necum semnele stemei. Dar din patru s-au făcut opt, zece și mai multe, ceea ce însemna că nu-i vorba de corăbii negutătorești, ci de galioane de luptă.

Cu vântul prielnic, galioanele se apropiau de țărm, așa că li s-au putut vedea flamurile. Fluturau în vântul largului steaguri amestecate de culori osebite, pe fiecare dintre catarge: în roșu, ale Trebizondei, galbene cu verde ale Calamitei și Teodoros și verde curat ale Veneției. Inima comitelui a tresărit și, de unde la început se așezase pe așteptat, cu gândul la izbânda pe care o dorea să fie a lui Ioil, acuma, de cum zărise apropierea de lume, se gândea cum să se arate în vreun chip oștenilor de pe galere.

Se sălta în vârfuri, bălăbănea din mâini, striga, dar toate aceste semne nu erau îndestulătoare. A căutat atuncea să lege pe un vârf de stâncă, în bătaia vântului, un ștergar pe care-l găsise în straiță. S-a cățărat anevoie până la vârful stâncii și a putut lega ștergarul; dar nici n-a apucat bine să-l cuprindă vântul, că au și țâșnit dinspre partea de jos a steiului, dintre stânci, zeci de săgeți, care l-au prefăcut dintr-odată în zdrențe și l-au dezlegat, azvârlindu-l în apa mării.

Zbârnâitul săgeților pe la urechile lui Teodorca l-au potolit și i-au dat răgaz să se răzgândească, ceea ce i-a fost de mare folos, fiindcă corăbiile erau pline de dușmani ai ghenovezilor și ai chefeenilor. Erau porniți să afle și să dobândească cu jaf comorile lui Ioil, dimpreună cu tătarii, care veneau de pe uscat; dar nici Olobei din Teodoros, nici venețienii și nici cei din Trebizonda nu l-ar fi scutit pe Teodorca de cap, fiindcă acea năvălire era tâlhărească și nu se putea ca să rămâie om de mărturie, în afara celor care se înfruptau din dobândă.

Comitele s-a ascuns și le-a mulțumit în gând oamenilor lui Ioil care loviseră cu săgeți în ștergar și l-au desfăcut din stâncă. Din ascunzișul lui, privea prin metereze cum de lângă corăbii se desprindeau bărci pline de oșteni, înzăuați și înarmați, având coifuri și paveze, arcuri și sulițe. Veneau aproape, cu vânt prielnic, către țărm și ostroave, toate corăbiile și se auzeau poruncile în graiuri cunoscute comitelui, care arătau că oștenii urmează să năvălească asupra istmului stâncos ce lega pe sub apă ostroavele cu pământul.

Pe țărm se vedea mulțime de oaste tătărască, mișunând printre stânci, îndreptându-se către același istm. Forfota și strigătele nu se auzeau de freamătul valurilor care spumegau lovind în stâncă; dar se ridica ca un zumzet vuietul glasurilor, împlinindu-l pe acel al mării.

Jupânul Teodorca nu știa unde să se uite mai întâi, însă se aștepta că de undeva vor răsări la timp oștenii lui Ioil, pe care nu-i vedea, dar a căror ființare o simțise de curând.

Tătarii de pe țărm se lăsaseră cu toții într-o văioagă a istmului, căutând intrarea în peștera subpământeană. În același timp, oștenii de pe corăbii căutau același lucru pe ostroavele vecine istmului. Corăbiile se strecuraseră și ele până aproape de istm, aduse din vâsle, cu toate pânzele strânse.

Comitele pierduse răbdarea și nu mai nădăjduia să se întâmple nimic altceva, decât ca acea năvală să pătrundă în adâncul pământului și să-i lovească acolo pe Ioil și pe ai săi. Acuma i se arăta și mai limpede că nu-i va fi moale dacă va cădea în mâinile oștilor care veneau după jaf.

Din văioaga istmului năvăleau în peșteri, prin două intrări subpământene, sute de tătari, lăsând fundul văii din ce în ce mai rărit de oameni. În locul lor se vedeau acum trunchiuri groase de copaci tăiați și stive de lemne care trebuie să fi fost ale cavalerilor lui Ioil, adunate pentru foc. „Cât de neghiob și tehui se arătase Ioil ca să creadă că nu va fi găsit; și cât de râs îi mai este și porecla de „înțelept" sau de „vraci", când el nu este altceva decât un nebun și închipuit!"

Cine l-a pus pe el, comitele Teodorca, om întreg, să se lege față de Sfatul Cetății Chefea că va încerca să-l cumpere pe acest nelegiuit, ca să nu mai jefuiască corăbiile ghenovezilor? Și de ce i s-a supus lui și a rămas pe acest stei, ca să-și găsească sfârșitul, înfometat și însetat, sau ca să fie prins și tăiat de ceilalți hoți? Vai și amar de el!

Acuma nu era chip să facă altfel decât să aștepte sfârșitul încăierării și plecarea corăbiilor, iar apoi să caute să se arate doar l-a vedea niscai pescari sau corăbieri în trecere prin acele locuri.

Căuta în desaga cu merinde un alt ștergar sau altceva pe care să-l lege ca semn, pentru a fi văzut din depărtare, când, pe deasupra lui, au început a zbura săgeți, sute și mii, dar nu săgeți obișnuite, ci din cele cu vârful de foc.

Comitele auzise că se află printre multe alte drăcării de luptă și acele săgeți cu foc, care au în vârf șomoioage de câlți muiate în țiței. Ele se aruncă aprinse din arc asupra corăbiilor vrăjmașe sau asupra caselor din târguri și sate, de ard și nu pot fi stinse până nu se isprăvește unsoarea din câlți. Nu-și închipuise cât de nimicitoare pot fi acele săgeți, așa că a rămas înmărmurit când s-au aprins toate corăbiile și bărcile de sub steagurile Veneției, Trebizondei și ale lui Olobei din Teodoros.

Flăcările au cuprins îndată pânzele, catargele și punțile. Lemnul uscat și calafatat cu dohot pârâia, iar oamenii răcneau de se cutremura văzduhul, vuietul acoperind freamătul mării. Cei ce se aruncau în mare erau săgetați din locuri ascunse, pe care comitele nu le vedea, în timp ce ploaia de săgeți cu foc nu contenea nicio clipă. De pe maluri, năvălitorii se vedeau aruncându-se și ei în mare, cu brațele deschise și cu săgeți înfipte în trupuri. Nu încăpea nicio îndoială că de acea parte a luptei cavalerii lui Ioil biruiseră, fiindcă în mai puțin de o jumătate de ceas, pe fața mării nu se mai vedeau decât flăcările, fumul gros și scânteierile lemnăriei acelora care fuseseră corăbii de luptă, iar oamenii de pe ele și cei ce coborâseră pe uscat se găseau toți în lumea tăcerii, a străfundului apelor veșnice, nimicirea pornind năprasnic și fiind strașnic de înfricoșată, până la cel din urmă dintre năvălitori.

Odată cu aruncarea săgeților aprinse asupra corăbiilor și a luntrilor, oamenii lui Ioil, din aceleași locuri nevăzute, au săgetat cu foc și cu fier gol pe tătarii din văioaga istmului. Acolo s-au aprins de îndată stivele de lemne și s-a iscat o fumăraie groasă, prin care nu se mai vedea nimica. După răcnete se putea crede că și în acea parte e mare sângerare, mai cu seamă că mii de săgeți cu fierul gol se vedeau prin văzduh îndreptându-se într-acolo, lovind în mulțimea de tătari cuprinsă de flăcări.

Unii din ei urcau până aproape de creste, așa că se vedeau din fum, dar zadarnic vor fi nădăjduit să poată scăpa, căci asupra lor se abăteau zeci de săgeți, doborându-i.

Unii se învârteau pe loc, în jurul lor, ca să cadă străpunși de săgețile care plouau asupră-le fără răgaz, până ce nu mai zvâcneau; alții săreau în sus ca sloboziți de vreun arc nevăzut, cu fiarele înfipte în ei și apoi se prăbușeau, zvârcolindu-se ca orătăniile după ce li se taie gâtul.

Asupra acelora care mai trăiau încă și încercau să-și scoată fiarele înfipte se abăteau iarăși săgețile ca zeci de pliscuri de otel care scurmau adânc în trupurile ce nu-și dăduseră încă duhul. Toți trebuiau să-și găsească sfârșitul; nimenea nu trebuia să scape, pentru ca nu cumva vreunul să ducă cu el taina pe care îndrăznise să o afle.

Așa gândea comitele, îmbrobonat de sudoarea rece a groazei. Era părtaș al cavalerilor lui Ioil, fără să vrea, fiindcă înfrângerea lor l-ar fi dus fără doar și poate la pierzanie, cetele de pe corăbii și capii lor neavând pentru el temeiuri de scutirea vieții; dar prea era crâncenă acea săgetare și toată acea

liotă prea tare era lovită, fără a ști de unde, ca să se poată feri. Nu mai era luptă dreaptă, ci curată capcană.

Oamenii înnebuniți căutau scăpare urcând, sleiți de putere, malurile prăbușite ale gropii în flăcări; însă, ajunși la capătul strădaniei lor, după ce se trudeau și poate nădăjduiau că au scăpat, se învârteau împrejurul lor izbiți năprasnic de oțelul vârfurilor ucigătoare ale săgeților dușmane, căzând în hăul apelor adânci sau în jarul mistuitor al focului din văioagă.

Doar printr-o parte a gropii în flăcări se strecurau, dezbrăcându-se de straiele aprinse, unii din cei ce putuseră scăpa din acel iad al focului. Cădeau însă osteniți, pe crestele nebântuite de foc.

Cei ce scăpau prin strâmtoarea dintre cele două maluri se strângeau într-un fel de groapă adâncă, din care nu mai puteau ieși, fiind înconjurată de stânci drepte ca pereții. Se aflau acum cam la treizeci de capete tătărăști acolo. Ceilalți pieriseră, fără îndoială, cu toții, fiindcă cei pe care-i credea Teodorca rămași în hrubele peșterii nimeriseră tot în foc, fără ca să aibă trecere mai departe, intrările fiind numai năluci amăgitoare.

La vederea celor scăpați, comitele a răsuflat cu ușurarea omului care ar fi vrut să le vie într-ajutor, fără să știe cum, dar numai cu gândul. Era milos din fire și nu suferea cruzimea, decât doar dacă ar fi fost în joc tihna sau avutul său, așa că se bucura totuși că au mai scăpat câțiva din cei pe care-i văzuse cu un ceas în urmă venind asupra lui Ioil. Erau prea puțini pentru a-i strica lui sau pentru a pune în cumpănă izbânda vraciului.

Dar Ioil n-a gândit la fel, fiindcă din părți au năvălit în groapă o droaie de pardoși fioroși, întărâtați de mirosul sângelui. Tătarii au început a se împinge unul pe altul în față, iscându-se între ei o luptă înverșunată. Fiarele se arătau la început temătoare de mulțime, dar din încăierarea în care hamgerele și tăișurile tăiau fără încetare, iar sângele curgea din belșug, și-au luat îndrăzneala trebuitoare. S-au proptit cu spinarea încovoiată, de se putea crede că sunt mâțe. S-au lăsat pe labele din față, frământând cu ele locul și pregătindu-se să sară. Fiarele nu ar fi îndrăznit să se repeadă la oameni, dar ei le-au împins la acest păcat, fiindcă se aruncau unii pe alții în apropierea lor, crestați de tăișuri, cu sângele izvorând din răni. Și nici atuncea poate nu i-ar fi sfâșiat, mai ales la început, dacă tătarii nu le-ar fi ațâțat, arătându-se tot atât de răi cât ele. Au sărit asupra oamenilor ca să se apere. De unde la început se părea că s-ar fi putut ține departe vreme îndelungată, dar nu nesfârșită, acum erau nevoite să se arunce asupra lor și să-i încolțească, să-i sfâșie cu ghearele, rupându-le beregățile, sfârtecându-i. Și cu cât

învălmășeala era mai mare și oamenii mai îngroziți, apărându-se cu înverșunare, cu atâta fiarele erau mai ațâțate și mai fioroase, sărind când pe pereții groapei, când îndărăt în grămadă.

Așa și-au găsit sfârșitul cei din urmă năvălitori care îndrăzniseră, numai cu două ceasuri mai înainte, să calce cu silnicie și dor de jaf împărăția tainică a vraciului Ioil, a cărui poreclă de „mielușel" părea comitelui să fie întemeiată cu prisosință.

Necunoscut(ă)

Sfat in cumpana noptii

6 ZBUCIUMUL MĂRIEI-SALE

Zilele treceau ca și clipele, pe nesimțite, dar numărate una după alta și socotite, crestate fiecare din ele în răbojul cel mare al timpului.

Dar și faptele se află trecute în mintea oamenilor, care este răbojul cel mai de temut, fiindcă ține socotelile amănunțit și nu le uită pe cele rele, ci mai mult pe acelea de bine și de cunoașterea binelui, față de cei care-l făptuiesc. Numai acei dintre oameni care se ostenesc cu adevărat să aducă alinare suferințelor, dreptate în locul strâmbătății și neatârnarea în locul robiei au aducerea aminte bună și cumpănesc deopotrivă binele și răul, pentru ca din izvoarele cele adevărate să-și poată adăpa și făuri viața și faptele lor.

Ștefan-voievod hotărâse să se străduie fără răgaz pentru binele țării. Moldova se tulburase adânc în așezarea ei, din pricina vrăjmășiei, așa că nu se putea aștepta de la o zi la alta îndreptarea relelor.

Nu credea nimenea ca tânărul domnitor să se învrednicească atât de curând, împotriva tagmei boierești, să ușureze cât de cât din apăsarea care se adunase pe spinarea și grumajii mulțimilor. Dar iată că de la o vreme oamenii prin sate simțeau, oricât de depărtate s-ar fi aflat ele de Cetatea de Scaun, un fel de ușurare din partea asupritorilor. Dregătorii cei noi aveau anume porunci, pe care nu le dădeau în vileag, dar care se simțeau a fi, fără nicio îndoială, oprelişti față de nelegiuiri.

Ascultau păsurile oamenilor, dar nu le dădeau răspuns, ci își îndreptau doar privirile către Curtea boierească. Se duceau apoi la Curte, unde nu mai așteptau ca mai înainte vreme să fie primiți, ci intrau călări, țanțoși și fără teamă, fiindcă li se deschideau porțile de cum strigau cine sunt și ce hram poartă.

Curând după plecarea oamenilor domniei veneau prin sat slugile boierești, cu chipul schimbat, cu rânjet de neputință, căutând să pară omenoși și împăciuitori. Întrebau de una și de alta și apoi se dădeau de gol, fiind fără prea multă socotință. Numai după cum dădeau de-a dreptul

drumul poruncilor, care se schimbau în urma înfățișării la Curte a oamenilor domniei, se putea vedea câtă prostie este în capul lor sau cât de fără de judecată îi credeau ei pe cei care-i ascultau.

Așa s-a întâmplat la Negrești într-o bună zi când au venit la casa lui moș Nică patru călărași, în straie noi, ostășești, și l-au întrebat mai întâi dacă nu are cumva de vânzare niscai mied. Moș Nică avea mied, dar nu de vânzare, ci pentru ca să cinstească oaspeții și să le dea pentru drum, cât ar încăpea în ploștile de la coburi; iar la acel ceas al zilei, când sfârâie în țest vărzările cât palma de mari, înăbușite în oloi de nucă, fiind postul sfântului Petru, nu este de cuviință să descalece călător în fața porții omului fără ca să se ospăteze, ca să aibă după ce bea miedul.

Cei patru călărași s-au închinat cu cuviință în fața cneazului spunând că erau sătui și că dacă are bunăvoință să le dea numai câte o cană de mied, pe care o vor bea cu multă plăcere.

Moș Nică știa din auzite că acești slujitori au anume opreliști și că se țin de ele, fără de care sunt pe dată sloboziți din slujbe. Așa că le-a dat, la botul calului, câte o cană de mied rece și a închinat cu ei, după datină.

Din vorbă în vorbă, străinii au aflat care sunt prin acele locuri păsurile și durerile oamenilor, dar n-au spus măcar o vorbuliță, ci au scăpat doar câte o privire piezișă către Curtea boierului Negrilă.

S-au strâns la iuțeală neamurile și cimotiile cneazului, care mai de care mai gureș. Atunci, oștenii și-au cerut iertare că nu mai pot rămâne, fiindcă au carte pentru jupânul Negrilă, pe care o vor duce numaidecât, fiind înștiințați că domnia-sa se află acum acolo.

Oamenii știau însă rostul acestor slujbași. Unii au cunoscut printre ei pe nepotul lui Maxim și pe un alt tinerel de neam boieresc, de-al lui Zbiera stolnicul. Dar le-a fost de mare mirare când au cunoscut și pe un flăcău din părțile Vasluiului, care era dintre oamenii de rând și de care se auzise în primăvară că fugise să se tocmească lefegiu în oastea Țării Românești, trebuind să plătească tot satul despăgubire pentru capul lui. Și acuma se afla la fel ca și tovarășii lui, în slujba domniei celei noi. Și încă ce slujbă!

S-a putut afla de felul în care s-au arătat acei oșteni în fața Curții, de cum a ieșit pe pălimar chiar jupânul Negrilă, somnoros; de cum le-a fost pe dată deschisă poarta cea mare.

Au stat acolo până pe înserat, iar Ruha, roaba, a scăpat vorbă că nu au primit nimica din bunătățile cu care-i tot îmbia Negrilă, ci doar au gustat din niște faguri și au băut apă.

După plecarea lor, Negrilă l-a chemat pe Sânger și a început a zbiera și a se răsti la el, cu vorbe de ocară și cu porunci.

După ce s-a mai liniștit, jupânul l-a chemat iar pe vătav și au stat la sfat până noaptea târziu. Au fost aduse în chilerul divanului răbojuri prăfuite, zvârlite prin ungherele cele mai tainice; au fost aduse terfeloage și au fost chemați pisarii ca să le citească și să le tălmăcească pentru a le asemui cu răbojurile și îndrepta crestăturile în lemnele acestora.

Dar nici a doua zi, nici după o săptămână nu s-a văzut vreo schimbare, vreo ușurare sau îndreptare la care nădăjduiau oamenii din sat. Numai că, într-o duminică, s-au pomenit la biserică – cei ce erau de față, mai mult parte muierească – cu boierul Negrilă, împreună cu jupânița cea mititică. Boierul a stat până la sfârșitul slujbei și s-a închinat după cuviință, plecându-și capul în fața icoanelor, dar fără a îngenunchea. Zvonul s-a răspândit ca focul, așa că în scurtă vreme s-a umplut biserica și au stat oamenii și afară, puzderie.

La ieșirea de la slujbă, sătenii s-au dat deoparte și și-au scos cușmele, fără să-și aplece ochii și nici spinările. Acel ce știe chipul în care se închină răzășul moldovean în fața măririlor ar fi putut să-și dea socoteală îndată că nici măcar puținul acela de sfială și de prețuire pe care-l arată ei în fața celor mari nu se putea afla în întâmpinarea pe care i-o făceau lui Negrilă.

Dar boierului nu i-a păsat nicicât de acea neobrăzare, ci numai jupânița Zamfira s-a făcut stacojie și avea în ochi lacrimi amare, până când l-a văzut pe moș Nică. După ce boierul a trecut de el, cneazul s-a închinat în fața copilei, dar de adevărat, cu vorbe bune și cu plecăciune. Atunci, copila i-a șoptit lui moș Nică:

— Bucură-te, moș cneazule, bucură-te tare și cu toți ai matale. Ai să afli veste mare, iacă numai într-o clipă!

Și cu adevărat boierul s-a întors din cale către moș Nică, privindu-l cu blândețea omului bun, cu fața toată numai zâmbet. Iar cneazul, fără să vrea, poate și din pricina dragostei ce-i purta Zamfirei, și-a scos cușma și și-a plecat capul, cu ochii în pământ.

S-a văzut că Negrilă s-a minunat de astă schimbare. S-a întors dintr-odată către Zamfira, care se uita cu drag la moș Nică, și apoi a cuprins cu ochii și cu mintea adevărul: fetica era pe placul oamenilor. Cu atât mai bine! Dacă trebuia să împartă slobozenii, să vie ca din partea ei.

— Ia spune-mi, moș cneazule, de ce-ai lăsat pârloagă locurile lui de-alde Lisandru și a acelora ce-au pierit cu prilejul năvălirii tătarilor?

Lui moș Nică i-a venit să-l înfrunte pe mincinos pentru nerușinarea lui, dar s-a ținut. S-au ținut și oamenii să nu-l scuipe, atâta de neînchipuită a fost plăsmuirea adevărului.

Cneazul era și el destul de viclean, așa că i-a dat boierului răspunsul cuvenit:

— Apoi, le vine rândul și acelor locuri, ca și altora, în primăvară. Le-am lăsat pentru secară, boierule. Dar este un bai. Am prăpădit cărțile cu îndreptările pentru ele și nici răbojurile nu le-am mai aflat, așa că…

— Ți-oi face din nou cărți pentru ele. Să vii la Curte, moș cneazule, că mai avem de sfătuit. De mare amar de vreme nu ne-ai mai călcat pragul. Jupânița noastră te are tare de bine, moșule. Și eu i-am spus multe de neamul dumitale și chiar de dumneata, așa că vină pe la Curte.

Oamenii se îndesau să audă minunea care se întâmpla, iar moș Nică și-a dres glasul și a luat vorba pe ocolite despre alte nevoi.

— Numai vreme de-om avea, fiindcă cu podvezile ce ni s-au poruncit și cu dările pe care trebuie să le înjghebăm pentru a treia oară de la sfântul Ion încoace, nu avem răgaz nici sărbătorile și nici prea multă voie bună nu se află ca să mai stăm la sfat.

Jupânul Negrilă nu se aștepta la vorbele cu care-i răspunsese moș Nică, pe care-l numea în mintea lui „răzăș ințepat și fudul”. Se făcuse vânăt din roșu, dar s-a ținut tare și a putut răspunde pe dată:

— Am aflat eu și această nelegiuire și altele, așa că am hotărât să se înapoieze oamenilor ceea ce li s-a cerut peste lege. Așa sunt slugile, cneazule, fac de capul lor. Sânger al meu sare peste cal, dar are să-și ia plata, dacă nu va conteni cu râvna asta neîncuviințată de mine. Să faceți din nou numărătoare și socoteli, iar ceea ce va ieși să fie întocmai crestat în răbojuri. Să se dea oamenilor înapoi prisosul, chiar așa precum m-a rugat jupânița Zamfira când a aflat de astă strâmbătate.

Și uitându-se galeș către fetișoară a încercat s-o mângâie pe cap. Dar fata a tras capul și nu s-a lăsat mângâiată, ceea ce oamenii au văzut și prețuit cum se cuvine, mai ales când jupânița s-a alăturat de moș Nică și i-a șoptit:

— Nu-i nimic adevărat, moș cneazule! Slobozeniile vin din partea domniei. Eu n-am nicio putere!

În multe alte sate, ca și în târguri se simțea că domnia cea nouă veghează îndeaproape la toate întâmplările și că tocmeala ce fusese hotărâtă

de sfatul cel mare se dovedea a nu fi numai vorbe. Dar fugarii dinafară mai aveau rădăcini înlăuntru, așa că acei ce țineau încă de gloata lui Petru Aron și se aflau martorii înfăptuirilor care se urmau întocmai după făgăduință stăteau la pândă ca fiarele, ca să prindă clipa prielnică pentru a sări și nimici tot ce se statornicise, pentru a jefui mai departe după obișnuința căpătată, din binele și avutul celor care trudeau.

Numai că nu le era la îndemână, nu știau nici ei de ce, să-și dea în vileag gândurile și nădejdile pe care le dezmierdau. Nu se poate spune că-și temeau capul, fiindcă acel pe care ei îl numeau „hiastru”, adică Ștefan-voievod, nu osândise pe nimenea, în niciun chip, ci, dimpotrivă, iertase păcate și nelegiuiri, fiind prea înțelept pentru a porni la certarea unor oameni deprinși de un sfert de veac de către stăpânirile cele șubrede, cu schimbări și ucideri între frați și neamuri.

Le dădea prilej și răgaz de a se întoarce pe calea cea dreaptă, dar trebuiau să afle și să știe că au a alege între el și ucigașul părintelui său, între dreptate și strâmbătate, între bine și rău.

Se știa că nu din blândețe, nehotărâre sau slăbiciune îi iertase Ștefan pe hicleni, ci pentru că gândurile și faptele acestui tânăr își aveau îndreptările în cugetul cumpănit al omului orânduit să puie capăt vrăjmășiei și prăpădului abătute asupra neamului moldovenilor.

Măria-sa nu avea de împărțit cu nimenea nimic, așa că pocăiții puteau porni cu inima curată să-și răscumpere greșelile. Numai ucigașul părintelui său avea de dat socoteală, numai el va fi căutat, fie și în gaură de șarpe, pentru a-și plăti fapta. Așa că acei dintre boieri care și-au cunoscut ei înșiși păcatele și s-au mărturisit, erau primiți cu brațele deschise fiecare după învățătura lui și după cin; iar acei care încă stăteau în cumpănă, nu aveau decât să-și roadă singuri neputința, dar numai singuri, fiindcă de încercau să se înhăiteze, voievodul afla și-i chema la Curte, unde îi rușina cu vorbe drepte și cinstite, dacă veneau; iar dacă nu se încumetau să-și arate bărbile în fața scaunului domnesc, ci se bejeneau, le știa de urmă și le trimitea vorbe liniștitoare și chezășii, ca să nu se teamă, că nu au de ce. Să vie să se limpezească neînțelegerile, să se alăture acelora care au priceput că Moldova are un rost în lume, că orice mlădiță din acest neam are îndatoriri, de la care numai rătăcirile, frica și lipsa de bărbăție pot să-i îndepărteze.

Boierii știau, așadar, că domnitorul află orice; știau că Amfilohie are ochi și urechi oriunde. Și mai știau că „hiastrul” iartă greșelile; dar tot nu le

era la îndemână să se știe stăpâniți. Ar fi vroit să trăiască după capul lor, ca mai înainte.

Cei din tagma asupritorilor mai știau că și oamenii de rând aflaseră calea către îngăduința domniei și că au început a se îndrepta către ea; dar mai ales pricepuseră că dacă se vor sili cât de cât și se vor strădui să-și lase din năravurile cele rele, nu au decât să tragă foloase, pe alte căi, drepte, dar prielnice.

Se auzea că se aflau acuma în mare frământare și cumpănire, în sfatul Curții, multe și felurite amănunte care țineau de buna stare a țării și de întărirea ei mai întâi înăuntru, pentru ca mai apoi – și cât mai curând – să se poată aține la hotarele cele adevărate, să se împotrivească năvălirilor.

Lui Ștefan îi era greu să ție cumpăna, astfel ca, fără să apese prea mult asupra tagmei boierești, să-i facă înțelegători, să mai dea de la ei. Erau mult prea puternici ca să-i poată struni cum ar fi vrut. Aveau și oștire, și bani, totul era de partea lor, în afară de dreptate.

Domnitorul se străduia să le arate sfetnicilor starea adevărată a țării. Nu ascundea niciodată adevărul. Dacă vistieria era goală, Ștefan le-a arătat că trebuie întărită neguțătoria, nicicum apăsa cu biruri asupra norodului. Să dea și cei mulți, dar să se ție seamă la ce dau, pentru ca să-și poată omul încropi bruma de avut de la care să pornească pentru a-i fi truda cu folos. Să-i lase mai întâi să prindă cheag, că mai apoi vor da.

Se țineau sfaturi, se hotăra într-un fel, dar de cum se adunau iarăși sfetnicii încercau când unii, când alții, cu felurite tertipuri, să-l aducă pe tânărul domnitor la dezlegările ce le erau prielnice lor.

Numai cu o zi înainte se făcuseră socoteli de cât se poate strânge din biruri, cât din vămi și din alte angarale. Socotelile se arătau drepte și pe potriva nevoilor. Dar la divanul de dimineață s-au luat iară, de la capăt, aceleași socoteli.

S-a ridicat jupânul Cozma Șendrovici din jilțul în care stătuse amar de ani, cu împotrivire ascunsă și vicleană față de orice faptă ce s-ar fi arătat pe potriva nevoilor țării. S-a ridicat încet, sprijinit pe brațele scaunului, cu umilință prefăcută, mai mult pentru sfetnici decât pentru domnitor, îndoit ușor de spate, purtându-și barba căruntă dintr-o parte într-alta, din sucirea pe loc și clătinarea capului.

Ștefan știa cât de drept se ținea acel om și cât de neclintit îi era capul cu alte prilejuri. Aflase anume socoteli ce-l făceau pe de o parte să-i vie a râde, iar pe de alta să-i vie cu scârbă.

Cozma a cuprins cu privirea pe toți cei de față, după care a început să vorbească, cătând cu privirea peste capul voievodului:

— Măria-ta și cinstiți boieri, sfetnici ai țării! Omul bătrân pe care-l aveți în față vă povățuiește să nu luați de-a ușurelul starea Moldovei. Mai întâi și întâi să vă gândiți că vistieria este goală, iar datoriile neplătite.

La aceste cuvinte ale capului divanului – care s-a oprit din vorbă, tăcând cu socoteală, în așteptarea întăririi spuselor lui – cele mai multe din bărbile sfetnicilor s-au mișcat de sus în jos, de câteva ori, iar de pe buzele lor s-au auzit murmure:

— Așa-i, așa este!

Lui Ștefan îi venea să-l pălească pe vicleanul ce lua de la capăt firul nevoilor țării numai pentru ca să-și clădească minciunile și răutatea pe temeiuri ce păreau fără răspuns. Căta cu ochi ager la grumazul lui roșu de trai bun și belșug dinspre partea mâncării și băuturii, închipuindu-și-l cum ar arăta descăpățânat de satârul gâdelui sau de pala pe care o avea atârnată la șold.

Se gândea la Vlad, la câtă dreptate avea el ca să-i împungă pe cei de teapa Cozmii.

Ștefan se uita și la Isaiia postelnicul – care se tot apleca pe la urechile unora și altora – și a zâmbit, știind temeiul neastâmpărului acestui cumnat al său.

Cozma Șendrovici a luat iarăși vorba lăsată:

— Ne trebuiesc birnici, oameni harnici, care să vie într-ajutorul nostru, al celor ce stăm la temelia țării, al acelora ce ne ostenim să adunăm drepturile care sunt ale noastre, din care să dăm cu chibzuială vistieriei. Iar acești birnici să fie întăriți cu oșteni, lefegii de credință, aduși de peste hotare. Să plătească datornicii și să-și cate de țarina lor, să nu li se mai împuieze capul cu vorbe dinspre partea slobozeniilor.

Măria-sa nu a mai răbdat.

— Să se bejenească mișeii, de apăsare și obidă, cinstite jupâne Cozma! Să plece pe coclauri! Și cine va mai munci țarina? De unde vei mai aduna birurile, de la cine?

Jupânul Cozma Șendrovici s-a mirat de îndrăzneala domnitorului. Nu era deprins ca să fie întrebat, necum înfruntat de domnitori, așa că numai o clipă a stat în cumpănă, după care a răspuns:

— Numai copilandrii, neisprăviții și slabii de înger pot judeca astfel, nu însă și…

Ștefan a fulgerat privirile către Cozma. L-ar fi vrut târându-se în fața treptelor scaunului domnesc, cerând îndurare. Dar, n-a putut decât a glăsui, a batjocură:

— Ai auzit vreodată, Cozma, de unul ce se numește Vlad? Vlad Țepeș, așa îl cheamă pe cel ce și-a scurtat sfetnicii înrăiți, tâlhari, pizmași și haini. Este vărul nostru și domn al Țării Românești. A știut Vladul dobândi credință și cinste adevărată, dar numai de la puținii sfetnici ce i-au mai rămas, fiind cei mai mulți înălțați în țepoaie, fiindcă umblau după mărire în dauna mulțimilor și a domniei, împotriva nevoilor țării.

Cozma n-a mai bâțâit din cap, ci și-a holbat ochii către voievod, căscând de mai multe ori gura, fără să-i vie grai pe limbă.

Boierii sfatului s-au înfipt adânc în jilțuri și n-au mai suflat, fiindcă din dosul perdelelor, dinspre spătăria cea mică se auzea tropăit de încălțări grele, zornăit de armură și porunci scurte, în grai străin.

Iar popa Amfilohie, cel care era frate drept al Cozmei, dar sfetnic de taină și de credință cu trup și suflet voievodului, se uita drept în ochii lui Ștefan, gata să facă vreun semn, din care ar fi putut izvorî cine știe ce pacoste.

Aflaseră domniile-lor velițiii, din zvon purtat de la buze la ureche, că Ștefan primise într-ajutor oaste străină, puțină la număr, dar bine plătită. Nimeni nu știa de unde veneau acei oșteni, dar Isaiia, cumnatul domnului, spunea că ar fi fost trimiși de către un anume tâlhar, neam de-al Arboreștilor.

Jupânul Cozma nu știa de acel zvon, căci altminteri nu s-ar fi încumetat; așa că, mirat strașnic și nedumerit la început de îndrăzneala feciorului lui Bogdan, și-a venit în fire și s-a repezit către Ștefan:

— Adică eu sunt „Cozma” în fața nevârstnicilor? Nici cinstire pentru păr și barbă căruntă și nici vorbă de cuviință față de capul divanului? Și, înturnându-se către boierii sfatului: Iar voi, ceștilalți, nu vă mișcați din scaun, nu ridicați glas de împotrivire? Sau ați înnebunit cu toții? Vreți să aveți soarta boierilor Vladului?

Sfetnicii au tăcut, cu ochii la perdeaua dinspre spătăria cea mică, în vreme ce Isaiia s-a ridicat și a spus:

— Nu se cuvine, jupâne Cozma, să te lași furat de mânie. Măria-sa are dreptate. Noi suntem în slujba domniei, cu toții. Îi suntem prea supuși…

— Taci, Isaiia! Lasă lingușirile! Glasul lui Ștefan i-a înmărmurit pe toți. Să luăm un ceas de răgaz, a poruncit apoi domnitorul, după care să cătăm a

ne sfătui cu adevărat, cinstit, fără patimă. Să lăsăm ascuțișurile la o parte, căci nu este vremea pentru dezbin. Să nu se gândească nimeni la rău pentru vorbe nesocotite spuse fără chibzuință, ci mai degrabă să se adune fiecare și să socotească cum este mai bine, pentru ca țara să iasă din năpastă.

Divanul ce s-a ținut peste un ceas s-a dovedit cu folos, rodnic în privința hotărârilor. S-a bănuit că temeiul se afla nu numai în aceea că sfetnicii au știut că Ștefan are putere dinspre partea străjilor de taină, ci pentru că jupânul Cozma Șendrovici își venise în fire, după ce fusese numai o clipă furat de mânie, din prea multă osteneală.

*

Tânărul domnitor nu avea răgaz decât noaptea târziu să stea singur și să gândească în voie. Ieșea atunci și privea din pălimarele curții sclipirile lunii în șuvoiul argintiu al Sucevei, privea dealurile și pădurile, se uita la stele și la cer; dar cugetul îi era frământat de întrebări, de nedumeriri și de îndoieli.

Se gândea la diata lăsată de către părintele său, de Bogdan-voievod. Făcuse jurământ, alături de tatăl său, pentru întregirea Moldovei, cu toate locurile, cetățile, târgurile și satele ce i se cuveneau, la Dunăre și mare, la Milcov și munte. Acel jurământ rămăsese în mintea tânărului domnitor adânc întipărit, fiind făcut în clipe de deznădejde, atunci când tată și fiu rătăceau în pribegie, când nimeni nu-i lua în seamă și nimic nu le mai rămăsese.

Un suflu ușor răcorea înălțimile pălimarului în care Ștefan-voievod se arăta luminii argintii a lunii. Cine l-ar fi văzut scăldat în sclipirile tainice ale acelor văpăi moarte și reci, l-ar fi asemuit cu o arătare din alte vremuri, fiind neobișnuită locuirea în cei din urmă ani, de către domni sau de către orice ființă omenească, a acelei părți din cetate. Turnul care dădea înspre apus era blestemat. De aceea se vede că fusese lăsat să se dărâme, de vreme și de nepăsare. De altfel întreaga cetate era dărăpănată.

Ștefan poruncise să se ridice ziduri noi și întăriri, pe măsura născocirilor din vremea de pe urmă în meșteșugul războiului, când iarba de pușcă și puștile cele noi, cu țevi mari, de aramă, puteau arunca ghiulele din depărtare și fărâma ziduri groase, până la cinci palme. Era prăpăd puterea ierbii de pușcă și a puștilor care băteau în ziduri cu ghiulele mari cât pumnul, din schijă – și care azvârleau foc și moarte peste ziduri înalte, la depărtări de multe ori mai mari și cu mai mare putere decât orice berbece sau catapultă.

Trebuia numaidecât întărită mai întâi Cetatea de Scaun și apoi Cetatea Neamțului. Urmau să fie așezate pe zidării puști din cele mari, din trunchiuri de copaci de cireș, legate în cercuri de oțel și altele și mai mari, din aramă, puse pe roți, ca să poată fi ușor duse dintr-un loc într-altul, în cetate sau chiar la câmp deschis, unde folosul lor se dovedise a fi mare, mai ales din pricina larmei ca de iad pe care o făceau și a fumului pe care-l scoteau.

Primise știri de la Bârlad, din tabăra ostășească din preajma târgului, după care o astfel de pușcă cu care s-a făcut încercare i-a înspăimântat pe târgoveți și chiar pe mânzocii de oșteni, de nu s-au apropiat câteva zile de cei care aprindeau iarba ca să pornească ghiuleaua. Și zdruncină îndrăcit zbucnirea din pușcă, așa că zidurile cetății, acolo unde se vor așeza puștile, trebuiesc întărite strașnic.

Se aducea piatră ziua și noaptea, ardeau cuptoarele de var din câmpul despre Lisaura, de săptămâni, necontenit, iar pietrarii roboteau pe schele, înălțând zidurile cele noi și îngroșându-le pe cele vechi.

I-a trimis buni meșteri jupânul Teodorca. Și harnici. Unul din ei, venit numai de vreo două zile, știa doini niște cântece în grai ce părea să fie tătărăsc de-ți umplea inima de jale.

Avea niște priviri ce te țintuiau pe loc; și învârtea ciocanul și dalta de te mirai cum poate mâna omenească să se facă una cu sculele și să scoată minunile acelea neînchipuite de înflorituri în piatră tare. Avea împrejurul lui ucenici dintre moldoveni, pe care-i învăța cu dragă inimă, spre deosebire de alții care nici nu vor să sufere pe lângă ei om, decât doar când le aduce piatra la cioplit.

Ștefan zâmbea gândindu-se că și târgoveții începuseră să clădească case de piatră, cu curți întărite. Jupân Hodco și Serchiz, cei dintâi, au pornit ctitorii în preajma Curții domnești, dinspre partea Fântânei Doamnei, în vale.

Și negutătorii mai mărunți au cerut învoire să-și facă locuințe, care din piatră, care din cărămidă sau chiar din bârne. Erau încrezători și mulțumiți meșteșugarii și negutătorii, căci târgul forfotea în zile de sărbătoare ca și în zile de lucru de oameni care veneau cu miile să vândă și să cumpere fel de fel de mărfuri.

În acea zi, fiind ajun de duminică, după care urma ziua apostolilor Petru și Pavel, domnitorul aproape că n-a mai putut străbate prin Ulița Domnească de lume venită la târg. Oborul vechi se dovedise a fi

neîncăpător, vitele stând lipite una de alta, așa că pârcălăbia a deschis în câmpul dinspre Ețcani un obor nou.

Corturile cu pelivănii și cu sălbăticiuni necuvântătoare, care mai de care mai minunate, scrâncioburile și crâșmele s-au îndesit până hăt-departe, în afara pălăncilor.

Ștefan nu a putut să privească decât în treacăt și de departe la gloatele care se îndesau în fața vracilor care vindeau leacuri și puteau să spuie oamenilor ce soartă îi așteaptă – sau stăteau cu gura căscată la cei ce înghițeau iatagane sau scoteau flăcări pe gură și pe nări.

Trecuse de Ulița Domnească și se îndrepta călare către biserica Mirăuților, când s-a iscat prin mulțime un zvon care a liniștit toată larma și gălăgia. Striga cineva, înaintea cetei ce-l însoțea pe domnitor, și-i încunoștința pe târgoveți de împrejurarea că voievodul cel nou umblă prin mulțime. Vestitorul era un călăraș în straie ce nu păreau a fi moldovenești. I-a auzit glasul și i-a văzut de departe chipul, dar mai ales i-a văzut ochii – și a tresărit când privirile străinului s-au abătut asupra sa.

Ștefan era tare nemulțumit că aflaseră mulțimile de trecerea sa pe ulițele târgului. Ieșise doar fără străjile și însoțirea cuvenită.

Aflând vestea, țăranii și târgoveții s-au întors mai întâi către alai, apoi l-au privit pe Ștefan drept în față, fără să se clintească din loc, fără să se închine sau să-și scoată pălăriile și fără să strige vorbe de laudă.

Dar de cum s-au auzit glasuri strigând: „Trăiască măria-sa Ștefan-voievod”, s-a iscat larmă.

Privitorii și-au scos pălăriile, s-au închinat și au strigat: „Trăiască măria-sa”.

Neguțătorii au ieșit din dughene și s-au așezat înaintea voievodului, așa că a fost prilej de mare bucurie pe toată calea călcată de domnitor. Și asta numai din pricina străinului ca ochii în văpaie, care vestise târgoveților că trece voievodul lor.

Se știa bine că în Moldova nu se obișnuiește ca mulțimile să se închine prea plecat în fața măririlor, fie ei chiar voievozi sau fețe bisericești.

Oamenii de la țară se țin mândri și semeți, iar dacă își scot cușmele, nu-și pleacă ochii, nicicum fruntea sau grumajii.

Se înghesuie calicii și acei localnici ai târgurilor care așteaptă prilej de sărbătoare și pomeni, ca să se îndestuleze din mâncăruri și băuturi sau pe puțin să se desfăteze cu privirea. Lor li se adaugă muierile, copiii și bătrânii.

Neguțătorii nu vin în calea alaiurilor decât dacă sunt poftiți. Atuncea, împreună cu meșteșugarii, se adună după felul meșteșugurilor și după neguțătoriile lor, îmbrăcați în straie de sărbătoare – și au în frunte capi și stegari care duc cu mândrie semnele îndeletnicirii fiecăruia. Altfel, poate să treacă prin fața dughenelor, pe uliță, orice fel de mărire, cu alai și oștime în orice fel de îmbrăcăminte, că ei nu se ridică de pe podeala unde își caută de treaba lor, ridicând numai ochii în treacăt, chit că nu mai pot de nerăbdare ca să afle ce-i.

De aceea, Ștefan s-a mirat de astă neobișnuită primire și totdeodată s-a supărat că ea se datora străinului care vestise norodul că trece voievodul cel nou. Dar acuma zâmbea la gândul că poate să fi fost vreun prieten.

În acea zi, Ștefan aflase multe știri care-l bucurau și-l îndreptățeau să aibă nădejde într-o apropiată schimbare a stării vistieriei și totodată să-l facă să se minuneze de unele fapte neînchipuite. Știrile veneau din partea jupânului Teodorca din Chefea.

Vulpoiul de comite Teodorca știa să poarte negoțurile prin cărți și vorbe de-i împăca pe toți și le da dreptate și chiar câștig; dar folosul cel mare îl avea el întotdeauna, mai cu seamă când se plângea că pierde. Cea dintâi carte scrisă din Chefea era scurtă și îndreptată către părintele Amfilohie.

„Dumnealui, comitele de Teodorca de Telița, a poruncit să-ți fie scrisă această carte domniei-tale, preasfințitului Amfilohie Șendrovici, frate întru Hristos. Ne închinăm domniei-tale cu multă sănătate și îți aducem prinos și dorință de fericire. Noi știm că-i prisoselnic să-ți înșirăm din știrile însemnate în alte cărți, pe care le îndreptăm tot acuma cinstiților neguțători cu care ne-am prins și legat să împărtășim pagubele și folosul.

Sfinția-ta, știm prea bine, are să cunoască ce se află însemnate în acele cărți, chiar dacă ele, fiind de taină, ar fi ascunse sub pielea olăcarilor prin care le-am trimis. Căci dacă n-ar fi astfel, nu aș avea liniște, ci numai îngrijorare de soarta țării mele moldovenești, unde mi se află inima și dorul.

Vei vedea sfinția-ta, din acele cărți, ce ai de făcut.

Ne închinăm cu adâncă plecăciune și smerenie în fața măriei-sale Ștefan-voievod, dorindu-i ca bunul Dumnezeu să-i înmulțească anii. Iar domniei-tale îți dăruim cinste și iubire.

Rob al domniei-tale, comitele de Teodorca de Telița.”

Celelalte cărți care, încă cu mult înainte ca olăcarii să fi intrat în Târgul Sucevei, încăpuseră în mâinile oamenilor neștiuți și nevăzuți ai lui Amfilohie i-au fost citite lui Ștefan pe rând.

„Preacinstiților și ai noștri buni și dulci prieteni, jupânului Serchiz și jupânului Ialco Hudici, multă adâncă închinare o aducem prinos domniilor-voastre. Drept aceea vă dăm știre ca să porniți fără zăbavă în jos la Oblucița, în fiece zi, cai cinci sute, ialovițe și văcărie două sute, oi șase sute, iar porcii în cârduri de cinci sute, până ce se vor istovi toate dobitoacele ce ați cumpărat și să luați slobozenie pentru vămile dinlăuntru, cele boierești.

Și să rămâie tot câștigul vistieriei, fiind acei bani cu care ați cumpărat, ai domniei, dați pe mâna mea. Iar la Oblucița să dați oamenilor jupânului Petruman vitele la schelă, cu de patru ori prețul plătit de domniile-voastre, așa fiind înțelegerea. Și să trimiteți mai departe în târguri negutători care să dea pe cai și vite de trei ori mai scump decât oricine, așa ca să nu mai fie de batjocură, cal la cinci sute de aspri, cât plătesc lotrii lui Gebeletto. Iar celelalte mărfuri să nu se mai stea în beciuri, ci să pornească care unde s-a afla preț, fiind și acelea tot ale domniei.

Să știe domniile-voastre că-i lucrare de taină negutătoria noastră, iar socotelile le vom face între noi, la parte. Și să mai băgați de seamă că jupânul acela „smolit și burduhănos” va cerca să scoată din țară, către miazănoapte, tot bănetul și auretul strâns în haznalele lui, ca și acela care se află în aurăria persianului din târgul Bârladului, cel care-i și vraci, așa că are să fie mare lipsă de bani, dacă va izbândi.

Dinspre partea „Înțeleptului” să nu vă pese, fiind prins cu altele și totodată prielnic domniei. Așa că, după ce v-am făcut știre de toate cele de nevoie, poftesc pe jupânul Ialco să-i dea în dar finei mele și fiicei soației domniei-sale, jupâniței Marușca, o salbă bogată din patruzeci de zloți roșii leșești, ca și brățări două, cu treizeci de mărgăritare fiecare, fiind această jupâniță, deodată, nădejdea noastră cea mai mare. Iar domniilor voastre să vă înmulțească bunul Dumnezeu anii.”

I s-au mai citit și alte cărți lui Ștefan. În aceea trimisă lui Negrilă erau însemnate în amănunțime niște întâmplări neînchipuite și înfricoșătoare petrecute de însuși jupânul Teodorca în locurile stăpânite de oastea vraciului Ioil.

Acea carte cuprindea fapte nebunești și ți se părea citind-o că te afli în iad, nu pe pământ. Și față de cruzimile săvârșite de Ioil, porecla ce i-o da jupânul Teodorca, aceea de Ioil „mielușelul”, părea batjocură.

„Să știi, jupâne Negrilă, că acel nebun nu iartă pe nimenea, așa că să nu fi scârbit că nu i-ai stat împotrivă. Corabia pe care a luat-o el și pe care o pofteai domnia-ta nu-i mare lucru…”

Și în altă parte era scris:

„Acel diavol caută aur și urme lăsate de strămoșii lui, care sunt, spune el, bârladnicii, coborâtori din neamurile străvechi care au stăpânit locurile dinspre gurile Dunării, încă de la facerea lumii. El se crede a fi din sângele voievodului Ivanco Rostislavovici Berladnic, care a stăpânit în Țara de Jos și la Dunăre în vremea unchiului său Vladimirco al Haliciului și avea dreptul la toată țara Haliciului ca și a părții din Moldova pe care o stăpânea și încă la alte cnezate. Și era vajnic om și viteaz. Ioil are din vremea lui cărți și urice”…

Apoi cartea jupânului Teodorca mai spunea:

„… Ioil îi vrăjmășește neînchipuit pe năvălitori și asta este de folos țării noastre fiindu-le potrivnic și stând în calea lor. Și tătarii îl tem”.

„… Să știi că nu-i bine să-i stea nimeni împotrivă, mai ales să nu-i risipească nimenea din comorile din care se poate afla obârșia neamului moldovenesc.”

În cartea sa către Zorab, comitele Teodorca se arăta batjocoritor, numindu-l „diavol împielițat” în mai multe rânduri. Îl poftea pe persian să puie până într-o săptămână cinci calupuri de aur în mâinile jupânului Serchiz, la Suceava. Și să nu aibă aramă în el, fiindcă nu-i poruncise și nu-l plătise ca să-i topească podoabele ce i le încredințase prin solul său, ca să-i puie fel de fel de adaosuri, după scârnava lui obișnuință.

Numai lui Ivanco Arbore îi scria jupânul Teodorca cu dragoste ca de frate, ca după inima lui amărâtă și zbuciumată. Îi răspundea la o carte prin care acesta îi cerea pe părintele Antonie, ca să le fie dascăl copiilor. I-l trimitea pe monah și-i arăta că Ioil îl numise „armăsarul tătăroaicelor”. Era bun un astfel de dascăl, pentru copii, fiind om învățat, dar să aibă grijă pentru că era amarnic de prefăcut și hain.

Din toate aceste cărți, Ștefan a aflat lucruri pe care nu le știa și care-i erau folositoare. Iar acum, în sclipirile lunii ce se suise sus pe cer, în freamătul frunzelor pădurii care se înfiora de vântul ce se întărise, se gândea la toate și le aduna la un loc cu alte fapte, de care atârna soarta țării.

Lui Ștefan i se vestise solie tainică din părțile Crâmului. Poruncise ca oaspetele să-i fie adus pe pălimar la vremea ceasului al treilea din noapte. Gândurile îl făcuseră să uite însă de solie, când, dintr-odată, ca și cum s-ar fi zămislit din piatra zidului întunecat, o umbră s-a desprins din chenarul ușii pălimarului. Domnitorul a văzut-o și i-a trecut un fior prin inimă și

spate. A dus mâna pe negândite la mijloc ca să scoată hamgerul, dar nu-l avea asupra lui. Umbra se ținea departe și tocmai când vroia Ștefan să strige, să întrebe cine este, omul a cărui umbră îl tulburase a scos glas și vorbe pașnice, liniștitoare.

— Om prielnic, măria-ta. Solie din părțile Crâmului.

Solul care se arăta la o depărtare cuviincioasă s-a aplecat, închinându-se cu vorbe de umilință, adăugând că el este Ioil și că-l cunoaște încă din vremuri îndepărtate, iar din auzite poate și de mai curând…

Ștefan și-a înfrânt sfiala de o clipă, înlocuind-o cu înfățișarea cumpănită a oamenilor care știu să se stăpânească.

La întrebarea despre pricina pentru care i se înfățișase, Ioil s-a închinat iarăși și a răspuns:

— Am venit de dragul Moldovei și al cârmuitorului ei. Am venit să-ți spun, măria-ta, ceea ce nu vei putea afla de la nimeni pe lume, taine ce stau la temelia izbânzilor pentru care ești orânduit. Am venit ca să-ți apăr ceea ce alții nu vor ști să facă: liniștea care-ți este de lipsă până ce vei putea stăpâni cu adevărat țara. N-aș fi făcut această faptă dacă n-aș ști adâncurile din care pot oricând să fie dezlănțuite împotrivirile și hiclenia, ura și pizmuirea.

Răspunsul lui Ioil i s-a părut voievodului pornit dintr-o îndrăzneală și închipuire nepotrivite. Pentru Ștefan, Ioil nu era altceva decât un vântură-lume, care caută prilejul să-și dovedească îndrăzneala prin fapte de arme, însoțite de cruzimi și jafuri. Iar dacă cei două sute de cavaleri pe care-i tocmise Ivanco Arbore în taină pentru paza Curții erau din oastea lui Ioil, nu-i era îngăduit acestuia să se încumete într-atâta, încât să-i dea învățătură de chipul în care să-și rânduiască treburile țării. Așa fiind, Ștefan l-a întrebat ca și cum n-ar fi auzit răspunsul lui Ioil:

— Care este temeiul cruzimilor și jafurilor pe care le obișnuiești, de ți s-a dus vestea?

Ioil a oftat, înțelegând gândurile ce se aflau îndărătul vorbelor voievodului; dar nu s-a oprit din hotărârea de a-i spune ce-l frământa.

— Măria-ta, ascultă-mă și să nu ți se pară că ai în față un nebun, așa cum se spune de mine în chip obișnuit. Nici tâlhar nu sunt, ci numai un om ce vreau să rămân stăpân pe mine însumi, să fiu deci volnic, să nu mă supun orânduirilor nedrepte. Sunt mâhnit la gândul că țara mea, Moldova, are a îndura de pe urma asupririi tagmei boierești. Mă îngrozesc când văd că, alcătuiți cu socoteală, pornesc asupra țării ca să o robească. Se vede treaba

că așa sunt vremurile, ca să fie fărâmițate pretutindeni legăturile care duc la puterea adevărată a neamurilor. Căci dacă boierii se tem de domnul lor, este una; iar dacă ei se află alăturea de el și-l ajută, este altă treabă. Măria-ta ai iertat pe unii și-i cerți pe alții, dar nu cu răutate, ci ca un părinte, ca să se îndrepteze. Am înțeles că inima te trage către acei ce se află cu adevărat credincioși față de domnie, către cei mulți, dar că în clipă nu-i poți înlătura pe cei ce-i asupresc, ci trebuie să ți-i apropii, ca să nu te împiedice în înfăptuirile pe care le ai în gând.

Ștefan-voievod asculta cu ochii lucind de mirare vorbele omului de care spuneau unii că-i nebun, iar alții că-i tâlhar de rând. Pe măsură ce vorbea vedea cât de dreaptă și înțeleaptă îi este judecata și câtă adâncă cunoaștere are asupra lumii și oamenilor.

— Dacă te ajuți singur, spunea Ioil, te ajută și cerul. Dacă ești vrednic și stăruitor, oricare Dumnezeu din orice fel de credință te va ajuta. Fii credincios țării, volniciei și oamenilor buni și drepți. Este bine ca norodul să te știe cuvios, păstrător al credinței strămoșești.

Domnitorul l-a poftit pe Ioil să-i spuie dacă a venit pentru plata simbriei cavalerilor care-l slujeau; dar vraciul a răspuns că răfuiala simbriilor rămânea pentru altă dată.

— Mă aflu eu însumi aicea și-ți stau în preajmă pentru că știu că-ți voi fi de folos. Te poți bizui pe mine și pe cavalerii mei, care nu sunt numai două sute cât au fost tocmiți, ci întotdeauna mai mulți.

Ioil și-a cerut îngăduința să mai vie în fața lui Ștefan, fără a-l înștiința din vreme. Apoi a plecat, lăsându-l pe domnitor cu gândurile lui.

L-a scos din adâncurile cugetării tremuratul aripilor unui liliac, repezit din întunericul zidurilor, după hrană.

Străjile strigau ceasul al cincilea al nopții când Ștefan s-a dus în chilerul de taină ca să se odihnească.

A doua zi, duminică, Ștefan l-a zărit de departe pe Ioil, în fața alaiului domnesc, strigând ca și cu o zi mai înainte:

— Trăiască Ștefan-voievod!

Seara, Ștefan îl aștepta în același loc înainte de a se fi strigat ceasul al doilea al nopții.

Vântul aducea boarea călduță purtată dinspre miazăzi în valuri care se adunau în vârfurile plopilor ce-și băteau frunzele, aidoma a mii și mii de fluturi. Din zăpușeala zilei lungi ce apăsase asupra pământului, puterea

înserării ușurase văzduhul, care tremura deasupra luciului apei, în bătaia lunii.

De pe zidurile cetății se striga stingerea focurilor și totodată ceasul al doilea al nopții. Străjile târgului, răsunet al glasurilor celor de pe culmile de piatră ale turnurilor, îngânau molcom vorbele știute care arată oamenilor că socoteala vremii se ține fără de înduplecare, în clipe, ceasuri, zile și leaturi.

Din înaltul pălimarului paraclisului care dă către curtea cea mică a podului se vedea ca dintr-un foișor, până hăt-departe, atât cât puterea ochiului poate pătrunde. În toată cetatea de scaun a Sucevei nu se afla înălțime mai mare ca aceea de unde Ștefan privea depărtările.

Gândul măriei-sale s-a îndreptat către o umbră care se vedea pe lespezile luminate de lună. Venea Ioil! L-a primit ca pe un prieten de astă dată, dar vraciul s-a ținut cu aceeași cuviință.

L-a ispitit ca să-i spuie multe și de toate, iar Ioil i-a răspuns la toate întrebările.

Venise în Suceava fiindcă avea răfuieli cu Dorino Cattaneo și Iulian Gebeletto. Au fost înțelepți și n-au pregetat să-i dea ceea ce căuta la ei. Apoi, venise să vegheze asupra unei fapte neînchipuite care știa că se va întâmpla în aceste zile. Maria-sa să fie încredințat că tot ce va auzi împotriva lui n-are să fie decât vrajbă și defăimare, din partea făptașilor, ca să-și ascundă vina lor. Iar aceștia nu vor putea fi dovediți, ci numai bănuiți și chiar știuți, dar nimica nu li se va putea pune în seamă, fiind amarnic de ascunși în faptele și gândurile lor.

Ștefan-voievod îl asculta numai cu o ureche pe vraci, având a-i pune alte întrebări. Dar de auzit, auzise tot ce-i spusese acesta.

Ioil i-a destăinuit apoi voievodului:

— Vreau să-ți mai spun, măria-ta, că Radul spătar și Micul postelnic pe care-i ții în preajmă îți sunt împotrivă. Ei umblă la curțile lui Negrilă și fac pe cavalerii în fața soției lui Dorino Cattaneo, cu ochii la sipețelele și la răclițele ce le are pline cu diamante, mărgăritare și smaralde. Știu vinde și cumpăra orice nu se află de vânzare la oamenii cinstiți și cred că știu mânui mai bine ca oricare spada sau sulița. Acești doi neisprăviți îmi țin calea ca să dobândească ceea ce am luat cu drept din mâinile lui Dorino. Acel auret a fost plătit neguțătorului cu de trei ori prețul lui; dar Stana, soața ghenovezului, dorește să-l dobândească pe cale necinstită prin Radu și Micu. Am putut scăpa de ei noaptea trecută, dar în astă-noapte voi fi nevoit să le crestez obrajii, ca să fie însemnați de mâna mea.

Ștefan s-a mirat de îndrăzneala vorbelor din urmă ale lui Ioil, dar le-a găsit drepte, cei doi boiernași fiind îndoielnici în purtare. Îi va schimba fără zăbavă, dar fără să se bage de seamă, fiind înnemuriți cu boieri de seamă și cu putere.

Ioil s-a oprit numai cât să dea răgaz gândurilor lui Ștefan. Apoi a vorbit iarăși:

— Măria-ta! Temeiul adevărat al puterii este norodul, mulțumirea oamenilor de rând, belșugul și liniștea lor, volnicia la care râvnesc, așa că nimica nu-i mai cuminte și mai drept decât să-ți apleci inima și faptele asupra nevoilor mulțimilor. Iată de ce am ținut să te văd și să-ți vorbesc în taină; iar dacă mă vei întreba de ce eu, Ioil vraciul, am dorința ca să izbutești, atunci am să-ți arăt că se întâmplă a fi în scaunul Moldovei cel dintâi om tânăr și hotărât de la cele două mari întâmplări ce s-au ivit la răscrucea veacului, una din ele fiind căderea Țarigradului, iar cea de a doua fiind moartea lui Ioan din Hunedoara. Amândouă aceste fapte puse în fața nepăsării și răutății neamurilor din Soare-Apune arată fără nicio îndoială că biata noastră țară va fi aceea care va fi nevoită să întâmpine năvălirile neamurilor osmanlâilor, porniți să cucerească lumea. Aicea, pe aceste meleaguri, se va hotărî dacă noroadele vor fi robite sau dacă vor putea trăi volnice!

Rămas pe gânduri, Ștefan nici n-a băgat de seamă că vraciul plecase.

Într-un târziu a auzit zăngănit de spade încrucișate, în afara cetății, pe câmpul Lisaurei. A zărit sclipirile oțelurilor lucind în lumina lunii. Apoi a auzit icneli și răcnete. Acele zgomote n-au durat prea mult, dar Ștefan le-a auzit.

Cu fața către lumina lunii, Ștefan se gândea la tălmăcirea ce trebuia să o dea vorbelor lui Ioil, tocmai când străjile strigau ceasul al cincelea al nopții, iar luna trecuse de turnul tătărăsc al cetății.

Necunoscut(ă)

Sfat in cumpana noptii

7 AUR

Moș Prisăcuță, slobozit din robie cu ani în urmă, rămăsese stăpân, din voința jupânului Ivanco Arbore, pe bucata de vie de sub Dealul Mărului. Crama Curții din Bârlad a lui Arbore se afla în stăpânirea moșului, cu uric în lege, ținând de vie.

Știa oricine că moș Prisăcuță îl ținea în neasemuită cinstire pe jupânul Ivanco și că-l avea la inimă de parcă ar fi fost neamuri. Dar se mai știa că moșneagul se afla în veșnică râcă cu maica Tecla, pe care o ținea vinovată de toată întâmplarea și mai cu seamă de soarta boierului.

— Dacă n-ar fi fost această năpârcă, spunea Prisăcuță, nu s-ar afla atâta nenoroc în viața jupânului. Și nici biata Negruța nu s-ar nevoi pe lângă mine, ca să-mi străjuiască neputința bătrâneților. Și încă alte fapte nu s-ar fi petrecut!

Dar nu spunea niciodată moșul care este vina maicii Tecla, cu ce greșise, ce fapte anume săvârșise.

Negruța, copilă la șaisprezece ani, știa că nu-i nepoată dreaptă a moșului, dar a cui este, din ce mamă și din ce tată, nu știa. Era mulțumită așa cum se afla și nu vroia să știe de nimeni și de nimic.

De cum s-au înființat la Curtea lui Arbore, cnezii Sava, Druță și Grui, împreună cu Gheorghie Alvanitul, sutaș la tabăra de învățătură ostășească ce luase ființă din porunca domniei lângă Bârlad, Negruța s-a legat de ei cu prietenie, tot astfel ca și feciorii lui Arbore – Luca și Iațco – aduși de la tătari, unde fuseseră ținuți doisprezece ani.

Cei patru oșteni se adunau adesea în chilerul moșului, la casele cramei, și în fața cănilor cu vin spuneau verzi și uscate. Nici Negruța și nici feciorii lui Arbore nu se dezlipeau de soții lor cei noi, până ce nu auzeau din vale sunând cornul pentru prânzare, cină sau pentru culcare.

Negruța, ca și cei doi tătărași, cum li se spunea băieților jupânului Arbore, se țineau pe lângă Grui, care era mare meșter în mânuirea armelor

și știa seama păsărilor din văzduh, a lighioilor de la fața pământului și a oricăror viețuitoare de sub pământ.

Erau și ceilalți oșteni, Sava și Druță, amarnici în ale armelor, dar niciunul din ei nu știa atâtea câte se puteau afla de la Pavel Grui, pe socoteala viețuitoarelor, a obiceiurilor ce le au ele și a chipului în care se prind, la vânătoare sau în capcane.

Negruța părea a fi mai mult băietan decât fată. Numai că purta fote și avea părul în coade, atâta o deosebea de partea bărbătească. Trăgea din arc și săgeta mai bine chiar ca oștenii scoși de la învățătură, iar cu pala îți reteza mlădița din aruncătură, tocmai la jumătate.

Flăcăiașii lui Arbore fuseseră învățați la tătari să se lupte cu felurite arme. Știau să mânuiască iataganele scurte, să arunce arcanul și să împungă cu sulița; știau călări de credeai că erau una cu caii. Și erau amândoi iuți la mână, încât nu-i putea dovedi nici Grui, în lupta cu iataganul.

Moș Prisăcuță se mira de câte șotii erau în stare să închipuie oștenii lui Gheorghie Alvanitul, laolaltă cu copiii, și de cele ce știau ei să spuie, scornite sau fapte adevărate din cele petrecute de ei sau auzite de la alții.

Între ei se numeau cu porecle, numai Grui nu suferea să fie numit altfel, decât pe numele lui adevărat.

— Poartă cneazul Ion Druță un nas, de i-l vezi de după colțul casei, ivindu-i-se cu un pas înainte de a se arăta el însuși, spunea Sava a lui Vaz, feciorul cneazului Vaz din Moinești, sărăcit și bejenit de pe acele meleaguri. Din astă pricină a fost poreclit „Cârnu”. Oricine ar striga această poreclă către o sotnie de oșteni, între care s-ar găsi și cneazul Ion Druță, ar vedea numaidecât că nouăzeci și nouă de inși s-ar uita la nasul lui cât castravetele și ar pufni de râs.

La rândul său, Cârnu începea, pe glas subțire, aidoma acelui al lui Sava Vaz:

— Ia uitați-vă și auziți-l totodată pe cneazul Sava Vaz. Îl vedeți umflat cu țâvia, parcă, borțos neînchipuit, la o sută douăzeci de ocale, numai din alivenci, vărzări și plăcinte, din fripturi și bunătățuri, din vinațuri și mied, pe care le gustă, cum spune el, la prânzare și cină și peste zi, de încă zece ori. Halal oștean, de parcă ar fi o butie, abia se mișcă; și dacă n-ar avea prieteni de seama mea, nu știu ce-ar face, că singur nu s-ar putea încumeta, nici la învățătura ostășească și nici la luptă.

Sava Vaz nu-l lăsa bine pe Druță să-și contenească vorba, că-l și lua în răspăr:

— S-a speriat, oameni buni, acest viteaz cu nasul lung, de gâzele știubeielor prisăcii moșului Nică din Negrești, adică a bunicului pe care l-a cunoscut de curând, după zece ani de când a fugit de la casa părintească. Așa că vedeți cine îndrăznește să mă vorbească dinspre partea vredniciei în luptă.

Glasul subțire al lui Vaz, față de făptura lui cea multă, chipul în care se unduia el de mijloc când vorbea și în care mișca mâinile, până la cel din urma deget, felul în care zâmbea, cu gropițe în obraji, uitătura lui cu coada ochiului te făceau să râzi, atâta era de hazliu.

— Vedeți-l și auziți-l, răspundea Cârnu, și spuneți dacă nu i se potrivește de minune porecla. I s-a spus Păsărică, din pricină că mai mult ciripește decât vorbește și fiindcă mereu se mișcă din loc când glăsuiește.

În fața cănilor cu vin, oaspeții lui moș Prisăcuță dezlegau baierile sacului cu vești, fapte care mai de care mai amirării.

Fapta cea mai de seamă care se arăta în acea clipă era aceea că unul din băieți se îmbolnăvise.

— Să știți că nu-i a bună boala lui Iațco. L-au dus la bolnița vraciului Zorab, devale, ca să nu mai stea laolaltă cu jupânelul Luca. Biata Rarița îi stă de strajă la căpătâi, dar nu-i pot fi de folos nici vrăjitoriile și leacurile vraciului și nici oblojelile Rariței. Dacă a fi turbare!…

Moș Prisăcuță și cu Negruța au tresărit la vorbele lui Păsărică, în vreme ce Gheorghie s-a uitat cu privire strașnică către cel ce avea mâncărime de limbă, după care a răspuns la întrebarea fără de glas a moșului și a fetei:

— Nu se poate, nu-mi vine a crede în vorbele ce am aflat. Ele vin de la o muiere ușurică, așa că nu ți-am mai spus nimica din ceea ce mi-a venit la ureche, printr-un oștean, ce se ține în preajma acelei muieri.

Moș Prisăcuță a stăruit, așa că Gheorghie s-a destăinuit:

— La bolnița lui Zorab au fost aduși în primăvară niște oameni turbați. I-a ținut câtăva vreme cu leacuri de-ale lui, dar și-au găsit sfârșitul până la urmă și au fost azvârliți în groapa cu var. În aceeași vreme se afla, aicea la Curte, Sânger, vătavul jupânului Negrilă, cu treburi de-ale lui, ce nu erau cinstite. Vă amintiți că i se făcuse de Rarița și că cei doi zăvozi ai copiilor boierului nostru l-au pus, în timp de noapte, la pământ și l-au ținut până dimineața, când l-au găsit slugile Curții rupt și sângerând, una cu glodul din fața ferestrelor Rariței. Sânger a știut de unde i-a venit năpasta, fiindcă câinii nu ascultau decât de poruncile copiilor boierului Ivanco. Și a auzit, noaptea, cât se afla sub puterea celor doi zăvozi, cum chițcăiau de râs, pe

înfundate, Luca și Iațco. Așa că, spune drăguța oșteanului, Sânger a cătat și a aflat răzbunare în aceea că l-a pus pe Ibrahim, robul harap al lui Zorab, să săgeteze câinii cu vârfuri înveninate în balele de la gura unui om turbat, din cei ce și-au găsit sfârșitul în bolnița vraciului. Iar mai departe știi și dumneata ce s-a întâmplat, moșule.

Bătrânul și-a pus capul în mâini și a suspinat, înțelegând toată necuprinsa nenorocire. Numai Negruței i-a trebuit o vreme ca să priceapă, căci abia după câteva clipe a sărit de pe laviță și, cu ochii mari de spaimă, a strigat:

— Atunci, atunci!? Săgeata pe care a scos-o Iațco din spinarea unuia din câini era înveninată cu turbare? Iar dacă Iațco s-a înțepat în ea, a prins și el turbarea de care au murit amândoi zăvozii?

Nimeni n-a răspuns întrebării. Toți au plecat ochii, fiindcă acela era adevărul. Iațco prinsese turbarea din vârful săgeții înveninată cu balele oamenilor ce-și găsiseră moartea lai bolnița lui Zorab.

În mintea Negruței au început a se perinda gânduri care se încâlceau între ele. Aflase că și Rarița, în vreme ce se afla lângă căpătâiul lui Iațco, fusese mușcată de băiatul ce se afla în cele din urmă clipe; astfel că nenorocirea era și mai necuprinsă. Și nimeni din cei de față nu făcea ceva într-ajutorul lui Iațco și al Rariței.

Să fi pornit toți să-i fi cătat pe Sânger și pe Ibrahim, să-i sfârtece cu hamgerele! Să-l jupoaie de piele, de viu, pe Sânger, asupritorul și ucigașul.

Și pe alții să-i ucidă, fără milă, pe toți cei din pricina cărora se întâmplă atâtea nenorociri, atâta nedreptate și obidă. Nicio dreptate nu se făcuse de când venise Ștefan, domnul cel nou, sau prea puțină. Puteau încă să-și facă de cap de-alde Negrilă, cu slugile lor, de-alde Zorab cu temnițele în care munceau robii la topitul aurului, cu care puteau stăpânitorii cumpăra paza de care aveau trebuință.

Se aflau față în chiler patru bărbați teferi, de care se spunea că sunt viteji; dar nici unul din ei nu se mișcă din culcuș. Toți sunt oșteni în leafă, au ce le trebuie, nu duc lipsuri, așa că nu mai văd în jurul lor.

Negruța a strigat gândul din urmă cu glas straşnic:

— Nu mai vedeți în jurul vostru! Vă este dragă tihna, nimic nu vă este de lipsă. Aveți pentru pântec și nu mai cătați la cei ce sunt cuprinși în cleștele mișeliei și al nevoilor: Ce faceți voi pentru Iațco și pentru Rarița? De ce nu vă mișcați în vreun chip? Cătați-l pe Ibrahim și nimiciți-l! Alergați după Sânger și jupuiți-l de viu! Ridicați-vă!…

Chipul fetișoarei era negru de ură și obidă. Strigătul ei i-a făcut pe bărbați să tresară. Gheorghie i-a răspuns:

— Trebuie bine chibzuit, Negruțo, ce urmează să facem. Mai întâi trebuie să știm, fără chip de tăgadă, care sunt vinovații, iar apoi să-i supunem judecății legii. Nu putem, noi, nici judeca și nici osândi pe nimeni. Iată, de pildă, am aflat unele dovezi de vinovăția lui Sânger, dar nu încă îndestulătoare. Ne aflăm la pândă, această slugă aflându-se chiar acuma într-ascuns la Bârlad. Iar împotriva lui Zorab și chiar a lui Negrilă am strâns fapte care, dacă nu sunt bine și cu socotință adunate și dovedite, nu folosesc.

Din ochii Negruței au izvorât scântei, nu lacrimi. Cu mâna pe jungherul pe care-l avea în apropiere s-a ridicat și a spus, cu vorbe șuierate:

— Dovezi? Dar ce se întâmplă cu cei trei robi pe care Luca și Iațco i-au văzut, nu demult, în lanțuri, trudind în beciurile aurăriei lui Zorab? Sunt oameni luați din Negrești, cu prilejul năvalei tătarilor de acum zece ani. Poate că sunt neamuri de-ale tale, Druță, iar tu stai ca să aștepți dovezile pe care le vrea jupân Gheorghie, după lege. Nici numele lor nu te scoate din nepăsare? Află atunci aceste nume pe care mi le-au spus băieții: cei trei robi sunt Lisandru, Culai și Simion! Când au pătruns feciorii jupânului Arbore pe calea subpământeană pe care au găsit-o dintr-o întâmplare – și pe care o știe de multă vreme moșul meu Prisăcuță – au aflat taine ce nu suferă tăgadă. Ibrahim îi snopește în bătăi pe acești robi care sunt puși la muncile cele mai grele și ținuți fără lege. Iar voi, voi așteptați dovezi și voiți să vă întemeiați pe lege? Mi-e rușine mie, care nu sunt decât o muiere neputincioasă, de nerușinarea voastră! Eu, una, mă duc să fac ce mă taie capul!

Negruța și-a luat hamgerul, gata de plecare, odată cu Cârnu, care începuse a tremura de nestăpânire.

— Dacă acele nume sunt adevărate și dacă oamenii sunt din Negrești, luați robi cu prilejul năvălirii tătărești de acum zece ani, atunci unul din ei este tatăl meu, Lisandru Druță, feciorul lui Nică Druță, iar ceilalți doi, neamuri apropiate. Iar dacă pe domniile-voastre nu vă doare tot atâta cât pe mine această veste neînchipuită, cel puțin să vă simțiți – în temeiul prieteniei pe care mi-ați mărturisit-o – și să vă alăturați durerii mele. Cine merge cu noi și cine rămâne?

S-a ridicat Grui, s-a ridicat Păsărică, dar nu și Gheorghie, al cărui chip era pământiu.

— Așteptați! Ascultați numai câteva vorbe și hotărâți voi înșivă, după care mă alătur și eu vouă. Și mai mult chiar, aduc pe dată, într-ajutor, toată sotnia ce-mi este sub poruncă. Ascultați! Am aflat tot din partea muierii aceleia – care, împreună cu altele, jefuiește călătorii din porunca și în folosul Agudei lui Nan – că cei trei robi au fost sloboziți din beciurile lui Zorab. Au fost încărcați cu daruri și cu bănet, îndeajuns ca să le capete tăcerea. Iar ei au plătit Agudei preț pe locuri în Țara de Jos, la Milcov și au plecat într-acolo, încălărați pe caii lui Zorab, cu scrisorile și îndreptările de cuviință pentru stăpânirea țarinilor. S-au căpătuit și au luat cu ei pe cele trei muieri, cu gândul să se însoțească cu ele, în lege. Nu avem ce căta acolo, oamenii fiind plecați. Iar la curtea lui Zorab nu avem încă ce căuta!

Ion Druță s-a uitat cu scârbă la Gheorghie și la ceilalți tovarăși ai săi:

— Știam eu că asta vă este socoteala. Stați! Nu vă osteniți! Are dreptate Negruța. Stați pe cămeșă, pentru ca nu cumva să vă tulbure tihna vreo întâmplare! Eu, unul, mă duc la crâșma lui Nan!

— Iar eu, spuse Negruța, mă duc unde știu că trebuie să se afle oricine mai are un pic de omenie în inimă.

Gheorghie, Păsărică și Grui au rămas în chilerul lui moș Prisăcuță împreună cu el, privind focul în vatră. După o vreme de gândire, alvanitul a vorbit iarăși:

— Și cel puțin să poată face vreo scofală. Sau mai bine să facă orice, numai să nu strice. Fiindcă, vedeți voi, fraților, prinsesem firul unor socoteli din care s-ar fi putut scoate la iveală toată vrăjmășia unor vânzători, potrivnici domniei, și totdeodată s-ar fi arătat vinovățiile celor mai mărunți, a slugilor. Numai așa pot fi certați cu securea astfel de oameni, dacă-i poți dovedi odată cu maimarii lor. Atunci, ca să scape cei mari de osândă, dau faptele pe seama celor de care se slujesc și-i lasă fără ocrotire.

Cei de față au așteptat ca Gheorghie să le spuie ce taine erau acelea, a căror fire le prinsese; dar de vreme ce alvanitul contenise vorba și nu mai adăugase nimic, moș Prisăcuță s-a încumetat:

— Știu la ce te gândești, Gheorghie, și cred că ai dreptate. Acum o lună, Negrilă a stat la sfat cu boierii din Țara de Jos, în odaia cea mare a hanului lui Nan. Boierul s-a arătat prielnic domniei celei noi, ceea ce nu poate fi adevărat. Apoi a dat a înțelege celor de față că nu-i bine pe astfel de vremuri, când umblă hoții ziua-nămiaza mare pe drumuri și cearcă curțile boierești, ca domniile lor să ție în casă odoare de preț și aureturi. Că este un anume tâlhar pe nume Ioil, de-și zice și vraciul, care jefuiește și ucide fără

milă, umblând după nestemate și aur. Această părere a lui Negrilă nu este nici ea întemeiată, o știi prea bine, fiindcă Ioil nu este hoț de rând, ci are anume socoteli în răzvrătirea lui. Așa că iată cea de-a doua minciună, a lui Negrilă, care știe și el că nu-i adevărat ceea ce spune.

Gheorghie dădea din cap a înțelegere, ascultând ce spunea moșul.

— Apoi a adus vorba de cinstea lui Zorab aurarul, care topește aur pentru oricine, tăvi sau gherdane, lănțuguri, inele și le dă tot atâta greutate îndărăt, în zloți sau galbeni, după dorință. Iată așadar cea de-a treia minciună a jupânului vel vornic, fiindcă nu-i adevărat că Zorab este cinstit și nici că înapoiază aur în zloți, ci dă aramă cu aur. Apoi, cea a patra minciună a lui Negrilă este aceea că în curțile lui Zorab și în tainițele lui nu pot pătrunde nici tâlharii și nici chiar oastea domnească fiind strașnic întărite și păzite. Din aceste patru neadevăruri se poate vedea limpede că vel vornicul are anume gânduri și că vrea ca toate averile boierilor să se afle într-un singur loc. Și drept dovadă că așa este, am aflat că tot astfel i-a sfătuit și pe cei din partea Vasluiului; numai că aceștia au dus sipetele cu aur și răclițele cu nestemate și odoare în tainițele curților din Negrești ale lui Negrilă, care sunt păzite de căpitanul Strumpf, cu două sute de lefegii. Atâta am aflat, dar îndestul ca aceste fapte să mi se pară ciudate…

Gheorghie a tăcut atâta cât i-a trebuit pentru a judeca faptele pe care le știa și el, aidoma precum le spusese moșul. Iar după un răstimp a destăinuit din ceea ce mai știa încă:

— …Popa Antonie, pe care-l avem oaspe la curtea de jos a jupânului Ivanco, trimis de la tătari, fiindu-le acolo dascăl lui Iațco și lui Luca, dorindu-l băieții ca să le fie și mai departe dascăl, a scris un răvaș către starostele Camenițel, căruia îi este prea-supus. Acel răvaș a fost luat de Sânger și dus lui Negrilă, care l-ar fi trimis prin vestitori de taină în Țara Leșească. Din câte au putut iscodi, din citire lătinească câtă știu băieții jupânului Arbore, popa Antonie spune în zapis că „la Sfântul Petru al necredincioșilor" – adică al nostru – se va împlini porunca celui ce a fost înlăturat de la drepturile lui și înlocuit de omul netrebnic, ce se împăunează cu ceea ce nu-i al lui". Că „ceea ce-i lipsește omului în suferință a fost strâns de „omul negru", în două tainițe, de unde se va scoate cu o anume socoteală și îndrepta „către locul unde va fi de folos". Asta înseamnă, după mine unul, că aureturile din tainițele lui Zorab și cele din Negrești, strânse de la moșinașii care l-au crezut pe „omul negru" – adică pe Negrilă – vor fi scoase și trimise în Țara Leșească, urmând a-i folosi lui Petru Aron. Și dacă

este așa, atunci mă duc de îndată să-l înștiințez pe jupânul Arbore. Să chibzuiască și să poruncească domnia-sa ce este de făcut. Aștept numai să se tragă Zorab vraciul către curțile lui, aflându-se în această clipă la sfat de taină cu jupânul Ivanco al nostru, pentru cine știe ce socoteli, precum și pentru că Luca se afla la pat cu un picior rupt din nebăgare de seamă la călcat, din care pricină nu se poate duce lângă fratele său Iațco, la bolnița lui Zorab. Și strigă băietanul de durere, ocărându-l cu vorbe grele pe vraci și poruncindu-i să-l scape pe Iațco din nevoia în care se află. Sărmanii copii!

De-abia se aciuase Negruța între straiele atârnate în coarnele de cerb din tinda ce dădea în odaia în care se găseau vrăjile lui Zorab, că s-au și arătat vreo cinci oameni, având în frunte pe Ibrahim. Putea jura că unul din ei era Sânger.

Aveau în mână fiecare câte un iatagan din cele late și s-au năpustit cu toții printr-o ușă din dreapta. S-a auzit de dincolo de ușă larmă scurtă și răcnete. Apoi s-au dus cu toții mai departe, în alte chilere. S-au auzit și de acolo răcnete. Negruța se avântase tocmai ca să vadă mai bine, când harapul s-a arătat iarăși în odaia cea mare cu vrăjitoriile. După el urma Sânger și ceilalți trei soți ai lor. Duceau fiecare câte un sipețel destul de greu și se grăbeau.

Harapul s-a oprit din drum la ușa pe care o vedea Negruța în față. Acolo a pus sipețelul pe un colț de masă în așa fel că s-a răsturnat și i s-a deschis capacul. Pe masă s-a răspândit un val de galbeni, alunecând unul peste altul, rostogolindu-se nestăpâniți.

Dar lui Ibrahim nu i-a păsat de risipa aurului, ci s-a repezit la ușa în fața căreia se oprise și, cu băgare de seamă, a tras zăvoarele, ferecând-o pe dinafară. Apoi a strâns ceva din galbenii risipiți, închizând capacul cutiei.

Din cele văzute până atunci, Negruța a putut înțelege că în răclițe se află aur, dar nu pricepea de ce s-au repezit oamenii cu iataganele și de ce s-au auzit răcnete.

Oamenii s-au perindat de câteva ori, ducând sipețele și mai mari și mai mici, până ce, cam la a șasea oară, cinci din aceștia n-au mai ieșit din încăperea în care intraseră. S-au auzit iarăși răcnete, după care a ieșit pe ușa din dreapta numai Sânger și harapul, alergând cu iataganele în mână. Apoi s-a așternut tăcere.

S-a auzit apoi într-un târziu zvon de pași apăsați și grei pe scările ce veneau de afară. Negruța s-a tras în cotlonul din dreapta, rămânând ascunsă,

dar cu fața către partea de unde venea tropăitul.

Pașii grei și apăsați erau ai harapului. Venea în goană, gâfâind. S-a repezit de-a dreptul la ușa pe care o ferecase mai înainte, i-a tras zăvoarele și a pătruns în încăpere.

Negruța era înfricoșată. Simțea că se întâmplă ceva neobișnuit și că ea însăși se află în primejdie. A dat înapoi, pe drumul pe care venise și a stat o vreme ascunsă într-o firidă aproape de ieșire. Când a venit îndărăt, a găsit în mijlocul odăii mari pe Rarița și pe Iațco cu capetele tăiate. A dat să strige de spaimă, dar n-a putut scoate glas. S-a dat pe lângă pereți, ținându-și inima cu amândouă mâinile. Voia să iasă, dar a nimerit în altă odaie, unde a dat cu ochii de alți oameni, descăpățânați și aceștia. Negruța nu mai putea răsufla de spaimă. Numai după un timp a putut răcni, luând-o la fugă unde a văzut cu ochii, fără să știe încotro. A ajuns la ieșirea din casele lui Zorab, unde a stat și s-a gândit atâta cât a fost nevoie pentru ca mintea să i se lumineze. Trebuia să facă ceva, dar nu știa încă ce anume. A chibzuit un timp și a hotărât: trebuia să plece pe urmele ucigașilor, să vadă unde vor duce prada.

În mijlocul odăii mari, la mese lungi și polițe încărcate cu fel de fel de oale, vase, sticle și chiupuri, cu schele de înălțat oalele și alambicurile, stăteau roată, împrejurul descăpățânaților, Zorab, stăpânul curților morții, împreună cu Gheorghie Alvanitul, cu Grui, Păsărică și Cârnu.

Om în toată firea, care se dovedise crud și stăpânit în alte împrejurări, Zorab suspina, plângând lacrimi amare, de jalea pe care o vedea împrejurul său. Acolo zăceau fără căpățâni Iațco și Rarița, cea din urmă fiind despuiată de straie. Era vădită încercarea prin care trecuse.

Alături, în tinda haznalelor ce fuseseră golite de galbeni, se aflau cu capetele despărțite de trup unii din oamenii de credință ai vraciului, paznici și slugi împreună cu trei străini, necunoscuți, măcelăriți în același chip. În alte două odăi zăceau scurtați ucenicii și vătavul bărbos, omul cel mai apropiat al său. Nu se afla printre cei uciși Ibrahim, harapul pe care nu l-ar fi putut doborî nici zece luptători.

Năpasta a fost văzută mai întâi de Grui. Se dusese cu Păsărică și cu Cârnu către curțile lui Zorab. Tocmai când se aflau la o zvârlitură de ghioagă de poarta cea mare, au văzut trecând în goană o ceată de călărași. Erau încărcați cu samare și goneau de rupeau pământul.

Grui n-a mai stat să aștepte, ci s-a și strecurat prin porțile deschise înlăuntrul curților. A nimerit repede acolo unde moartea își lăsase semnele.

S-a spăimântat peste măsură de ce-a văzut, așa că a ieșit în curte, unde a strigat după ajutor. Împreună cu Păsărică și cu Cârnu au scotocit prin toate odăile, temnițele și tainițele casei. Au hotărât să-l cheme numai pe vraciul Zorab, fără să-l încunoștiințeze pe Arbore. Se temeau să nu-și piardă mințile.

Ședeau cu toții și se căzneau să afle cel puțin atâta cât i-ar fi pus pe urmele ucigașilor. Cea dintâi părere a fost aceea a lui Grui.

— Asta-i mâna lui Ioil.

Ceilalți au fost împotriva acestei păreri.

După ce fiecare din cei de față au făcut fel de fel de prepusuri, Gheorghie a spus și el ce gândea:

— Asta-i sălbăticie mai adânc socotită decât înțelegerea noastră. Numai domnia-ta, jupâne Zorab, ai putea spune de unde vine. Dinspre partea mea, numai atâta pot să arăt, că Sânger nu este străin de ea și nici harapul. Iar oamenii care au trecut încălecați pe caii domniei-tale erau aceiași care se găseau la hanul lui Nan. Au fost trimiși, fără să cunoască adevărul, tocmai ca bănuielile celor ce-i vor fi văzut să cadă asupra lor.

Zorab știa de unde putea veni prăpădul, dar n-a spus nimica. Plângea din adâncul durerilor pe care le încerca și, nemaiputând de obidă, s-a prăbușit în brațele oștenilor din preajmă.

Arbore cunoscuse, de când îi văzuse cea din urmă dată pe Iațco și pe Rarița, că sunt pierduți fără de nicio nădejde. Când i s-a înfățișat Gheorghie cu vestea măcelului ce se petrecuse, l-a găsit așezat în colțul unui divan, împuținat la trup, cu ochii fără de viață, ațintiți către depărtări pe care nu le vedea.

Degeaba a ocolit alvanitul miezul groaznicelor întâmplări pe care urma să i le spuie, fiindcă nici atunci când a început a-i spune de-a dreptul, arătându-i așa cum le văzuse, tot nu s-a mișcat din împietrirea lui. Numai când a venit vorba de descăpățânarea lui Iațco și a Rariței i-au lăcrămat ochii, dar tot nemișcat a stat, tot cu privirea lipsă, aruncată departe.

În fața acelei dureri mute a mult încercatului părinte, Gheorghie, care era părtaș cu toată ființa lui la nenorocire, s-a apropiat de Ivanco și și-a aplecat fruntea pe mâna prietenului și ocrotitorului său. Numai atunci și-a mișcat pan Arbore mâna dreaptă, punând-o ușor pe capul stufos al ošteanului.

Dar acea mână era ca moartă, fără de vlagă. Și așa nemișcată cum o așezase, era ca o apăsare pe sufletul alvanitului care pricepea, fără să audă graiul buzelor, pe acel al inimii. Îi înțelegea sfâșierea adâncă și mai cu seamă știa că trezirea din acea stare de nemaiînchipuită îndurerare poate să fie încercarea cea mai grea pentru prietenul său.

Într-un târziu, Gheorghie s-a ridicat. Pleca la locul măcelului unde trebuiau să se găsească slujitorii pârcălăbiei.

Jupân Arbore a mai stat prostit încă multă vreme. Apoi a poruncit să-i vie pisarul său de credință, cu care a întocmit cărți de taină. A stat și cu maica Tecla o vreme, după care a luat-o peste Dealul Mărului, cu o boccea sub braț, trăgând greu pasul, cu ochii țintă la tipsia plină a lunii, în tăcerea adâncă a firii.

A doua zi s-a zvonit că Arbore și-a făcut seama, înecându-se într-o bulboană a Bârladului, sub Dealul Mărului. Straiele lui de casă s-au găsit la malul apei. L-au căutat cu prăjini și cu năvoade până departe în jos, dar nu i-au găsit stârvul.

Peste alte două zile s-a iscat zvon în târgul Bârladului că în afară de omorurile și hoția de la curtea lui Zorab s-a mai întâmplat a doua noapte o asemenea faptă și la curtea din Negrești a lui Negrilă, de unde s-au furat toate sipetele pline cu aureturi și galbeni din haznalele curții, din adâncul pământului.

Acolo, tâlharii nu retezaseră decât capetele a doi robi țigani și a trei oșteni de strajă. Negrilă nu se afla la curtea din Negrești, ci la cea din Vaslui, împreună cu soția lui. Pe Sânger, vătavul curții, de care se spunea că abia venise de la Vaslui în acea noapte, n-au apucat decât să-l lege. L-au găsit slujnicele pe pragul temnițelor, legat la gură și la ochi, înnebunit de groază, de nu știa spune nimica la început.

Se dovedise că oștenii ceilalți, care se împuținaseră din porunca domniei, se strânseseră cu toții în trapeză, unde-l prăznuiau pe sân Petru cu bucate și vin din belșug.

De jupânița cea mititică a boierului Negrilă se spunea că rămăsese cu mare spaimă, dar că nu spunea nimica, nici ce văzuse de se speriase și nicio vorbă, de parcă era mută.

Zvonul uciderilor și al furtișagului s-a răspândit cu iuțeala veștilor rele, mai tare ca vântul. Boierii ascultaseră de sfatul lui Negrilă și aduseseră agoniseala lor în sipete legate și cu pecețile puse, ca să fie păzite în haznalele întărite ale curții din Negrești sau în aurăria lui Zorab, care le

făgăduise dobândă la bani; se căinau care mai de care, între neamuri și prieteni. Spuneau unii despre alții că averile furate, fiind dobândite pe nedrept de cei care le stăpâniseră, nu era de mirare să se piardă din jaf; dar tot aceiași bârfitori se închinau și erau bucuroși că nu aveau la curțile lor niciun fel de aureturi, fiindcă poate atunci i-ar fi călcat hoții și i-ar fi ucis și pe ei.

La Curtea din Suceava, faptele petrecute la Bârlad și la Negrești au dat prilej să se șoptească multe și felurite vorbe, din care se vedea că vrăjmășiile ascunse rodeau în întunericul cugetelor și al chilerelor.

— Asta-i hoție cu tâlc, spuneau unii. Fratele lui Arbore, cel care i-a dat străji lui Ștefan, este făptașul, fără nicio îndoială. Și aurul? Veți vedea unde se va găsi până la urmă.

Alții – și cei mai mulți dintre oameni – arătau îngrijorare. Era faptă nemaiauzită aceea de a fura și ucide în chipul întâmplărilor de la Bârlad și Negrești. Și îndrăzneală din partea celor care o săvârșiseră, tot astfel ca și din a acelora care o pregătiseră. Căci era ușor de înțeles că fusese treabă adânc cugetată.

Însuși Ștefan era îngrijorat. Poruncise să se facă de îndată cercetarea de cuviință ca să se afle adevărul. Era îndurerat de omorurile săvârșite, ca și de pierderea lui Arbore. Avea știre că averile furate au ieșit peste Nistru, în Țara Leșească, așa că lovitura nu putea să fi venit decât din partea lui Petru Aron.

Ștefan hotărâse să calce în scurtă vreme Țara Leșească, unde era adăpostit ucigașul lui Bogdan, împreună cu mâna de boieri ce-i rămăseseră credincioși. Atunci îl va prinde și pe Petru Aron și va lua înapoi comorile furate. Va plăti cu asprime îndrăzneala săvârșită, scurtând fără milă capetele celor vinovați. Dar îi mai trebuia încă puțin răgaz, ca să strângă împrejurul său pe toți acei care aveau în mâinile lor puterea țării și mai cu seamă să-și întemeieze oștirea, fără de care nu-i va fi îndemână, neputându-se bizui pe oastea de curteni, puțină și alcătuită din oameni îndoielnici.

Voievodul se gândea la cele două seri petrecute cu Ioil, la chipul în care acesta îi vorbise de întâmplările care s-au urmat întocmai. Ioil bănuia numai, sau știa chiar de cele ce aveau să se întâmple?

Nu dădea crezare zvonului că jaful și omorurile întâmplate în târgul Bârladului și la Negrești ar fi fost săvârșite de Ioil, cu toate că erau mărturii că ar fi fost văzut chiar vraciul în preajmă; iar după alții că din curtea lui Zorab ar fi fost văzuți ieșind niște călărași cu iataganele roșii de sânge,

având în frunte pe unul care, după toate semnele, era Ioil vraciul. Știa unde se aflase Ioil în cele două nopți în care s-au săvârșit faptele rămase de pomină.

— Decât ai umbla după urmele lui Ioil, prea-sfințite, îi spunea Ștefan lui Amfilohie, mai degrabă te-ai îndrepta ca să afli cine sunt cei ce au răspândit zvonul că el ar fi vinovat de întâmplările din târgul Bârladului și din Negrești și să mi-i spui și mie!

La această poruncă, Amfilohie a răspuns că cei dintâi care l-au încunoștințat că vraciul este vinovat au fost Stana, jupâneasa lui Cattaneo, și cu Radul spătar. Dar știa și Micul postelnic care împreună cu Radu s-au lovit cu o ceată de-a lui Ioil pe drumul dinspre Lisaura, cu două nopți mai înainte. I-a biruit în luptă și i-a alungat; dar s-au ales cu crestături la față, fiind tâlharii prea mulți, iar ei numai doi.

Și tot din partea lui Cattaneo s-a aflat prin neguțători de-ai lui că Ioil a bătut dealurile dinspre Bârlad către Vaslui și Negrești, dar că n-a făcut altceva decât doar atâta că a scos aureturile din haznalele lui Zorab la Bârlad și acelea ale lui Negrilă din pivnițele de la Negrești și a tăiat vreo doisprezece oameni.

Pe la alți boieri sau neguțători n-a umblat, dar toți spun că s-ar putea să calce și Suceava.

Neguțătorii cereau să-și aducă sipetele cu aur și avutul în haznalele cetății, ca să fie păzite.

Ștefan a dat dezlegare ca neguțătorii să-și aducă averile în cetate, dar n-a adăugat ce gândea, n-a spus că știa că nu-i Ioil vinovat de faptele săvârșite.

— Să pleci însuți sfinția-ta la Bârlad și la Negrești, ca să-mi aduci amănunte și părerile ce le vei culege de această nemaipomenită întâmplare. Să se trimeată la toate vadurile și la vămi cete de oșteni sub porunca sutașilor și hotnogilor pe care i-am ales și întărit eu însumi în slujbe. Să cutreiere toate drumurile oșteni și slujbași care să fie cu băgare de seamă la orice neguțătorii și încărcături sau la căruțele ce ar părea că-s împovărate sau chiar goale. Să caute averile jefuite și să-i prindă pe făptașii uciderilor care s-au săvârșit.

Vel vornicul Negrilă venise în târgul Bârladului pentru multe și osebite treburi. În cele dintâi clipe, când olăcarii îi aduseseră veste la Curtea din Vaslui, cum că la Negrești i-au desfundat lotrii haznalele și i-au luat averile,

a stat din mestecat, fiind tocmai asupra prânzului. N-a răspuns decât două vorbe:

— Tii! Procleţii!

Apoi a rupt un copan rumen din grămada de pui ce se afla pe tavă în faţa lui şi l-a tras repede printre măsele, scoţând din gură numai osul, de care atârnau tremurătoare vinişoarele rămase.

Molfăia tocmai cărniţa fragedă, când unul din olăcari a mai îndrăznit:

— Şi, jupâne, să nu-ţi fie cu supărare, dar tot aşa s-a întâmplat cu două nopţi în urmă şi în Târgul Bârladului, la curţile lui Zorab aurarul, de unde hoţii au scos din topitorie şi din temniţe toate lăzile cu aur. Acolo a fost sângerarea şi mai mare, fiind scurtaţi toţi cei ce au fost găsiţi, printre care i-au retezat ucigaşii capul şi unuia din feciorii jupânului Ivanco Arbore, ca şi ţiitoarei domniei-sale. Iar jupânul Arbore şi-a făcut seamă, aruncându-se în apa Bârladului. Este mare jale în târg, şi unii din cei care îşi dăduseră averile pe mâna aurarului se vaietă că au rămas lipiţi pământului. Alţii însă se fericesc că n-au avut la curţile lor acele averi, de pierderea cărora se căinau, fiindcă poate ar fi fost călcaţi de tâlhari şi tăiaţi în locul slugilor jupânului Zorab.

— Da, da! răspunse boierul. Dacă le aveau la curţile lor…

Numai după ce a terminat puii din tavă şi s-a îndestulat din pometurile care se aflau în faţa lui, Negrilă a poruncit să fie pregătite pe dată căleştile şi oştenii de însoţire pentru ca să se călătorească spre Bârlad.

Gheorghie aflase din cărţile lăsate de Ivanco Arbore care-i erau poruncile. Şedea la căpătâiul lui Luca, cu care hotărâse cum urmau să fie îndeplinite acele porunci. Maica Tecla rămânea stăpână la Curtea din Bârlad. Luca trebuia să fie luat la curtea lui Negrilă, însoţit de popa Antonie. Alvanitul avea o carte închisă cu pecete, pe care urma să i-o înmâneze vornicului Ţării de Jos, din partea lui Arbore.

Se înserase de un ceas, când s-a iscat zvon de glasuri în curte. În calea lui Negrilă ieşiseră şoltuzul şi pârgarii şi unii slujbaşi care i-au făcut cunoscute în amănunţime faptele întâmplate. Urcau, sporovăind, treptele scării, la capătul căreia îi aştepta cu sfială maica Tecla.

Negrilă a intrat în chilerul în care Luca stătea culcat în pat, cu piciorul scrântit. N-a scos nicio vorbă, nimenea, nici Gheorghie, nici Negrilă şi nici băiatul. Se uitau unii la alţii, ca şi cum s-ar fi văzut pentru întâia oară.

Gheorghie a întins jupânului cartea ce-i era lăsată de tatăl lui Luca, dar acesta a întors-o de mai multe ori printre degete fără să o deschidă. A poruncit să-i vie diacul cel ghebos și bâlbâit, care-i era de taină, și s-au tras amândoi în spătăria cea mică, la celălalt capăt al casei.

Acolo a închis cu băgare de seamă ușa și l-a pus pe diac să-i citească din cartea lăsată de Arbore. Nimeni n-a știut atunci ce-a auzit Negrilă, dar diacul a ieșit după o vreme și a început a striga vorbe neînțelese, bălăbănind din mâini și alergând către pălimar, unde rămăseseră maimarii târgului. Până la urmă s-a înțeles că ghebosul cerea apă ca să-l stropească pe stăpânul său și ajutor ca să-l trezească din leșin.

Acela de care a dat cu ochii când i-a deschis după leșin a fost Gheorghie Alvanitul. S-a holbat mai întâi la hotnog, fără să scoată niciun cuvânt. Apoi s-a răstit la el și i-a strigat vorbe de ocară:

— Să piei din fața mea, proclet neobrăzat, diavol împielițat.

Lui Negrilă îi veneau grețuri cu vărsături, așa că în lipsa lui Zorab, care zăcea la pământ în pivnița din care îi fuseseră furate averile, și nu vroia să se miște de acolo, Marco a chemat să vie fără întârziere baba Neaga, a lui Stroie, făurarul.

Baba l-a descântat pe boier, dar vorbele spuse de ea nu i-au fost cu priință. A alungat-o și pe babă, și pe toți cei care s-au aflat în preajmă; apoi i-a chemat înapoi pe pârgari și pe Marco șoltuzul și s-a răstit la ei, alungându-i, până ce a poruncit să i se înfățișeze hotnogul Gheorghie, fără nimeni altcineva.

Gheorghie a vârât capul pe ușa chilerului și s-a uitat, cu gândul să dea înapoi dacă jupânul vel vornic ar mai fi avut harțag. Dar boierul nu mai era pornit, ci arăta a-și fi venit în fire. I s-a arătat lui Gheorghie în alt chip, ca omul care avea păreri de rău că-l ocărâse.

— Gheorghieș, tată! Nu fi supărat, dar am aflat mare pacoste din cartea jupânului Ivanco; iar dacă acest boier s-a prăpădit, așa cum se bănuie, tu nu mai ești legat de dânsul. Dar, fiind un om tare anapoda, m-a încurcat într-o socoteală neînchipuită, de care nu mă aflu vinovat. Nu mă întreba, ci fă numai ce ți-oi porunci. Ia cu tine două sute de oșteni încercați și pornește de îndată pe drumurile și cărările ce-ți voi spune, alergând zi și noapte, fără răgaz. Ai să-i ajungi din urmă pe hoții și ucigașii care au jefuit haznalele lui Zorab și pe ale mele. Ai să-i cunoști, având care noi, pline cu fân și trase de cai mânați de leși în straie țărănești. Am aflat aceste amănunte de curând, Gheorghiță tată. Și dacă-i ajungi, să-i tai pe toți, să nu rămâie unul. Și să

bagi de seamă să nu-ți scape harapul lui Zorab, Ibrahim. Să nu-i ierți pe niciunul, Gheorghiță băiete, și să aduci înapoi sipetele cu banii și odoarele furate, că ți-oi da și ție, și oștenilor ce te-or însoți răsplată ca să vă ajungă, să nu mai trebuiască multă vreme să mai trudiți. Pleacă fără zăbavă, Gheorghie, nu mai sta. Of! Of! Mare pacoste poate cădea pe capul omului!

Stând pe colțul laviței, vânăt la față, cu mâinile la cap, Negrilă se văieta și își legăna trupul ca și când l-ar fi durut măselele, capul, inima și toate mădularele.

Numai când Gheorghie a răspuns că pleacă îndată s-a ridicat și l-a cuprins pe alvanit în brațe, răsuflând ușurat. Dar nimeni n-a băgat de seamă că o mână mică, ca de copil, a luat cartea lăsată de Ivanco Arbore boierului Negrilă.

Când Negrilă s-a înapoiat, după ce Gheorghie pornise să adune oamenii, s-a dus de-a dreptul către masa unde lăsase cartea din partea lui Ivanco; dar n-a văzut-o în clipa dintâi. A căutat-o în tot chilerul, fără să o găsească. A început atunci să răcnească și să ocărască cât îl ținea gura. Apoi și-a întors privirile iarăși către masă și a văzut cartea. A luat-o în mâna ce-i tremura de spaimă și a ars-o până la cea din urmă bucățică, la flacăra văpaiței care pâlpâia înecată în ceara topită.

— Îți fi voi isteți, dar nici Negrilă nu-i de lepădat! vorbea boierul cu sine însuși.

Luca, târându-și piciorul scrântit, a avut timp să-l găsească pe Cârnu și să-i trimeată prin el vorbă lui Gheorghie:

— Să-i spui că am avut prilejul să citesc cartea lăsată de tata jupânului Negrilă și că acea carte cuprinde taină mare și însemnată pe care are s-o afle. Gheorghie să caute a-i prinde vii pe jefuitori; să nu-i taie pe niciunul. Ei vor fi mărturie pentru dovedirea adevărului. Trebuie răzbunați Iațco și mama Rarița, și Negruța, de care nu se știe nimica, de parcă a înghițit-o pământul. Altfel să nu facă jupân hotnogul! Este porunca mea, Ioane, și Gheorghie mi-a spus că am dreptul să-i poruncesc! Du-te de îndată și nu zăbovi!

Rămas singur, Luca se gândea la cele cuprinse în cartea pe care putuse să o ia și s-o citească în lipsa lui Negrilă. Vroia să-și întipărească în minte vorbă cu vorbă ceea ce văzuse scris:

„Nu te bucura! N-ai să ai parte de averile jefuite, fiind alții care ți le vor lua. Și oamenii care te-au ajutat la acea neînchipuită vrăjmășie vor fi în veci

tot atâtea limbi de mărturie, pe care n-ai să le poți face să tacă. În clipa de față nu mai ai putere asupra lor, fiind și averi și oameni în alte mâini. Fii blestemat!”

Luca nu-și putea închipui însă temeiul pentru care tatăl său îi poruncea lui Gheorghie ca el să fie lăsat în grija lui Negrilă, care-l va cere, spuneau scrisorile, să-i fie copil de casă și să-l crească; iar pe de altă parte îi scrie aceluiași om cartea de taină în care îl face de-a dreptul vinovat de omoruri și jaf, și-l blestemă. Cum îl va mai cere Negrilă pe el și cum de-l va mai ține în preajmă, dacă părinții se aflau în vrăjmășie! Va fi vai și amar de viața lui.

Dar în cărțile lui către Gheorghie, Ivanco mai spunea încă ceva:

„Luca să asculte și să vadă toate în jurul lui, să judece singur ce va vedea. Să aibă răbdare, să nu se bizuie numai pe păreri și să nu lovească decât atunci când va fi întemeiat, fără loc de tăgadă”.

Așa că va asculta de acest sfat, fiind pe deplin încredințat că Negrilă nu se va putea descoperi decât cu greu, fiind mult prea viclean. Dar îl va dovedi, tocmai fiindcă va crește în preajma lui. Așa chiar se desprindea din cărțile lăsate de părintele său. Acum, cât este încă copil, nu va putea face nimic alta decât să tacă și să asculte; dar să ție minte toate cele văzute și auzite!

*

Ibrahim harapul avea în cap mai multă șiretenie decât îl arăta chipul. Slujise la Zorab atâta amar de vreme, dar își dăduse socoteala că acel persian nu-i soi. Se alipise mai mult jupânului Negrilă, de care spunea că-i „iștept amarnică”.

Ori de câte ori avusese prilejul, în anii lui de robie, să se puie bine cu acel „ghiaur iștept”, harapul nu precupețise niciun fel de mijloc. Avea cu el taine, îl pâra pe Zorab, se hlizea când Negrilă îl certa pe persian, se gudura ca o potaie pe lângă boier și-i intra în voie. Ibrahim știa că va veni o zi când va scăpa de robie și că atunci când va putea fugi va duce cu el, departe, în țara lui de baștină, averile ce se aflau în haznalele persianului, pe puțin, dacă nu și pe acelea ale lui Negrilă.

După ce a încărcat, cu oamenii ce-i fuseseră dați, cel din urmă sipet cu aur din temnițele Curții de la Negrești, harapul și-a dat socoteală că visul lui se împlinise. Avea poruncă de la Sânger, din partea lui Negrilă, să intre în codrii Hucului și să umble cu încărcătura pe cai, numai noaptea, prin

pădure. Să se înapoieze în codrii din preajma târgului Bârlad, unde ascunsese sipetele jefuite din haznalele curților lui Zorab.

Tocmai legase zdravăn cea din urmă frânghie împrejurul lui Sânger, care trebuia să fie mărturie că s-a împotrivit tâlharilor, când a simțit un vânt subțirel venind de la ușa prin care se pătrundea în temniță. În întunericul ce nu putea fi biruit de flacăra văpăiței aflătoare în acel loc, harapul n-a putut vedea pricina pentru care se iscase acel vânt și nici Sânger n-a putut vedea, fiind tare stingherit și temător ca nu cumva harapul să-i înfigă hamgerul în piept, lucru care se putea întâmpla și de care vătavul își dădea socoteală.

Dar cei doi nemernici n-au băgat nimic în seamă, nici când ușa s-a deschis ușurel, nici când un căpușor cu zulufi s-a strecurat prin deschidere, nici tresărirea și stăpânirea strigătului pe care era cât pe ce să-l scoată făptura care îndrăznise să se abată prin acele locuri când a văzut și a priceput ce se petrece în temniță.

Zamfira avea obișnuința să iasă noaptea pe cerdacul cel mic al chilerului în care dormea și să se uite la lună. Ruha, roaba, adormise de mult când în noaptea de luni spre marți, fetișoara, auzind cum chefuiau în trapeză oștenii, a sărit din așternut și s-a plecat peste marginea pălimarului. Atunci l-a văzut pe omul din visele ei cele rele, pe harapul din codrii Hucului, aievea, trăgând împreună ca Sânger, unul după altul, trupurile unor oșteni ce păreau a fi beți.

I-a văzut mai apoi alergând în jos pe treptele care dădeau în temniță și cărând înapoi saci și sipete, la portița ce ducea peste podul cel mic, dinspre codru. N-a mai putut răbda și a strigat-o pe Ruha. Dar dădaca nu s-a sculat, fiind adânc cufundată în somn.

Jupâniței nu-i era frică de întuneric și nici să meargă, oriunde, prin curți și încăperi, chiar pe timp de noapte; așa că a coborât binișor, desculță cum era, pe scările care duceau pe dinăuntru, la ușile ferecate ale temnițelor. Prin una din aceste intrări se zărea lumină și se auzea vorbă. A împins ușurel ușa și a rămas înmărmurită când a văzut mai mulți oșteni din strajă trântiți grămadă, unul peste altul, ca niște saci. Apoi a văzut cum harapul uriaș l-a legat pe Sânger.

Jupânița a vrut să tragă ușa și să puie zăvorul pe dinafară, dar n-a îndrăznit. A dat fuga să o scoale pe Ruha și să-i spuie ce văzuse. Dar Ruha nu s-a trezit nici de data aceasta. Degeaba ar fi strigat jupânița, la slugi sau oșteni, fiindcă toți se aflau în trapeză, ospătându-se și îndestulându-se din băutură, după porunca lui Sânger, fiind zi de mare sărbătoare și numindu-se

mulți dintre ei cu unul din numele Petru sau Pavel. Nu îndrăznea că strige pe nimeni, fiindcă pricepuse că nu era împrejurare potrivită să se știe că văzuse ce nu trebuia. S-a dus așadar, cuminte, în pătucul ei, a oftat adânc, a lăcrămat de obidă și – cu inima strânsă la gândul că întâmplarea la care fusese martoră era tot atât de întunecată pe cât fusese și aceea de la Curtea lui Arbore din târgul Bârladului, când fuseseră săgetați cei doi câini, amestecat fiind și cu acel prilej tot Sânger – a adormit într-un târziu, la ceasul al cincilea din noapte.

Apoi a auzit, ca într-un vis, zarvă mare și alergătură prin curte, răcnetele oștenilor și tropăitul cailor cu care plecaseră vestitorii să dea de știre stăpânului lor, la Vaslui.

Dimineața, Zamfira a spus Ruhăi tot ce văzuse, după ce a pus-o mai întâi să jure că nu va dezvălui nimănui taina. Și Ruha a înțeles că, atât ea cât și fetica, trebuiau să tacă. Știau amândouă că toată acea neînchipuită faptă nu vine numai de la Sânger, ci poate chiar de la stăpân; că prea erau multe socoteli și întâmplări care nu puteau fi la voia slugilor.

Ruha se gândea să spuie, cu cel dintâi prilej, fără teamă, tot ce știa din faptele înfricoșate pe care le văzuse și auzise de câtva timp și care se arătau din ce în ce mai multe și fără seamăn. Aștepta de multă vreme să-l vadă pe Gheorghie, pe omul care o întâmpinase cu dragoste adevărată, din partea căruia avusese cea dintâi lucire a unei nădejdi ce-i era scumpă.

Fusese întotdeauna socotită de partea bărbătească, ca fiind numai din carne, fără inimă. Se uitau cu ochii hulpavi la dânsa și o pofteau, se apropiau de ea dorind-o și apoi o azvârleau ca pe o otreapă. Nimeni nu-i dăduse încă, până la Gheorghie, prilejul să afle și ea din dulceața dezmierdărilor adevărate, să-i încălzească inima, să-i împlinească dorurile cele mai tainice. Numai lui Gheorghie îi va putea destăinui greul inimii și al cugetului. Și dacă nu va veni el prin partea locului, se va duce ea să-l caute, orice s-ar întâmpla. Dar până atunci nimeni nu va afla, nici de cele auzite de la Zamfira și nici ce văzuse și auzise ea însăși de când se afla la Curtea lui Negrilă. Va îndura chinul acela, care era ca un vis urât, de a se supune poftelor lui Sânger și bătăilor lui. Va îndura privirea, care-i de câtăva vreme din ce în ce mai stăruitoare, a boierului. Mereu își apăsa ochii asupra părților vinovate ale trupului ei și era vădit că aștepta prilejul să încerce a se îndestula din ceea ce râvnea. Bată-l Dumnezeu de neajutorat, că are doar jupâneasă tânără și frumoasă, pe care o râvnesc cei mai falnici și chipeși tineri. Numai dacă s-ar uita jupâneasa Ruxandra la Radu sau la Micul, ce s-

ar mai încălzi acești bărbați care o caută adins, cu stăruință și-i umblă în preajmă ca niște zăvozi.

Biata jupâneasă Ruxandra! „Este ca o pasăre măiastră, în colivie de aur, ferecată de lacătele grele ale puterii și neîngăduinții stăpânului care-i este soț.” Așa spuneau, unul către celălalt, cei doi boieri care o cătau mereu și-i ziceau, cu prilejul ospețelor, doine din glas și alăută, așa cum se obișnuiește la curțile mari, din alte țări. Dădeau ochii peste cap când aduceau vorba de dragoste și dor și le tremura glasul de-ți venea mai degrabă să râzi decât să te îndulcești la inimă. Și-i spuneau verzi și uscate de vitejiile și încumetările lor, toate cu glas și ison de alăută; dar niciunul din ei nu știa doini cu adevărat cântece de jale și dor cum se pot auzi pe la munte, la ciobanii care ziceau din fluier sau cimpoi și apoi din glas, cu vorbe minunate.

Ruha se gândea la o taină pe care o prinsese ea cu vreo opt ani în urmă, când jupâneasa se dăduse în dragoste cu un bărbat venit din toată lumea. Era prin luna lui florar și Negrilă se afla la vânătoare, la neamurile cneazului Gangur.

Într-o seară s-a arătat sub pălimar un om care părea a fi de obârșie aleasă după îmbrăcăminte și arme, ca și după cal. Avea după el doi slujitori bogat îmbrăcați, cu desagii plini la oblâncuri. Cavalerul a întrebat de jupânul Negrilă, la care întrebare i-a răspuns Ruxandra că stăpânul Curții se afla la vânătoare și lipsea patru săptămâni.

Ruha își amintea cât de mult s-a stăpânit jupâneasa ca să nu țipe când l-a văzut mai bine pe cel ce se afla sub pălimar, de parcă l-ar fi cunoscut. Și numai că-l cunoștea, fiindcă altfel nu i s-ar fi arătat, ca să o poată și el vedea mai bine, și nici nu l-ar fi primit ca să-l găzduiască, dacă nu l-ar fi știut mai de demult.

Iar cavalerul, de cum a văzut-o mai bine la chip, i s-a închinat cu mare plecăciune și a început a-i grăi în limbă necunoscută.

La Curte nu se aflau bărbați, decât doar cei din străji, Sânger și alte slugi fiind luați de stăpân la vânătoare.

Jupâneasa l-a ospătat pe străin din belșug, cu toate bunătățile, din ziua când a venit și până când a plecat. Și l-a găzduit ca pe nimeni altul. Iar el îi spunea fel de fel de vorbe care se arătau a-i fi pe plac, fiindcă râdea și ciripea când îl asculta. Și noaptea, pe lună, cavalerul îi zicea din glas și alăută doine, de credeai că-i murmur din ceruri, nicicum glas omenesc. Și era frumos, înalt și subțire – cu părul negru, numai inele și cârlionți – cu ochi de jar care sclipeau a nestemate, chiar în întunecime. Așa bărbat nu

mai pomenise Ruha să fi văzut. Te vrăjea numai cât se uita la tine. Și știa bine grăi moldovenește, ba chiar doinise multe cântece în acest grai, din acelea pe care le zic cei de la munte.

Cei doi tineri s-au îndrăgit și s-au plăcut de nu se mai puteau despărți. Iar când a plecat, cavalerul i-a amintit jupânesei Ruxandra că soarta le era astfel, ca să se mai întâlnească și a treia oară, ceea ce însemna că ei se mai văzuseră o dată.

Când a venit de la vânătoare, Negrilă n-a mai știut cum s-o liniștească pe jupâneasa Ruxandra, care i s-a plâns că în lipsă i-au venit cu nepusă masă neamuri de-ale jupânului, care au cerut găzduire; dar că acel ce-și spunea văr și venea din Țara Maramureșului nu s-a purtat cum se cuvenea, ci s-a așezat pe mâncare și băutură și, mai mult încă, s-a arătat cu necuviință față de ea.

Boierul a cerut iertare jupânesei pentru fapta necugetată a vărului său din Țara Maramureșului și a întrebat-o dacă nu cumva este Drag al lui Negrișor. La auzul acestui nume, jupâneasa a răspuns că s-ar putea să fie chiar acel văr al său, dar nu mai ținea minte cum se numise.

Lui Negrilă i-a fost greu să-și împace jupâneasa. Era veșnic mâhnită. Norocul a fost că a căzut grea curând după sosirea lui. S-au mutat apoi în casa cea nouă din târgul Vasluiului, unde a mai uitat din amărăciunea pe care o strânsese în inimă, fiind ținută de boier numai în alintări și bunătăți. O dezmierda și-i dădea poame și dulciuri – aduse din toate părțile lumii – straie, postavuri și giuvaeruri.

Iar când a venit pe lume jupânița cea mititică, a fost mare bucurie și zaiafet. Numai Ruha știa însă de ce avea fetișoara ochii cu strălucire de jar și pata roșie pe podul palmei mâinii stângi: jupâneasa Ruxandra se uitase cu prea multă bunăvoie și plăcere la chipul cavalerului și este știut că dacă porți în pântece prunc și te uiți la om însemnat nu se află să nu iasă fătul cu semn.

Gândurile Ruhăi au fost dintr-odată împrăștiate de glasul aspru și poruncitor al lui Sânger și de gârbaciul pe care-l ținea în mână, drept în fața ei. A tresărit, s-a uitat la Sânger cu gândul la cele ce-i spusese jupânița Zamfira și parcă-l vedea, nu știa nici ea cum anume, dar parcă-l vedea cumva însângerat, despuiat de piele, în cazne.

Vătaful a întrebat-o cu asprime dacă a dormit bine peste noapte sau s-a trezit vreodată. Ruha a pus fără să vrea mâna la cap, fiindcă o durea cumplit, și a spus că a dormit în așa chip că nu se mai putea trezi.

În noaptea cea din urmă, când Ioil fusese la Ştefan, Radul spătar şi Micul postelnic pândeau în preajma cetăţii. Pe acolo se făcuse nevăzut omul pe care-l căutau, ca să-l prindă şi să-i ia sicriaşul cu aureturi şi nestemate, pe care-l purta asupra lui. Dar cei doi boieri nu vroiau numai atât, ci să-l cresteze pe nemernicul care-i făcuse de ruşine în tot târgul.

De zile şi nopţi îl tot căutau şi-i dăduseră de urmă, dar nu-l găseau, nu puteau pune mâna pe el. L-au văzut cu ochii lor în dugheana unui cojocar şi au sărit de cum l-au zărit, unul pe podul din faţa ferestrei, unde lucrau ucenicii, iar celălalt prin uşă, ca să-l prindă. Dar când au intrat, în dugheană nu mai era decât cojocarul cu o bondiţă în mâini, pe care o ţinea ca şi cum cineva urma să o îmbrace.

Cojocarul a scăpat bondiţa şi şi-a făcut cruce, jurând că tocmai cu o clipă înainte se aflase în faţa lui un târgoveţ care vroia să încerce bonda, dar s-a făcut nevăzut de parcă ar fi intrat în pământ. L-au căutat cu săbiile în mână printre cojoacele ce se aflau grămadă în dugheană, au ieşit prin uşa dindos, în ograda gospodarului, dar nu i-au dat de urmă. Cojocăriţa, muiere tânără şi frumoasă, se afla asupra gătitului bucatelor pentru amiază, dar nu-l văzuse.

Numai după ce au plecat cei trei bărbaţi, muierea s-a uitat în sus la nucul din mijlocul curţii, de unde tocmai sărea cel care se căţărase în copac ca să scape de năpastă. Şi gospodinei nu i-a părut rău deloc că tăcuse când a fost întrebată, fiindcă bărbatul i-a dăruit dintr-un sicriaş o brăţară din doisprezece zloţi mărunţei. Şi pe deasupra a sărutat-o pe gât, de a supărat-o tot atâta cât o supărase şi darul.

Cei doi tineri l-au mai urmărit şi altă dată până ce Ioil a intrat într-o noapte între cuptoarele de var din faţa cetăţii. Şi tocmai când s-au năpustit asupra lui, cei doi au căzut într-o varniţă, murdărindu-şi straiele. Vraciul a scos chiot de plăcere şi hohot de râs de-au ieşit toţi şătrarii din corturi. I-au scos pe cei doi viteji din varniţă şi i-au spălat, dar varul le pătrunsese prin haine, tăbăcindu-le bunătate de piele.

Acum şedeau la pândă pe poteca care cobora dinspre cetate către Uliţa Domnească. Pe acolo trebuia să iasă omul pe care-l aşteptau. Dar mare le-a fost mirarea şi mult s-au înfricoşat când au simţit că în spatele lor s-a iscat dintr-odată un foşnet în tufişul de porumbrele ce le ţinea umbră, ca să nu se vadă în lumina lunii. Iar odată cu foşnetul s-au trezit şi cu câte o palã pe lat, în spinare, fiecare din ei.

De uimire, cei doi boieri nici n-au putut să-și scoată săbiile decât când Ioil le-a venit în față. Atunci s-au repezit cu turbare, amândoi asupra vraciului, care ținea în mâna dreaptă o pală lungă și lată, iar în stânga sicriașul cu pricina.

Ioil i-a bătut mai întâi mai mult cu latul peste părți și brațe; dar cei doi boieri nu erau chiar așa de neștiutori în mânuitul săbiilor cum își închipuise el. Îl îngrămădeau către râpă și trăgeau în el cu dibăcie, vraciul fiind chiar în primejdie de a fi crestat; așa că Ioil a fost nevoit să încerce a trage cu tăișul, la obraz; dar nici cu această lovitură nu i-a putut atinge, vrăjmașii fiind îndrăcit de ageri.

Ioil și-a făcut atunci altă socoteală. Nu mai putea ține piept dacă nu-și schimba felul loviturilor. A încercat să împungă drept, iute și des, printre penele săbiilor celor ce-l înfruntau. Apoi s-a făcut că lovește, răcnind către ei, la care strigăt și-au pus amândoi săbiile ca să se apere de împunsătură care însă nu i-a ajuns, fiindcă nici nu pornise. Ioil l-a împuns pe unul din ei drept în obraz, și atâta a răcnit de strașnic cel atins, că celălalt s-a oprit din mânuire, numai atât cât i-a trebuit vraciului ca să-l cresteze cu tăișul, tot la obraz. Apoi i-a lovit și tăiat la mâini, zvârlindu-le cât colo săbiile.

Cei doi boieri s-au dus în grabă după arme, dar au rămas acolo, departe de vraci, aruncându-i cuvinte de ocară. Cu râsetul lui ca de buhă, Ioil le-a azvârlit răclița și le-a spus vorbe de rușine:

— Luați-vă comoara, feteleilor, și duceți-o jupânesei Stana. Să mai deprindeți meșteșugul armelor, căci altminteri nu vă va fi prea moale în viață.

Și a plecat din fața lor, iar ei s-au repezit asupra răcliței, încăierându-se de la ea, pentru ca până la urmă să vadă că nu se mai afla nimic înăuntru.

Atunci au auzit iarăși râset ca de buhă, de care s-au cutremurat.

După ce a scos din ascunzători sipetele jefuite la Bârlad, Ibrahim a pus să le încarce, împreună cu cele aduse de la Negrești, în patru care noi, cu câte doi cai fiecare. Carele erau pline cu fân și sipetele erau puse mai întâi în coșuri de nuiele, umplute la față tot cu fân și cusute cu pânză de sac, ca să pară a fi coșuri cu pometuri.

Așa fusese porunca și Ibrahim asculta întocmai, până una-alta. Vizitiii erau, toți patru, oșteni leși veniți din Camenița, într-ascuns – și ținuți la hanul lui Nan din târgul Bârladului. Erau îmbrăcați în straie țărănești și vorbeau moldovenește cam în chipul în care grăiesc huțulii din partea

Brodinei, în sus pe Suceava. Erau oamenii de încredere ai staroștilor Buciațchi din Camenița, la care trăsese Petru Aron, ucigașul lui Bogdan-voievod, dar nu știau de omorurile săvârșite pentru aurul pe care-l cărau în Lehia la stăpânii lor.

Li se poruncise să asculte de Sânger, pe care l-au cunoscut după anume vorbe schimbate între ei la hanul lui Nan. Iar Sânger le-a spus că au a asculta de Ibrahim. La rândul lui, harapul i-a pornit prin codrul Comanului, de lângă Bârlad, în jos, către Dunăre. Credeau că așa era porunca și ei se supuneau.

Umblau numai noaptea și fugeau de drumul mare. Mâncau ziua în poienile cele mai afundate ale codrilor și atuncea se odihneau.

După două nopți de drum s-au oprit în zori la malul Siretului și au tras căruțele înăuntrul dărâmăturilor unei mori părăsite. S-au ospătat și l-au așteptat pe Ibrahim, care nu umbla cu ei, ci venea mereu în urma lor, păzindu-se. Harapul s-a ospătat și el și apoi s-au culcat cu toții la umbră deasă de stejar, oștenii deoparte, fiindcă harapul nu se arăta prietenos.

Caii pășteau împiedicați și forăiau, dar în afară de zarva păsărilor și de forăitul cailor nu se auzea altceva nimic.

Dintre cei patru oșteni leși, îmbrăcați în straie de huțuli, unul mai mărunțel era maimarele lor. Erau toți șleahtici, nu oameni de rând, fiind trimiși de stăpânii lor pentru a înfăptui o treabă de mare credință. Staroștii Buciațchi n-ar fi suferit în preajmă decât feciori de neam, chiar de știau că cei mai mulți din ei nu fac decât să-l pizmuiască și să-l înșele, dacă aflau prilejul.

Leahul cel mărunțel s-a prefăcut că doarme, dar nu dormea, ci îl pândea pe harap. Și nici harapul nu dormea, ci de acolo de unde se prefăcea că se odihnește pândea și el ca să adoarmă leșii.

De cum a bănuit că cei patru oșteni s-au adâncit în somn, Ibrahim s-a sculat binișor și a început a căuta prin moară, printre dărâmături. A dat de uși acoperite cu mușchi de pădure, cu ferecăturile ruginite, a intrat prin ele, a coborât trepte, a găsit ce căuta și s-a înapoiat la locul de unde plecase. Mâna lui stângă, legată în fețe sângerate, arăta că fusese rănit de curând; dar după cum se vedea nu-și mai schimbase de multe zile legătura.

S-a uitat la vizitiii leșești, dar n-a mai văzut din ei decât trei dormind. Pe al patrulea l-a văzut scufundându-se în apă. Cât și-a întors harapul privirea către ceilalți leși, oșteanul cel mărunțel a început să strige după ajutor. Intrase la adânc și nimerise într-o bulboană.

Cei trei soți ai săi au sărit din somn, au venit la malul apei și au început a striga și a se văicări și ei, văzând cum se îneacă în vârtej tovarășul lor. În mintea drăcească a harapului s-a deslușit atunci un gând pe care-l nutrea de multă vreme. Îi pândise pe leși ca să adoarmă. Voia să le curme viața la toți prin somn, dar nu știa cum. Dacă ar fi băgat în vreunul din ei hangerul pe care-l avea ascuns, ar fi răcnit, și ceilalți ar fi sărit asupra lui. Namila știa că nu s-ar fi putut încumeta să lupte cu trei sau patru dintr-odată, mâna stângă fiindu-i neputincioasă. Dar în acea clipă avea prilejul să-și împlinească socotelile.

Harapul știa că moara fusese a unui alvanit cu numele Ahmid. Avea tainițe de care se spunea că ar fi fost bântuite de stafii, dar aflase de la un ucigaș care-și dăduse sufletul fiind întemnițat ca rob la Bârlad, în beciurile lui Zorab, că acele stafii nu erau decât hoți de rând care jefuiau neguțătorii la drumul mare; și tot cel care murise i-a destăinuit, fiind cel din urmă rămas dintre tâlhari, cum se poate intra în tainițele morii. De aceea venise Ibrahim prin acele părți și hotărâse să-și omoare însoțitorii, pentru ca apoi să ascundă numai pentru el lăzile cu averea ce-i fusese încredințată spre a fi dusă în Țara Leșească. Se vede că cei trei oșteni – care se aflau la malul înalt al apei, văietându-se și jeluindu-și tovarășul prins în vârtejul bulboanei – nu știau înota, căci altfel s-ar fi avântat vreunul din ei în apă, ca să încerce să-l scape de la înec. Erau strânși unul lângă altul, așa că atunci când Ibrahim i-a împins, au căzut toți dintr-odată în partea cea mai adâncă, lângă malul înalt. Se mai sălta câte unul din unda apei care-i ducea la vale și scotea răcnete înfiorătoare, dar în scurtă vreme nu s-a mai văzut nimica pe luciul apei care părea liniștită și nimic nu se mai auzea decât clocotele bulboanelor ce păreau înghițiturile uriașului care se înfruptase din trupurile celor ce se înecaseră.

Ochii lui Ibrahim străluceau a izbândă. S-a înapoiat, în goană, lângă carele cu fân, fără să bage de seamă că în apropierea locului pe unde trecea el se afla suflet de om care pândise și văzuse tot și care urma să vadă până la sfârșit toată nelegiuirea.

Harapul a cărat anevoie coșurile cu sipetele ce se aflau în ele și le-a ascuns în tainițele morii părăsite. Visul lui de atâția amar de ani se înfăptuise: scăpase de robie și era totodată bogat. Stăpânea averea unei țări întregi! Nu o putea scoate atunci peste hotare, ca să o ducă în țara lui, în târgul acela al Anatoliei, de unde plecase de mic copil. Îndurase în viață cele mai grele munci și umilințe. Trăise pentru a robi și a se căli totodată în

sângele pe care-l vărsase din porunca altora, dar și din îndemnul inimii lui crude.

Își luase cu dânsul destul aur pentru ca să poată, de cum va ajunge în Anatolia, să-și cumpere tot ce-i dorea inima. Va avea o casă a lui și un harem, un harem așa cum se cuvine unui mahomedan credincios. Va merge și la Mecca și apoi se va duce la Stambul ca să cumpere de la marele vizir dreptul de a fi primit în tagma la care râvnea. Va ști ce are de făcut ca să pătrundă unde i se cuvine. Nu mai știa câți oameni ucisese din porunca cugetului său și câți din porunca altora, dar aflase că omorul este calea cea mai dreaptă către mărire. Era atât de mulțumit Ibrahim!

Își schimbă straiele ca să poată fi luat drept un neguțător din cei care se vedeau adesea prin schelele9 Dunării și pe corăbii, ca și pe drumurile cele mari.

Înhămase caii la cele patru căruțe și-i alungase până la marginea apei în care dobitoacele se avântară, cu căruțele după ele. Oprise numai un cal înșeuat, ca să-l aibă pentru a putea ajunge cât mai iute la Brăila și de acolo…

Și-a aruncat straiele cele vechi în apa Siretului. Dacă se vor găsi, cu atât mai bine. Se va duce vestea că s-au înecat mai mulți oameni și cai; iar dacă cineva din cei păgubiți va căta să afle, va avea semne că s-a înecat și el. Va veni peste câteva luni sau chiar ani să-și ia comorile ascunse.

Se pipăi în jurul șalelor legate cu brâuri, în care galbenii se aflau înnodați în pungi, una lângă alta. Și-a dat socoteala că pierduse hamgerul, dar nu era nimica. Hamgerul acela era fără teacă. I-l dăduse Sânger la Negrești, fiindcă al lui rămăsese înfipt în vreo spinare a cine știe cărui ghiaur. A mai rotit ochii în jurul lui și apoi a încălecat, plecând către soarta ce-l aștepta, fără să vadă ce trebuia și ce rămânea în urma lui.

Doi ochi înfricoșați de spaimă priveau dintr-o tufă către locul de unde plecase Ibrahim. Ființa a cărei privire stătuse ațintită din zori și până la amiază, uitându-se la tot ce se petrecuse în acel loc din pădure, a îndrăznit mai întâi să ofteze adânc. Apoi s-a cutremurat și a vrut să se ascundă iarăși în scorbura în care își făcuse culcuș peste noapte. Îi era foame și sete, o dureau mădularele, sângera din zgârieturile pricinuite de spinii prin care trecuse fără să-i ia în seamă, avea părul năclăit de sânge; straiele îi erau sfâșiate. Și era înfricoșată, neînchipuit de înspăimântată.

Trupul acela chinuit și vlăguit era al unei fete.

După ce și-a făcut, se vede, în minte, socotelile ei, s-a îndreptat mai mult târându-se către locul unde își lăsase straiele oșteanul cel mărunt, când se dezbrăcase pentru a se scălda. Se uita să nu fie văzută, se mai târa doi, trei pași și iarăși asculta privind în toate părțile.

S-a repezit, ca lupul la pradă, asupra straiței lăsată de țăranul pe care-l văzuse când s-a dezbrăcat și s-a băgat în apă. Știa că s-a înecat; văzuse cum omul cel negru îi îmbrâncise pe ceilalți trei țărani, care s-au înecat și ei. Apoi s-au înecat și caii mânați de harap, de același harap care tăiase capul lui Iațco, al Rariței și al mai multor oameni.

Foamea și setea o chinuiau neînchipuit. A găsit în straița înecatului de-ale gurii și a înfulecat pe nerăsuflate. I s-a făcut sete, după mâncare, așa că a coborât la mal și s-a îndestulat din apa râului.

Apoi s-a dezbrăcat de zdrențe și a intrat în apă, ca să-și stingă arșița pe care o simțea în tot trupul. S-a gândit că ar putea fi văzută de vreun om sau poate că Ibrahim stătea undeva, în preajmă și o pândea, ca să o taie.

S-a înfiorat și s-a înfricoșat nespus la acest gând. A înotat grăbită către mal și s-a ascuns în tufa lângă care se afla traista din care se ospătase.

După ce s-a uitat în toate părțile și a văzut că nu avea de ce-i fi teamă, a prins mai multă îndrăzneală. S-a apropiat de locul pe care se aflau straiele țăranului înecat și s-a îmbrăcat cu cămașa lui. Rumega în minte felurite gânduri, dar nu-l putea stăpâni pe niciunul. O chinuia mai cu seamă gândul că plecase de acasă. Se gândea la rușinea ce o pricinuise lui moș Prisăcuță și celorlalți. Și nu folosise la nimic, fiindcă îl pierduse din veghe pe Ibrahim. Nu-l mai putuse urma, fiind istovită de puteri. Nimeni și nimic nu o mai putea face să-l urmeze pe harap. Dar nici acasă nu se mai putea înapoia. Era mai bine să moară.

I-a trebuit Negruței multă vreme ca să vadă adânc, în miezul lucrurilor, adevărul, așa cum era el. Numai după ce a putut să gândească limpede și-a dat socoteala că acele mari nenorociri la care fusese martoră s-au petrecut numai și numai din pricina nesațului oamenilor pentru aur. Vroiau aur, toți. Și jupânul cel mare, vornicul Negrilă, și Sânger, și harapul tot aur vroiau. L-au luat unii de la alții, iar acuma îl ascunsese harapul în tainițele morii.

Negruța îl urmase îndeaproape pe Ibrahim și văzuse tot. A văzut cum își spală fața în pumnul plin de galbeni, cum s-a legat cu brâie în care erau înnodate pungi cu acel fel de rotocoale, ce nu puteau fi altceva decât ochiul diavolului, fața adevărată a vrăjmășiei și a nenorocului, pentru toți, chiar și pentru cel din urmă care-i va stăpâni.

Atâta cruzime, nesăbuită, pentru aurul acela! Vieți nevinovate, curmate năprasnic – și nenorociri, una din alta, una după alta.

Negruța s-a mai uitat încă odată către locul unde-și ascunsese Ibrahim comorile, apoi s-a hotărât. S-a îmbrăcat în straiele de țăran huțul ale omului care se înecase în bulboană, și-a tuns părul cu foarfeca pe care o găsise în traistă și a pornit către miazăzi, ca să treacă Siretul la cel dintâi vad sau pod ce va întâlni.

După ce a făcut câțiva pași a văzut hamgerul lepădat de Ibrahim. L-a luat cu ea, ca să-i fie de folos, la nevoie. Gândea să-și agonisească o teacă pentru el. Cunoștea însă arma. Da, da! O cunoștea. Era hamgerul lui Sânger, a cărui teacă o pierduse. Așadar tot Sânger! Negruța a lăsat în urmă pădurea și moara cea părăsită, cu tainele ei. Fusese martoră la atâta răutate, că nu mai vedea nici măreția firii și nici nu-și închipuia câtă trudă și primejdie o așteaptă, din pricina hotărârii pe care o luase. A mai prins, la urmă, în ureche, ca un freamăt, izvorât din zvonul codrului, dar nu l-a luat în seamă.

Din porunca domnitorului și din aceea a lui Negrilă, toate drumurile erau bătute de potere, în căutarea hoților și a averilor furate. Vorbeau oamenii în fel și chipuri de acea mare îndrăzneală și nu se știe cum, dar toți o țineau una: asta este treaba unui anume cap, a lui Ioil vraciul, neam cu Ivanco Arbore din târgul Bârladului. Arbore și-a făcut seama, de obidă și rușine. Păcat de el și de oamenii care au fost uciși, căci averile erau toate ale boierilor, strânse pe spinarea truditorilor.

În căutarea lor, poterele au dat peste multe năzdrăvănii: în unele care mânate către Oblucița se aflau vârfuri de suliță, paloșe, iatagane și alte astfel de lucruri ce nu trebuiau, după poruncile date, să iasă din țară; în alte care s-au găsit poloboace cu iarbă de pușcă, iar în două încărcături de fân s-au găsit puști mari, cu țeavă de aramă, pentru ghiulele din cele mari cât doi pumni.

Carele cu socoteli din acestea au fost aduse în Bârlad și oamenii puși la popreală; dar Negrilă a poruncit să fie sloboziți cărăușii și să fie ținute numai încărcăturile, așa că nu s-a mai putut afla de unde porniseră poruncile, ca să fie duse din țară armele și iarba de pușcă de care ducea lipsă oștirea ce tocmai se întemeia.

Dar era cineva care cresta în răbojul lui Negrilă multe din cele care se păreau că-i seamănă, după cum se arătau faptele. Era părintele Stratonic. De când venise în târgul Bârladului, o ținea numai într-o beție, la crâșma lui

Nan. Acolo a cunoscut pe cărăușii sloboziți din porunca vel vornicului și a aflat ce-i trebuia de la ei.

Stratonic avea pe lângă dânsul niște argați de nu dădeai pe ei niciun pitac. Beau de stingeau și deodată se făceau nevăzuți, umblând lela pe ulițele târgului, ziua și noaptea, sau pornind pe negândite călări, cine știe în ce parte.

Ba între acei netrebnici s-a văzut că se afla și Sterț chiorul, spaima geambașilor, care însă nu fusese dovedit niciodată că-i hoț, dar se știa de el că nu-i om curat. Asta era șleahta lui Stratonic.

Negrilă se afla mereu în sfat cu Marco, care fusese pus pârcălab al ținutului, în lipsa lui Arbore, și cu Bonta, ce ținea locul de șoltuz. Pârgarii erau și ei pe drumuri, mânați de nerăbdarea și de gura lui Negrilă. Dar nimeni nu găsise nici averile jefuite și nici pe jefuitori.

Gheorghie Alvanitul se înapoiase și el, fără izbândă. Umblase pe potecile și drumurile pe care-i poruncise vel vornicul, dar nu aflase nimic deosebit, ci numai oameni necăjiți, în căruțe cu câte un cal între hulube, sau gospodării întregi, în care cu boi, venind din depărtări, de pe unde se bejeniseră de urgia răutăților. Se înapoiau acuma cu ceea ce le mai rămăsese din lucruri și vite, cu copii mulți, rupți și osteniți de drum și nemâncare.

Negrilă l-a întrebat pe Gheorghie dacă acei oameni aveau îndreptări la mână și pe ce moșii se duceau. Dar Gheorghie nu știa dacă aveau îndreptări, ci numai că se fereau să se ducă pe moșiile boierești; și nici în obști nu se mai înapoiau, ci în pustie, la deștelenit sau la doborât pădurea, unii în Țara de Jos, la cotul Siretului, iar cei mai mulți la Prut. Boierul Negrilă s-a supărat amarnic când a aflat că acești oameni nu se înapoiau pe moșiile boierești; iar când a aflat că-s și mulți, a început a se răsti la Gheorghie, ca și cum el ar fi fost de vină că erau mulți sau puțini.

Cu un om ca acel alvanit căpățânos n-o putea scoate la capăt, așa că a trimis repede oșteni și slujbași ai pârcălăbiei să vadă îndreptările bejenarilor ce se înapoiau; și dacă nu aveau la mână nimic, să-i ducă în satele moșiilor lui. Nenorociții trebuiau ajutați, având greutăți, și chiar dacă nu ar fi vrut să se așeze să-i ducă împotriva voinței lor, fiindcă omului prost trebuie să-i faci binele cu de-a sila, chiar dacă el nu cunoaște la bunătate.

Iar dacă alți boieri ar crâcni și vor găsi printre bejenari oameni de-ai lor fugiți de pe moșii, să vie la dânsul, că-i va răscumpăra și s-or înțelege.

Dar fugarii să fie duși numaidecât în satele moșiilor pe care le stăpânea el.

Gheorghie Alvanitul, împreună cu cei trei ajutori: Cârnu, Păsărică și Grui, de față fiind moș Prisăcuță și Luca, au hotărât că atâta vreme cât ei nu sunt trimiși să făptuiască nelegiuirea pe care o poruncise vel vornicul, nu au a se îngriji; dar Luca s-a ridicat împotriva acestei păreri a celor patru prieteni ai săi.

— De ce să se ducă oamenii pe moșiile lui Negrilă? Doar de astă năpastă se bejeniseră, ca să nu mai fie vecini. S-au înapoiat din străini, fiindcă au socotit că le este prielnică legea cea nouă, tocmită de Ștefan-voievod. Dacă hotnogul Gheorghie nu crede de cuviință să facă cele trebuitoare, atunci eu am să găsesc mijlocul de a-i învăța pe oameni ce au de făcut.

— Și ce trebuie făcut, Luca? l-a întrebat Păsărică pe băiat.

— Să ne dăm în preajma popii, care-i mereu prin crâșme, și să-i spunem ce-am aflat. Eu cred că nu degeaba a venit el în târgul Bârladului. Iar pe de altă parte să căutăm vestitori care să se răspândească pe drumuri și să-i învețe pe oameni că nu trebuie să se supuie poruncii lui Negrilă, ea nefiind legea cea adevărată – ci samavolnicia unui nelegiuit.

Gheorghie știa ce căuta Stratonic în târgul Bârladului, fiindcă avusese prilejul să vorbească cu dânsul. Au stat la sfat chiar, îndelung. Afurisitul de popă știa amănunțit toată împrejurarea în care s-a săvârșit furtul și omorurile din casele lui Zorab, ca și aceea de la curtea din Negrești.

Se dăduse în vorbă, el și oamenii lui, cu toți cei care aveau ceva de spus. S-a dat bine pe lângă cele trei muieri care stătuseră pe capul unor bieți răzășei ce aveau asupra lor bani de aur, pe care femeile i-au înșelat și le-au luat agonisita.

Oamenii popii au aflat de toată uneltirea și se dovedise că Sânger fusese capul răutăților.

Dar nu s-a putut afla mai mult.

Nu se știa nici încotro apucaseră cei ce duceau averile și nici cine era cel care se afla în spatele lui Sânger.

Amfilohie poruncise cu strășnicie, cu știința domnitorului, ca nu cumva să dea în vileag vreun nume de vinovat, până ce nu se vor judeca faptele de către măria-sa însuși.

Dar aceasta nu împiedica să fie îndeplinită porunca inimosului băiețaș al lui Ivanco Arbore.

Luca era leit tatăl său și pe deasupra se părea că-i mai vajnic și mai hotărât în fapte decât jupânul Arbore. Pricepuse că trebuia să stea în

bârlogul fiarei ca să o afle așa cum este ea de adevărat, așa că n-a mai pregetat să se învoiască cu plecarea la curtea lui Negrilă.

Le-a fost tuturora jale la gândul că se despărțeau de Luca. Moș Prisăcuță lăcrăma și-și întorcea privirea de la băiat când venea vorba de despărțire.

Dar le-a fost mai mare mirarea tuturor când Negrilă l-a mângâiat părintește pe Luca și i-a făgăduit că are să-i ție loc de tată, ceea ce nimeni nu a crezut că va fi adevărat, boierul fiind cunoscut ca mincinos și prefăcut fără seamăn.

Gheorghie nu-l căina pe Luca, ci se gândea cum să-i fie de folos. De aceea l-a întrebat pe Grui, luându-l deoparte, dacă se învoiește să-l însoțească pe băiat la curtea din Negrești și la Vaslui. La început, Grui n-a vrut, dar a priceput până la urmă că acel copil orfan nu poate fi lăsat fără apărare tocmai în casa vrăjmașului neamului Arborescu; așa că a primit să-l însoțească în chip de învățător în mânuirea armelor.

Mai trebuia să se învoiască și Negrilă a-l primi pe Grui, ceea ce n-a fost tocmai ușor, fiindcă de primit îl primea, dar ca rândaș, nu ca oștean de curte boierească.

Numai atunci când i-a destăinuit Gheorghie că Grui este fecior de cneaz și că tatăl său fusese prins de cetele unui tâlhar cu numele Ioil și vândut rob cine știe prin ce țară; că a învățat să mânuiască armele și să struneaască caii numai cu gândul că-l va putea întâlni vreodată pe acel vraci; că-l întâlnise chiar acum un an, dar că l-a scăpat din mână; și că trăiește numai în nădejdea să-l jupoaie de viu – numai atunci Negrilă a primit ca să-l ia pe Grui la Curte ca slujitor, și anume comișel10, dar fără leafă, ci numai pe hrană și straie.

Luca s-a bucurat de însoțire, dar tot mâhnit și abătut stătea, îndurerat de pierderea năprasnică ce o suferise, de sângerările ce nu-i ieșeau din minte și de gândul care-l stăpânea fără contenire, că vinovat de toate aceste grozăvii nu putea fi altul decât Ioil, fratele tatălui său.

Știa el mai multe decât hotnogul Gheorghie. Se sfătuise și cu Grui, care credea la fel ca dânsul, că săvârșirea tuturor nelegiuirilor petrecute venea din mâna lui Ioil.

În scurtă vreme, Ioil a putut afla tot adevărul asupra faptelor care se întâmplaseră. Știa că la Camenița, staroștii Buciațchi și cu Petru Aron așteptau din partea lui Negrilă banii ce-i strânsese prin înșelăciune acel om păcătos, asupritor și viclean. Vestea îi fusese adusă de unul dintre cavalerii

ce căutau să intre în „Lâna de aur”, în oastea vraciului Ioil mieluşelul, care avea faima celei mai tari închegheări de oameni cutezători. Cine se înapoia după doi ani de slujbă în această oaste era privit de toată lumea ca o minune. Nimeni din cei ce se înapoiau nu împărtăşeau tainele ce li se încredinţaseră, dar aveau învoire să povestească faptele lor şi ale altora, dacă nu erau taine.

Cavalerul leah care-i adusese veşti lui Ioil avea un văr care, împreună cu alţi trei şleahtici, urma să se strecoare în straie huţuleşti până la un han din târgul Bârladului. Acolo îi aşteptau porunci din partea unui mare boier moldovean, credincios lui Petru Aron. Aveau de dus din Moldova la Cameniţa nişte bani de aur, în taină mare.

Vărul cavalerului ar fi vrut şi el să intre în oastea „Lânii de aur”, dar nu se încumeta, fiind prea mic de stat. Aflase de la alţii că Ioil nu primea decât oameni falnici, pe care mai întâi îi punea la fel de fel de încercări. Dar cu toate acestea hotărâse să încerce să fie primit şi el, chiar aşa mic de statură cum era.

Când a plecat către Ţara Moldovei, Ioil a luat cu el o ceată de doisprezece cavaleri încercaţi şi l-a luat şi pe acela care-i adusese veşti din Ţara Leşească. I-a făgăduit că-l va primi în oastea „Lânii de aur”, şi pe el şi pe vărul lui dacă-l vor înştiinţa de locurile pe unde vor călători cei ce duceau carele cu banii şi mai cu seamă de locul şi ziua în care urmau să treacă hotarul. Şi cavalerul şi-a ţinut vorba, fiindcă a văzut cu ochii lui cea din urmă faptă a lui Ibrahim, după ce-i înecase pe cei trei leşi şi dăduse drumul cailor cu care cu tot pe apa Siretului.

Când ajunsese în preajma morii, cavalerul leah a văzut o fată care stătea la pândă. Era neînchipuit de frumoasă, dar îmbrăcată în zdrenţe; şi părea îngrozită. A văzut pe cine pândea fata: era un harap cu mâna stângă legată, zdravăn şi mare cât un munte.

L-a văzut pe harap cum s-a schimbat de straie şi cum şi-a pus în jurul şalelor brâie cu pungi legate unele lângă altele. Apoi a încălecat şi a plecat, iar fata s-a repezit la o traistă, din care a scos de-ale gurii şi s-a ospătat, după care şi-a lepădat zdrenţele şi s-a scăldat. Înapoiată la mal, fata s-a îmbrăcat cu nişte haine bărbăteşti – care îi erau cunoscute leahului fiind ale vărului său – şi a plecat.

Cavalerul a căutat prin toate părţile ca să vadă ce-i cu oamenii, dar n-a aflat pe nimeni. S-a mirat văzând urme de roţi până la malul Siretului,

tocmai acolo unde nu era vad, ceea ce însemna că s-au speriat caii și n-au mai putut fi stăpâniți.

Dacă au căzut cai și căruțe în apă și nu s-au vătămat dobitoacele, se vor găsi, poate, pe celălalt mal.

De cei patru însoțitori nu a putut afla nimic altceva decât că le-a găsit culcușul în sumanele întinse, cu căciulile alături; iar din straițe a mai găsit numai trei, cea de a patra fiind luată de fata cea ce se îmbrăcase în straie bărbătești.

După părerea cavalerului, în acel loc se întâmplase o faptă neobișnuită, fiindcă așteptase până pe înserat să vie oamenii la locul unde își lăsaseră lucrurile, dar n-au venit. Se poate să se fi înecat, cu cai și căruțe, cu tot.

Ioil a priceput pe dată că trebuie să se fi întâmplat ceva groaznic, așa că și-a luat însoțitorii și a plecat fără întârziere la locul cu pricina.

Ajunși în zori la moara lui Ahmid, Ioil și însoțitorii lui au făcut fel de fel de socoteli cu privire la locul unde putea fi ascunsă comoara jefuită.

Din toate cele ce se arătau a ajuns la părerea că lăzile cu aur se aflau ascunse prin apropiere, așa că s-au apucat să cerceteze cu amănunțime împrejurimile. Au găsit niște zdrențe agățate într-o tufă de porumbrele crescută în mijlocul dărâmăturilor morii, la a căror vedere leahul ce-i însoțea și-a adus aminte că se asemuiau cu puțina îmbrăcăminte a fetei pe care o găsise stând la pândă, când a ajuns din urmă oamenii și carele după care se ținea.

Unul din însoțitorii lui Ioil, care mai văzuse mori, și-a amintit că ele au multe despărțituri subpământene, așa că au căutat intrările. Au găsit, după bălării, o ușă prinsă de mușchi și mucegai, prin care se părea că nu se poate intra. Se aflau, fără doar și poate, de cealaltă parte, dărâmături, așa că erau să plece din fața ei, când Ioil a văzut ceva ce nu suferea tăgadă.

În partea de jos a ușii se zbătea un broscoi cu picioarele din spate prinse din închiderea ei în toc, ceea ce dovedea că fusese de curând întrebuințată.

Uitându-se cu mai multă băgare de seamă, au cunoscut – după buruienile, ramurile și vrejii rupți, cu frunza ofilită – că pragul ușii se călcase de multe ori și de curând. Au încercat-o în fel și chipuri ca s-o deschidă, dar n-au putut. Oamenii lui Ioil vroiau să se abată asupra ei cu topoare, dar vraciul nu i-a lăsat.

— Ușa trebuie să se deschidă cu ușurință, dar să-i știi meșteșugul. Să se gândească toți cum s-ar putea deschide.

Și-a făcut socoteala că vietatea prinsă în partea de jos ar fi avut vreme să sară și să se ferească dacă ușa s-ar fi închis din țâțâni, printr-o parte.

— Ușa se închide de sus în jos.

Deasupra era destulă zidărie de piatră care îngăduia golul trebuitor pentru ridicarea ei în sus, prin scripete și lanțuri.

Au pornit să caute și au găsit, în două părți, ascunse cu meșteșug, lanțuri cu cârlige, la care au agățat pietrele ce se găseau în preajmă. Ușa s-a deschis trasă în sus de lanțurile care mai aveau pe ele urme de unsoare groasă, ceea ce dovedea că erau purtate pe scripete ascunse, care se păstraseră fără să ruginească.

Au pătruns în tainițele care se aflau în dosul ușii, cuprinși de nerăbdare. Au aprins făcliile pe care le-au găsit înăuntru și au trecut prin felurite uși, până ce au coborât într-un loc plin cu apă, fără să fi dat peste comoară. Au căutat prin toate ungherele, prin toate încăperile, dar n-au găsit niciun semn care să arate unde ar fi putut fi ascunse sipetele cu aur.

Lui Ioil i-a venit în minte că hruba ar putea fi voit înecată A alergat afară la stăvilarul care era lăsat. L-a ridicat, și când s-a înapoiat în încăperea în care apa fusese cam la înălțimea unui stat de om, i-a găsit pe oamenii lui mirându-se de iuțeala cu care scădea și de ivirea unei intrări, închisă cu o ușă.

După ce au deschis-o, au dat peste niște trepte care urcau până într-o despărțitură cu rafturi de piatră. Acolo se aflau douăsprezece sipete, mai mari și mai mici, puse unul lângă altul. Tot pe rafturi erau fel de fel de scule ruginite, precum și niște scrinuri mai mărișoare, încrustate în sidefuri și fluturi strălucitori.

S-a așternut tăcerea adâncă a mirării și a temerii peste toți cei ce erau față. Știa fiecare din ei că viața le este în primejdie. Era o taină care se cerea păstrată și oricare din ei putea să se gândească să-și răpuie tovarășii pentru a stăpâni singur averea ce se afla la îndemână. Le sticleau ochii tuturor și fiecare din ei avea mâna pe mânerul paloșului – gata să se înfrunte cu cei ce ar încerca să calce legile cinstei ostășești. Ioil știa că se aflau printre acei cavaleri ai întâmplărilor unele firi bicisnice și josnice, care se pierdeau în fața strălucirii aurului.

A privit la ochii și chipurile tuturor și i-a văzut pe cei ce se puteau pierde. I-a chemat pe nume și i-a pus să deschidă pe rând sipetele.

Cei chemați pe nume deschideau balamalele și ridicau capacele cu mâinile tremurând. În luminile schimbătoare ale făcliilor străluceau zloții și

galbenii, iar nestematele scoteau ape, arzând ochii lacomilor. Stăteau în fața comorilor și gândurile li se învârteau încâlcite sub frunțile îmbrobonate de sudoare.

Ioil și cu cei care aveau inimă de viteji priveau cu milă la cei ce-și pierduseră cumpătul. I-au văzut cum s-au întors, toți dintr-odată, către cei ce le rămăseseră în spate, cum au strâns în mână fierul rece al paloșului, gata să ucidă pentru ca să rămâie numai ei stăpâni ai comorii.

Vraciul le-a vorbit cavalerilor:

— Să știți, fraților, că din acest aur puțin ni se cuvine nouă. Cea mai mare parte este a lui Ștefan, voievod al Țării Moldovei. Veți avea, negreșit, fiecare din voi partea ce vi se cuvine pentru osteneală, dar numai atât.

La vorbele lui Ioil, oștenii s-au arătat cu adevărat oameni cinstiți și viteji, fiindcă nu au vrut să primească nimic. Era dreptul unei țări, al cărei voievod se arăta a fi din cavalerii iubitori de dreptate și adevăr, așa că se cuvenea să fie răsplătit după măsura faptelor lui.

Iar cei care cu o clipă mai înainte râvniseră la comoară au fost nevoiți să se supună.

*

La sfârșitul unei zile apăsătoare a lunii Cuptor a intrat, ferindu-se, un bărbat în chilerul de taină a lui Ștefan-voievod. În încăpere nu se afla țipenie de om și nici prin preajmă, fiind tocmai vremea schimbului străjilor. Omul a pus pe masa din mijloc o cutie și alături o scrisoare, după care a plecat.

Când Ștefan a intrat în încăpere, a zărit cartea și sicriașul și s-a mirat. A văzut îndată pecetea ce era atârnată la marginile hârtiei. Atunci și-a dat socoteala din partea cui venea cartea și sicriașul și nu s-a mai mirat, ci a aprins făclioarele de pe scrin și a citit scrisoarea, care spunea:

„Mă aplec cu închinare și cu gânduri bune, aducându-ți recunoștința mea pentru clipa de nădejde ce mi-ai prilejuit când m-ai apropiat de inimă ca pe un frate. Nimeni până la măria-ta nu mi s-a încredințat prietenește, și toți care mă știu mă hulesc și mă depărtează. Nu credeam că se află pe lume oameni care să mă poată numi prieten. Îți rămân de aceea frate și prieten, pentru viață.

În sicriașul ce ți-am lăsat găsești cheia de la temnița a treia de sub curtea fântânei. Acolo se află doisprezece saci plini cu boabe de mei. În mijlocul fiecăruia din ei vei găsi câte o legătură în care se găsesc galbenii și zloții ce

urmau să la drumul Lehiei. Sunt toți ai măriei-tale și sunt destul de însângerați pentru ca de azi înainte să nu mai folosească răutăților, ci numai binelui pe care dorești să-l aduci Țării Moldovei.

Rămâi cu bine, măria-ta, și poartă-mi câteodată un gând bun. Rob și prieten credincios, mă închin cu plecăciune. Ioil”

Necunoscut(ă)

Sfat in cumpana noptii

8 SE-NCUMETĂ MIȘEII

Nimeni nu se așteptase la atâta ploaie câtă căzuse de două zile. Se umflaseră albiile râurilor, iar drumurile păreau a fi pâraie întemeiate de-a dreptul din întunecimea cerurilor. Câmpurile erau mâlite de-ți era mai mare jalea, iar în sate apele stăteau baltă în ogrăzile gospodarilor.

Carâta în care se afla jupânul vel vornic în drum de la Bârlad către Vaslui avea înhămați șase cai, toți murgi și sprinteni, dar amarnic de nărăvași, fiind aleși dintre tretinii herghelie, de însuși vornicul. Erau înzorzonați și împodobiți ca flăcăii la colindat. Aveau atârnați zurgălăi mici și mai mărișori la pieptar și trepădau în glodul drumului, fiindu-le silă de clisă.

Jupân Negrilă era tare îmbufnat din pricina vremii de afară, așa că se tot foia pe pernele scaunului, uitându-se prin geamul aburit al carâtei, pe care-l ștergea mereu cu mâneca. Degeaba se tot trăgea Luca către partea dimpotrivă a scaunului, căci jupânului vel vornic tot nu-i era locul îndestulător, așa că și-a cerut încuviințarea să încalece unul din caii de la ham.

Negrilă era însoțit de douăzeci și patru de oșteni călări și de maimarele lor. Nu prea se încredea în oamenii lui Gheorghie Alvanitul, ci-i avea pe-ai lui, pe care-i plătea cu câte doi aspri mai mult decât pe ceilalți lefegii; iar când Gheorghie și-a cerut învoiala să-l petreacă pe Luca, împreună cu Cârnu și cu Păsărică, Negrilă a stat o clipă la îndoială, dar până la urmă s-a învoit, așa că între însoțitori, în preajma carelor ce duceau lucrurile feciorului lui Arbore și încărcătura dată de Nan din dijmele cuvenite stăpânului său, se aflau Gheorghie, Grui, Cârnu și Păsărică.

În vreme ce șirul de care și oameni înainta prin ploaie și noroi, s-au ivit în față doi călăreți care au poftit să fie înfățișați fără zăbavă vel vornicului. Luca și prietenii săi îi cunoșteau, dar s-au prefăcut și unii și alții că nu se cunosc. Aveau ei o taină ce nu putea fi dată în vileag; iar Luca era capul vrăjmășiei pusă la cale.

Băiatul nu s-a lăsat până ce nu l-a înduplecat pe Gheorghie să răspândească printre obijduiții care veneau din bejenie că nu au a se supune poruncilor lui Negrilă, care le cerea să se așeze pe moșiile lui. Oamenii să se împotrivească silniciei, să nu se lase înjugați ca dobitoacele. Acestea au fost chiar vorbele lui Luca, iar vestitorii s-au prins să le răspândească, fiind și ei tot dintre moldovenii de baștină, dornici de neatârnare. Dar ei aveau pe de altă parte îndatoririle lor ostășești, pe care le țineau în fața stăpânirii astfel că după ce au împlinit făgăduiala dată lui Luca – fiind și dorul inimilor – și au văzut cum s-au adunat laolaltă în mijlocul câmpului sute de oameni cu muierile și copiii lor, cu carele și vitele, cu bruma de lucruri pe care le agonisiseră din truda și sudoarea lor, și după ce au simțit că aceștia se vor împotrivi oștenilor care-i strânsese pentru a-i duce acolo unde poruncise Negrilă, s-au înapoiat pentru a-l înștiința pe stăpân că mișeii nu se supun poruncii, că s-au strâns în câmp și că nu se mișcă de acolo.

Negrilă și-a rotit privirea de parcă ar fi numărat oștenii. Apoi i-a întrebat pe vestitori câți bărbați se află adunați în câmp. Aflând că ar putea fi ca la două sute, a mai întrebat câți călărași dintre oșteni sunt acolo. Erau la vreo treizeci, dar se țineau departe de „tabăra" devălmașilor, din pricina copiilor care azvârleau cu pietre.

La auzul acestei nerușinări și mai cu seamă la auzul vorbei „tabără", Negrilă a început a striga vorbe de ocară. Oșteni erau cei ce se țineau departe de mulțimea aceea păduchioasă? Ce vorbă era asta, că s-au tocmit în „tabără"? S-au molipsit, se vede, calicii, de la neamul cehesc, în țara cărora nu te puteai arăta pe drumuri fără strajă până mai deunăzi din pricina lotrilor lui Jijca. Au venit păgânii lui Jijca și s-au așezat, pe nebăgate de seamă, mai întâi în Lehia și mai apoi până și în Țara de Sus, în Moldova. Trebuia numaidecât să se afle printre ei niscai „taboriți" care învață pleava să se încumete. Se miroase între ei răii, cu cei ce s-au abătut încă de acum vreo douăzeci de ani de peste munte asupra bietei Moldove, fugiți de frica faptelor ce le săvârșiseră față de stăpânire, la Bobâlna și la Cluj. Dar vor ști curând că nici în Moldova nu vor afla slăbiciune; și dacă au putut fi îngenuncheați de nu mai mișcă în țările lor, apoi nici în țară străină nu le va merge să umble cu tocmeală în „tabere" sau alte de-alde aceste necuviințe.

Boierul, roșu de mânie, a poruncit să fie dus numaidecât la locul unde se aflau răzvrătiții. Și-a aruncat însă privirea cu oarecare îndoială către Gheorghie Alvanitul și soții săi, dar numai o clipă.

Negrilă ardea de nerăbdare ca să afle cine sunt cei ce-l înfruntau. Își făcea socoteala că de vreo zece ani încoace mereu se tot bejeneau înșiși răzășii, de care se spunea că-s mai de soi, dar care nu erau decât niște calici semeți și puturoși, guralivi și mincinoși. Se făleau mai toți că-s de neam și că au îndreptări ca să stăpânească în devălmășie, pe neamuri, delnițe și sate întregi. Au fugit de muncă, leneșii! Toți cei din neamul Grumezoaei, ce se făcuseră stăpâni din Hoceni până la Hurdugi, cei din sămânța lui Talabă și a lui Plotun, și aceștia tot din neamuri de-ai Grumezoaiei, împreună cu cimotiile lor, de-alde Cireș și Idrici, s-au pus de-au secat bălțile din Cotul Stejarului, la malul Prutului și s-au gospodărit tot în devălmășie, pe secătură, numai ca să nu dea zeciuială din vin și ca să nu răspundă datorințelor de slujbă la Curte.

Altfel, plăteau fără să crâcnească celelalte biruri. Veneau și la oaste, că doar neamurile lor și de-alde Țâban s-au repezit asupra leșilor la Crasna, tăvălindu-i pe șleahtici în glodul bălților.

Numai zeciuiala din vin nu vroiau să o dea fiind iubitori de băutură. Nu puneau mâna pe sapă sau hârleț pentru domnie sau pentru curtea boierească și nici nu era chip să-i silească cineva, că îndată le sărea țandăra și se burzuluiau, ciomăgind pe slujitorii trimiși ca să-i adune la sapă.

Și mai erau pe deasupra necredincioși, luând în deșert numele Domnului, neprimind printre ei preoții trimiși de mănăstiri, ci numai popi de-ai lor, din sate. Sunt spurcați la gură și fac pe isteții. Se laudă cu faptele lor și-s închipuiți nevoie mare, țâfnoși și hărțăgoși.

Iar muierile lor sunt aidoma bărbaților. Încalecă pe cai fără rușine – de li se văd gleznele – și beau laolaltă cu partea bărbătească. Spun măscărilor pe nume și nu se sfiesc de nimica. Le place să se îndoape cu toate bunătățile, chiolhanurile, cumetriile ca și nunțile ținându-se lanț de cum se ivește vinul cel nou și până la golirea poloboacelor.

Aceștia sunt răzeșii din neamul Grumezoaei și până la cei din neamul de pripas al Drusei, care au stârnit vrajbă în Țara de Jos cu socotelile și năzdrăvăniile lor, crezându-se stăpânii îndreptățiți ai moșiilor.

Să nu dai stupitul pe acești păduchioși cărora le cântă greierii în crăpătura călcâiului de descălțați ce sunt, dar care se cred a fi de neam.

Negrilă avusese de furcă cu acești buclucași; dar a putut scăpa de o parte din ei dându-le loc bun în pustie, unde au întemeiat satul lor cel nou, cu numele Răzeși. Stau în calea năvălirilor tătărăști, de i-a înspăimântat pe

acești necredincioși. Umblă zvonul că muierile îi ademenesc pe năvălitori și-i ucid sau îi jugănesc…

Carâta îl hurduca din cale-afară pe jupânul vel vornic, așa că nu mai putea ocărî îndestul neamul de oameni care credeau că pot înfrunta stăpânirile.

Își făcuse socoteala că cei ce s-au strâns în câmp și nu ascultau porunca lui nu puteau fi decât răpănoșii la care-i fugiseră gândurile. Și nu s-a înșelat, fiindcă de cum a zărit pe dealul Costeștilor strălucind apele de la îmbucătura Lohanului cu Crasna, a și văzut mai întâi, și apoi i-a auzit, pe niște băietani călări hăulind și strigând vorbe urâte:

— Măi stuchitule, măi! Fă semn în vale, măi! Se arată dos cinsteș, boieresc, cu oșteni de însoțire, mânca-l-ar trânjii!

Boierul n-a mai apucat să-și strige neînchipuita-i uimire și supărare, fiindcă s-a înecat de atâta venin, cât i-a adus vorbele spuse. Auzi, să zică despre fața lui cinstită, de obrazul lui boieresc că-i dos! Și să-l blesteme tocmai cu ceea ce-l durea mai tare, fiindcă era cu adevărat în mare suferință dinspre partea cusurului pomenit!

A deschis ferestruica dinspre capră și a răcnit către vizitiu ca să gonească după cei doi băietani, iar oștenii să-i ajungă din urmă și să-i aducă legați. Dar până să se întâmple după porunca ce o dăduse, s-a trezit lângă locul unde se afla tabăra către care se grăbise.

Erau așezate în roată mare ca la vreo sută de căruțe și care cu coviltir. În partea dinafară a acesteia se aflau cam la vreo trei sute de cai, toți cu boturile în chilna căruțelor, la grăunțe. Înăuntrul țarcului se aflau, împrejurul focurilor, bărbați, muieri, copii și bătrâni. Vorbeau între ei de parcă se sfădeau în timp ce se ospătau pentru ceasul amiezii.

Ploaia contenise și se bucurau de vremea bună ce părea că se arată. Câinii erau legați de căruțe, iar sub pădure pășteau liniștite vitele și oile. Porcii și o droaie de purcei se abătuseră asupra glodului bălților apropiate.

La o bătaie de săgeată se aflau cei treizeci de oșteni descălecați, cu caii de dârlogi, uitându-se fără putere la șatra pribegilor.

Negrilă a cuprins cu ochii toată priveliștea. A poruncit să vie împrejurul lui oștenii. L-a poftit pe Gheorghie să stea lângă el și pe Luca la fel. Apoi a vorbit cu glas pițigăiat, care ar fi vroit domnia-sa ca să răsune cu putere. A făcut și semn cu mâna, așa că gloata a înțeles că boierul se dorea ascultat. Au tăcut și l-au ascultat, dar nu s-au stăpânit de râs, glasul fiindu-i subțirel și repezit și vorbele de neînțeles; iar când Păsărică, cu bunăvoință

neîndoielnică, la semnul tainic al lui Cârnu, s-a ridicat pe o movilă și a început a tălmăci vorbele boierului arătând gloatei cine este cel care se îndură a le grăi, oamenii aceia nerușinați s-au prins cu mâinile de burtă, stricându-se de râs.

Râdeau și oștenii, maimarele lor fiind nevoit să-i strunească, dar degeaba, din pricină că glasul lui Păsărică, vorbele lui neobișnuite și toată făptura lui erau numai de haz.

Boierul s-a răstit și iar și-a dres glasul ca să vorbească, dar n-a mai apucat, din pricină că din țarc s-a arătat și a sărit în afară, peste căruțe, întocmai ca un flăcău, un om înalt, cu plete albe, cu mustățile lungi și țepoase, albe și ele, cu sprâncenele stufoase, și ele ca neaua. Barba îi era rasă.

Îmbrăcat în ițari, cu un cămeșoi larg, desfăcut la piept, legat cu brâu roșu la mijloc, omul a glăsuit limpede și tare, cu vorbe de cuviință, dar fără închinare sau plecăciuni. L-a numit pe boier după slujba și numele lui, iar Negrilă l-a cunoscut îndată pe moșneag, căci i-a spus cu mirare:

— Țâban! Dumneata ești, Toadere? Credeam…

— N-am crăpat, pane! Am fost lovit de ciumă, dar n-am crăpat. Mi-au fost cu priință rugăciunile pe care le-ai plătit matale, și blestemele lui chir Teoctist asupra capului meu.

— Ești tot atâta de…

— …neobrăzat, jupâne! Tot atâta, da!

Negrilă, fierbând de ciudă, se uita în jos la vârfurile imineilor. A zărit și picioarele desculțe ale lui Țâban și i-a venit în minte o zicală cu „neamul prost”… Degeaba l-a boierit Iuga-voievod, degeaba i-a dat scrisori și l-a miluit cu sate și moșii, că el tot desculț umblă.

Era de mirare că acel om care l-a slujit, după cum mergea vorba, și pe Petru al Mușatei, cel care s-a prăpădit acuma, vasăzică, șaizeci și șase de ani, se află, după atâtea necazuri ce se abătuseră asupra lui, verde ca un stejar.

Să tot aibă peste șaptezeci, ba chiar peste șaptezeci și cinci de ani. Se spunea că neamul Țibăneștilor a fost stăpânul codrilor de la Voinești și până la Vaslui, neam de vânători, și că înainte de descălecatul lui Dragoș-Vodă toată nevoia și împotrivirea față de tătari au dus-o în spinare vânătorii moșului dintâi al lui Toader, pe nume Uncleat Viteazul, poreclit Țâban, după câinii de vânătoare ce-i avea.

De pe urma lui s-au numit codrii nepătrunși ai Țâbanei, iar cei ce i-au făcut danie lui Toader stăpânire veșnică peste două sate, i-au dat numai o părticică măruntă din avutul neamului Țâbăneștilor. Așa că nimeni nu s-a amăgit dintre domnitori; dar nici cei din neamul lui Țâban nu s-au amăgit, fiindcă n-au mulțumit pentru danie domnitorilor. Ei s-au luptat pentru moșie, dar nu s-au închinat voievozilor.

Tot din neamul lor mai trăiește și un văr, cneazul Maxim, cu locuința în codrii Țâbanei, dar nu știe nimeni să-l găsească. Trăiește în devălmășie cu argații și slugile și are și el la vreo șaptezeci de ani. Și acest Toader!…

— Ia spune, bade Toadere, cu ce prilej te afli prin partea locului? Și ce este cu toată liota asta… neastâmpărată?

— Am venit acasă, pane. Am venit de cum am auzit de slobozeniile lui Ștefan-voievod. Toți cei pe care-i vezi sunt stăpânii legiuiți ai locurilor, cât cuprinzi cu ochii roată împrejur și mai departe decât atâta.

Negrilă a simțit ca un jungher înfigându-i-se în inimă. Nădăjduise că acest neam se stinsese sau că se oploșiseră, ca și alți răzeși, prin alte locuri, pe alte meleaguri. Dar Toader se află cu ai lui, veniți să se așeze cu tot dinadinsul pe moșiile ce le părăsiseră ca niște ușarnici ce au fost. De ce nu au stat la locurile lor? Acuma sunt alți stăpâni pe aceste țarini. Și gândul i s-a făcut vorbă:

— Acuma sunt alți stăpâni pe aceste țarini!

Toader Țâban s-a alăturat de pântecele plin al unui cal și s-a lăsat pe el, sprijinindu-se. Ținea în mână un spic de secară, cu boabe mari, bătute una lângă alta de rod îmbelșugat. Ochii lui albaștri ardeau de neastâmpăr, dar chipul arăta o scârbă nestăpânită. Trebuia să-i răspundă lui Negrilă, atâta vreme cât acesta era încă dintre sfetnicii domniei.

— Or fi ei stăpâni pe alte socoteli, dar nu pe moșia noastră și mai cu seamă nu s-or afla stăpâni pe brațele care trudesc și dau pământului viață, de rodesc spicele. Iar dacă or fi având carte mincinoasă, n-are să le fie prielnică, atâta vreme cât noi o avem pe cea adevărată. Și în orice chip s-ar ridica oricine ca să se împotrivească stăpânirii pașnice a țarinilor noastre, trebuie să fie nebun ca să se încumete. Toată această moșie nu face nici un ort dacă nu-i arată și semănată.

Negrilă s-a uitat în spatele lui și a văzut că sunt acolo oștenii toți. Apoi i-a răspuns lui Țâban:

— Nebunul acela care stăpânește tot acest ținut se află în fața dumitale, cneazule. Iar dacă-i vorba să pun pe moșia mea la muncă oamenii trebuitori

care să împlinească datorințele legii și să scoată spicul așa cum este cel din mâna dumitale, știu ce am de făcut, fără să fie nevoie de sfat din partea nimănui. Numai că mai bine ar fi să se facă treaba cu învoire, sau altfel…

— Sau altfel, cum?

Glasul moșului răsună adânc. În spatele lui, cei ce cu o clipă mai devreme șopteau între ei, au tăcut, știind, se vede, că nu-i de glumă.

Țâban și-a umflat pieptul de i se vedeau semne și tăieturi care arătau cele ce trăsese în viața lui. În ochi îi jucau scânteioare de lumină ce părea șăgalnică mai degrabă, decât mânie stăpânită. Privirea îi era de batjocură.

Negrilă simțea ce însemnează acea privire, fiindcă s-a dat mai întâi un pas înapoi, după care s-a uitat iarăși la oștenii adunați, de parcă vroia să se încredințeze încă o dată că aceștia se află lângă el.

Păsărică rămăsese cu pălăria lui neobișnuită în mână, pe movila de pe care vorbise norodului, la început, în numele vel vornicului. Privirile celor din tabără se purtau când la unii, când la alții, dar le plăcea să-l privească pe omul acela gras peste măsură, care scosese glas subțire, parcă de undeva, de lângă el. Și era părtaș cu toată făptura lui când se purtau vorbele de la moș cneazul la boier și îndărăt, ceea ce se vedea din chipul în care împlinea vorbele spuse de cei doi, cu bălăbăneli ale mâinilor, cu bolboroseli, cu rotirea ochilor, cu îndoirea trunchiului și cu felurite alte strâmbături, de se putea înțelege aproape tot ce se vorbea.

De aceea, când a tunat glasul moșului cu vorbeli „sau altfel cum?”, Păsărică și-a umflat pieptul, cu burtă cu tot, a întors palmele cu fața în sus, a pus un picior înainte, dar l-a pus în gol și s-a prăvălit de pe movilă, ca un poloboc.

Atunci s-a stârnit un hohot de râs nestăpânit, cu totul nepotrivit clipei, fiindcă izvorâse tocmai când Negrilă simțise batjocura din vorbele, glasul și chipul lui Țâban. Nici boierul și nici Țâban nu văzuseră pricina izbucnirii, dar cneazul bănuia că se întâmplase ceva neobișnuit, de mare haz, fiindcă își cunoștea oamenii.

Lui Negrilă i-a sărit țandăra și s-a simțit batjocorit și anume întărâtat de nerușinarea fără seamăn a celor ce râdeau; iar când s-a întors și a luat harapnicul din mâna sutașului, cu gândul de a se întări oarecum în fața liotei și a lui Toader Țâban, a văzut oștenii și pe toți cei de față râzând cu neînchipuită îndrăzneală. S-a mâniat rău de tot boierul și, cu harapnicul în mână fiind, a scos glas subțire și vorbe grele:

— Nemernicilor! Puturoșilor! Vroiți să-mi luați moșia; dar când ați plecat nu v-ați plătit răscumpărarea și nici datoriile. Răbojurile voastre sunt pline de crestături adunate an de an. Ați fugit de muncă, păduchioșilor, iar acuma vă înapoiați ca să trândăviți pe spinarea mea!

O liniște cumplită s-a așezat în locul freamătului de cu o clipă mai înainte. Tăcerea l-a amăgit pe Negrilă, fiindcă a îndrăznit mai mult decât se cuvenea. Credea că cei ce-l ascultau se plecaseră în fața atotputerniciei pe care o simțea izvorând din împrejurarea că avea în mână gârbaciul și că se răstise la mulțime. Așa! Să asculte nemernicii de poruncile vel vornicului! Să se teamă de el!

— Să vă răspândiți până în seară fiecare la locurile pentru care veți primi poruncă. Să se știe că dacă mă milostivesc cu voi, numai din pricina inimii mele bune o fac. Dar datoriile tot datorii rămân. Le veți plăti cu încetul, nu dintr-odată. Și acuma…

Tăcerea a fost spintecată de șuierături care l-au țintuit pe loc pe boier. Huiduielile au urmat și s-au adăugat șuierăturilor. Negrilă a poruncit atunci, mâniat și scos din fire, ca oștenii să întindă arcurile, gata să dea drumul săgeților în mulțime. Totodată a ridicat gârbaciul ca să lovească într-un drac de fetișoară care se hlizea în fața lui și sărea ca o nebună. Atunci s-a petrecut fapta cea grozavă. Luca a sărit și l-a prins de mână pe boier; Gheorghie a dat poruncă oștenilor să nu tragă cu arcurile; calul pe care era sprijinit moș Țâban s-a speriat de zarvă și s-a întors în loc zvârlindu-și copitele în pântecele lui Negrilă; câinii au început a hămăi și a urla; sutașul a poruncit oștenilor să tragă săgețile din arcuri; oștenii au ascultat și au tras în mulțime.

S-au auzit vaiete și totodată din tabără au pornit nestăvilite mulțime de pietre, aruncate asupra oștenilor. Gheorghie, Păsărică și cu Cârnu răcneau din răsputeri ca să nu mai tragă săgeți în mulțime. Moș Țâban sărise peste căruțe în tabără, de unde i se auzea glasul dând porunci. Săgețile țâșneau una după alta din arcurile oștenilor întărâtați de loviturile pietrelor. Caii săgetați rânchezau de durere. Oamenii din tabără se dăduseră după căruțele așezate roată, partea muierească și copiii strângându-se la mijloc.

Lupta se afla în toi.

Din tabără fâlfâiau săgeți de corn, cu vârf de fier. Răzeșii chiuiau ca la nuntă și îndeseau din ce în ce mai tare săgețile, pietrele și cioatele cu care zvârleau în oamenii lui Negrilă.

Oștenii s-au răspândit jur-împrejurul taberei și trăgeau unii săgeți, iar alții, călări, încercau să intre, cu sulițele în cumpănă, în mijlocul taberei.

Negrilă, căzut cu fața în glod, nu îndrăznea să se miște. L-a luat Grui și l-a vârât în carâtă. Apoi, tot Grui, om cu minte, l-a luat și pe Luca, adăpostindu-l alăturea de vel vornic.

Gheorghie, Păsărică și cu Cârnu se osteneau să-i hotărască pe oșteni ca să contenească lupta începută.

— Stați, oameni buni, nu vă aprindeți! a fost o clipă de rătăcire de amândouă părțile.

Dar această osteneală a lor a ieșit cu necaz pentru ei, fiindcă au fost prinși și legați zdravăn. Apoi au fost aruncați toți trei într-un car. Sutașul de oaste a poruncit să fie pornită carâta cu boierul și toate carele către Vaslui.

Oștenii, fiind în leafă, plătiți pentru astfel de treburi, străini de neam, s-au dovedit a nu fi numai îndărătnici, ci și fără inimă. Nici nu aveau de ce să fie altfel, fiindcă cei asupra cărora se aruncaseră nu erau de-ai lor, nici din neam, nici din tagmă. Oștenii aceștia erau îndeobște dintre târgoveți, din țări străine sau șleahtici scăpătați. Nimic nu-i lega de țăranii descălțați care-i bătuseră cu pietre.

S-au năpustit așadar asupra lor cu toată tăria și au sfârtecat cu ascuțișuri tot ce le-a venit la îndemână, până când cei care se apărau s-au putut aduna din uimirea ce-i încremenise la început.

Atunci s-a iscat luptă adevărată. Capetele oștenilor trosneau din bătaia îmblăcielor, chipuri hâde în pragul morții și al deznădejdii zvâcneau în salturi; coasele învârtite tăiau în oameni și cai, deopotrivă; zburau săgețile și mușcau adânc din trupuri vii; țâșnea izvor de sânge din tăieturi și împunsături; cei încăierați se mușcau cuprinși în brațe, fără arme; jungherele se înfigeau năprasnic, cu deznădejde și cu turbare. Se așezau doi pe un singur om și-l loveau cu pietre grele, zdrobindu-i capul; veneau alții pe la spate și retezau grumajii din rotirea paloșului greu. Răcneau, toți răcneau și se strigau pe nume, sângerând și murind cu strigătele ieșite odată cu duhul.

Oamenii se topeau ca în iad, răzbindu-se unii pe alții, unii pentru arginți și jaf, iar alții pentru volnicie și pâine, toți însă din pricina omului care acum se călătorea întins pe perinele carâtei ce-l ducea nevătămat la adăpost.

În căsuța carâtei, călătorea spre Vaslui vel vornicul Țării de Jos, om cu vază și cu putere mare, în fața căruia se cutremurau oamenii ce-și vindeau viața pentru el, fără să-și dea socoteală împotriva cui ridicau mâna armată.

Din ceata lefegiilor n-au mai rămas nesângerați decât puțini. Și răniți au fost puțini. Morții au fost îngropați laolaltă de către cei ce-i căsăpiseră. Din tabără se auzeau văicăreli și bocete. Valea vuia de jalea celor ce-și pierduseră pe ai lor. Ochii mult încercatului cneaz Toader Țâban, din neamul vestit al vitejilor Uncleat, erau întunecați de durere. Toți strămoșii lui fuseseră îngropați în țărâna țărișoarei lor. Și se știa de ei că pieriseră în luptă dreaptă, pentru apărarea dreptății și a volniciei.

*

Luca nu a avut nimic de suferit din partea vel vornicului, dar era cu inima îndurerată. Credea că pricina sângerărilor din valea Crasnei era amestecul lui în treburile oamenilor mai mari decât el. Își frângea mâinile și plângea în ascuns când a aflat câți oameni au murit în învălmășeală. Degeaba îi spunea Grui că ori s-ar fi dus vestitorii să-i îndemne pe pribegi să nu se supuie poruncilor, ori nu s-ar fi dus, tot așa s-ar fi întâmplat.

— Oamenii pe care i-ai văzut acolo în valea Crasnei nu suferă apăsarea și nici nu era nevoie să-i învețe nimeni să nu se supuie silniciei. Ei știu să moară mai ușor, decât să trăiască nevolnici. Iar lefegiii care au fost îngropați în lutul Lohanei și-au căutat soarta cu lumânarea, fiindcă nu erau îndreptățiți să lovească în oameni ce nu erau oșteni de seama lor.

Luca nu-și ierta nici nesăbuirea de a fi pus mâna pe harapnicul vel vornicului atunci când acesta a vrut să prindă în năpârci trupul feticăi din tabăra răzeșilor. Se poate ca toată nenorocirea să fi pornit din acea necugetare. Dar nici această părere a lui nu ținea, fiindcă ajunși la Vaslui, de îndată ce a fost spălat de glod, boierul Negrilă l-a chemat pe Luca lângă el și l-a mângâiat, mulțămindu-i că i se pusese pavăză în față ca să primească el loviturile cu pietrele ce începuseră a fi aruncate din șatra răzeșilor. Totodată, jupânul i-a mulțumit și lui Grui pentru că l-a ocrotit și l-a scăpat din nevoie.

— Nu mă așteptam, să vă spun drept, să-mi fiți de atâta credință câtă mi-ați arătat cu prilejul încumetării mișeilor acelora!

Nici Grui și nici Luca nu puteau face însă nimica pentru scăparea de la osândă a lui Gheorghie și a prietenilor Păsărică și Cârnu.

Aceștia luptaseră, fără să poată tăgădui, împotriva oștenilor vel vornicului. Negrilă îi putea osândi pe toți la ocnă, dar n-a vrut să-i trimeată decât pe Păsărică și pe Cârnu la ciocănașii din Târgul Trotușului și numai

pentru zece ani. Pentru osândirea lui Gheorghie Alvanitul vroia dezlegare de la Curte.

Îi trimisese pe cei doi osândiți, fără zăbavă, la ocnele de sare, legați în lanțuri, de n-a știut nimenea de ei. Însăși Zamfira nu aflase știri despre aceștia, fiind ținută departe de Luca și de Grui. Vel vornicul spunea că prea era răsfățată jupânița și cu apucături nepotrivite tagmei din care făcea parte. A trimis-o la Negrești cu mama ei, fiindcă cei doi osândiți fuseseră porniți spre Târgul Trotușului, iar Gheorghie era bine păzit în temnițele Curții Negreștilor.

Boierul socotea că era mai potrivit să rămâie singur la Vaslui. Și hotărâse să o ție pe Ruha la curtea din Târg, ca să-l slujească o zi, două, până ce va porni la Suceava, urmând a se înfățișa măriei-sale.

Jupânul avea temeiuri să se ducă la Curtea domnească. Trebuia să-l hotărască pe Ștefan să nu mai îngăduie mișeilor să-și facă de urât; și pe deasupra vroia să-i ceară plata pagubei suferite în urma jafului fără seamăn săvârșit în noaptea zilei de Sfântul Petru de către tâlharii lui Ioil, care, gândea Negrilă, simțise că în țară lipsea tăria ce se cuvenea din partea domniei; căci numai așa se putea închipui îndrăzneala ce o arătaseră hoții și ucigașii.

Să plătească, calicul, că-i doar cap de țară. Să ceară Vladului și neamurilor pe care și le-a adus în păr și să plătească pagubele. Să trimită oaste, ca să-i alunge pe mișeii ce se abătuseră asupra pământurilor ce fuseseră părăsite și de care a avut el, Negrilă, grijă să nu se părăginească.

Dumnezeu știe numai câtă trudă i-a trebuit ca să adune sute de brațe care să are și să semene întinderile pe care vor acuma să se așeze răzeșii lui Țâban. Să-i alunge neisprăvitul acela, acel ce-și zice „voievod”. Iar de nu va voi, are el mijlocul să-l hotărască. Va vorbi mai întâi cu Dorino Cattaneo; îl va strânge apoi în chingi pe Isaiia și pe Alexa și chiar pe fudulul acela de Vlaicu, unchiul hiastrului. Aveau ei fiecare câte o durere și Negrilă le-o știa pe a fiecăruia. Și mai cu seamă va apăsa printre boierii veliți, și printre cei mai mărunți, pe marea primejdie ce se arată dacă nu vor fi aspru pedepsiți cei vinovați de răzmeriță.

Se-ncumetă mișeii! Să ia aminte domniile lor!

*

Degeaba s-a închinat Ruha în fața icoanelor și s-a rugat să o apere de răutate și stricăciune, căci nu i-a folosit. Jupânul Negrilă a chemat-o să-l

descalțe și să-l scarpine pe spate, ceea ce Ruha a făcut fără să crâcnească.

Boierul se răsturnase pe o rână. Grohăia de plăcere, căci se gâdila din scărpinatul roabei. Apoi, râzând, a cătat să se ție de șoldurile Ruhăi și să o tragă lângă el.

Dar Ruha, înspăimântată, nu contenea să-l scarpine pe spinare. I-a poruncit să-și scoată straiele de pe ea, ceea ce Ruha nu a făcut, rămânând țintuită de spaimă.

Tremurând de mânie, jupânul a apucat harapnicul și l-a repezit cu toată puterea peste trupul și fața Ruhăi. Numai cu greu și nu de durere, ci de mare uimire, de un fel de bucurie s-a ridicat Ruha de divan. A suferit în genunchi, fără crâcnet, toată mânia adunată în șfichiurile năpârcilor care o mușcau de brațe și de obraz, sângerând-o.

Apoi jupânul s-a răsturnat pe divan, ostenit, fără nicio vorbă, cu ochii holbați, cu sângele strâns în ceafă și în obraji. A început a râgâi și a-și pipăi bârdăhanul care-și cerea drepturile obișnuinței, ceea ce s-a auzit și i-a prilejuit Ruhăi fuga din chiler. S-a dus de-a dreptul la grajd, a mângâiat calul bătrân a lui Gheorghie Alvanitul, care rămăsese zălog la Curtea din Vaslui, i-a pus șaua și căpăstrul, a încălecat și a luat, călare, cu sângele curgându-i din fața brăzdată de șfichiurile harapnicului, drumul cel mai scurt către Curtea din Negrești.

*

Domnitorul a poruncit cu glas tăios să fie lăsat singur. Nimeni să nu se încumete a-l tulbura, până ce nu va fi chemat. Postelnicul al treilea și vătavul de copii să se îndepărteze de ușa încăperii. Nici străji să nu rămâie prin apropiere. Era mâniat tare, și după ce au plecat toți cei ce-l înconjuraseră, mânia i s-a schimbat în mâhnire adâncă. S-a așezat pe treptele scaunului domnesc, cu fața în palme, căinându-se fără glas, numai din legănat ușor, ca o durere din inimă S-a ridicat după o vreme de pe trepte și a început a umbla de la o fereastră la alta a încăperii, cu ochii sclipind de mânie.

Și-a aruncat privirea asupra unui petec de hârtie de care erau atârnate peceți mari și mici. Era așezat pe masa cea mare, într-un colț deschis. L-a luat în mână și l-a citit:

„Leat 6908 indicton 8, luna lui noemvrii în 28 a sfântului mucenic Ștefan, amin.”

„Cu mila lui Dumnezeu, noi, Iuga-voievod, domnul Țării Moldovei, cu frații domniei-sale, domniile-lor Alexandru și Bogdan, înștiințare facem prin această carte a noastră tuturor boierilor celor buni care vor căta spre dânsa, ori cetindu-se o vor auzi, să se încreadă că ea este pentru acest adevărat sluga noastră Țâban, ce au slujit mai înainte întru sfinți odihniților, părintelui nostru, lui Petru-voievod, și lui Roman-voievod, și lui Ștefan-voievod, dar acum ne slujește nouă cu dreaptă și credincioasă slujbă. Deci noi, văzând a lui cea dreaptă și credincioasă slujbă către noi, l-am miluit pe dânsul cu deosebită milă, de i-am dat lui pământul nostru al Moldovei două sate, un sat în Gârbovăț și altul pe Bârlad, în gura Crasnei. Aceasta să-i fie uric cu tot venitul, în vecii vecilor și fiilor lui, nepoților, strănepoților și prestrănepoților lui.”

Când Ștefan a aflat de nesupunerea bejenarilor față de porunca lui Negrilă, s-a bucurat. Când însă Amfilohie i-a întregit vestea că s-au încumetat de-au ajuns la răzmeriță în lege, cu luptă adevărată, s-a mâniat. Apoi s-a potolit, judecând dreaptă împotrivirea, fără ca să fie de partea celor ce s-au făcut vinovați de sângerare. A hotărât ca vinovații, oricare ar fi ei, să fie întrebați și osândiți după faptele lor; dar ceilalți bejenari să se așeze pe pământurile pe care le stăpânesc în temeiul îndreptărilor ce se vor afla în mâinile lor, uric drept, carte legiuită.

Porunca domnitorului n-a putut însă să fie împlinită din mai multe pricini. Astfel Vlaicul, unchiul măriei-sale, precum și de-alde Cozma Șendrovici, Isaiia, Alexa și încă alți sfetnici l-au rugat să-l aștepte pe vel vornicul Țării de Jos, domnia-sa pan Negrilă, care trimisese vorbă că se va înfățișa în Sfat, ca să se închine în fața voievodului.

Acel om negru la obraz, la nume și la inimă, viclean și păcătos, avea putere neînchipuită, care însă nu se întemeia nici pe vitejie, nici pe luminile unei minți agere și nici măcar pe chip plăcut, ci numai pe dezbinarea dintre boierime și voievod.

Ștefan nu i-a putut îndupleca pe niciunul dintre sfetnicii lui, nici chiar pe cei mai de credință, ca să se pornească cercetare împotriva lui Negrilă. Se bănuia și se aflaseră chiar unele dovezi că el ar fi cel ce închipuise, prin oamenii lui, jaful și omorurile de la Bârlad și de la Negrești, pentru ca să ducă peste hotar, lui Petru Aron, ucigașul, aurul Moldovei. Se știa că-i înduplecase pe boieri să-i încredințeze lui Zorab, și chiar lui, averile lor. Și se mai știa – doar pentru asta stătuse Stratonic atâta vreme în târgul

Bârladului – că harapul lui Zorab, pe nume Ibrahim, îi înșelase pe toți. Dar nu se aflase unde este aurul

Lumea, ca mulțimile, o ținea una și bună: vinovat era Ioil vraciul. Dar voievodul știa că acesta nu putea fi făptașul și nici părtașul jafului. Tot aurul, fără nicio lipsă, se afla acum în haznalele domniei, ferecate cu încuietori a căror cheie era în mâna domnitorului; dar nu putea spune nimănui nimic.

Poruncise să se însemneze pagubele fiecăruia din cei ce dăduseră agoniseala lor pe mâna lui Negrilă sau a lui Zorab; dar nimeni nu spunea adevărul, averile furate fiind strânse din jafuri și din paguba altora. Iar atunci când măria-sa le ceruse să împrumute vistieria cu agoniseala lor, boierii au răspuns că-s săraci și n-au; așa că domnia nu avea de înapoiat din aur nicio lețcaie, nimănui.

Voievodul n-a avut încotro și a așteptat să i se înfățișeze Negrilă, ca să afle care-i sunt părerile în privința răzmeriței de la Crasna. I-a fost peste putere să hotărască după dreptate și după cum îi spunea inima. Dar se gândea că poate va ști cumva să-l facă pe vel vornicul temut de toți ceilalți boieri că dea drepturile răzeșilor lui Țâban. L-a așteptat așadar pe Negrilă.

În carâta trasă de șase cai tretini murgi, deschisă, ca să-l vadă norodul, Negrilă trecea pe Ulița Domnească, înfipt între perinile scaunului.

Înaintea trăsurii, comișelul cel nou al curților sale, mare și spătos, ca un urs, se afla în capul a trei vestitori, încălecați pe cai unul și unul. Vestitorii strigau să se dea deoparte norodul, fiindcă trecea domnia-sa vel vornicul Țării de Jos, jupânul Negrilă.

Acest boier știa să se poarte. Făcuse tot ce era de trebuință pentru ca alaiul să fie băgat în seamă și strălucirea să fie cea de cuviință.

Straja de însoțire, din douăzeci și patru de oșteni înzăoați, urma cu caii în zăbale carâta boierului. Podul cel mare al Cetății de Scaun se afla lăsat, iar străjile și vestitorii și-au făcut datoria după cuviință, ceea ce nu i-a scăpat din vedere lui Negrilă. Domnitorul îl primea după cin. Și era semn bun!

Trăsura a tras la scările proaspăt fățuite ale ușii celei mari a încăperilor menite Sfatului și slujbelor Curții domnești. Acolo îl aștepta Isaiia postelnicul și o droaie de copii de casă struniți din ochi de vătavul lor, ce era un „acela” zbârcit de semăna a muiere.

Negrilă îl cunoștea, dar nu-și dădea socoteală de unde.

Copiii de casă, care de vreo câțiva ani se numeau paici, s-au repezit la vel vornic să-l înșface de brațe ca să-l ajute la urcatul scărilor, aceasta fiind în îndatoririle lor.

Isaiia postelnicul a coborât o treaptă din șase, cu gura strâmbă de zâmbetul pe care trebuia să-l arate oaspetelui, așa fiind de cuviință. Apoi a întins și el mâna, așteptând să se urce vornicul până la treapta a cincea, ca să i se închine.

În acest timp, străjile au primit poruncile scurte ale capilor, ca să cinstească sosirea sfetnicului domniei. Și-au depărtat picioarele – aducând scutul în fața pieptului, tocmai sub bărbie – și au depărtat sulița sprijinită jos lângă ciubotă, ținând-o cu mâna întinsă, de la mijlocul ei.

Apoi, la porunca capului străjilor – care a cinstit pe boier după învățătura curților domnești, cu strigarea „Trăiască domnia-sa vel vornicul Țării de Jos” – oștenii au strigat de trei ori cu glas strașnic: „Trăiască, trăiască, trăiască!”, bătând cu sulițele în pietrele curții.

Bătrânul ședea cu un picior pe o treaptă și cu altul pe cea ce urma, cu toiagul aurit în mâna stângă și cu mâna dreaptă pe gherdanul din nestemate, cât aluna, legat la gât cu lănțug de aur.

Acestea – ca și îmbrăcămintea din atlaz albastru cusut în fireturi cu boabe de mărgăritar presărate peste tot, în față și în spate, ca și ciubotele roșii de safian, scurtuțe, care lăsau să se vadă, până la nădragii strâmți ce-i veneau până la genunchi, colțunii de mătase frâncești – erau semnele cinului și slujbei ce avea.

Și cum ședea boierul Negrilă cu un picior gata să mai urce o treaptă, privind la oșteni și ascultând strigătele lor, se vede că s-a muncit prea tare ca să pășească, fiindcă s-a auzit, în liniștea ce se lăsase, un scâncet subțirel. La acel scâncet, paicii s-au holbat mai întâi, apoi au izbucnit în râs, fiind doar copii. Până la urmă l-au lăsat singur, îndepărtându-se cu mâna la nas, așa că vel vornicul și-a dat socoteala că trebuie să spuie ceva. Și a spus:

— Bată-vă toaca de mațe. Ptiu, diavole!

Dar vorbele nu i-au ascuns faptele, ci l-au făcut de rușine, căci toată Curtea a aflat pe dată neputința marelui boier.

Ajuns în încăperea divanului, jupânul a găsit numai fețe râzătoare, dar nu a știut niciodată temeiul acestei bunăvoințe. Credea că așa i se cuvenea, că sfetnicii domniei și toți cei de față îl primeau prețuindu-i puterea și înfățișarea. De aceea s-a ținut fălos, cu capul sus, lăsând să i se închine ceilalți lui, nu el lor.

S-a mirat doar de prea marea lor veselie.

Nu i s-a închinat deloc Dobrul pisarul ce era ajuns, făcut peste noapte din diac, logofăt. Și nici Cozma Șendrovici nu i s-a închinat, ci ședea cu mâna la gură râzând mereu. Când a intrat în încăpere popa Amfilohie, râsetele se mai potoliseră.

Călugărul era temut de toți și chiar Negrilă s-a simțit oarecum când l-a văzut venind spre el, cu pașii lui ușurei, care nu se auzeau.

Până ce s-a vestit că vine domnitorul, Negrilă a povestit celor ce-l ascultau de pacostea jafului din Bârlad și de la Curtea din Negrești, precum și de răzmerițele pe care le puneau la cale vrăjmașii domniei celei noi și ai boierilor ce s-au alăturat lui Ștefan.

În acest timp s-a arătat sutana albă și potcapul liliachiu al lui Teoctist, mitropolitul.

Acesta nu s-a uitat însă către jupânul Negrilă, ca și când nici nu-l cunoscuse vreodată. S-a așezat în scaunul ce-i era rânduit în stânga aceluia al domnitorului. Așa se obișnuia, întocmai ca la Curtea Țării Românești, ca locul de cinste să fie în stânga voievodului.

Apoi s-au așezat, unul după altul, în scaunele din dreapta, Cozma Șendrovici, vârful dintâi al divanului, Manoil de Neamț, al doilea vârf, și între ei, mai în spate, Dobrul logofăt, având în spatele lui șase pisari așezați la mese, cu sculele de scris și de pus pecețile la îndemână, pregătite.

După aceștia ar fi trebuit să fie poftit a se așeza vornicul Țării de Jos; dar Isaiia, mereu cu gura strâmbă de zâmbetul pe care-l purta ca să fie pe plac tuturor, fiind postelnic și ținând și dregătoria spătarului, l-a poftit repede pe Goian, ca nu cumva să se așeze altcineva; după care i-a așezat la locurile lor pe toți ceilalți, uitând că s-ar fi cuvenit să-i dea scaun și vel vornicului Țării de Jos.

Negrilă a schimbat fețe-fețe când a văzut că nu este poftit să stea în scaun. Rămăsese singur în mijlocul încăperii, cătând cu ochii ceva ce parcă pierduse și care ar fi fost vreun lucru mărunt, după cum se uita printre scaune.

Isaiia, prietenul și gazda boierului, se ferea să-i prindă privirea; iar ceilalți boieri sporovăiau care mai de care mai aprins, între ei, trecând cu ochii peste Negrilă, ca și cum ar fi fost de sticlă.

Îi era rușine și era mânios de batjocura ce nu putea veni decât din partea domnitorului. Ar fi vrut să intre în pământ sau să plece din încăpere, blestemând și ocărând, când, cu pașii lui neauziți, popa Amfilohie l-a luat

de braț și i-a șoptit că este așteptat în chilerul divanului mic, de taină, al măriei-sale.

Jupânul Negrilă se mai muiase. Nu mai gândea să i se înfățișeze lui Ștefan cu ifosele ce-și închipuise pentru acea împrejurare. Dar nici n-a apucat să intre bine și nici nu-l văzuse pe voievod, când a auzit glas și vorbe care l-au încurcat chiar în socotelile lui cele mai chibzuite.

— Bine ai venit, jupâne, la Curtea noastră cea nouă și-ți dorim sănătate. Așază-te pe jilțul acela și nu te osteni cu închinăciunea de cuviință, nefiind nevoie. Mai bine spune-mi de sănătatea dumitale și a jupânesei, soața domniei-tale.

Glasul domnitorului suna ca o poruncă, iar vorbele spuse răsturnau toată ticluiala ce-și clădise pentru a i se înfățișa, totuși, în așa chip ca să-i arate acelui tânăr că el, jupânul Negrilă, vel vornic al Țării de Jos, omul cel mai avut din Moldova și cel mai puternic, i se închină cu umilința cerută numai fiind îngrădit de obiceiurile curților domnești.

S-ar fi plecat doar numai olecuță, nu până în pământ ca ceilalți, și i-ar fi luat pulpana hlamidei fără să i-o sărute. Și nici mâna nu i-ar fi sărutat-o, ci, în loc de acea umilință, ar fi plecat numai capul, încă o dată.

Apoi i-ar fi răspuns la întrebarea de bun sosit și la aceea de starea sănătății, i-ar fi răspuns… nu mai știa acuma cum. În loc de toate aceste amănunte la care se gândise, s-a trezit fără grai, așezat în jilțul în care-i poruncise să stea. Și mai rău decât atâta, hiastrul l-a lăsat singur, fără să mai aștepte ca să afle răspunsul la întrebări. A plecat spunându-i:

— Îngăduie numai olecuță, jupâne Negrilă, numai ca să ascult în divan jalba unui mare răzăș, pe nume Țâban. Și apoi ne-om ospăta numai noi doi, între patru ochi, ca să-mi poți spune tot ce gândești.

Boierul a rămas mut și năucit. Nici nu-și închipuise atâta viclenie în capul acelui neisprăvit.

În încăperea divanului a fost poftit să se înfățișeze judecății Toader Țâban. Atât, și nimic mai mult, decât un om cu numele acela. Nu era nici curtean, nici oștean, nici neguțător, nici cneaz n-a fost strigat, pe numele lui, de către Isaiia postelnicul, în lipsa Portarului Sucevei, slujbă care nu luase încă ființă.

Aprozii au adus în mijlocul încăperii pe moș Toader Țâban. Bătrânul era îmbrăcat în straie țărănești.

Cei mai mulți dintre boierii din divan îl cunoșteau pe Țâban. Și el îi știa pe mai toți. Îl știa și pe Ion, pe Dobrul, că-i era doar un fel de nepot. Și cu unii din cei mai scorțoși din cei de față era neam; dar ei nu se ținuseră la teapa lor, ci săltaseră, fiind lacomi la avere și lingușitori cu domniile.

Trăiau toți din câștig fără muncă. Nimeni din ei nu avusese nimic la descălecatul lui Dragoș. Ba poate să fi avut în Țara Românească ceva avere, numai cei din neamul Vlaicului, unchiul voievodului, care tocmai se strecurase, întârziat, printre jilțurile în care se țineau îndesați boierii veliți, ca nu cumva să le ia alții.

Lui Toader Țâban îi venea ca un fel de greață că se afla în picioare în fața judecății, așa că nici nu s-a închinat în fața lor și nici în fața domnitorului. A stat cu ochii țintă la icoanele din spatele scaunului domnesc, la candela și la luminile făclioarelor aprinse. I se păreau mult prea nepotrivite și icoanele, și luminile, nefiind nimic sfânt și nici lumină nefăcându-se în divanurile domnești.

Moș Toader Țâban știa că nu i se va face dreptate. Avea prea multă înțelepciune în mintea-i veche și isteață, ca să nu fi priceput că nu-l va putea rămâne pe Negrilă, nu din pricină că-i vel vornic al Țării de Jos, ci fiindcă prea ieșise cu sângerare lovirea din valea Crasnei. El nici nu venise să ceară nimic altceva, decât numai să nu fie osândiți cei trei oșteni, pe care nu-i știa, dar care se vădiseră a fi oameni. Ei se osteniseră ca să împiedice vărsarea de sânge.

Lui Ștefan i s-a făcut o jale nespusă și, cu inima grea, a coborât treptele, apropiindu-se de bătrânul falnic, cu pletele albe, drept ca un brad și semeț, disprețuitor în fața divanului domnesc. Era atâta durere și neîmpotrivire, atâta părăsire de sine în ochii mari și albaștri ai răzășului, încât Ștefan n-a putut spune nimic din ceea ce ar fi vrut să spuie. I-a venit doar în minte, ca un străfulger, că acel om neprefăcut și mândru întruchipează pe acei care au știut păstra, peste răutățile veacurilor, toată comoara mult obijduitului neam al moldovenilor. Și i-a mai venit în minte că Toader Țâban avea câștigate drepturi vechi în Moldova, fiind trecut în rândul vitejilor încă din vremea lui Iuga-voievod.

Așa că i-a spus lui Isaiia:

— Nu prea știi, postelnice, cuviința Curții domnești. Ai uitat că dumnealui este din cinul vitejilor și că nu are a se jelui decât domnului, fără martori. Numai dacă s-ar fi aflat jalbă împotriva sa și ar fi fost poftit vinovat

în fața divanului, numai atunci, la porunca noastră, înfățișarea se putea petrece cum ai înțeles-o dumneata. Unde-i locul lui moș Țâban?

Isaiia postelnicul s-a repezit la jilțul gol care-i fusese pregătit lui Ivanco Arbore și, bătând cu palma pe scândura lustruită de vreme, rânjind cu gura până la urechi, i-a răspuns domnitorului:

— Este jilț, măria-ta, este, anume pregătit pentru cneazul Țâban, numai că…!

— Lasă, Isaiia, minciunile, iar matale, moș Toadere, poftește și te așază ca să ne sfătuim.

Dacă Ștefan nu i-ar fi spus de-a dreptul postelnicului că-i mincinos, cneazul Toader Țâban nu s-ar fi așezat în scaun. Dar bătrânul a înțeles că tânărul voievod vorbește cinstit și că-l poftește să stea la sfat fără să aibă gânduri ascunse, așa că a stat unde i-a fost arătat să se așeze.

Și a putut să-și întemeieze părerea pe cele ce-au urmat, fiindcă domnitorul s-a arătat cinstit, în vorbă și în fapte, chiar dacă până la urmă nu a putut fi drept în judecată.

S-a văzut mai întâi că știa toată împrejurarea din care a izvorât năpasta în urma căreia s-a întâmplat ciocnirea între țărani și oastea lui Negrilă.

Voievodul a poftit să audă părerea unora și a altora dintre boieri, dar nici unul n-a îndrăznit să-și spuie gândul, de parcă se înțeleseseră între ei. Numai Vlaicu, unchiul domnitorului, s-a ridicat din jilț și a spus câteva vorbe:

— Se-ncumetă mișeii, măria-ta! Or fi având ei dreptate, dar se-ncumetă și nu-i bine! Este nevoie de liniște în țară, așa cum este nevoie de mulțumirea mulțimilor.

A fost poftit să-și spuie părerea însuși cneazul Toader Țâban. Moșul s-a ridicat și s-a încredințat sfatului, cu glas tremurat și vorbe tăiate de durerea pe care se vedea că o poartă în inimă.

— Se-ncumetă mișeii, măria-ta și cinstiți boieri? Ei sunt cei de se încumetă sau poate că sunt vinovați cei care-i asupresc? Mișeii trebuie cu orice preț să sufere silnicia, să fie legați de glie, de lanțurile robiei, pe moșia lor de când lumea?

Boierii din sfat nu știau niciunul ce-i de făcut. Numai Ștefan a fost în măsură, așa cum a și spus, „să ție dreaptă cumpăna nedreptății”.

— Porunca mea este ca obștea cneazului Țâban să fie osândită pentru vină mare, la răscumpărare. Să plătească cincizeci de vaci grase și două sute de oi până la sfântul Vasile. Iar locurile se iau pentru domnie, cu case cu tot.

Vor sluji și vor plăti toate dările numai domniei, fiind scutelnici de orice alte îndatoriri față de oricine alții.

Pe moșia Țâbăneștilor, care este a noastră, să nu umble din partea vornicului Țării de Jos niciun fel de birnici. Oamenii din aceste sate să nu dea podvoadă decât domniei, nici posadă și să nu muncească nici la mori. Să nu care vin; sa dea dijmă din stupi și din porci, numai domniei. Slujbașii vel vornicului să nu gonească în hotarele acelor sate pe urmele tâlharilor.

Iar la oaste să meargă atunci când le voi porunci eu.

La început, moș Toader n-a priceput prea mult din poruncile voievodului. Dar atunci când și-a dat socoteală că scăpaseră din mâinile lui Negrilă, că aveau să fie supuși de-a dreptul domniei și că vor plăti după lege dreaptă dările, a pășit către scaunul lui Ștefan, cu gândul, poate, să îngenunche și să-i mulțumească. Voievodul l-a scutit însă pe cneaz de a i se pleca, venindu-i înainte, punându-i mâna pe umăr, bărbătește, și spunându-i că nu trebuie să fie prea mâhnit de osândă. Și cneazul a priceput, fiindcă a mulțumit numai închizând strâns ochii.

Negrilă făcuse zâmbre în așteptarea voievodului. Vroise să iasă când pe o ușă, când pe alta din încăperea în care fusese lăsat. I se făcuse foame, venindu-i la nări miros de friptură care se simțea că se rumenea prin vreo cuhnie a Curții, pe undeva.

Străjile nu l-au lăsat să plece din cuprinsul chilerului de taină. La fiecare ușă se afla câte un străjer neînduplecat, care-l oprea să treacă.

Ședea și se frământa, cu gândurile la fel de fel de amănunte și socoteli – de cât mai are de luat din cutare sat, ce i se mai cuvine din pescuit sau din alte dajdii – când s-a ivit în prag vătavul copiilor, cel cu chip de muiere, urmat de stolnici și de câteva jupânițe, aducând pe tăvi bucate, fripturi rumene și plăcinte, pește mare cât purcelul și brânză, și cireșe, în coșuri de argint, de i s-a înmuiat inima și i-a lăsat gura apă jupânului nerăbdător.

Au așternut față de masă într-o clipă și au pus blidele cu linguri și gemănare11 alăturea. S-au înfățișat pe dată și paharnicii cu oalele pline și cu pocale pentru vin, iar odată cu ei s-a arătat pe ușița ce da înspre divanul cel mare statura măruntă a lui Ștefan.

Nici nu apucase Negrilă să îndruge din vorbele ce ticluise pentru a se arăta supărat că fusese lăsat singur, ca la un fel de popreală, când domnitorul l-a poftit să se așeze la masă. A poruncit păhărniceilor să ia credință din toate oalele, ca să fie încredințat oaspele și chiar măria-sa că

băutura nu-i otrăvită, și apoi a alungat toate slugile, făcându-le semn cu mâna să plece.

Voievodul a spus Tatăl nostru în grai moldovenesc, ceea ce l-a mirat nespus pe vel vornic; și după ce s-a închinat, a turnat în pocale vin roșu, cu miros de fragă, bând cel dintâi pentru sănătatea lui Negrilă.

Însetat și înfometat, jupânul a fost ispitit de bucate și de băutură, uitând nevoile. A apucat cu degetele-i cioturoase și groase bucățile de pește și de fripturi, înfulecând pe nerăsuflate când din unele, când din altele; iar când ducea pocalul la gură, îl deșerta până în fund, fiind cunoscător al obiceiurilor Curților domnești, ca ceașnic ce fusese încă din vremea lui Alexandru-voievod.

Și iarăși lua bucățile cu amândouă mâinile, de-a dreptul din tăvi, pe alese, dându-le deoparte pe cele ce nu-i plăceau. Apoi, când și-a mai potolit din cerințele burții, a băgat de seamă că se cuvenea să întrebuințeze gemănarele cu care ar fi trebuit să ducă bucățile la gură și să le taie, ținute binișor între dinți. A apucat așadar gemănarele, și după ce s-a scobit între măsele cu ele, a uitat de ce le luase și le-a pus la locul lor.

Îi venise în minte că ar trebui să înceapă a-l ispiti pe Ștefan de una și de alta, până ce ar ajunge la ce-l durea pe el. Domnitorul luase vorba încă de la începutul prânzului, așa că-i era îngăduit și vorbească și el, de îndată ce ar fi tăcut voievodul.

Îi spusese că tocmai se aflase în fața judecății obștea lui Țâban și fusese osândită la despăgubire pentru vină mare. Nu le mai puteau rămâne de veci țarinile pe care le părăsiseră, din pricină că s-au răsculat împotriva stăpânirii.

Negrilă s-a făcut că nu-i pasă de hotărârea divanului, dar era mulțumit fiindcă credea că răzășii fuseseră înfrânți, iar pământurile lor îi vor rămâne lui.

Când a luat cuvântul, jupânul a început prin a-i aduce laude lui Ștefan. Venise să i se supuie cu toată credința, să-l sprijine, să-i fie sfetnic apropiat, măria-sa fiind încă tânăr și fără prea mare învățătură în ale vieții. De altfel nu numai că erau neamuri, după cum îi va arăta îndată, dar avea vorbă lăsată din partea lui Alexandru-voievod, bunicul, ca să-l ocrotească și să-i fie într-ajutor.

— Măria-sa Alexandru-voievod nu știa ce să creadă de cel ce era bănuit a-i fi copil, adică de vodă Bogdan. O îndrăgise din toată inima pe jupâneasa care se zice că-i era mamă, dar ea nu i se destăinuise; copilul, adică tatăl

măriei-tale, se ținea departe de Curte și chiar de mama sa. Cu trei zile înainte de a se prăpădi voievodul cei bătrân ai venit pe lume măria-ta, dar n-a vrut să te cunoască. Mi-a dat o cruce făcută din lemnul crucii mântuitorului, ca să o dau aceluia dintre urmașii săi care v-a fi găsit de mine vrednic să stea în scaun, poruncindu-mi să-l ocrotesc. Și iată, ți-am adus crucea, fiindcă te găsesc a fi vrednic de domnie. Și te voi ocroti, ca neam ce-ți sunt, având din partea lui Alexandru-voievod moștenire să-l aleg și să-l ajut pe cel ce-mi va fi pe plac și va răspunde chemării vremurilor.

Spunând acestea, Negrilă a scos din sân o cruce de lemn, din acelea ce se vând în târguri de către neguțătorii mincinoși și înșelători, care jură că sunt făcute din lemnul crucii pe care a fost răstignit Isus. I-a întins-o peste masă, dar tânărul voievod, cu zâmbet șăgalnic în colțul gurii, prinzând în ochi strălucirea înțelegerii adânci a metehnelor oamenilor, nu s-a ostenit să o ia, ci l-a poftit pe vel vornic să-i spuie cum de se înrudesc.

Negrilă a încercat să arate legăturile lui de rudenie cu Ștefan, dar s-a oprit din povestire, fiindcă nu mai știa cum să aducă vorba de înnemurirea lui Negru-Vodă cu cei din neamul Mușatei. Dar și-a amintit legătura, așa că a vorbit iarăși:

— Și dacă Bogdăneștii s-au înrudit din partea muierească a lor cu cei din neamul lui Negru vodă, atuncea și măria-ta ești în drept să te afli printre cei ce moștenesc și sunt orânduiți la schiptrul Moldovei.

Negrilă s-a aplecat către scaunul din față în care stătea Ștefan, voind să arate că ceea ce urma era taină, și a șoptit:

— Să știi că Anastasia domnița, fiica lui Lațco-voievod, neprimind să fie pețită, ci vroind să rămâie fecioară, așa cum s-a stins din viață acum treizeci și șapte de ani trecuți și a fost îngropată în biserica din Rădăuți, a fost în drept să urmeze în scaunul domnesc parte bărbătească din neamul stăpânilor. Și acest bărbat a fost Costea, văr al măriei-sale Mircea-voievod și văr drept al lui Lațco-voievod. Costea era soțul unei alte nepoate a măriei-sale Bogdan-voievod, numită Margareta sau Mușata, pe graiul nostru; acesta fiind nepot drept al doamnei Calinichia, mama lui Mircea-voievod, s-au găsit iarăși neamurile și s-au însoțit, pornind mladă nouă, întruchipată în măriile-lor Roman și Petru-voievod.

Negrilă apăsa pe vorbe pentru a spune fapte ce ar fi vrut să-l întărească pe Ștefan în credința că se înrudesc.

— Iar acești voievozi au avut în sângele lor adunate virtuțile strămoșilor, adică a celor ce se mai numesc și Negru sau Negrilă în zilele

noastre. Noi avem, adică eu și cu măria-ta, hărăzită de soartă puterea de a birui în toate împrejurările, această putere fiind dinspre partea doamnei Calinichia, care nume înseamnă „biruință bună”; iar dinspre partea chipului, suntem sortiți a fi oameni frumoși, fiindcă „mușat” arată că-i cineva om frumos la chip…

La această din urmă vorbă, Ștefan s-a uitat țintă la chipul buhăit și strâmb al omului negru la obraz, la inimă și la nume – și l-a apucat un râs nestăpânit.

Acest râs i-a fost pe plac lui Negrilă, care a socotit că-i pornit din bucuria tânărului voievod de a se ști înrudit și ocrotit de omul ce avea cea mai mare putere și avere în Țara Moldovei și pe deasupra drepturi la schiptru.

Nici n-a băgat de seamă la întrebarea voievodului despre niște sălașe de țigani ce se aflau încă în ființă și ale căror nume erau tocmai cu acela al jupânului. Și nu numai numele lor erau aidoma, dar se mai știa că dumnealui era neam cu acei Negrilă din care se trăgea Tolpa, nebunul și lăutarul Curții domnești.

Dar dacă Negrilă ar fi avut inima curată și de credință a lui Tolpa, mintea lui isteață și apucăturile alese, mai abitir ca ale oricărui boier de neam – atunci domnitorul l-ar fi îmbrățișat ca pe un prieten, fără să ție socoteală că-i țigan.

Numai că Negrilă era mincinos și viclean, cu rea-voință și dușmănie față de tânărul voievod, ceea ce s-a putut dovedi îndată.

Ștefan a bătut de trei ori în palme și s-a ivit în ușă vătavul copiilor de casă, cu chipul zbârcit, ca de muiere bătrână. S-a închinat în fața voievodului și apoi s-a uitat hlizindu-se fără să se închine către jilțul în care se afla cufundat Negrilă. Domnitorul l-a privit în ochi și i-a vorbit bătrânului scopit, răstindu-se la el:

— Ești un mincinos, Clapoane! Am să te dau pe mâna gâdelui! De ce mi-ai îndrugat verzi și uscate de felul în care a lăsat măria-sa Alexandru-voievod diată înainte de a muri?

Lui Negrilă i-a venit, odată cu aducerea aminte, tot sângele în obraji și frunte. Clapon fusese sluga de credință a lui Alexandru-voievod! Și a fost de față atunci… da! atunci când înainte de a închide ochii, bătrânul domnitor s-a încredințat boierilor ce i se aflau la căpătâi.

Și fusese luat ca martor de credință însuși Negrilă.

Iată pacostea! De unde s-a mai ivit și acest strigoi, că doar plătise galbeni grei pentru capul lui și-l știa sub pământ de douăzeci și cinci de ani! Dar nu se va lăsa dacă va spune vreo năzdrăvănie, ci-l va face mincinos.

Clapon a apucat cu mâinile speteaza unui jilț, ca și cum ar fi pus stavilă între el și vel vornic. S-a uitat prelung la boierul cel mincinos și a oftat. Apoi cu glas subțire și vorbă rară a spus adevărul:

— Când i-a venit măritului tău bunic ceasul cel din urmă, știa că doamna Oltea, soața lui Bogdan-voievod, adusese pe lume cocon domnesc ce trebuia să fie botezat cu numele Ștefan. A chemat la căpătâi în taină, pentru mărturie de credință, pe Neagoe logofătul, pe Isaiia vornicul și pe cel ce-i de față, care era atunci ceașnicul curții. A poruncit lui Ghedeon, diacul doamnei, să scrie carte sârbească de înapoierea moșiilor părintești care fuseseră ale mamei lui Bogdan-voievod pe Trotuș, pe la Borzești și mai departe în munte, la pălănci, dându-le iarăși în stăpânirea tatălui măriei-tale și a doamnei sale Oltea. Alexandru-voievod a cerut ca nepotul său să fie învățat în meșteșugul armelor, în țări străine, ca să nu stea în ochii hiclenilor și pizmașilor. Și a lăsat vorbă să nu năzuiască la domnie nici Bogdan și nici feciorul său Ștefan, ca să nu se iște vrajbă; dar dacă urmașii măriei-sale se vor dovedi nevrednici, divanul boierilor să se gândească la Bogdan sau la feciorul său Ștefan. Și dacă vor afla la ei vrednicie și vor fi găsiți că sunt potriviți să stăpânească țara, atunci să-l ridice în scaun pe unul sau pe celălalt, care din ei va mai trăi. Și bunul meu stăpân a încredințat boierilor înainte de a închide ochii o cruce de aur, bătută în nestemate, ca să ți-o dea ție, măria-ta, când vei fi ajuns bărbat. Acel semn este de la Alexandru-voievod, întărirea spuselor lui.

Negrilă schimbase în vreo câteva rânduri fața, din stacojie în verde și iarăși în stacojie; dar la vorbele din urmă s-a gândit că scopitul nu-l va putea dovedi din pricină că mărturia, crucea de aur bătută în nestemate, se afla în tainițele comitelui Buciațchi, trimisă cu aureturile ce fuseseră ferecate în haznalele curții din Negrești, sau cine știe unde, dacă Ibrahim pusese mâna pe comoară.

Râdea în gând și în barbă, tocmai când Ștefan, cu ochi pătrunzător și minte ascuțită, a priceput că venise clipa să-l rămâie pe boierul mincinos, prefăcut și viclean.

A poruncit vătavului să-i dea răclița din firida sobei și a deschis-o, uitându-se înăuntru. Apoi a luat de pe masă crucea de lemn adusă de Negrilă și i-a arătat-o vătavului, întrebându-l dacă aceea este crucea lăsată

de bunicul său ca mărturie; la care înfățișare, vătavul a dat din cap și a spus că nu este aceea.

Apoi a scos din răcliță o cruce de aur bătută în nestemate: diamante, rubine și smaralde, legată cu lanț de aur gros cât degetul și l-a întrebat pe vătav iarăși dacă aceea este crucea de mărturie.

Când a văzut crucea, bătrânul slujitor a căzut în genunchi și a început a plânge ca un copil, spunând tot timpul că aceea este mărturia.

Negrilă a închis ochii la gândul că dacă hiastrul știa de adevărat ce se ascundea în uciderile săvârșite la Bârlad și la Negrești, atunci va fi scurtat de cap, fără putință de dezvinovățire. Știa ce-l așteaptă. Și vedea limpede că Ștefan cunoștea adevărul, fiindcă altfel nu ar fi avut crucea în mână, ea fiind luată din odoarele ce urmau a fi duse în Țara Leșească. Așadar, aceste odoare și tot bănetul se aflau în stăpânirea hiastrului! Acel neisprăvit îl avea în mână, cu dovada necredinței și a faptelor pe care le făptuise. Amarnică soartă și nedreaptă! Munca lui de o viață întreagă se năruia din pricina unui copilandru care a pus mâna pe țară și pe putere, numai din nepăsarea ce o arătase el, jupânul Negrilă, vel vornic al Țării de Jos, cel ce se credea adevăratul moștenitor al scaunului Moldovei, cel mai bogat și mai puternic dintre toți boierii care s-au știut vreodată pe aceste meleaguri!

Și era limpede că necazul și nenorocul i se trăgea de la Ioil. I-au venit năvală gândurile care-l făceau să se afunde în jilț și care-l năpădiseră dintr-odată cu o putere neînchipuită, uitând clipa de față. Îl apăsau, scormonindu-l ca niște vârfuri de junghere, în inimă și în creștet. A înțeles că Ioil a pus mâna pe comorile ce trebuiau să treacă în Lehia. N-a știut să tacă și să-și ție naibei rodul jafului. Numai el trebuia să fi fost acela care a dat peste Ibrahim și l-a jefuit. Apoi i-a adus hiastrului ce va fi crezut de cuviință ca să-l încondeieze pe el – jupânul Negrilă – și să-l dea pradă judecății acelui țânc închipuit.

Ca o boare caldă de nădejde s-a abătut dintr-odată peste fruntea rece, îmbrobonată de sudoare a jupânului. Îi venise în minte o părere nerușinată, mincinoasă și vinovată.

— Măria-ta! Sunt uimit de cele ce am aflat în clipa de față. Da! Aceasta este crucea ce ți-a lăsat-o mărturie moșul măriei-tale. Ea mi-a fost furată odată cu averile ce nu erau toate ale mele. Am fost nevoit să-ți aduc o altă cruce, tot de la Alexandru-voievod, hotărâtă măriei-tale. Și tocmai vroiam să-ți spun de tâlhăria cu omoruri săvârșită de Ioil, fratele lui Ivanco Arbore,

amândoi feciori de-ai lui Ion Arbore, hoțul hoților și ucigașul de rând din părțile Prutului.

Negrilă arăta bucurie mare în glas, fiindcă-i găsise lui Ștefan ac de cojoc.

— Ioil și cu Ivanco s-au gândit multă vreme cum că-și agonisească prada și am dovezi că așa a fost. Se află nenumărați martori ai faptelor care, împreună cu zeci de boieri, se pot oricând înfățișa în divan ca să jure cum a fost văzut Ioil în Târgul Sucevii poruncind tâlharilor lui. Și vor spune și ce anume le-a poruncit. Doi dintre martori, jupânii Radu spătar și Micul postelnic, s-au luat în săbii cu hoții, dar n-au vrut să-ți spuie ca să nu te supere. – Negrilă s-a uitat drept în ochii lui Ștefan. – Ioil a răspândit un zvon. Spunea că aveați amândoi nevoie grabnică de aur și că s-a înțeles cu măria-ta de unde poate fi agonisit. Iar dacă o parte din bănet și odoare se află în haznalele domniei, atunci, măria-ta, oricine poate crede ce-a spus acel vraci și hoț neobrăzat. Poruncisem – cât eram încă stăpânit de mânie la auzul vorbelor ce se răspândiseră – să fie strânsă pe dată oștirea mea. Vroiam să pornesc pe urmele tâlharilor, dar m-am oprit, din pricină că urmele duceau către Cetatea de Scaun.

Negrilă se ridicase din jilț. Căpătase glas și apăsa pe vorbe mai cu îndrăzneală, fiindcă simțea că minciuna lui prinsese.

Era acum rândul lui Ștefan să se întunece la față. Îi venea să scoată din perete paloșul cel mai greu și mai ascuțit și să-l scurteze pe cutezător și mincinos.

Dar s-a stăpânit știindu-i la o adică pe ceilalți boieri, pe cei mai mulți, de partea lui Negrilă. Și nu atât de partea lui, fiindu-le poate îndoielnice puterea și gândurile acestuia – ci împotriva domniei.

Nu încăpea tăgadă că în haznalele cetății se afla aurul jefuit din tainițele Curții din Negrești și din acelea ale lui Zorab aurarul. Fusese o ușurință din partea lui să se încreadă în vorbele lui Ioil. Se putea ca vraciul să fi venit numai ca să-l ademenească și să-i aducă într-adins rodul furtului săvârșit

Se putea orice cu acești prefăcuți care-l înconjurau și pe care-i scutise de securea gâdelui. Negrilă avea pregătit un steag de oșteni. Ștefan știa că era adevărat! Putea așadar oricând să se abată asupra Cetății de Scaun și să o cuprindă, găsind-o fără apărare. Și nimeni nu l-ar fi putut ajuta, nici chiar străjile de taină aduse din Crâm, cavalerii lui Ioil!

În acea clipă, Ștefan nu a putut face nimic altceva decât să-l îndepărteze pe Negrilă din încăperea în care-i ascultase minciunile și amenințările, să-l

dea afară, arătându-i scârbit ușa pe unde să iasă.

Necunoscut(ă)

Sfat in cumpana noptii

9 SE STINGE O CANDELĂ

După ce s-a așezat zarva în încăperea divanului mare al Curții, slugile s-au pus la direticat, râzând prostește de felurite întâmplări ce se petrecuseră în acea zi. Nimeni din ei nu băgase de seamă că pe un jilț, ascuns în umbra unui ungher, stătea un moșneag ghemuit, cu ochii țintă la ușa ce dădea în chilerul de taină al voievodului.

L-au văzut cine este și l-au cunoscut că era moșul jălbar din părțile Crasnei; dar nu l-au cinstit așa cum făcuse voievodul, slugile neștiind nimic mai mult decât că-i de prisos în încăpere; așa că l-au poftit, cu cuviință față de pletele lui albe, să plece numaidecât, nefiindu-i îngăduit să mai rămână după ce s-a spart sfatul.

Moșul a priceput destul de anevoie ce vroiau acei băietani, înzorzonați ca pelivanii din bâlciuri. A plecat cu gândurile într-aiurea și s-a trezit abia după ce mersese în neștire până în marginea Răușenilor.

Acolo s-a oprit cu gândul să stea peste noapte, dar s-a răzgândit, fiindu-i mai pe plac să se aciueze în vreun bordei de vânător. A luat-o spre Balta Porcului, unde, în pădure, se așezaseră pe vremuri vânătorii de mistreți; dar a găsit bordeiele părăsite. A rămas totuși și a încercat să doarmă. Abia către ziuă a ațipit, numai o clipită. Îl frământau gânduri, aceleași și aceleași gânduri de când se despărțise de domnitor.

Moș Toader înțelegea multe din socotelile vremurilor prin care trecea, se învățase să rabde și să tacă, dar nu pricepea, nicicum, de ce se ferește domnitorul acela tânăr de boieri. Se ferea; era limpede că-i este teamă de ei. Și doar se arătase amarnic și hotărât, cu mâna iute și ageră, știind să poruncească și celor mari și celor mai mărunți, ca atuncea, în valea Crasnei, când au dat piept cu leșii. De ce-i scutea pe trântori și hicleni? Să fi fost oare slab din fire, sau are socoteli pe care el, fiind țăran nepriceput, să nu le poată înțelege? Ștefan se teme, asta este!

Dar moș Toader văzuse în ochii lui Ștefan luciri amenințătoare și totdeodată a simțit izvorând din făptura lui o putere stăpânită. Era prins ca

într-o capcană și se vedea că nu-și făcuse bine socotelile. Îi lipseau sfetnicii adevărați care să-i spuie unde se află puterea țării. Numai oleacă să fi putut sta la sfat Moș Toader cu Ștefan-voievod și din câteva vorbe l-ar fi putut face să înțeleagă că împotriva hicleniei boierești nu se află leac decât doar brațul vânjos și inima curată a oamenilor de rând. Să se înconjoare, cât mai este încă vreme, de astfel de oameni și toată țara îi va fi pavăză. Nu va mai avea atunci a se teme, ca acum, de sfetnici și de boierime.

Păcat că nu i-a venit în minte să-l fi poftit la sfat de taină! Poate că s-ar fi învoit să primească, că doar l-a cinstit ca pe un curtean, după cuviință.

S-ar fi înapoiat la Curte, numai pentru ca să-i spuie domnitorului două-trei vorbe de taină pe care se vede că tânărul nu le știe; că dacă le-ar cunoaște n-ar mai fi atât de scârbit, ci s-ar apuca de treabă.

Tiii! Cum de i-a luat necuratul mințile! Acum nu se poate înapoia; dar se va duce acasă și va veni în scurtă vreme înapoi la Suceava, la Curte, ca să-i ceară îngăduință pentru vorbă între patru ochi, având dreptul la astfel de sfat, în temeiul legii vechi.

Nu va veni cu mâna goală, ci va aduce un plocon, ca să fie plăcut voievodului. Și ce mai plocon!

De cum s-a ivit soarele, moș Toader a ieșit din bordeiul în care se adăpostise peste noapte. Și-a făcut palmele căuș, le-a împreunat, le-a dus la gură și, cu ochii strălucind de o bucurie ascunsă, a scos grohăieli și guițături, de parcă se aflau în preajmă nenumărați mistreți.

A încetat puțin, cuprinzând cu ochii locurile – și iară a prins a grohăi și a guița din căușul pumnilor. A stat și a ascultat, apoi a râs de bucurie auzind prin frunzișul codrilor și văzând în depărtare, printre stejari, mistreții și purceii lor mișunând ca nălucile, ferindu-se de omul pe care-l vedeau și-l miroseau de la depărtare.

Știind că acuma fiarele se vor feri, moș Țâban s-a dezbrăcat și s-a scăldat în lacul limpede și adânc, rece ca gheața. Nu se mai scăldase în balta aceea de douăzeci de ani și mai bine.

Apoi s-a ospătat cu brânză iute și cu mălai copt pe spuză, împănat cu bucățele de slănină și cu cozi de ceapă verde. Se va duce la Maxim, în Pălăncile Țâbanei, gândea moșul. Are să-i ceară olăcari ca să-și vestească oamenii – care-l așteptau, fără doar și poate, cu nerăbdare – cum că Ștefan s-a îndurat și i-a luat pe toți asupra domniei, cu obște cu tot.

Apoi își va îngădui odihnă și ospătare la curtea ascunsă pe care puțini erau cei ce puteau să o nimerească, fiind tăinuită în mijlocul codrilor.

Ce mai viață duce Maxim! Halal de el! Stă laolaltă cu toți ai lui, tocmiți în obște de vânători și crescători de cai. Nimeni nu-i tulbură.

L-au temut și domnii, și slujbașii, și-l tem încă fiind amarnic de mândru și neîndurător. Nu-i chip să-i intre careva în sat dacă nu are gânduri curate.

Și-a înconjurat obștea cu pălănci, de la Cornișu la Palanca, și are străji suite în pătule, care văd la depărtare până spre Veja și spre Runc. Dacă nu are la o sută de zăvozi, toți sălbateci, nu are niciunul. Și cai are, peste trei sute. Stau laolaltă vreo sută de inși de parte bărbătească. Vânează, mănâncă bine și beau vinurile cele mai alese. Și se țin numai de șotii și de haz. Nu mai îmbătrânește diavolul de Maxim. Acolo are să se ducă. Și de acolo va alege un căluț cu picior subțire, bălan, cu steluță în frunte, din neamul bietului Tăun, harmăsarul pe care i l-au ucis leșii la Crasna.

Are să-i placă domnitorului ploconul ce-i va aduce.

Cu astfel de gânduri, cu inima ușoară, moș Toader a pornit la drum lung, către codrii strămoșești, unde-l trăgea ca o ispită împlinirea unui dor ce-l stăpânea de câțiva ani încoace.

La Curtea lui Maxim nu puteai vedea nimica din clădirile sau acareturile care să-i îndreptățească numele. Îngrămădirea aceea de case se putea numi mai degrabă cu altă vorbă.

Era un cătun întărit cu garduri și pământ bătut între ele, cu toate casele la fel. Și nu arăta a fi un cătun bogat. Casele erau dărăpănate, cu stuhul învechit și știrbit la streșini.

Sub un dâmb erau niște clădiri mai bune și mai curate. Acelea erau parcă mai multe decât casele din vale. Erau împrejmuite cu garduri înalte și aveau poduri încăpătoare. Din ele se auzeau rânchezături și forăieli de cai, ceea ce arăta că erau grajduri.

Tot sub deal se vedeau mai multe uși zidite cu gârliciuri de piatră. Erau ferecate cu încuietori ca la cetăți. Deasupra lor ieșeau afară hogege cu căciuli. Se putea bănui că erau pivniți săpate sub dâmb. Și chiar așa era.

În toate satele Moldovei se putea vedea pe timp de vară, în ogrăjoarele din fața casei, straturi cu flori; pe lângă toate căsuțele vedeai cotețe și cocine, auzeai cotcodăcit de găină și măcăit de rață, auzeai muget blând de vită și grohăit de porc.

În acest cătun ce se chema „Curțile jupânului Maxim” nu vedeai orătănii și nici dobitoace. Nu se auzea nimic din zarva ogrăzilor altor sate. Numai pe înserat, când se deschideau porțile dinspre grajduri, se auzea

tropotul și nechezatul cailor care năvăleau venind de la pășunat. Se așteptau în fiecare zi unul pe altul ca să intre pe poartă, după o socoteală care nu suferea schimbare.

Intra mai întâi o iapă bălană, căreia oamenii îi spuneau Mămuca. Ea se afla în fruntea hergheliei, ceea ce este neobișnuit între cai.

Pășea țanțoș și mândru, bătând copită lângă copită, ca și cum nu ar fi avut douăzeci de ani. Avea o tulbureală la ochi, dar vedea orice îndrăzneț care s-ar fi încumetat să i se alăture, necum să i-o ia înainte. Și zvârlea din copite, alungindu-se sprinten ca o mânzoacă.

După Mămuca intrau buluc caii ceilalți, dar tot cu socoteală. Găseau ieslele pline și așternutul proaspăt, dar mai ales grăunțe. Și de aceea se grăbeau și se îngrămădeau.

Grăjdarii vegheau să nu se întâmple vreo pricină de vrajbă, fiindcă și între aceste necuvântătoare ca și între toate dobitoacele se aflau năravuri și dușmănii, aproape ca și în rândul oamenilor, dar nu chiar atâta de primejdioase.

Grajdurile pentru armăsarii de prăsilă ca și pentru sărmanii încercători se aflau dincolo, adică peste gârlă, la Cornișu. Acolo, gospodăriile erau altfel. Casele erau așa cum se cuvine, cu grădinițe, cu orătănii în ogradă. Era și Cornișu împrejmuit cu pălănci și avea străji care păzeau partea femeiască, copiii și bătrânii ce locuiau cătunul. Bărbații lipseau îndeobște din sătuc, fiind prinși ziulica toată – și chiar noaptea unii din ei – cu îndeletnicirea ce le era dragă. Erau din moși-strămoși crescători de cai, obște vestită în târgurile mari ale lumii, până și la Țarigrad, pentru caii ce-i prăseau.

Niciun cal nu se vânduse de ani de zile sub două mii de aspri – iar armăsarii până la șase sau opt mii.

Satele „Pălăncile Hergheliei” și „Cornișu” erau stăpânite în devălmășie de neamurile lui Maxim, oameni vajnici și mândri de îndeletnicirea ce o aveau. Nu aveau stăpâni, erau volnici, având carte de slobozenie și scutire din partea domniilor, oricare ar fi fost ele. Erau numai îndatorați, în tot anul, cu douăzeci de cai grajdurilor domnitorului…

Caii erau aleși de comișeii voievodului, ceea ce dădea prilej de sărbătoare și ospățuri de pomină. Trimișii domniei erau înrudiți de aproape cu Maxim, sau de puțin cumetri, așa că ospățurile fiind între cimotii erau o adevărată desfătare.

Maxim nu avea încă șaptezeci de ani, dar avea un bărboi alb, mare și stufos, ca al lui tata Noe, de-i dădeai suta, după barbă.

Îi trăia și jupâneasa, pe care devălmașii o numiseră Mămuca, ca și pe iapa matcă a hergheliei.

În casele Pălăncilor era găzduit pe trei zile orice fugar sau drumeț care cerea adăpost sau ocrotire. Câți obijduiți nu fuseseră ascunși în tainițele nepătrunse ale Pălăncilor, în beciurile fără fund ferecate cu lacăte grele! Îi căutau oamenii vorniciei, dar în zadar!

După trei zile însă trebuiau ori să se mărturisească pentru a le ști vina, ori să plece fără întrebare. Și dacă erau vinovați de vină mare, știau că nu au de ce să rămâie, fiindcă nu aflau iertare.

Chiar la începutul primăverii fuseseră găzduiți Vlaicu și cu popa lui Șandru, care se numea acum Amfilohie.

Vlaicu, unchiul domnitorului, fusese prins de oștenii pe care-i pusese Petru Aron strajă la hotar, fiind bănuit de uneltire împotriva domniei. Iar Tomșa, adică popa Amfilohie, diavolul împielițat al lui Ștefan, fusese împuns în pântec și apoi prins tot pentru treburi de-alde acestea.

— Urma să fie duși la Curtea din Suceava, să le dea gâdele zeamă de ascuțiș – spunea Maxim în felul lui sfătos și fără să ție în seamă tagma celor de care vorbea. S-a închipuit însă un fel de răpire de sub strajă a celor doi prinși și mi i-a adus aicea, unde nu i-aș fi ținut mai mult de trei zile, dacă nu ar fi fost bolnavi. Sunt prea din cale-afară de râioși acești doi boieri, că nu le ajungi cu prăjina la nas.

Moș Maxim nu scutea pe nimeni de vorbe. Spunea fără teamă ceea ce gândea.

— Ia să mai mă scutiți cu domnia cea nouă! Ștefan este, ca și toți ceilalți, slujbașul Curții și al divanului boieresc. Vroiți domnitor adevărat? Chemați-l pe Vlad, și veți avea domnia care trebuie Moldovei.

Nu s-a pomenit de când era în ființă înjghebarea de la Pălănci și Cornișu să fi pătruns cu de-a sila, oaste sau năvălitori, în curțile lui Maxim. Nici tătarii și nici leșii, nici ungurii și nici oștenii domniei nu puteau pătrunde după pălănci. Cei peste o sută de bărbați buni de oaste ai obștei făceau fiecare din ei câte cinci oșteni. Aveau arcuri tari, cu vârtej și paloșe. Aveau baltage, ghioage și sulițe. Azvârleau arcanele de te mirai cum de se strângea lațul împrejurul gâtului celui ochit. Învârteau în prăștii piatra cât pumnul, de te întrebai dacă nu-s diavoli acei grăjdari ai lui Maxim care loveau omul la suta de pași.

Jupânul spunea în glumă că are să aducă puști cu iarbă, din acelea care trosnesc și înspăimântă dușmanul; dar tot el se întorcea, spunând că nu sunt bune, fiind mai mult înfricoșătoare decât de folos.

Cu Negrilă se răfuise acum tocmai treisprezece ani.

Era amarnic de închipuit acel boier. I-a cerut supunere și dijme, peste cele pe care le hotărâse domnia. Și a venit cu două sute de oșteni în leafă ca să-l sperie și să-i supuie.

Mai întâi l-a ținut în afara pălăncilor și l-a batjocorit. I-a spus că nu se supune țiganilor. Dar el nu s-a supărat, ci, râzând mereu, a poruncit oștenilor să întindă arcurile.

Jupânul Maxim a făcut semn oamenilor să dea drumul câinilor și să-i asmută. Zăvozii săreau la cai speriindu-i și își înfigeau colții în oșteni de-i zăpăcise.

Negrilă nu-i om prost. A priceput că nu-i chip să vie cu tărie. A cerut să fie alungați câinii, spunând că el rămâne singur să stea la sfat pașnic. A poruncit oștenilor să-l aștepte la Țâbana. Maxim l-a poftit atunci pe pălimar ca pe un oaspe și au stat la sfat.

Era la mijlocul lunii lui Cuptor. În timp ce sporovăiau s-a iscat cutremurul de pământ care a dărâmat casele și a crăpat dealurile.

Caii erau la păscut. Au murit atunci opt dintre oamenii lui Maxim. Cutremurarea a rupt cosoroabele de deasupra pălimarului și l-a prins pe Negrilă care răcnea ca din gură de șarpe. S-au arătat pe dată Dragu și Căilă crezând că i se întâmplase vreo nevoie stăpânului lor, dar când l-au văzut pe boier că-i sub dărâmături s-au gândit să-l lase acolo, răsplătindu-l pentru neomenia lui. Maxim i-a ocărât și le-a spus că-i oaspe. A poruncit să fie scos de sub dărâmături, și să fie oblojit.

Negrilă a auzit vorbele lui Maxim și le-a prețuit, spunea el, așa că l-a luat de prieten pe iepaș cu jurământ. Dar tot l-a pus la un fel de dijmă, fiind că s-a rugat, e drept, ca în fiecare an la vremea secerișului să-i dea doi tretini tărcați, în schimb cu doi cai pe care i-i trimitea el.

— Și m-am prins, spunea Maxim, dar ne-am înțeles ca oamenii lui să vie încălecați pe caii de schimb. Mă temeam să nu-mi trimeată cine știe ce gloabe de cai. Și Negrilă s-a ținut de vorbă, dar tot după chipul și asemănarea lui, trimițând slugile pe jos cu cai slăbănogi și bătrâni. Doar la poalele pădurii Cornișului încălecau, de nu-i puteau duce bietele gloabe. Așa că m-a înșelat vel vornicul, dar n-a îndrăznit mai mult.

La Curțile jupânului Maxim se aflau mulțime de oaspeți. Mai întâi se arătase Manole, comisul, venit după dijmă pentru domnie. Adusese cu el doisprezece flăcăi din care unul era însuși fiul lui, Simion. L-a întâmpinat în afară de pălănci chiar cneazul Maxim, după datină și cuviință. S-au îmbrățișat și s-au sărutat, iar cine nu știa mai din vreme ar fi aflat numaidecât că sunt neamuri apropiate, după cum își îngăduiau să se zgâlțâie de umeri, să se înghiontească și să-și spuie vorbe în doi peri, ce păreau de ocară, dar care erau glume pornite de la oameni voioși și sprinteni la minte.

Nici n-au apucat oaspeții să se suie pe pălimarul casei lui Maxim, că s-au și aflat în fața ulcioarelor și a cănuțelor pline cu băutură. Au închinat și au tras o dușcă fiecare din cei treisprezece oaspeți, fără să fi luat careva credință, între neamuri nefiind obișnuința de a se încredința că băutura nu-i înveninată. Se obișnuia aceasta numai între cei din tagma boierilor noi și mai cu seamă la Curtea domnească.

Dar s-a arătat de îndată că mai bine ar fi fost să se fi luat credință, băutura fiind potroacă de sărată, anume pregătită din porunca gazdei. Cneazul Maxim făcuse începutul poznelor la care se așteptau oaspeții care-l cunoșteau și care veneau la el cu drag și voie bună.

Oaspeților le-a fost rușine să scuipe sorbitura dintâi, așa că au înghițit-o holbând ochii și strâmbându-se.

Comisul s-a învinețit la chip, dar n-a spus nimica, ci a pus cănuța pe prichiciul pălimarului și l-a întrebat pe Maxim dacă nu cumva băutura este cea pe care o obișnuiește numai dânsul, din aceea pe care o strânge de la cai.

— Nu cumva aveți niscai apă prin partea locului, că de vin sau mied nici nu întreb, băuturi de acest fel obișnuindu-se numai la gospodari, nu și la iepași!

Roabele țigănești, hlizindu-se, s-au grăbit cu ulcioare și cănuțe, din care oaspeții au sorbit, fără teamă, vin busuioc de Hârlău, uitat prin tainițele zămnicelor de sub dealul din spatele Curților cneazului Maxim.

— Ia stați și voi pe dușumea, fraților, și scoateți-vă din straițe de-ale gurii. Ne-om ospăta pe prispă, dacă ne încuviințează jupânul Maxim. Apoi ne-om lua gloabele cuvenite și ne-om îndrepta la cale întoarsă!

În vreme ce comisul vorbea în acest chip șăgalnic, roabele așezau în grabă masă mare, de cealaltă parte a pălimarului, cu fețe vârstate în roșu și negru, pe alesătură de cânepă, în patru ițe. Și până la alte bucate ce aveau să vie, poruncite în taină de Maxim, oaspeții s-au mulțumit numai cu răcituri

de-alde bujenițe de căprioară și caș proaspăt cu ceapă verde, feluri la care gazda a potrivit vin aspru și nu prea tare, ca să astâmpere gâtlejurile uscate ale oaspeților.

— Nu vă fie rușine obrazului, mânjilor, și mai mâncați și din cea pită, că-i bună și ea. Să nu vi se aplece de bucățelele nedumicate; și mai lăsați olecuță din prânzare pentru alte dați. Parcă vă văd că mai cereți de mâncare și mâine, poimâine, așa că îndemnați-vă, dar mai încetișor. Și voi, oacheșelor, potriviți vinul din apă ca să ajungă așa cum a ajuns la nunta din Cana Galileii, că doară știți cum că nu mai este altul!

Bujenița și brânza, și alte bucate se împuținau văzând cu ochii, ulcioarele gâlgâiau în cănuțe, poate și din pricina voioșiei gazdei, dar mai cu seamă fiindcă oaspeții erau hămesiți și bucatele după seama lor.

Într-o încăpere din fundul casei în care locuia cneazul Maxim se afla ascuns Ivanco Arbore. Era în așteptarea unor fapte asupra cărora veghea în mare taină.

Știa că va veni în scurtă vreme prilejul ca Ștefan să se scuture de apăsarea tagmei boierilor. Și hotărâse să-l ajute cum va putea mai bine.

Însuși cneazul Maxim se îndeletnicea cu niște socoteli care nu erau numai dinspre partea hergheliei, a cailor și a vânatului. Veștile veneau la Pălănci cu iuțeala vântului.

Mai în fiecare zi soseau vestitori de taină, în trecere dintr-un loc într-altul. Se vânturau cu vorba până prin Țara Românească, la neamurile sale din acele părți, și în Crâm, la oastea vraciului Ioil. Nu știa nimeni de socotelile lui Maxim decât doar Amfilohie, omul de credință al voievodului, care avea nădejde că Ștefan va birui până la urmă nedreptatea, împotriva căreia este cu toată ființa lui, dar că se pregătește pentru a-i avea în mână pe toți, în cea mai scurtă vreme. Amfilohie ținea legături tainice cu Ivanco Arbore și totodată cu fratele său Ioil. În mâinile acestora se afla în acele clipe paza vieții tânărului voievod. Iar socotelile vrăjmașilor domniei îi erau cunoscute lui Ivanco; și știa ce avea de făcut.

Oaspeții lui Maxim au fost treziți din somn cu trei ceasuri mai înainte de a se crăpa de ziuă. Aveau de mers pe puțin două ceasuri ca să ajungă la locul de unde puteau să vadă și să fie martori la întâlnirea necuvântătoarelor codrului.

Acolo vin la vale din munte ursul smeurișului și bourul negru de la Duruitoarea Ceahlăului, care-i mai-mare peste tot neamul bouresc. El are în

frunte țintă albă în chip de stea și este urmat de alți doisprezece bouri din cei cu coarnele mari și arcuite în afară, sălbatici și fioroși de se feresc din calea lor până și lupii cei flămânzi. Numai râsul, care-i neam de mâță sălbatică, îndrăznește să-i sară bourului în spinare și-l crestează cu colții în ceafă și sub grumaz, tăindu-i vâna cea groasă pe unde i se scurge viața, odată cu sângele. Dar numai arareori s-a pomenit asemenea îndrăzneală.

Pe drumul către Lacul Novacilor oaspeții și vânătorii lui Maxim mergeau în tăcere, așa fiind porunca. Bătrânul cneaz îi vedea pe oamenii săi suflând greu la drum.

De câtăva vreme nu prea băteau cu vânatul din armă, ci mai mult se îndesau să-l prindă în capcană. Aveau răspândite capcane în toată pădurea. Mai stăteau ei și la pândă, cu arcul, câteodată. Cneazul râdea de ei văzându-i îndreptați către treabă ușoară.

— Are să vă străpungă mistreții în așternuturi, cu colții, dacă nu le-a puți a lene. Vă îngrămădiți mai tare la capcane, că-i treabă fără primejdie. Halal vânători!

Erau unii din obște care se mai duceau când și când la goană cu zăvozii; dar cei mai mulți nu se osteneau decât să stârpească lupii. Însă chiar și atuncea cătau mai întâi să-i mântuie cu capcanele, în care prindeau câte o haită întreagă. Îi zdrobeau apoi în groapă până la unul.

Dar lupii veneau de parcă izvorau din troiene. Și caii nu mai aveau liniște în grajduri, cât timp dădeau târcoale haitele. Erau îndrăzneți lupii, așa că nu erau îndestulătoare numai capcanele în timp de iarnă. Atunci se porneau vânătorii la goană, cu câinii. Și ucideau lupii cu săgețile, cu ciomegele și sulițele. Cădeau și dintre câini, sfâșiați de lupi; erau mușcați dintre oameni, cei mai fără frică, de nu li se tămăduiau rănile decât primăvara; dar scăpau de lupi vreme îndelungată.

Îndeobște, vânătorii din Pălănci și Cornetu umblau după dihăniile ce se prind pentru podoaba blănii. Prindeau jderi și nevăstuici roșcate, care sunt de baștină; și altele albe, ce erau alungate de gerul năprasnic din miazănoapte. Arcuiau capcane pentru vidre și pentru brebi, viețuitoare care nu se mai găseau decât doar arareori prin părțile locului. Vânau mâțele și râșii, sălbăticiuni greu de ademenit; dar cele mai multe erau vulpile roșii cu spic auriu, care erau prinse la îngrămădeală, cu șiretlicuri; și dihorii puturoși, care cădeau în lațuri de puteau să-i prindă și copiii.

Maxim nu-i lăsa deloc pe vânătorii lui să prindă mucegai. Îi lua la pândă și la goană, la capre și la mistreți, la păsări de baltă, mai cu seamă, care-i

plăceau îndeosebi. Nu disprețuia nici gâștele și nici rățuștele dacă erau căzute din săgetat, dar numai din săgetat.

Prepelițele și sitarii mergeau la năvod. Trimitea din astfel de păsări, la vremea lor, maje întregi, la Curtea din Suceava, oricine ar fi fost domnitor. Trimitea și bujenițele căprioarelor, ca și spinările mistreților, gata afumate, numai bune de pus la fiert în vin negru și mirodenii. Era datoria obștii să trimită la Curte, la anume răstimpuri din an, cărnărie și blănuri; iar cneazul Maxim ținea soroacele cu sfințenie, fără răboj. Nu știa cine se înfrupta din bunătăți și cine se fălea cu nevăstuicile albe. Dar el trimitea plocoanele ce se cuveneau Curții pentru locurile vânătorilor din Pălănci și Cornetu.

Nimeni nu-i putea scoate din minte lui Maxim adevărul pe care-l știa: nici loviștile și niciun petec de pădure de la Siret și până la Prut n-au fost nicicând ale domniei, ci numai ale obștilor din neamul Țâbăneștilor, peste care au venit cei din Maramureș și s-au căpătuit cu cărți și urice mincinoase.

În timp ce Maxim își depăna încă gândurile, Căilă și Dragu, ce se aflau în fruntea vânătorilor, le-au făcut semn să se oprească. Apoi le-au arătat să se strecoare prin deschiderea unei peșteri. La lumina făcliilor, străluceau țurțuri în ape ca ale diamantului, când în albastru, când în verzui și roșu, ca să se stingă apoi în luciul mărgăritarelor.

Izvoare tainice își susurau apele argintate, clipocind în gropușoarele ce-și săpaseră în stânca de cremene roșie. Apoi o luau prin mijlocul peșterii, unindu-se cu alte șuvițe, ca mai apoi pârâul să se ascundă sub pământul de stâncă.

Au mers pe sub pământ prin peșteră până când făcliile de-abia mai ardeau din pricina văzduhului ce apăsa chiar și asupra pieptului oamenilor, atâta era de înveninat.

— Pe aicea își suflă novacii duhul din bojogi, în somnul ce-i va stăpâni încă multe mii de leaturi. Iar mai la vale, de cum veți simți duhoarea pucioasei, să vă țineți suflarea, fiind primejdie de moarte. Numai cine suferă de ochi să se spele iute cu apa de pucioasă, dar să nu stea mult în loc.

Moș Maxim știa multe despre novaci, dar nu era timp de vorbă. Dar Luca, ce se afla printre oaspeți, și-a amintit de o anume fetișoară cu ochii ca tăciunii și cu părul cârlionțat, care parcă-i lipsea. Se deprinsese cu Zamfira și îi era dragă, fiind milostivă și blândă cu cei obijduiți. Dar era amarnică la mânie și de neînduplecat când i se năzărea ei. Ce bine ar fi fost să se

găsească acum împreună! Ar fi avut prilejul să afle unde stau novacii, oamenii de care-i era ei nespusă teamă și de care vroia să știe cât de multe.

Aproape de ieșirea din peșteră, Căilă și Dragu le-a amintit celor ce-i urmau că nu trebuie să facă nici cel mai mic zgomot. La ieșirea din peșteră se făcea ca o prispă de stâncă lată și lungă îndestul, ca să încapă toți, să stea și să vadă ce trebuia, fără vorbă. Le vor arăta cu mâna încotro trebuie să privească. Apoi i-au poftit să lase în peșteră orice fel de armă; după care au ieșit unul câte unul și s-au înșirat pe piatra suflată de roua dimineții, tocmai la vremea când se îngâna ziua cu noaptea.

Mai întâi au văzut jos, sub ei, la mai bine de douăzeci de stânjeni, o vrajă neînchipuită. Era un cer aidoma cu cel ce se vedea deasupra capului. Se vedeau sclipiri de stele, se vedea luceafărul și norișorii alburii trecând alungați de adierea vântului.

Din cerul de sub ei se ridica un fel de fum care se topea îndată, fiind ca o abureală suflată de uriești. Au înțeles după tremurul undei că cerul de sub ei este o apă. Era între dealurile împădurite un lac care s-a văzut mai târziu a fi limpede și adânc. În luciul lui se oglindea cerul.

În oglinda feței apei s-a ivit mai întâi vinețeala nopții care se termina. Atunci s-au auzit din toate părțile frământări de aripi, foșnet prin desișuri, piuit și cânt prelung, îndepărtat, de buhă. Puterile întunericului slăbeau în faptul dimineții, în fața luminii ce trebuia să se ivească; și totodată se trezeau, ca să se gătească de sărbătoarea zilei ce urma, necuvântătoarele ce străjuiau apele trandafirii ale zării care urma din clipă în clipă să vestească răsăritul soarelui.

Cel dintâi glas a fost al cocoșului ce-și chema găinușele. Cloncănea, cârâia și țâfnea; iar găinușele se zbăteau printre crengi ca să-l întâmpine, cârâind și ele subțirel.

Așa s-a iscat în ramuri freamăt și cânt, piuit și fâlfâit de aripi grele, în timp ce de departe se desfătau, chiar la auzul cântului lor, privighetorile întârziate.

Ciocârlia se ridica la înălțimi de unde nu mai putea zbura mai sus, piuind a deznădejde, cătând cu țintele ochilor către luceafărul care pălea în scânteieri.

Și tot așa s-au auzit mai apoi ieruncile și prigoriile, ciocănitoarea și mierla și tot neamul zburătoarelor. Iar pe pământ, printre crengi și frunziș, fâșâiau pașii ușori ai vulpii, sălta și se repezea iepurele, grohăiau mistreții cu scroafele și godacii, împingând înaintea lor, fără teamă, crengile uscate

care trosneau parcă tocmai ca să mai tacă zburătoarele, care se întemeiaseră în glasuri ca și cum numai ele se aflau în tot codrul.

S-a iscat dintr-odată pe lac și pe cer o lumină roșietică, care făcea ca toată împrejurimea să pară înfășurată într-un văl trandafiriu. Atunci Căilă a întins mâna către malul celălalt al lacului. Acolo s-a văzut, adăpându-se în apa trandafirie și nemișcată, bourul cel negru, singur, măreț.

Oaspeții lui Maxim n-au avut timp să privească îndeajuns la stăpânul codrilor, acesta arătându-se numai o clipă, ca o nălucă. Bourul s-a făcut nevăzut în pădurea de fag și după el s-au auzit, unii spuneau că au văzut chiar, alergând, cei doisprezece bouri plăvani care îi erau străji.

Căilă le-a mai arătat cum se adăpau căprioarele și cerbii, cum se lăsa ursul către smeuriș, pe pârtia ce-și făcuse ca să ajungă la tufișurile pline de boabele rubinii. Dar nimeni din cei de față n-ar fi putut jura că a văzut ursul, ci dădeau din cap ca și cum l-ar fi văzut.

Un singur lucru era adevărat până atunci: în lumina slabă a zorilor ce începeau a se revărsa, au văzut cu toții bourul. Și nu putea fi decât el, bourul negru, venit tocmai de la Duruitoarea Ceahlăului, pentru ziua aceea, care se știa mai dinainte.

Din trandafiriu întunecat, zările s-au schimbat în roșietic-arămiu și mai apoi în arămiul diminețelor care umplu inimile de nădejde și-l fac pe om să prețuiască viața.

Pe malul lacului mișunau scroafe cu purcei și fioroșii mistreți care veneau să se adape.

Din apă săltau, săgeți vii de argint, lostrițele și bibanii, roșioarele și știucile, după gâzele ce roiau la fața lacului.

În codru, zvonul păsărilor s-a oprit o clipă; se roteau pe deasupra lacului doi hultani. Dar au început iarăși să se îngâne, care mai de care cu cânt mai voios, de parcă nu le era teamă de dușmani. În jurul răpitoarelor roiau cârduri de rândunele, ca și cum ar fi pornit luptă în lege împotriva lor.

Căilă a vorbit cu glas răgușit, ca după tăcere îndelungată. Oaspeții puteau să vorbească și să întrebe. Și Luca a întrebat să-i spuie bădia Căilă dacă mai jos de ei, ca la un stânjen, în culcușul adăpostit sub stâncă, doarme vreun uriaș sau este om pământean.

Căilă a văzut pe dată, ca și ceilalți, că s-ar putea să fie pământean, așa că a coborât cu Dragu până la culcușul în care dormea omul. L-au găsit mușcat de sub bărbie și rece, ceea ce dovedea că se săvârșise din viață. Și nu de multă vreme, fiindcă mușcătura era numai începătura vulpii. Și

vulpea se va fi speriat de cei care veniseră să privească soborul necuvântătoarelor.

Să-și fi găsit acel om sfârșitul cam pe la miez de noapte, nu mai înainte, căci altminteri ar fi fost mai temeinic mâncat, și nu numai de vulpe. I-au dat sumanul la o parte și i-au scos cușma, de sub care s-au arătat plete cărunte, bogate. Căilă și Dragu au strigat a mirare și l-au poftit îndată pe Maxim. Atunci au aflat cu toții că cel ce-și dăduse sufletul în culcușul de sub stâncă, la marginea Lacului Novacilor, era cneazul Toader Țâban.

Mâhnirea lui moș Toader, căci în inima lui era mâhnire și amar nemărturisit, nu-l abătuse. După ce s-a scăldat în Balta Porcului s-a simțit înviorat, așa că s-a afundat în codri, pe cărările ce-i erau știute, pentru ca să taie de-a dreptul către Curțile lui Maxim. Era nerăbdător să ajungă, să-l prindă pe Maxim în brațe și să-i trosnească ciolanele, ca să-i arate că-i încă tare, că nu și-a pierdut puterile. Dar avea cale lungă până la Pălănci.

Socotea să treacă prin părțile izvoarelor și ale Bălții Novacilor, să se desfăteze cu priveliștea neînchipuită a răsăritului soarelui, de nu știai care-i cerul și care-i fața apei. Nicăieri nu mai văzuse o astfel de minune. Dealurile, pădurea și cerul se vedeau în apă ca și cum fuseseră făurite toate dintr-odată, anume ca să nu se cunoască care-i împărăția codrului, care-i cea a apelor și care-i a văzduhului. Se vede că de aceea veneau aici la anume vreme toate necuvântătoarele, ca să se uite și să vadă ceea ce putuseră făuri oamenii aceia mari, novacii, care stăpâniseră după facerea lumii locurile acelea.

Era vădit că ei fuseseră cei care zăgăzuiseră izvoarele între dealuri, cu pietre mari, așezate împotriva apelor, ca să le strângă în albia dintre înălțimi.

Cioplite de mână de om, pietrele erau legate între ele cu un fel de lut ce se împietrise și el. Și pe deal se mai vedea încă temelia cetății în care sălășluiseră urieșii. Ei fuseseră de neamul lor tot rumâni ca și moldovenii, ca și cei din Țara Românească și ca și cei de dincolo de munte, dar s-au ucis între ei și au dărâmat cetatea, numai din urât și lăcomie. Și a rămas numai iazul în care strălucirile lunii, ale soarelui și ale stelelor se arată ca o vrajă neînchipuită.

Acolo, la malul apei, se întâlnea el, la vremea când abia îi mijise mustața, cu Oana, fata cu ochii piezişi, roabă de pe tată tătar. Acolo, sub peșteră, în scobitura stâncilor își făcuseră culcuș din mușchi de piatră.

Moș Toader se gândea și pășea cu spor pe cărările bătute de fiarele codrului. Se făcuse amiază și el nu se oprise încă. Nu-i era foame, ci numai sete. Se înfierbântase din mers; dar nu era numai fierbințeală din umblet. Mai avea parcă un fel de arșiță în piept. Și-l prindeau sudorile, dintr-odată, după care îl cutremura frigul. Dar el mergea înainte.

Noaptea a dormit în codru, pe patul împletit din crengi și mlajă, așternut cu frunziș, sus între ramuri de carpăn. S-a trezit înfrigurat. Răsuflarea îi era grea. Ardea și-i era sete. Îl durea pieptul și spatele. Și-a dat cu părerea că nu i-a priit scăldatul din Balta Porcului.

Simțise, în timp ce se scălda, ca un fel de săgetătură prin spinare. Apa era din cale-afară de rece.

A coborât cu greu dintre ramurile copacului în care-și făcuse culcușul. Toată ziua a umblat ca buimac. Fierbințeala îl cuprindea din ce în ce mai aprig. Sufla greu, greu de tot și simțea în bojogi focul aprinderii. Da, i se aprinseseră bojogii. Trebuia cu orice chip să ajungă în cea mai scurtă vreme la casă de om; dar cea mai scurtă cale era aceea pe care umbla; iar cea mai apropiată așezare era Curtea lui Maxim.

În a treia zi și-a dat silința să ajungă până la Balta Novacilor. De aici până la Pălănci mai erau încă două ceasuri de umblat, dar moș Toader nu mai putea face niciun pas. Cu greu, gâfâind și icnind, s-a putut trage în scorbura stâncilor de la malul apei. Aici a pipăit mușchiul de piatră și s-a culcat în culcușul la care râvnise. Suflul scurt și hârâiala din piept, arșița și ceața ce i se așterneau pe cuget i-au fost semne că i se va istovi vlaga și că se apropie de sfârșit.

Știa că, fără nicio îndoială, își va găsi aici sorocul. La acest gând i-a venit să zâmbească. Nu era de fel înfricoșat de moarte. Și ce întâmplare neînchipuită era să-și dea cea din urmă suflare acolo unde se înfiorase dintâi în viață, de drag și dor.

Oana! Fata cu ochii pieziși, tătăroaica pe care a îndrăgit-o mai mult ca pe oricare alta.

Din fierbințeală i s-a năzărit că o vedea pe Oana. Îl dezmierda și-l îmbia să o ia în brațe. Se făcea că-și așeza capul pe piept și-l apăsa, îl apăsa grea. Și fata parcă lăcrăma, fiindcă știa, numai ea a știut, că de a doua zi nu se vor mai vedea. Nu-i era îngăduit unei roabe să-și ridice gândul către dragoste și însoțire pe viață cu fecior de neam. Da! Așa a fost atunci – demult… Dar Toader nu știa, nu a bănuit cuprinsul gândurilor acelei copile. Și chiar a doua zi după dăruire, Oana și-a făcut seama. S-a aruncat în Balta Novacilor,

fiindcă știa că dragostea lor se va sfârși, nefiind îngăduită. În seara aceea în care i s-a încredințat, și în care Toader hotărâse să calce legea cea nefirească a obștilor, să o ia și să fugă în lume, Oana l-a dezmierdat și a plâns amar; apoi a râs și a adormit lângă el, cu capul pe pieptul lui.

Și iată, se făcea că-l apasă acum cu capul pe piept de nu mai poate sufla. Și lacrimile ei îi udă cămașa. Dar el adoarme! Se pierde! Adoarme…

Maxim a priceput că din stârvul abia răcit al viteazului Toader Țâban a mușcat întâi vulpea. Ea îi făcuse începătura, ea îl pândise să se răcească.

Și Oana, gândea Maxim, duhul Oanei, trebuie să se fi aflat prin preajmă.

Și-o amintea pe Oana, tătăroaica oacheșă, cu ochi pieziși. Poate că ciolanele ei s-au topit de mult în apă, dar amintirea ființei ei se afla acolo! Știa că numai așa se putea ca Toader Țâban să-și fi dat duhul și să fi rămas totuși cu fața luminată, cu zâmbetul omului mulțumit.

Maxim a poruncit să-i lege lui moș Toader Țâban un pietroi de picioare și să-l arunce în Balta Novacilor. Apoi i-a poftit pe oaspeți să-l lase singur.

Cneazul a stat cu ochii țintă la apă, până ce soarele oglindit pe fața apei i-a uscat lacrimile și i-a ostenit vederea.

Apoi a pornit pe urma celorlalți, cătinel, cu pasul rar, al omului îndurerat.

Oaspeții s-au îngrijorat și înspăimântat de porunca lui Maxim către Ioan, și anume de a-l arunca în apă, în loc de a-l îngropa în țărână.

— Să știți că dumnealui, cneazul, a văzut semne de ciumă de a poruncit să fie aruncat în apă bătrânul ce a fost găsit mort lângă Balta Novacilor.

Necunoscut(ă)

Sfat in cumpana noptii

10 OASPEȚI ÎNDOIELNICI

Se schimbase straja a doua de noapte, dar sfatul de taină ce-l ținea Ștefan cu neguțătorul ce spusese că vine dinspre părțile Țarigradului tot nu se isprăvise încă. Domnitorul poruncise să se aducă în spătăria de taină alte sfeșnice, cu alte lumânări. Și copiii de casă să mai aducă pometuri și băuturi răcoritoare.

Degeaba vroia părintele Amfilohie să știe cine era neguțătorul și ce hram poartă, că tot n-a putut afla. Soții lui erau ca muți. Ședeau ca niște momâi în jilțuri și nici între ei nu vorbeau.

Numai când s-a arătat părintele Stratonic, cei trei însoțitori au tresărit a teamă. S-au aplecat între ei și au șoptit în grabă vorbe care păreau a fi de îngrijorare, după chipul ce-l arătau. Apoi și-au pipăit șerparele, ascunse sub cămăși, și s-au liniștit.

Stratonic s-a prefăcut a-i binecuvânta, dar, după vorbe, glas și față, Amfilohie a cunoscut că binecuvântarea avea un tâlc ascuns.

— Sunt tovarășii jupânului Toxabă, l-a lămurit Stratonic pe Amfilohie. Sunt nemuri de-ale lui. Și-s tari, amarnic, la băutură, dar nu și dinspre partea muierilor. Am cheltuit cu ei două vedre de busuioc la crâșma lui Nan, fără să se cunoască, de parcă aveau cep la burtă. Numai când s-au dus cu niște femei în crângul de pe malul gârlei le-a putut scoate toate cele din chimire. Nu se afla mare lucru; iar ca să le umble la șerparele de sub cămăși, nu s-au învoit îndrăcitele de muieri, fiind, se vede treaba, îndestulate și stâmpărate de drăgostirile lor. N-a fost chip să capăt decât cărțile ce se aflau asupra lui Toxabă.

Amfilohie aflase din vorbele lui Stratonic cine se găsea în spătăria de taină cu măria-sa. Și bănuia ce fel de treburi pun la cale; dar bănuiala lui nu era întemeiată, Toxabă fiind vulpoi mai viclean decât toți cei ce-l ispiteau și-l pândeau.

După ce s-au adus lumini noi și de-ale gurii, Toxabă i-a spus lui Ștefan cele ce avea de destăinuit.

— Iată că-i lipsă, măria-ta, în toată creştinătatea, înţelegerea împotriva aliotmanului. Zadarnice fură jertfele ce s-au făcut, zădarnică strădania măriei-sale Mircea-voievod. Iar dacă se stinseră luminile ochilor celui mai vrednic din neamul nostru cel rumânesc, dacă înălţimea-sa Ioan din Inidoara se duse din astă lume, nu se mai află înlocuitor. Diata acelui bărbat rămâne fără rod. Îl adună înălţimea-sa pe Vladul, din mocirla pierzaniei, şi-l milui domnitor în Ţara Românească. L-a văzut că-i fără cruţare şi că măcar dinspre partea aceasta s-ar arăta neîndurător. Dar iată că nu ştiu Vladul să-şi apropie pe cei rătăciţi, ci îi îndepărtă. Cei ce fură scurtaţi de satârul gâdelui sau înţepaţi în parii ce stau veşnic pe Uliţa Domnească din Târgovişte sunt pilde pentru alţii ca să se îndoiască de dreptatea şi cumpătul voievodului. Se bejeniră răii care-l pândesc acum de peste munţi, alăturaţi neamurilor domneşti din viţa întemeitorilor. Aliotmanul are şi el la îndemână pe fratele Vladului, pe acel nenorocit de Radu. Oamenii ce l-au crezut pe Vlad şi n-au ştiut să se păzească de el au fost tot ce-a avut Ţara Românească mai de frunte. Acum, ei se află sub pământ, înţepaţi în pari sau tăiaţi de secure. Iar păcătoşii cată din afară prilej să-l plătească pe Vlad.

Toxabă a cătat cu coada ochiului către Ştefan. Nu văzuse la el niciun semn din care să poată afla dacă este de partea lui Vlad sau potrivnic, aşa că a spus mai departe:

— Unde se află, măria-ta, ca să se fi îngrădit între ei craii creştinătăţii, în clipa în care steagurile cele verzi cu cornul lunii şi tulurile necredincioşilor se ridică pe cetăţile pentru care ani de-a rândul au sângerat noroadele care le-au stat împotrivă? Ei se apără cu trupurile noastre şi binecuvântează cu laude şi rugăciuni duhurile celor jertfiţi, ca să le fie bine pe ailaltă lume. Este ca un făcut soarta noastră, a celor de dincolea de munte. Ne închipuim pentru niţică vreme în ţărişoare ce se arată dornice de linişte şi volnicie, dar nu ne lasă, nici cei ce strigă că ni-s prieteni şi nici cei ce ni-s duşmani, să ne fie trainică alcătuirea, ci vin asupra noastră ori unii, ori alţii, ca să ne robească. De ce ţin leşii, măria-ta, pe Petru Aron la sânul lor? Ce pândeşte Berendeiul la curtea lui Cazimir? Ce cată Radul la Ţarigrad? Şi Laiotă, şi Vlad pustnicul, şi Dan cel tânăr ce aşteaptă şi de ce-i ţin la ei braşovenii, saşii sau alţii? Numai ca să-i înfricoşeze pe domnii din scaun cu schimbarea, dacă nu se pleacă ca să le fie unora sau altora slugi credincioase. Dar de ce, de ce, măria-ta, să fim noi mereu slugile altora? De ce să nu fărâmăm legăturile şi să ne ridicăm capetele?

În vreme ce vorbea, Toxabă și-a dat socoteală că tăcerea lui Ștefan era din adâncă chibzuință. S-a hotărât așadar să-l tulbure cu vorbe meșteșugite și apoi cu amenințări.

— Iată că se întâmplă, pe de altă parte, a fi potrivită în clipă domnia Vladului la noi, fiind în această privință chezășie ura lui neînchipuită împotriva necredincioșilor. Ne mângâiem cu gândul că acest voievod se gătește de fapte mari. A stat la aliotman zălog și știe a-i urî. Are să vie curând vremea să se încumete cu liota turcului, că-i tot ațâță și-i zădără. Iar de m-a îndreptat cu solie către măria-ta, să nu-ți fie cu supărare vorbele ce ți-am adus. Să-i plătești două mii de galbeni, să-i dai cinci sute de cai și să pornești împotriva leșilor până cel târziu de sfinții Arhangheli Mihail și Găvrilă. Aceste vorbe n-au fost rugăminți dinspre partea Vladului, ci porunci, măria-ta, întemeiate pe făgăduielile pe care i le-ai făcut. Și încă…

Ștefan, care se uitase până în acea clipă la iconostas, s-a ridicat din jeț dintr-odată, de l-a cam speriat pe jupânul Toxabă. A mucărit cu forfecuța lumânările și apoi s-a întors numai cu fața către boierul pe care-l cântărise cu amănunțime și pe care-l știa:

— Du-te la culcare, jupâne Toxabă, și mai lasă minciunile. Ai să-ți muști limba și ai să te otrăvești dacă ai înghiți din nebăgare de seamă vreo picătură din veninul pe care-l porți. Pleacă mâine, pe nemânecate, unde poftești, cu orice neguțătorii sau zapise ai asupră-ți. Eu nu mă stric nici cu leșii, nici cu ungurii și nici cu măria-sa Vladul. Avem aici alte treburi decât să ne vrăjmășim. Noapte bună și călătorie sprâncenată!

Luă Toxabă i s-a zbârlit barba, dar nu de teamă, ci de mulțumire. Aflase de la tânărul voievod tot ce vroise. Va putea să-i ducă știri lui Mihai Buciațchi și lui Petru Aron: Ștefan nu este în stare nici aur să plătească, nici oști să ridice. Este în puterea sfetnicilor, iar cei mai tari se află a fi tot vechii boieri care au știut să domnească în Moldova de douăzeci și cinci de ani încoace. Și nici mișeii nu sunt mulțumiți așa cum se zvonise, ci, dimpotrivă, sunt tot atâta de asupriți ca și mai înainte. În curând, Petru Aron va putea să se abată, mai întâi prin părțile Sucevei, ca să-l scurteze pe Ștefan, și mai apoi să-l alunge pe netrebnicul de Vlad, pe acel drac împielițat. Pâră atunci însă Toxabă se gândea că va fi oaspele Curții din Camenița sau din Sniatin, după plac. Acolo va putea sta la sfat cu Mihail logofătul, cu Duma al lui Brae, cu Stanciul, cu Costea al lui Dan, cu Ion pârcălabul și cu feciorul lui Leu, cu Vasco. Și va avea ce sporovăi cu ei, fără să le spuie însă gândurile lui adevărate.

Acestea erau gândurile lui Toxabă pe când pleca din spătăria de taină.

După ce solul a ieșit din încăpere, Ștefan a rămas o clipă îngândurat. Apoi l-a poftit pe Amfilohie și i-a poruncit ceva în taină.

La cel dintâi cântat al cocoșilor, Toxabă se călătorea spre miazănoapte, împreună cu doi din cei trei tovarăși cu care venise. Călăreau la pas, domol, fără grabă. Boierul cel bătrân țâstuia din când în când și afurisea.

— Mă băieți! Să știți că nu-i lucru curat cu Zamona al nostru. Mai întâi, de ce ne-o fi poftit popa ca să dormim fiecare în câte un chiler? Am fi avut loc tuspatru, împreună. Se vede că a vrut să ne scotocească prin boclucuri, diavolul de popă. Dar nu pricep nicicum pricina pentru care Zamona s-a lăsat greu și n-a vrut să ne însoțească. Că-l dureau foalele, asta o înțeleg; dar nu știam că-i prăpăstios într-atâta, cât să se înfricoșeze ca muierile și să creadă că-i ciumă la mijloc. Numai de n-ar fi altă pricină pentru care a rămas!

Stănică stătuse de mic copil zălog boieresc la Curțile sultanului. Era de neam bun de felul lui, fiind din feciorii lui Petre Zamona, din Bucureștii Luncavățului. Petre Zamona avea ocnele de sare de la Ocnele de Sus pe seama lui, dar calicise de picioare și-l furaseră slugile și chiar domnia, de rămăsese pe drumuri.

Așa că atunci când s-au cerut zălog douăzeci de feciori boierești de către Amurat al lui Mehmet, măria-sa Alexandru Aldea l-a îndemnat pe Zamona și l-a dat pe Stănică, cel mai mărunt din cei treisprezece băieți ce-i avea cu jupâneasa lui. Altfel, dacă n-ar fi fost în lipsuri și nevoi, nu l-ar fi dat cu niciun preț pe Stănică și nici pe altul din băieți. Dar i-a fost zădarnică jupânului Zamona durerea dinspre partea aceasta, fiindcă și așa s-a întâmplat, după spusele unora și altora, ca tocmai cei doisprezece flăcăi ce-i rămăseseră să piară toți în lupte. Se spunea că au căzut cât se afla tatăl lor încă în viață, unii sub steagul domniilor rumânești, iar alții sub steagul lui Ioan din Inidoara.

Așa aflase bătrânul Zamona de sfârșitul celor doisprezece feciori ai săi și a închis ochii cu gândul că nu-i rămânea urmaș decât Stănică. Numai cu mult mai târziu s-a ivit un alt fecior de-al său, dintre cei doisprezece frați. Vânturase lumea întreagă și venise de curând în Țara Românească să-și ia îndărăt averile pe care le prăpădise tatăl său.

Acest Zamona era rău și păcătos. Se dădea drept comite frâncesc și vajnic cavaler, cu numele Jan, dar se vedea din faptele lui că-i mișel și necinstit.

În schimb, Stănică, bărbat vajnic și viteaz, s-a strecurat printre nevoi și a scăpat viu și neatins. A fugit de la turci de opt ori și de șapte ori a fost iarăși prins. A luptat împotriva aliotmanului cu străşnicie, sub steagul Țării Românești, când voievodul țării lui se împotrivea silniciei turcului; și sub steagul lui Gheorghie Brancovici sau a lui Scanderbeg și mai cu seamă – de câte ori ajungea până la el – sub flamura Corbului cu inel, a lui Ioan din Inidoara.

Stănică a lui Zamona era chiar neam cu Ioan, prin de-alde Mânzilă din Argeș. Așa i-a spus însuși voievodul Ioan lui Stănică, când s-au aflat împreună prinși de oștile lui Vlad Dracul, după înfrângerea de la Varna.

Ștefan avusese prilejul să-l cunoască bine pe Stănică și să aibă chiar taine cu el. Era izvor nesecat de povestiri, fiindcă întâmpinase în viață pățanii neînchipuite. Știuse să se ferească de răutate și nu se băga în niciun fel de uneltiri.

A știut să-i amăgească pe osmanlâi, cruțându-și astfel capul. La Poartă și-a câștigat faimă cu basme și povestiri, fiind scutit de secure ori de câte ori îl prindeau.

Stănică se alăturase lui Toxabă pentru o anumită socoteală. Știa că va rămâne pentru câtăva vreme la Curtea din Suceava, așa că atunci când Amfilohie le-a hotărât să doarmă peste noapte despărțiți unul de altul, Zamona a priceput unde bate acel popă și a luat-o înainte cu plângere mincinoasă:

— Eu, unul, preasfințite, nu mă pot despărți de soții mei, fiind strașnic de bolnav. Iată, chiar acuma mă taie ca niște cuțite prin burtă. Aoleu! Au, au! Unde se află locul acela?

Și a fugit către locul unde se afla buda, urmat de popa Stratonic, care nu l-a lăsat nicio clipă din ochi.

Apoi au venit amândoi, Stănică cocârjit și verde la față, cu mâinile la burtă, iar Stratonic strigând, cât îl lua gura, că Zamona are ciumă.

Dar de cum au plecat solii Vladului, Stănică n-a mai țipat, ci s-a culcat și a dormit bine, până când l-a trezit Stratonic. Au prânzit amândoi și au dat gata două ulcioare de vin, după care popa a trecut și la trapeză, unde și-a astâmpărat foamea ce trebuia să pară că-l stăpânește, luând câte puțin din bucatele de post, fiind ziua întâia din postul sfintei Mării.

Cei ce se hrăneau numai cu bucatele din trapeză se minunau, de unde se ține atâta de gras Stratonic și de unde va fi având bujori în obraji. Dar erau neștiutori, ca toți ce se necăjesc cu viața de post și rugăciuni, ca să le fie primite sufletele în rai. De aceea, Stratonic se închina de fiece dată după ce îmbuca te miri ce din blidele aflate pe masa din trapeză și râdea în barbă de cei ce credeau că atâta îi era prânzarea.

Ștefan a poruncit să-i fie adus Stănică de îndată ce treburile domniei i-au îngăduit.

De cum s-au aflat singuri, domnitorul l-a îmbrățișat ca pe un frate; și dacă ar fi fost cineva martor la întâmpinare, s-ar fi mirat nespus că Stănică l-a strâns și el în brațe pe voievod, ceea ce nu era îngăduit nici chiar lui Ioachim, fratele domnului, și nici lui Vlaicu, unchiul măriei-sale.

Însuși voievodul s-a mirat de această îngăduință neobișnuită, dar a trecut-o cu vederea, având alte treburi mai însemnate cu Zamona.

— Spune-mi, Stane! Unde se află acum?

— Am primit semn, măria-ta, că doamna Oltea și cu coconul măriei-tale au poposit la Mihălăuți alaltăieri, nevătămați. Iar jupânul Misici și măria-sa doamna Marușca…

— Stane! Marușca n-a putut fi doamna mea. Îmi plânge inima de obidă și amar, dar peste alte nevoi nu mai pot adăoga și pe aceea a vrăjmășiei ce s-ar isca din dreapta răsplată a jertfelor ce-a făcut pentru mine și dragostei ce mi-a arătat această sfântă. Ea este mama lui Alexăndrel și nu vrea mai mult decât atâta. Dar, ia spune, frate Stănică…

— Jupâneasa Marușca și cu tătâne-su, jupânul Misici, au tocmit strajă strașnică din oameni de credință. Iar eu am dat peste mai-marele lor, pe nume Gheorghie, la Curțile jupânului Maxim. Se adăpostise de prigoana lui Negrilă, care-l osândise pentru răzmerița de la Crasna. L-am cătat în tabăra de învățătură ostășească de la Bârlad. Dar plecase de acolo. Gheorghie Alvanitul este bine cunoscut doamnei Oltea, după spusele lui Maxim. La Bârlad au mas, coconul și cu bunița lui, la casele lui Ivanco Arbore. Acolo am găsit mare jălanie, măria-ta…

— Știu, știu, Stănică! Mare prăpăd. Și ce-ai făcut cu acel alvanit?

— L-am îndreptat să o ajungă la Mihălăuți pe Oltea doamna și pe măria-sa Alexăndrel, iar apoi să plece către Neamțu, la cetate, de îndată ce-ar veni vești din acea parte, de la jupân Ciopei, pârcălabul.

— Aș vrea numai să știu, Stănică, dacă vulpoiul de Toxabă a putut prinde zvon de această socoteală. Cum de te-ai putut feri de soții tăi?

— Apoi, măria-ta, m-am dat bine pe lângă stăpâna hanului unde am mas la Bârlad. Și am mulțumit-o, ca să se prefacă cum că m-a ținut toată noaptea în chilerul ei. Așa că am avut vreme destulă să mă reped până la locul unde se afla în așteptare carul cu măriile-lor și să-i duc într-ascuns până la Curțile lui Ivanco. Iar acolo am dat peste un moș…

— Ai avut timp de toate, Stănică. N-ai lăsat nimica neîmplinit!

Cei doi bărbați au stat în fața cănilor cu vin și a celor mai felurite bucate și bunătăți, la sfat de taină, până în zori, fiindcă Stănică își urma a doua zi calea, ca să-și ajungă soții din urmă.

— N-am hiclenit pe nimeni, măria-ta, de când mă aflu pe lume. N-am spus tainele nimănui, dacă ele au fost taine. M-am prins să-l însoțesc pe bătrânul Toxabă acolo unde se duce el, așa că-l voi însoți. Dar dacă după aceea ai să mă mai întâlnești – și știu că ne vom întâlni, până nu dă omătul – atunci să mă ții prins până în primăvară, ca să-ți spun ce nu știi din fapte vitejești și pătimiri, năravuri și povești adevărate care să te îndemne a mă asculta.

Ștefan a rămas uimit de vorbele lui Stănică. De unde îi cunoscuse el gândurile? Avea pe dracul în el. Așa era, într-adevăr, socoteala tânărului voievod: să-și cate dreptatea în ținuturile celor ce-l adăposteau pe Petru Aron.

Ștefan nu-l mai văzuse pe Stănică Zamona din vremea viscolului lunii faurului. Au stat la sfat atuncea o noapte întreagă în casele lui Misici din Târgoviște, pentru a rândui anumite treburi tainice pe care Stănică urma să le împlinească, dacă Ștefan n-ar fi izbutit în Moldova.

Iar dacă izbândea asupra lui Petru Aron, urma ca la anume vreme să-i fie aduse în Moldova, în mare taină, de către Stănică, doamna Oltea, mama măriei-sale, și cu jupânița Marușca lui Misici, împreună cu Alexăndrel.

Stănică își ținuse vorba, împlinindu-și datoria cu credință. Dar lui Ștefan i se păruse ceva îndoielnic în purtarea și vorba lui Zamona. Și parcă era schimbat la trup, fiind acum mai împlinit decât îl cunoscuse. Dar cine știe?

Un gând nelămurit i-a străfulgerat mintea tânărului voievod și în acea străfulgerare s-a gândit la Ioan Zamona, fratele lui Stănică, bărbatul dorit de partea muierească din Târgoviște și de la toate Curțile boierești din Țara Românească.

Acel lăudăros dăduse târcoale și Curților lui Misici în pofida Marușcăi. Dar Ștefan nu-l văzuse niciodată. El îl știa numai pe Stănică și-l cântărise bine. Avea încredere în el. Numai că i se părea ceva ciudat în făptura lui.

Necunoscut(ă)

Sfat in cumpana noptii

11 HRAM LA MĂNĂSTIREA BISTRIȚEI

De când Negrilă hotărâse să înapoieze obștei Negreștilor ogoarele pe care le luase în silnicie și minciună, moș Nică, om cinstit și încrezător, nu mai știa cum să-i sfătuiască pe ai săi ca să nu se ia în râcă cu slugile vel vornicului. Îl ocolea, ce-i drept, pe Sânger, fiindcă avea obiceiul să se uite pieziș la el și să-i tot îndruge printre dintâi vorbe pe care cneazul le pricepea a fi de ocară și de sudalmă.

Dar nu i-a fost dat cneazului să se bucure prea mult de ceea ce credea el că este îngăduință și bunătate din partea boierului, fiindcă într-o duminică, tocmai când ieșea din biserică, s-a apropiat de el, zâmbind, Sânger și i-a spus cu glas mieros că să nu se mai gândească la ogoarele celor uciși de tătari.

Ocinile celor tăiați de tătari cu prilejul năvălirii de acum zece ani, adică țarinile lui Lisandru și ale tuturor celorlalți, rămâneau mai departe în stăpânirea jupânului vel vornic, pentru răscumpărarea faptelor lui Ion al lui Lisandru, zis și Cârnu care – împreună cu un alt lotru cu numele Sava a lui Vaz din Moinești și cu un călugăr ce se dădea drept oștean, pe nume Gheorghie Alvanitul – au îndrăznit să scoale împotriva stăpânirii liota lui Țâban și din această pricină s-au ucis la vreo treizeci de oșteni.

Mai întâi moș Nică a rămas ca năuc; dar după ce a înțeles vorbele lui Sânger, a holbat ochii – care i se făcuseră sângerii de turbarea care-l cuprinsese – și a răcnit cu glas sălbatic, scos din inimă călcată în picioare de mare nedreptate, vorbe fără șir, de credeau oamenii că se stricase la minte.

A împins-o la o parte pe Zamfira și pe Luca și l-a suduit pe Grui, care se apropiase de el ca să-l mângâie și să-l liniștească.

Oamenii îl căinau, dar el i-a suduit și pe ei și a pornit alergând către Curte, cu hotărârea să-l vadă la față pe boierul mincinos și să-l scuipe drept în barbă.

Moșul a mers către Curte o bucată, până ce și-a făcut socoteală că nu are să-și afle dreptatea dacă-l va înfrunta pe vel vornic. S-a înapoiat către sat și

a intrat în curtea caselor lui, unde a găsit pe prispele din dos sfat întemeiat.

Erau strânși toți megieșii și se afla de față și Zamfira cu prietenii ei.

La vederea mulțimii adunate și mai ales a celor de la Curte, moș Nică ar fi vrut să se tragă înapoi și să plece. Însă Zamfira i-a alergat întru întâmpinare și l-a cuprins cu brațele, așezându-și obrajii plânși pe pieptul lui. Cneazul a dezmierdat-o fiindcă a înțeles că nu-i de vină copila de faptele părintelui ei. Și mai ales a crezut-o că-i simțitoare la amarul lui, știind-o miloasă din alte împrejurări.

Printre suspine, copila i-a destăinuit cneazului ceea ce aflase de soarta nepotului Ion. Nu o îngrijora atâta răscumpărarea faptelor ce trebuiau plătite, că azi se ia seama la ele, dar mâine se putea să nu se mai socotească. O frământa primejdiile pe care trebuia să le înfrunte acolo unde Ion Druță era trimis la osândă.

Nu era treabă ușoară să tai sub pământ la bolovani de sare, să nu te scoată la lumină și să-ți dea ca să te hrănești numai câte un drob de mălai acrit și mucegăit. Și nici apă nu-ți dă în ocne.

— Mare năpastă ne-a căzut pe capete, moș Nică!

Fetița l-a încredințat de-a binelea pe cneaz că-i era cu multă priință.

Luca a strunit-o puțintel din ochi pe Zamfira și s-a așezat în fața cneazului bărbătește, ca să-i spuie amănunțit de cele întâmplate la Crasna, ceea ce l-a făcut pe moș să se înfoaie, mândrindu-se de faptele nepotului său.

Dar pe el îl apăsa tot atâta osânda asupra lui Ion, cât și neobrăzarea lui Negrilă, așa că trebuia să hotărască.

Nu mai era nimic de făcut, decât să se ducă la Curtea domnească cu jalbă. Să i se înfățișeze domnitorului, fiind dreaptă pricina. Luca și chiar Grui nu credeau că Ștefan va face dreptate în privința lui Ion și a lui Sava. Nu-i va slobozi din ocne. Știau de ce nu-i va slobozi, așa că nu era altă cale de urmat decât să se adune mai mulți oameni de ispravă care să se încumete a intra cu de-a sila în ocne și să-i scoată pe osândiți.

— Și așa are să fie, cneazule! N-am să-i las eu pe prietenii mei să îndure silnicia. Numai să mai treacă oleacă de vreme și ai să auzi de Ion și de Sava.

La vorbele acelui copil, întărite de Grui, moș Nică a dat din cap neîncrezător. Dar Zamfira credea în ele și i-a spus moșului gândul ei.

— Jupânul Luca știe să se bată strașnic în săbii. Și pe deasupra și-a făcut prieteni buni cât a stat în ospeție la moș Maxim. Cu ei are să încerce

a-i slobozi pe osândiţi. Să ştii că-i adevărat, moş Nică!

Dar cneazul nu credea în vorbe de copii, ci se gândea cum să ajungă la domnitor. Ştia că de la Probejini, Ştefan porneşte cu Curtea prin ţară, să primească jalbe şi să ţie judeţ. Ştia că de sfânta Maria mare se va afla la hramul mănăstirii Bistriţa, aşa că le-a încredinţat celor de faţă că va porni în scurtă vreme la drum.

Mare i-a fost mirarea lui moş Nică când a doua zi dimineaţa i s-a înfăţişat Grui trimis de la Curte cu veste însemnată: jupâneasa Ruxandra, însoţită de Zamfira şi de straja cuvenită, pleacă în călătorie lungă, la neamuri, prin partea Borzeştilor.

Cu acest prilej vor căuta să se ducă şi la hramul mănăstirii Bistriţa, care este în apropierea Pietrei.

Cneazul era poftit să se alăture însoţitorilor Ruxandrei, dar să nu se ştie în sat că vor călători împreună. Vor porni joi, peste trei zile, la răsăritul soarelui.

Moş Nică nu ştia ce să gândească. Se poate oare ca acei copii, Zamfira şi cu Luca, să fi izbutit în socotelile lor?

— Mergem şi noi, Luca şi cu mine, i-a adăugat Grui. Şi de la Borzeşti la Târgul Trotuşului nu-i prea departe. Aşa că să te grăbeşti, moş cneazule, cu cele de trebuinţă. Şi să iei vreo doi, trei flăcăi mai acătării, că poate va fi nevoie de ei.

Joi, la răsăritul soarelui, a plecat pe poarta Curţilor din Negreşti rădvanul în care se afla Ruxandra, soţia lui Negrilă, şi cu copila lor Zamfira. Trăsura era trasă de trei perechi de cai şi urmată de o altă carâtă trasă numai de doi cai, în care nu se afla nimeni.

Apoi urmau patru căruţe cu coviltir de rogojină, în care călătoreau slugile jupânesei şi lăzile săseşti pline cu îmbrăcăminte şi cu de-ale gurii.

De cum a trecut podul lăsat peste gropile mari ale Curţilor, străjile de însoţire s-au şi aşezat după anume socoteală. În faţa rădvanului au trecut trei oşteni, din care unul era Petrea, mai-marele lor, om de credinţă al jupânesei. Erau încălecaţi pe cai mândri şi neastâmpăraţi.

De-o parte şi de alta a rădvanului s-au alăturat Grui, comişelul cel nou, şi Luca, fiecare din ei încălecaţi pe cai bălani. Apoi urmau, după căruţe, douăzeci şi patru de oşteni, înzăoaţi şi împlătoşaţi de parcă porneau la război.

De pe pălimar, având în spate pe Sânger şi pe popa Antonie, Negrilă, somnoros şi zbârlit, scărpinându-se aprig şi suduind purecii care-l coşiseră,

s-a uitat la cei ce plecau în călătorie, numai până ce s-a întemeiat convoiul și a pornit pe drumul Todireștilor. Apoi s-a înapoiat ca să se culce iarăși. Avea socotelile lui, de-și lăsase jupâneasa să plece.

De cum au cârmit la întorsura văii, cei care știau că au a se mai întâlni cu cineva, au zărit căruța cea mare a lui moș Nică Druță, trasă de doi cai și boită în chenare de flori roșii și verzi, de el însuși.

Iar când s-au apropiat, moș Nică și cu baba Anița s-au închinat cu cuviință jupânesei și celor ce-o însoțeau, spunându-le, după cum se înțelesese cu Grui, că merg la hramul Adormirii Maicii Domnului, la mănăstirea Bistriței. Iar jupâneasa s-a bucurat că mai are tovarăși de drum, mai cu seamă că tot din sat mai porniseră și alți trei oameni călări, soți de-ai cneazului Nică Druță, către aceeași țintă.

De la Țâbana, Grui și cu Luca au luat-o înainte către Pălănci pe șleaul Târgului de Jos al Romanului. Aveau a schimba cei doi cai pe care-i încălecau, așa fiind porunca lui Negrilă. La Pălănci, Luca s-a înțeles în scurte cuvinte cu Maxim. Au luat-o cu ei pe Ruha, care s-a bucurat când a aflat încotro călătoresc.

Convoiul a ajuns cu bine în Târgul de Jos al Romanului, unde călătorii au rămas peste noapte la arhondaricul episcopiei. Apoi au pornit a doua zi pe drumul ce duce prin stejărișul Bălăneștilor, de-a dreptul peste Cracău, la Târgul Pietrei. Au ajuns în Piatra cu trei ceasuri înainte de asfințit, așa că au putut până seara să-și găsească fiecare rostul. Jupâneasa și cu slugile s-au oploșit în gazdă la părintele Grigore de la biserica sfântul Mina, drept sub Pietricica.

Oștenii s-au aciuat pe seama lor la hanul cel mare al călugărilor nemți, iar moș Nică a tras căruța în ograda de lângă biserică, unde se mai aflau și alți călători veniți la hram. Acești gospodari îl sfătuiseră să nu se încumete încă să plece la Bistrița. Slujba prohodului se ține la vecernia de duminică și numai luni dimineața se slujește hramul. Să se ducă a doua zi, duminică, către asfințit, pentru prohod și să vie îndărăt ca să rămâie peste noapte în Piatra Crăciunului. Iar luni să pornească de cu noapte ca să prindă loc cât mai aproape de biserică, dacă s-a mai găsi.

Iar dacă nu vor putea străbate până la mănăstire, unul din oameni știa un drumeag ocolit care ducea prin pădure pe un deal. Din acel loc se putea vedea și chiar auzi slujba.

Și tot de acolo se vedea până mai depărtișor, în vale, apa argintie a Bistriței, dar mai ales Ceahlăul.

Altfel s-ar fi putut să nu găsească loc decât către drumul cel mare de unde nu se vede nimic.

Cât dinspre partea pomenilor, să nu aibă grijă, acolo pe deal fiind în văzul norodului și al calicimii care cercetează la rând pe toți cei ce sunt adunați la sărbătoare. Numai colivă și colaci să fie; și plăcinte cât da multe. Iar mai ales să nu lipsească ulcioarele și cănuțele pentru vin sau mied, căci după câte sunt de multe puse la vedere, înțelege oricine bunăvoința pentru pomană.

Mătușa Anița avea din belșug de-ale gurii, dar se gândea că dacă nu ajunge până la paraclis cu coliva și colacii ca să-i sfințească, atunci degeaba s-a călătorit până la Bistrița. Degeaba a păzit postul, dacă nu are să fie chip să se împărtășească și să se închine la icoana sfintei Ana, făcătoarea de minuni, ca să-i ajute pentru izbăvirea unui anume păcătos, care este sortit chinurilor iadului, de multă necredință și nelegiuire câtă s-a strâns aproape cincizeci de ani de când îl tot suferă pe lângă ea.

Dar oamenii cu care s-au alcătuit pentru a se duce la hram au râs de neștiința bătrânei.

— Dacă te vede de departe vreun schimnic că ai bănuțul într-o mână, iar în alta tipsia cu coliva și colacii, te poftesc îndată și te duc până și în fața pristolului, dacă vrei. Și te împărtășesc și-ți citesc sau te dezleagă, după cum vei dori.

Se răspândise vestea printre cei veniți la hram că a doua zi are să fie nevoie ca drumul din vale de la Viișoara și până la mănăstire să fie slobod, să nu se afle decât oameni fără căruțe, pentru ca să poată trece măria-sa voievodul cel nou cu însoțirea legiuită și cu boierii veliți spre sfântul locaș.

Măria-sa va ține sfat și județ, după slujbă. Va sta mai întâi ca să primească sfintele daruri și să se închine, iar mai apoi se va tocmi sfat. Oricine i se va putea înfățișa cu jalbă sau rugăciune.

Jupâneasa Ruxandra pornise de la scara bisericii, de unde ieșise după ce se închinase icoanei sfintei Ana, făcătoarea de minuni. Nici ea nu știa ce anume rugăciune ridicase către cer. Dar se rugase fierbinte și plânsese.

De cum a ieșit din biserică, ochii i s-au îndreptat către luna ce albise codrii în vale și făcea să sclipească sub munte firul apei. N-a mai putut desprinde privirea de la roata împlinită a lunii și nici nu voia să și-o desprindă. I se părea că merge de-a dreptul către ea și-i veneau gânduri zănatice, fără șir, pe care le-ar fi strigat cu glas tare dacă ar fi putut.

Își amintea când de fuga ei cu un anume cavaler din țara frâncilor, pe care-l îndrăgise, dar care o lăsase, când de asuprirea din iatacul împăratului crâmlean la care ajunsese în cutreierările ei prin lumea mare.

Se abătea cu gândul asupra nenorocului de a se fi lăsat pradă părerii că bogăția lui Negrilă i-ar fi putut aduce mulțumirea și liniștea la care râvnise; se înduioșa când se apleca cu inima asupra ființei pe care o zămislise cu un necunoscut care-i fusese și-i rămăsese adevăratul ales al inimii și al trupului. Căci acel om fusese cel dintâi dintre toți bărbații care știuse să-i deștepte înțelegerea pentru ceea ce i se păruse în toate împrejurările a fi numai o obișnuință scârnavă a părții bărbătești.

Nici nu bănuia cine să fi fost acel cavaler. Dar el era taina ei cea mai neasemuită. Îl aștepta știind că va veni, chiar dacă ar fi să i se uite numai în ochi, să o dezmierde cu privirea. Nu-i trebuia nimic altceva, decât să-i mai vadă odată ochii.

*

Încă înainte de a se crăpa de ziuă, toate poienile de pe dealurile dimprejurul mănăstirii erau înțesate de căruțe. Cele care nu prinseseră loc din vreme se aflau adunate în vale, pe malul apei, departe de mănăstire, în poienile crângului Bistriței. Acolo avea să se petreacă ospățul, după slujbă.

Rămăseseră de strajă prea puțini din cei veniți, cea mai mare parte fiind strânși pe drumeagul ce dădea din drumul cel mare. Așteptau cu toții să-l vadă pe voievodul cel nou.

Unii auziseră că nu sunt semne că ar fi altfel decât ceilalți, dar alții spuneau de Ștefan că, dimpotrivă, se deosebește de toți ceilalți voievozi ce au urmat lui Alexandru cel Bătrân. Și anume, se deosebește Ștefan-voievod de ceilalți domnitori dinaintea lui prin aceea că a știut în scurtă vreme înlocui dregătorii domniei. Nu mai umblă prin sate nici globnici din cei vechi, nici pripășarii și nici ilișarii, necum județii sau dregătorii ce se înnădiseră la plocoane. S-a așezat iarăși tocmeala veche, iar dregătorii ce vin prin sate sunt tot unul și unul. Mai întâi și întâi sunt înțoliți cum se cuvine și încălecați pe cai de ți-i mai mare dragul. Sunt drepți în faptele lor și se poartă cu bună-cuviință. Nu se știe de unde i-a găsit măria-sa, dar s-a potrivit, că sunt oameni de omenie.

Și se mai deosebește domnia cea nouă și prin aceea că a dat porunci să se ție legea veche pentru toate pricinile, oricare ar fi ele, adică să aibă omul județ mai întâi din partea obștii. Și dacă nu s-au putut încă alcătui sătenii în

obștile legiuite sau i s-ar părea insului că-i rămas de strâmbătate, să vie în fața măriei-sale.

Iar cine n-a crezut că vine chiar domnitorul în fața norodului pentru a ține divan de judecată după obiceiul cel vechi, are prilejul chiar azi să-l vadă și să prețuiască cu dreptate cele ce va vedea și auzi.

Așa că oamenii așteptau cu nerăbdare venirea voievodului. Iar lângă ei stăteau muierile ce se prefăceau a fi rușinoase la gândul că vor avea de înfruntat cine știe ce priviri din partea oștenilor sau chiar dinspre obrazele mai cinsteșe care, se știe prea bine, nu se sfiesc a cuprinde cu ochii tot ce văd că-i frumos, pe potriva plăcerii lor.

Se văicăreau că le țin oamenii lor să stea în colbul drumului, dar nu se dădeau duse când le pofteau să se tragă în vale, la căruțe, ci își așezau basmalele pe cap așa ca să li se vadă cât mai mult din față. Atâta puteau face și ele, că mai mult nu era chip.

Când s-au zvonit glasurile trâmbițelor și ale buciumelor, s-a stârnit freamăt în adunare. Toți se uitau către drumul Pietrei, ca să vadă cei dintâi alaiul.

S-au arătat mai întâi oștenii și alergătorii călări, ca la vreo optzeci, în fruntea cărora se aflau buciumașii. După ce trâmbițau pe două glasuri, buciumașii strigau cât îi ținea gura:

— Gătiți-vă și smeriți-vă, oameni buni! Trece măria-sa Ștefan-voievod. Cine are pricini și jalbe să se înfățișeze divanului, când or suna buciumele pentru județ. Trăiască măria-sa Ștefan-voievod, întru mulți ani!

N-au apucat bine să treacă alergătorii și crainicii, că s-au și înființat, câte opt în rând, sute de călărași. Mare a fost mirarea mulțimilor când au văzut că slugile Curții domnești nu erau îmbrăcate în atlazuri și postavuri, ci în straie țărănești, cu bonde peste cămeșile cu mâneci largi, cușme negre, cu țuguiul îndoit și pană prinsă cu încheietoare la clinul îndoiturii căciulilor.

Aveau sulițe în dreapta, paloșe la cingătoare și scuturi în mâna stângă.

Își sticleau ochii și se holbau oamenii, nevenindu-le să creadă, acel port fiind al țăranilor, nu al curtenilor.

Nu se dezmeticiseră încă bine, că s-au și ivit steagurile ținuturilor, purtate de niște flăcăi înalți și spătoși, de credeai că sunt urieși. Partea muierească uitase să-și mai acopere gurile cu colțul năframelor. Se împingeau care mai de care în față, ca să vadă și să fie văzute.

Stegarii erau îmbrăcați în straie cu totul albe: ițari de aba, cămăși de atlaz cu cusături în fireturi și bonde tot din aba, tivite pe de margini și la gât

cu blană albă. Un zvon de glasuri s-a ridicat din mulțime, de mirare și încântare.

După stegari, care erau odrasle boierești, au urmat cete de călărași înzăoați și armați, cu chivăre pe cap, de parcă porneau la război. Caii lor erau negri și mari, cu spinarea lată și copita grea. Dar călărașii nu arătau la chip ca stegarii, care erau cu mult mai frumoși. Erau și mai vârstnici, iar cei ce cunoșteau la oșteni spuneau că sunt din dregătorii domniei, din boieri și boiernași și dintre vitejii ce mai rămăseseră din vremea lui Alexandru-voievod. Urmau apoi paharnicii și stolnicii ce aveau în dreapta și în stânga lor pe capii de pâlcuri. Apoi fluturau trei steaguri și urmau fuștașii, adică purtătorii unor prăjini lungi, cu ghioagă la capăt.

Dar mirarea și râsetele s-au stârnit în norod când au văzut în fruntea cetei care zicea din fluiere, tâmpene, tobe, buciume și alte drăcii de-ți luau auzul – un „acela" înțolit cu straie caraghioase, bătând în talgere și întorcându-se când cu fața, când cu dosul la oamenii lui, toți tuciurii și îmbrăcați la fel ca el.

Nici n-au băgat de seamă că veneau la rând boierii veliți și ceilalți de-a doua și de-a treia treaptă, urmați de cei ce nu mai aveau dregătorii, dar se țineau de tagma lor. Împrejurul boierilor străjuiau armașii și armășeii.

După ei veneau la rând neguțătorii, târgoveții și fel de fel de lume care se află obișnuit în coada alaiurilor.

Erau și calicii printre ei, acei care răzbiseră prin încercările vracilor și scăpaseră cu viață după ce li se tăiaseră mâini, picioare, li se scosese vreun ochi sau erau chiori de-a binelea. Cei mai mulți din ei rămăseseră astfel din războaie, așa că oamenii îi căinau, dar îi și prețuiau, miluindu-i din toată inima.

Norodul s-a amestecat cu cei din coada alaiului, urcând drumul ce ducea la mănăstire cu gândul că vor ajunge și ei, unii la icoana făcătoare de minuni, iar alții cu jalbele, în fața voievodului, în nădăjdea judecății drepte.

Cam la cincizeci de stânjeni de biserică, oștenii din fața alaiului s-au dat la o parte, lăsând să înainteze numai domnitorul până aproape de „piatra întâmpinării". Acolo îl aștepta Teoctist mitropolitul, cu tot soborul de preoți și călugări, pentru a-l binecuvânta. Ștefan, cunoscând puterea pilduitoare a credinței pentru norod, s-a închinat cu smerenie și apoi a îngăduit preoților să-și plece fruntea în fața puterii pământești pe care o întruchipa. Aflaseră cu toții că Ștefan-voievod știa cuviința celor sfinte, dar știa tot atât de bine

să-i strunească pe slujitorii Domnului ca să fie cu adevărat temători și să nu se amestece în alte treburi.

În biserică, boierii, slujbașii și toți ceilalți s-au rânduit după socotelile ce erau în datină încă din vremea lui Alexandru cel Bătrân, luate din obișnuința Curții din Țarigrad.

Și aici se aflau, într-adins rânduite, strane pentru coconul domnesc și chiar pentru doamnă și domnițe. Dar erau goale și fuseseră puse la locul lor din porunca domnitorului; așa că iarăși s-au iscat vorbe între cei ce nu știau tâlcul acestor porunci.

Îi bănuiau unii și-l șopteau; iar alții știau chiar amănunte care s-au răspândit în scurtă vreme în mijlocul norodului, bucuros să afle că Ștefan are moștenitor fără de care un domnitor nu era socotit vrednic și potrivit pentru ocârmuire.

Să aibă doamnă de neam și coconi, din care să rămâie cel mai viteaz și mai vrednic, cel care va ști să se păzească și să scape de toate răutățile. Căci și domniile au socotelile lor, care se întemeiază pe legile firești. Astfel, dacă Ștefan închide ochii într-o bună zi, să nu le vie în minte vrăjmașilor să puie domn străin în scaun, că atuncea este vai și amar. Era tare bine că Ștefan este tânăr și frumos, vrednic – după cum începuse a se arăta – și viteaz. Dar și mai bine era că avea cocon, de tânăr. Să-i trăiască, întru mulți ani!

— Trăiască măria-sa! Trăiască coconul măriei-sale!

Așa gândeau să strige oamenii când le-o veni prilejul. În mintea lor încolțiseră nădejdi, așa, dintr-odată. A fost de ajuns să vadă în fruntea alaiului căciulă și opincă în slujba voievodului, să afle că boierimea este împotriva coconului, ce nu le era încă arătat, fiind ținut ascuns de teama vrăjmașilor.

Aflaseră ei și altele, dar se îndoiau încă, fiind deprinși cu făgăduielile începutului tuturor domniilor. Erau destule și cele aflate în vremea din urmă, fapte care le-a întrecut pe toate celelalte știute despre noul domnitor, dacă au hotărât ei că se pot încrede în ce avea să vie.

Când, la terminarea slujbei, a ieșit soborul preoților și a binecuvântat norodul, se știa că pe feciorul lui Ștefan îl cheamă Alexandru. De aceea, în clipa când s-a așezat domnitorul în jilț sub nucul unde a poftit să fie județ și au buciumat vestitorii că sunt chemați jălbarii, strigând cu glas ce suna din dealuri înapoi „Trăiască măria-sa”, au izbucnit nestăvilite urările norodului:

— Trăiască măria-sa Ștefan-voievod! Trăiască coconul domnesc Alexandru!

După această strigare, au tăcut toate glasurile dintr-odată, iar oamenii s-au ținut o clipă ca vinovați de prea mare îndrăzneală.

Apoi s-a văzut și auzit freamăt printre unii veliți, la care scârbă vădită a chipurilor acestora norodul a strigat iarăși numele feciorului domnesc. Nimeni n-a putut ști dacă cea de a doua îndrăzneală a mișeilor, și chiar cea dintâi, pornise din pricina prețuirii domnitorului, oricare ar fi fost el, sau din pricină că se afla a fi în scaun Ștefan-voievod; sau poate că au strigat în pofida boierilor care nu vroiau – se vedea prea bine – domnie întărită cu sământă bărbătească. Numai când la porunca lui Zbiera buciumașii au sunat în buciume și trâmbițe, iar crainicii au strigat „Trăiască măria-sa Alexăndrel, coconul domnesc", norodul nu s-a mai ținut vinovat de îndrăzneală, ci, mai mult ca la început, s-a strigat din răsputeri numele moștenitorului la domnie.

Oamenii au prins a chiui și a-și arunca în sus căciulile, de parcă nu se aflau în fața domnitorului, ci la vreo cumetrie. Iar boierii s-au învinețit la față, dar s-au așezat într-un genunchi, toți, în fața voievodului, după cuviința Curților Țării Moldovii, atunci când se vestea ivirea pe lume a feciorilor domnești.

Așa era datina și se ținea ca la Țarigrad.

Nici de astă dată nu a putut nimeni ști la ce se uita Ștefan: la cerul albastru, la firul sclipitor al Bistriței, în vale, la fluturarea lină a frunzelor plopilor în adierea vântului sau la mulțime.

Poate că se gândea numai, nu privea într-adins undeva. Dar când a zâmbit, s-a știut că privea la norod.

Când Tolpa a poruncit tarafului să zică din buciumele, fluierele și darabanele ce purta fiecare, a ieșit un fel de zornăială cu țipete, șuierături și zbârnâieli care i-a mirat mai întâi pe cei ce le auzeau; dar de cum s-au obișnuit cu ele, le-a plăcut și au râs de bucurie, cântul fiind îndrăcit de săltăreț, chiar dacă era mai mult din țiuitură cu zornăială.

În vreme ce Tolpa se zbuciuma ca să-i îmbie pe ai săi să bată mai cu temei în tobe și să sufle în fluiere mai tare, s-au ivit patru copii de casă, având pe brațe fel de fel de minunății. Erau plocoanele și, astâmpărându-se glasul tarafului, s-au putut auzi crainicii care au vestit că acele plocoane erau pentru Alexăndrel. Valuri de postav, de țesături strălucitoare și pe deasupra răclițe bătute în nestemate, pline cu odoare și scule de preț, au fost așezate la picioarele voievodului. Iar norodul a strigat iarăși vorbe de laudă pentru Ștefan și Alexăndrel.

Și atunci când doi moși în ițari, cu opinci de șoric și plete albe s-au înfățișat domnitorului ținând de căpăstru un mânzoc bălan ce tresărea la fiece pas, frământând în loc iarba cu copitele, Ștefan s-a ridicat din jilț, a dezmierdat călușul și le-a pus celor doi moșnegi aplecați în fața sa, ocrotitor, mâinile pe capetele albite de vreme și amar. Și norodul a tăcut, neputând să strige laude cu glasul înecat de duioșie și uimire.

În fața lui Ștefan și a divanului s-au perindat jălbari cu felurite pricini. Și tânărul voievod s-a arătat pe cât de înțelept, tot pe atâta de drept în judecată. Numai când era pricină între țăran și boier se vedea că se afla în cumpănă. Dar după ce se gândea, frământând între degete mătănii de chihlimbar, spunea de-a dreptul pisarilor ce carte să scrie, de parcă nu s-ar fi aflat sfetnicii în preajmă. Îi întreba numai din ochi și câteodată chiar cu vorbe dacă sunt împotriva județului pe care-l poruncea diecilor să fie însemnat. Și oamenii au băgat de seamă că sfetnicii nu îndrăzneau să se împotrivească, dar că nici de părerea domnitorului nu erau.

Când s-a înfățișat moș Nică, soarele era aproape de chindie, iar jălbari nu mai erau alții după el. Moș Nică a știut să i se închine după cuviință, iar voievodul l-a avut îndată de bine, mai cu seamă când a auzit care-i pricina. Dar răspuns nu-i putea da, nefiind față jupânul vel vornic Negrilă.

— Este cineva dintre sfetnici care să aibă împuternicire din partea jupânului Negrilă sau să cunoască pricina?

La întrebarea lui Ștefan s-a sculat din scaun Isaiia postelnicul, cumnatul voievodului, și a început a arăta care sunt îndreptările lui Negrilă.

Dar s-a oprit dintr-odată din minciuni, din pricina unei vorbe pe care o aruncase cineva în apropierea lui:

— Este jupânul vel postelnic Isaiia, cel ce-a primit lada cu mei în care se afla cartea cu pricina. Se gândește la Mihălăuți, jupânul!

Postelnicul s-a făcut stacojiu la față și s-a întors către cel ce vorbise. Era un băiețandru și vorbele care l-au tulburat pe Isaiia fuseseră îndreptate către un flăcău mare și voinic.

De unde să fi știut acea arătanie despre lada cu mei pe care i-o trimisese Negrilă prin jupâneasa lui? Și, mai ales, de unde să fi aflat de cartea tainică ce se găsea în sulul ascuns în mei? Și numai că o citise, de vreme ce pomenea de Mihălăuți! Iar dacă flăcăiașul a înțeles sau nu ce era însemnat în carte, îi era totuna lui Isaiia, deoarece pomenea în mulțime ceea ce ținea minte că era scris în ea.

Tot astfel ar fi putut da în vileag, neghiobul, cine știe ce alte amănunte, din care să se poată vedea întreaga urzeală împotriva lui Alexăndrel, adus din Țara Românească de Zamona și ascuns împreună cu mamă-sa, jupânița Marușca, la Curțile din Mihălăuți ale lui Misici.

Urmau să fie duși la Cetatea Neamțului și dați în paza lui Ciopei, pârcălabul. Iar Negrilă îi dădea a înțelege, prin cartea lui, că ar fi de folos să-l răpească, ceea ce Isaiia, cumnat și sfetnic de taină al domnitorului, pusese tocmai la cale.

Îi venea amețeală când se gândea la cele ce erau însemnate în carte. Era mai bine să se păzească, așa că a dat înapoi.

— Adică, să vezi, măria-ta, nu-i bine să mă amestec. Se poate să greșesc.

Ștefan l-a poftit pe moș Nică să mai vie în fața divanului atunci când va ține județ în Târgul Vaslui și are să fie de față și jupânul Negrilă.

Dar cneazul învârtea între mâini cușma și nu se dădea dus.

Atunci l-a întrebat dacă-i dreaptă judecata. Moș Nică n-a răspuns, însă a vorbit iarăși același flăcăiaș care-l făcuse pe Isaiia să dea înapoi cu îndreptările dinspre partea lui Negrilă:

— Nu-i dreaptă judecata!

La o astfel de îndrăzneală nu se aștepta nimeni, așa că veliții au rămas înmărmuriți.

Numai Ștefan a zâmbit când l-a văzut pe cel ce scosese glas subțirel. L-a poftit să-i vie în față și să spuie care-i dreptatea.

Băiețașul s-a arătat cunoscător al cuviinței Curților, mai bine ca oricare din curtenii de față. S-a închinat aproape de domnitor și nu a îndrăznit să se ridice decât când acesta i-a dat poruncă.

Atunci a pus fruntea pe poala hlamidei domnitorului, după care s-a ținut îndoit de mijloc până ce i-a întins mâna ca să i-o sărute. S-a tras înapoi trei pași mărunți și a stat smirna cu mâna stângă pe iataganul pe care-l purta în lănțug la șoldul stâng.

Băietanul s-a numit și a grăit într-un suflu:

— Sunt Luca, feciorul lui Ivanco Arbore din Bârlad. Mă aflu în slujbă la jupânul vel vornic Negrilă și-l cunosc pe cneazul Nică Druță. Am fost față a Crasna când s-au prins în luptă oștenii jupânului vel vornic cu oamenii Țâbăneștilor.

Ștefan i-a făcut semn băietanului să vorbească înainte, așa că Luca a spus:

— Cneazul Druță nu are dreptate să se jăluie de jupânul Negrilă, fiindcă nu i-au fost luate din drepturi. Se poate ca slugile boierului să fi spus vorbe neîntemeiate. Dar ca să nu mai fie vorbe, ar fi bine să se întărească obștii Negreștilor stăpânirea asupra țarinilor, nefiind nicio împotrivire din partea nimănui. Iar moș cneazul să arate îndreptările ce are asupra lui, ca să-i fie întărite. Și pentru credință se poate întreba dumnealui vel postelnicul Isaiia, ce s-a arătat a cunoaște pricina.

Ștefan ridica mereu din sprâncene, mirându-se de istețimea băiatului. S-a întors către postelnic cu chip întrebător, iar acesta, cu ochii țintă la Luca, a primit să fie întărită stăpânirea de către obștea Negreștilor asupra ocinelor celor ce fuseseră tăiați de tătari. Voievodul a poruncit să se însemneze, în cartea ce urma să-i fie dată în mână lui moș Nică, întărirea hotărâtă.

— Cât despre cei doi osândiți la ocne, a spus domnitorul, este nevoie ca să se afle de față la judecată jupânul vel vornic; așa că să aibă răbdare moș cneazul, până ce ne vom afla cu divanul în Târg la Vaslui.

A doua zi în zori, căruța lui moș Nică, în care se afla numai mătușa Anița, a luat drumul către Negrești, iar carâta jupânesei Ruxandra însoțită de străji a luat-o către Bacău. La Roznov, cu încuviințarea Ruxandrei, Luca, însoțit de Grui, de moș Nică și de doi din cei trei voinici din obștea lui moș Nică s-au despărțit, apucând pe drumul Tazlăului.

Aveau să urmeze valea Tazlăului ieșind din drumul Oneștilor îndată după prisaca lui Vidrașcu, să treacă prin Valea Rea și Helegiu, să treacă peste Trotuș în partea Oneștilor și de acolo să iasă în întâmpinarea chervanelor chiar în șleaul mare ce trece prin Borzești, în vale.

Ruxandra nu s-a mirat când moș Nică a rugat-o să-l lase cu ei pe Luca.

*

Ștefan vodă stătea îngândurat, de mai bine de un ceas, pe pălimarul foișorului arhondaricului. Privea când și când valea ce se deschidea în trepte până la firul roșietic al Bistriței, strălucitoare în abureala luminii apusului.

Când și când schimba locul, preumblându-se din îndemnul nerăbdării. Privea către clopotnița cea nouă a mănăstirii, se uita la biserică și la stejarii bătrâni din marginea codrului, depănând gânduri năstrușnice. Simțea din străfunduri doruri care-l năpădeau de-i venea câteodată să lase altora cununa și schiptrul și să plece undeva, departe, în locuri pe care și le închipuise de mic copil că s-ar afla pe pământ, peste munți și ape.

Pe acele meleaguri ar putea hălădui, fără a mai avea grijile domniei, lipsit de pizma răilor. Ar putea face tot ce i-ar pofti inima în acea țară închipuită pe care o vedea în minte și căreia îi venea să-i puie un nume din basmele nopților de veghe petrecute în sarai urile preaputernicilor sultani.

Ar fi fost poate mai bine să-l fi dat părintele său zălog, să fi crescut la Poartă, în Brusa sau Țarigrad. Așa se afla Radul, la Curtea lui Mehmed Sultan, unde petrecea, deocamdată, fără griji, având toate plăcerile din lume. Dar nu știa ce-l așteaptă, fiindcă altfel n-ar mai râvni la Scaunul Țării Românești, uneltind împotriva lui Vlad, fratele său.

Ștefan aflase că Mehmed, numai după un an de la înscăunarea Vladului, purta vorbe cu boierii din Țara Românească pentru îndepărtarea voievodului și înlocuirea lui. Iar Radu se și numea „voievod al Țării Românești, al Amlașului și Făgărașului”. Acel frate al domnitorului nutrea gânduri ucigașe. Pregătea el însuși prinderea și uciderea lui Vlad, iar învățătura pentru aceasta o primea de la un grec numit Catabolinos. Și tot Radu se târguia cu un harap ce se numea Ibrahim, care voia să cumpere o bucată de moșie din partea de jos a Siretului aflătoare în hotarul Moldovei, dar în stăpânirea urmașilor lui Zamona.

Era a mirării ca tocmai Cozma Șendrovici, care știa din același izvor ca și Ștefan de aceste împrejurări, să ție morțiș că cele ce se spunea despre Radu nu erau adevărate. Dar și mai ciudate îi păreau lui Ștefan vorbele lui Amfilohie, sfetnicul său de taină și fratele jupânului Cozma.

— Nu pot răspunde, măria-ta, spunea Amfilohie, de vorbele și faptele lui Cozma. Îi sunt frate bun și-mi este drag, dar ți-am spus de la bun început că dacă ar fi să greșească, eu nu voi putea ști din vreme. Este singurul om asupra căruia nu veghez; iar dacă nici măria-ta nu ai pus pe nimeni să iscodească faptele lui, mă simt măgulit, ca frate ce-i sunt, aceasta arătând că-l prețuiești și că l-ai cântărit îndeajuns.

Ștefan nu pusese pe nimeni să iscodească faptele lui Cozma Șendrovici, dar simțise de la o vreme încoace prea multă supunere din partea lui. Prea mult îi intra în voie și prea își pleca adânc barba-i cănită atunci când îi cerea părerea:

— Este bine așa, măria-ta! Nici că se poate mai înțelept!

Ștefan le spusese boierilor că dacă îi vor fi numai slugi preaplecate – umilindu-i-se în față, dar cârtind înde ei, cu anumite prilejuri – și nu-i vor fi de folos cu sfaturile lor, atunci poate că i-ar fi mai la îndemână să-și alcătuiască divanul din momâi cu chipurile de ceară, așa cum se vedeau pe

la iarmaroace, de semănau aidoma cu veliții moldoveni. Dar și atunci Cozma sticlea din ochii lui șireți și, cu mâna pe barbă, se pleca de mijloc, fără să scoată nicio vorbă.

Cozma agonisise averi neînchipuite sub cei opt voievozi pe care-i slujise, dar pe care-i amăgise în așa chip, că nu i se putea cere socoteală.

De cum a simțit vicleanul că nu se poate împotrivi celor ce-l vroiau la domnie pe Ștefan, s-a arătat prielnic tânărului de care credea că ar putea fi mai ușor amăgit decât Petru Aron.

Ștefan aflase de curând fapte ce nu aduceau nici pe departe cu închipuirea obișnuită a omului. Dacă vel vornicul Țării de Jos se închina leșilor, iar alți boieri trăgeau către unguri, aceasta se cunoștea din cărțile pe care le purtau într-ascuns cu cei ce le erau stăpâni din afară, chiar dacă fața adevărată a necredinței lor nu se dovedea de-a dreptul din scrisori.

Dar despre Cozma Șendrovici nu se știa nimica, din pricină că acesta nu purta răvașe cu cei de afară, ci numai vorbe. Se slujea de unii neguțători cum era Conti sau purta vorbe cu puterile străine prin neamurile lui Dorino Cattaneo ce treceau mereu către Chilia cu neguțătoriile lor.

Nimeni nu pricepuse încă taina neguțătorilor frâncești, a acestor mâncători de broaște și spurcăciuni. De ce îngrămădeau ei bogății în tainițele dughenelor de piatră din Suceava ale lui Cattaneo? Aduceau cele mai scumpe blănuri din părțile de miazănoapte și răsărit, strângeau mirodenii venite cu corăbiile la Chilia și nu mai isprăveau de adus.

Ștefan a putut afla până la urmă pricina socotelilor pe care le făceau neguțătorii și s-a mirat de câtă adâncă chibzuială sunt ei în stare.

Dar totdeodată l-a aflat pe Cozma că poartă vorbe tainice cu părintele catolicesc din Râm, pe nume Calixt Borgia, cu Mihai Silaghi, cu voievodul Ioan de Rozgoni, cu Gheorghe al lui Ricalf, cu Ștefan Chemeni din Mănăstireni și cu Buciațchi al leșilor. Toți aceștia se tocmeau între ei, ca să-l aducă în Scaunul de la Buda pe Mateiaș, feciorul lui Ioan Huniadi. Să scape de fratele drept al acestuia, de Ladislau. Comiții ungurești se fereau unii de alții, se ascundeau cei din neamurile lui Garai și Ujlachi de unchiul Mihai Silaghi, cumnatul lui Ioan-voievod, leșii trăgeau ațele, dar toate treceau și pe la Cozma Șendrovici, prin vorbele aduse de neguțătorii ce strângeau la Suceava comori peste comori.

Atât faptele de neguțătorie, cât și cele privitoare la alcătuirile în care era amestecat Cozma Șendrovici i-au fost destăinuite lui Ștefan de copila lui Dorino Cattaneo, vameșul.

Marena îl îndrăgise pe tânărul voievod de cum îl văzuse trecând cu alai pe Ulița Domnească, în preajma sfântului Petru. Atunci li s-au încrucișat privirile. Vătavul paicilor, Clapon, a văzut pe dată că privirile schimbate de cei doi tineri nu erau numai iscodiri nevinovate, ci făgăduințe pornite din adâncuri.

Clapon a ținut-o minte pe copilă, iar când în aceeași zi a văzut-o în dugheana lui Cattaneo, privindu-l cu înțeles și oftând, s-a gândit că dorurile neîmplinite sunt păcate grele.

Privea cu ochii țintă la Marena, care i-a priceput gândurile. Și tocmai când sluga lui Cattaneo plecase pentru a-i aduce vătavului neguțătoriile cerute de el, Marena i-a șoptit în grabă:

— Să fii în adăstare astă-seară, la glasul străjii a doua, în fața movilei de piatră de lângă haznale. Să te afli gătit cu strai larg, în caftan, ca să mă poți ascunde și duce în fața măriei-sale. Să nu ai grijă că m-ar vedea careva. Vin de-a dreptul prin hrubele ce se leagă între ele din târg și până în inima cetății. Nimeni nu le știe altul, decât baba Zamca, care mă aduce. Și Zamca aude și vede, dar este mută, cinstite vătav. Lasă mirarea și fă-te ca și cum n-ai fi auzit nimic care să te mire. Știu că nu ai trebuință de răsplată, așa că îți mulțumesc numai cu gândul și cu inima.

Ștefan a primit cu uimire, dar și cu îndoială vestea că va avea prilejul să se afle între patru ochi cu copila neasemuit de frumoasă, pe care o văzuse în dimineața aceleiași zile. Nu știa ce răspuns să-i dea vătavului. I se părea prea din cale-afară de nevârstnică jupânița cea smolită, cu ochi de cărbune, la care se gândise toată ziua; dar știa pe de altă parte că acel fel de copile se mărită, în țara lor de baștină, la vârste fragede.

— Nimeni nu o va putea opri, măria-ta, spunea vătavul copiilor. Este ca vinul cel nou ce se tulbură în poloboc când înflorește afară via. Să nu-ți fie întru nimic îndoielnice, nici dorul și nici îndrăzneala jupâniței Marena. Sunt pornite din firea lucrurilor și nu au alte temeiuri decât dorul tinereții.

Ștefan a crezut vorbele vătavului, fiindcă le-a cunoscut a fi adevărate; așa că a așteptat nerăbdător să glăsuiască straja a doua, pentru a se găsi în chilerul de taină dimpreună cu jupânița Marena.

Până la acea vreme, Ștefan-voievod a avut de întâmpinat destăinuirile vraciului Ioil, vorbe ce l-au mirat și stârnit îndeosebi. Nu avea să afle decât mai târziu că vraciul Ioil s-a luat în săbii la ieșirea din hrubele subpământene pe care acesta le știa, cu Radu spătarul și Micu postelnicul și că acea încăierare de pomină, din care cei doi tineri veliți au ieșit rușinați,

avea temeiuri ce ţineau în parte şi de taina Marenei. Căci ochiul ager şi mintea deşteaptă a lui Ioil au ştiut vedea şi înţelege ce se întâmplase.

La vremea hotărâtă, baba Zamca a pornit, de mână cu Marena, către casele din fundul curţii lui Cattaneo. Acolo, bătrâna a descuiat lacăte grele, pătrunzând în negura pivniţelor pline cu mărfuri de preţ. A aprins din scânteile amnarului, iasca înfiorând întunericul cu lucirea făcliei.

În străfundul temniţei au dat de o altă uşă, ferecată în drugi grei de fier şi încuiată cu broască ce părea mistuită de rugina vremurilor.

Dar baba Zamca ştia că numai cu o săptămână mai înainte acea uşă grea de stejar fusese deschisă pentru a lăsa să treacă într-ascuns anume lucruri de preţ ce ieşeau în taină din Târgul Sucevei, astfel că a învârtit cu nădejde cheia cea mare al cărui loc ascuns îl ştia.

Au păşit apoi, de pe treptele înalte, în hrubele subpământene ale Târgului Sucevei, boltite din piatră mare, cu arce şi proptiri straşnice, ca de cetate. Din ziduri izvorau şi se alungau la vale şuviţe subţirele de apă, şipotind cu glasuri de cleştar. Umbrele ce se închipuiau din lumina făcliei şi jucau din pâlpâirea ei, de pe bătătură pe pereţi şi de pe pereţi pe boltă, se lungeau şi se scurtau, înfiorând-o pe Marena, fără să o înfricoşeze.

Flacăra lumânării începuse a se apleca, suflată de văzduhul care trăgea către gura de ieşire, ca pe hoarnă. Vuietul vântului părea răsuflare izvorâtă din pieptul necuratului. Şuiera şi se văicărea într-adins parcă, pentru a înspăimânta pe orice cutezător care s-ar fi încumetat să păşească prin împărăţia întunericului.

Marena a stat o clipă din mers, punându-şi mâna la piept ca să-şi ţie inima din zvâcnire. I se părea că într-o firidă zărise un om sau vreun duh în mantie albă. S-a uitat şi baba Zamca într-acolo, dar s-au închinat amândouă, aşa că s-au încumetat mai departe pe drumul subpământean care trebuia să le ducă până la haznalele din temniţele cetăţii.

Ajunse în dreptul firidei, nici n-au îndrăznit să se uite către pata întunecoasă din zid, ci au trecut în grabă pe lângă ea. Dar, după un pas numai, stafia s-a dovedit a fi adevărată, fiindcă le-a suflat în lumânare. Răcnetul de groază al jupâniţei n-a mai putut ieşi din gâtlej de atâta spaimă şi nici baba Zamca n-a apucat să mormăie muţeşte, aşa cum pornise. Abia la glasul omenesc care le-a vorbit liniştitor au dat fiecare semne de uimire.

— Fiţi fără teamă! Vă sunt prieten şi vă păzesc. Să staţi în loc până ce veţi vedea că mă iau în săbii cu jupânii Radu şi Micu. Atunci fugiţi încotro vă mână nevoia, dar să nu faceţi lumină decât după o sută de paşi.

Marena și baba Zamca au rămas locului încremenite de nedumerire, așa că au putut vedea lucirea lunii printr-o bortă din fundul firidei. Și cum partea muierească este amarnic de iscoditoare, s-au dus să vadă locul pe unde a ieșit omul binevoitor care le păzea de primejdie. În acest chip au putut fi martore, în lumina lunii, la rușinoasa învățătură pe care le-a dat-o, lui Radu și Micu, omul necunoscut, ca și încăierarea dintre cei doi boieri care se numeau prieteni.

Apoi, baba Zamca a tras-o pe jupâniță către calea subpământeană, ajungând nevătămate la locul unde vătavul copiilor de casă le aștepta.

Ajunsă în chilerul de taină al voievodului, Marena și-a rotit privirile ca să-l vadă pe omul pentru care se încumetase să străbată cale lungă și primejdioasă. Ochii ei, înspăimântați încă, dar plini de focul dragostei, s-au oprit pe rând asupra fiecărui lucru din încăpere. A înțeles că Ștefan nu a vrut să se afle în chiler la venirea ei, așa că a așteptat, mângâind în cuget gânduri de dragoste, amestecate cu temeri nedeslușite.

A călcat încet, în vârful imineilor, către divanul acoperit cu șaluri, cu gândul să puie mâna pe ele, să le simtă dezmierdul, tocmai când Ștefan a pășit în chiler, intrând printr-o ușiță tainică.

Nu știau, nici el și nici Marena, ce vorbe să-și spuie și nici cum să facă pentru a trece peste clipa grea a celei dintâi întâlniri.

Ștefan a întins mâinile către fată; și ea a venit cu mâinile întinse punându-i-le într-ale lui, plecându-se din genunchi, după cuviință. S-a ridicat apoi și l-a privit drept în ochi, cu drag și supunere, dar fără să vorbească. Se vedea în ochii voievodului un fel de îndoială, pe care jupânița a simțit-o, așa că tot ea a îndrăznit până la urmă să scoată vorbele dintâi:

— Să mă ierți, slăvite doamne, că am îndrăznit să te tulbur, dar vina este a măriei-tale. Am înțeles poate greșit din privirile cu care m-ai dăruit, dar mi s-a părut că mă vrei aproape. Și iată-mă acum lângă măria-ta, cu inima ușoară, fără niciun fel de părere de rău, îndemnată numai de dorul care mă stăpânește.

În fața copilei, Ștefan nu se mai cunoștea pe el însuși. Prea i se părea nefirească împrejurarea, prea aprinsă fetișoara și mult prea neștiutoare.

Îl cuprinsese ca un fel de sfială în fața ei, dar simțea totodată o căldură trecându-i prin vine, până la inimă.

Au urmat între cei doi tineri vorbe nevinovate, destăinuiri de-ale jupâniței din care Ștefan i-a cunoscut aleanul.

S-au așezat pe șalurile moi ale divanului, sporovăind de una și de alta, până ce fetișoara a adormit ca un copil. Numai în somn s-a încumetat domnitorul să o sărute pe frunte, ușor, cu gânduri neîntinate. Dar Marena a simțit și l-a cuprins în brațe, răspunzându-i cu sărutări pătimașe, care l-au tulburat adânc.

Iar când a fost să plece, spre ziuă, ar fi vrut să o oprească la el, pentru totdeauna.

Așa s-a întâmplat ca Ștefan să afle pentru întâia oară temeiurile dragostei adevărate. A putut cunoaște din multe semne că o îndrăgise pe copila aceea oacheșă. Niciodată, de când se știa, nu simțise atâta frământare în inimă, atâta dor de a o avea mereu în preajmă. O aștepta cu nerăbdare, în nopțile când trebuia să-i vie în chilerul de taină. Dorea să-i audă glasul ca pe un cânt fermecător, să-i asculte vorbele neprefăcute, povestirile ce-i păreau mai minunate decât oricare din cele pe care le ascultase, spuse de meșterii cei mai desăvârșiți în ale vorbei. De fiecare dată îi părea rău că fata trebuia să plece și o aștepta chiar din clipa când pleca.

Marena, copila pătimașă din firea ei, dar curată și nevinovată, izbutise să-i dea tânărului voievod tocmai ce-i lipsise până atunci: dragoste deplină, neștiută de nimeni, fără gânduri și întrebare.

Se gândea cu duioșie la o anume jupâniță care-i adusese pe lume cocon și care n-a vrut să-i fie doamnă. Aceasta avea în inimă și în gând mâhnirea femeilor care vor cu orice preț să se jertfească în viață. Marușca, fata lui Misici, mama lui Alexăndrel, nu-i dăruise nici voioșia ce-i trebuia și nici dulceața tainei dragostei. Avea gânduri vrednice, vitejești. Vroia să dea Moldovei urmaș din neamul ei și nimic mai mult.

Știau toate rudele Marușcăi de jertfirea ei, știa toată lumea atunci când se aflau singuri în iatacul Curților lui Misici din Târgoviște.

Lui Ștefan i se părea câteodată că stau pe la uși jupânesele și slugile, ca să asculte și să se încredințeze că nu scapă prilejul de a dobândi înnemurirea cu cel ce avea să fie, poate, voievod al Moldovei.

Biata Marușca părea mâhnită de purtarea neamurilor ei; dar această mâhnire nu era nici pe departe atât de adâncă cât îngândurarea ei veșnică, ce-i era din fire. Stătea cu capul cuprins între palme, cu coatele pe genunchi, cu ochii țintă către focul din vatră sau către ferestre, și arareori prindea în ochi câte un licăr de bucurie.

Ștefan se aștepta din partea ei la vreo vorbă care să-i mângâie întristarea, la voioșia atât de firească tinereții și dragostei, pe când Marușca

făcea socoteala dacă pruncul ce-l aștepta avea să fie cocon sau domniță.

Abia acum – când dăduse de izvorul adevărat al bucuriilor dragostei – vedea, în urmă, temeiurile care-l făcuseră să se întrebe de ce unii oameni își pierd cumpătul atunci când îndrăgesc.

Marena i s-a încredințat voievodului cu totul. I-a destăinuit cât fusese ea de depărtată de mama ei și cât se afla de singură.

Cattaneo nu era tatăl ei adevărat. Aflase dintr-o întâmplare că părintele ei era Petru Ponici. A căutat prilej să-și vadă tatăl, dar nu aflase încă.

— Și dacă l-oi vedea, tot nimica nu pot face! spunea Marena.

I-a mai destăinuit apoi lui Ștefan fapte ce l-au mirat nespus. Era vorba de grija pe care o purtau anumiți boieri în privința domniei de la Buda. Așa a știut Ștefan că jupânul Cozma Șendrovici era în Moldova sâmburele vicleniei celei mai neînchipuite, întinse până peste hotar.

El era acela care ar fi primit cinstea ca să fie voievodul Moldovei, iar în Țara Românească urma să fie voievod Toxabă. Dar acest din urmă vulpoi nu se ținea pe drumul făgăduit, ci se tot schimba, după bătaia vântului.

Se strângeau pentru Curtea de la Buda, de pe acuma, cele mai neasemuite scumpeturi, din blănuri, odoare, postavuri, sticle cu încrustături, covoare și alte neguțătorii aduse din depărtări. Ele ar fi fost de îndată cumpărate de cei care urmau să-l aducă în scaun pe Mateiaș. Neguțătorii ar fi primit pentru aceste lucruri bani grei, cu câștiguri înzecite, din care s-ar fi înfruptat și Cozma. Se gândeau toți că va veni în curând prilejul de a izbândi în uneltirile împotriva lui Ladislau-crai, care la rândul lui poruncise descăpățânarea feciorului celui mare al lui Ioan de Hunedoara, ce se numea tot Ladislau.

Tot de la Marena a aflat Ștefan cea mai neînchipuită faptă, și anume că în mijlocul Dunării, către Brăila, se afla un ostrov pe care erau aduse fete și feciori prinși în silnicie și că acei tineri erau vânduți apoi robi pentru plăcerile și folosul Curților împăraților și bogătanilor muslimi.

Părtași la această neguțătorie erau Cozma Șendrovici, Alexa, Negrilă, un popă Sava și alții mulți, precum și unii boieri de-ai Vladului și comiți și grofi unguresți, toți oameni răi și păcătoși.

În Ostrovul Lupului erau duși și unii oameni întregi, pe care popii îi dădeau drept leproși, ca să scape de ei neamurile ce le doreau moștenirea.

Ștefan nu a crezut spusele Marenei, dar le-a ținut minte.

Și mai aflase multe fapte rușinoase din tainele curților sfetnicilor săi. Le povestea Marena cu mult haz, fără să-și dea seama că prin aceea că

ascultase la uși era vinovată.

Astfel de gânduri și altele multe avea în minte Ștefan în vreme ce se preumbla pe pălimarul arhondaricului mănăstirii Bistrița și se gândea că în scurtă vreme va da ochii cu Cozma Șendrovici, capul divanului. Știa că încă nu-l poate dovedi în viclenia lui, dar îl va îngenunchea până ce-și va pierde cumpătul și se va da în vileag.

Capul divanului stăpânea, fără drept, vămile Bacăului și Tazlăului, care fuseseră dăruite mănăstirii Bistrița de Alexandru-voievod, bătrânul.

În acea seară, Ștefan hotărâse să întărească cu carte dania bunicului său, luându-i lui Cozma și celor ce-l sprijineau pe ascuns drepturile pe care le dobândise prin viclenie.

Încă de dimineață îl pusese pe Dobru logofătul să-i poruncească popii Toma scrisoare de stăpânire asupra acestor vămi. Uricul se afla gata scris, proaspăt, abia uscat, pe masa din chilerul în care era găzduit Ștefan. Dobrul primise poruncă să-l poftească la divan de taină pe Cozma Șendrovici.

Și a venit, a urcat treptele arhondaricului, a ciocănit în ușă și a așteptat.

Domnitorul l-a chemat pe vătavul copiilor de casă și i-a poruncit să aprindă lumânări cât mai multe.

Numai după ce s-a făcut lumină îndestulătoare, Ștefan le-a îngăduit jupânilor Cozma și Dobru să intre în chiler.

— Poftiți, de intrați, cinstiți boieri și sfetnici ai mei.

Cozma Șendrovici a îndrăznit cel dintâi să se înfățișeze voievodului. S-a aplecat de șale, a prins, între degetele-i încărcate cu inele, poala hainei voievodului, a atins-o cu buzele și a așteptat așa aplecat, până ce Ștefan a dat răspuns de cuviință vorbelor de supunere și umilință pe care le rostise.

— Poftiți de vă așezați! Și domnia-ta, logofete, citește ispisocul de pe masă. Iar dacă domnia-sa, capul divanului, nu va înțelege ce-i scris în sârbie, să-i tălmăcești în grai moldovenesc.

Cozma Șendrovici știa însă graiul și slova sârbească, așa că a zâmbit auzind că domnitorul bănuiește că nu le știe. La râsul capului divanului, Dobru logofătul a citit ce vedea scris în uric.

În tot timpul cât citea Dobrul, Cozma dădea din cap ca și cum ar fi fost nespus de mulțumit că i se lua prilejul de jaf. Iar când Dobrul a ajuns la sfârșitul cărții, Cozma Șendrovici și-a scos pecetea, așteptând să i se puie foaia de pergament în față, cu ceara topită, după cum cerea cuviința întăririi uricelor.

Și nici de înlocuirea Radului spătar și a Micului postelnic nu s-a mirat când a aflat că aceștia au fost îndepărtați din slujbe. Iar fiindcă era pornit către fățărnicie, a cerut domnitorului să se miluiască cu danie către mănăstirea Bistrița sau către o alta ce va fi având nevoie, din averea ce o avea el în seamă în partea Baloșeștilor și Hangului.

— Să începem, slăvite doamne, a face rânduială în socoteli, fiind peste măsură de încărcat cu avuții și stăpâniri ce nu sunt ale mele, ci doar luate pentru a nu încăpea în mâini păcătoase, de la care cu greu le-ai fi putut scoate. Să ne gândim de pe acum ce vom face anul ce vine și să fim sănătoși până atuncea.

După aceste vorbe, Cozma Șendrovici s-a aplecat adânc în fața voievodului, crâșcând din măselele care-i mai rămăseseră în gură și bâțâind ușurel din cap, cu toată stăpânirea ce și-o poruncise.

Iar Ștefan a fluturat un zâmbet ușurel pe sub mustață, auzind scrâșnetul măselelor lui Cozma și văzându-i bâțâiala capului, care se cunoștea din tremuratul bărbii cănite.

Atunci a aflat voievodul, din semnele care se arătau, că fără nicio îndoială Cozma Șendrovici coace în inimă ură neînchipuită și că-i în stare de faptă vicleană.

Necunoscut(ă)

Sfat in cumpana noptii

12 OCNAȘII

Când Sânger cu harapnicul în mână și cu pumnii strânși în șolduri le-a lepădat osânda, Păsărică și cu Cârnu au priceput că sluga cea mare a lui Negrilă îi cântărise și-i știa cine sunt. Lui Sânger îi venise bine să le plătească înfruntările și batjocura pe care le suferise de la cei doi osândiți și de la neamurile lor.

Vătavul se proptise în pragul temniței și, cu rânjetul împlinirii răutății ce avea să le-o împărtășească, îi privea cu luare-aminte.

În spatele lui Sânger se aflau trei osteni cu sulițele la picior. Venise cu tărie, fiindu-i teamă să se afle singur cu cei doi osândiți.

— Din porunca stăpânirii aveți să vă ispășiți osânda la ocne, le-a spus cu glas apăsat vătavul.

La aceste din urmă vorbe, Păsărică și Cârnu au prins a-și șopti între ei taine ce păreau a fi tânguiri. Apoi s-au aruncat cu fața la pământ, cerând lui Sânger îndurare, de s-ar fi scârbit oricare din prietenii lor văzându-i atâta de umiliți și mișeliți.

Sluga boierească se bucura, crescându-i trufia și îndrăzneala, așa că de unde nu se încumetase la început să se apropie de osândiți, își făcea acuma socoteala că ar putea să-i trimită pe osteni din preajmă și să rămâie numai el cu cei doi. Să rămâie cu ei și cu harapnicul, să-și împlinească dorul pe care-l avea de a-i prinde în năpârci. Nu putea să-i biciuiască față de martori – biciuirea fără anume osândă fiind pricină de jalbă, până la domnie. Așa îi hotărâse cu strășnicie vel vornicul și știa că nu-i chip altminteri.

Îi vedea acum pe vrăjmași temători și înfrânți. Erau la picioarele lui.

— Iertare, jupâne! Ne prăpădim la ocne!…

— Avem a-ți încredința o taină pe care te rugăm să i-o spui jupânului vel vornic. Noi doi am văzut, și știm și pe alții ce s-au aflat împrejurași…

Sânger s-a prins în capcană. Tainele osândiților pot fi de mare însemnătate și nu-i îngăduit a fi spuse în fața ostenilor de rând. Iată prilejul

să rămâie singur cu osândiții și să le plătească, să le dea cu dobândă îndărăt umilințele pe care le îndurase din vorba și faptele lor.

Va rămâne singur cu cei doi ticăloși. Oștenii să plece.

De cum s-au îndepărtat oștenii, Sânger a ridicat biciul și cu toată puterea a izbit năpârcile asupra osândiților aplecați în fața lui.

Dar, în locul celor doi oameni ce se aflaseră cu o clipă mai înainte cu fața la pământ, șfichiurile au dat de lutul temniței.

Vătavul s-a simțit cuprins cu coatele la spate. O palmă mare și aspră îi astupa gura. Pus la pământ, Sânger s-a dumirit că Păsărică și Cârnu nu sunt ce își închipuise el. Erau netrebnici și vicleni și se umiliseră numai ca să-l prindă în capcană. Dar are să le plătească îndrăzneala, că doar nu vor putea scăpa din temniță. Are să ceară să fie puși în obezi și bătuți după lege, cu vergi de corn, până ce va țâșni sângele de sub pielea lor de drac.

Cu glas domol, cei doi ocnași au început a-l judeca pe vătav mai întâi cu vorbe, ce l-au îngrozit

— Să taci, domnia-ta, că-i mai bine. Să nu spui nimic din taina ce vei afla curând; și iată de ce-i bine să nu crâcnești; mai întâi fiindcă suntem cinci oameni ce putem dovedi că ai pus să fie săgetați zăvozii jupânului Arbore, cu vârfuri înveninate în balele unor oameni turbați ce și-au găsit sfârșitul la Curțile lui Zorab, din târgul Bârladului. Apoi mai știm, acești cinci oameni, de cum ai ajutat la prădăciunea și omorurile care s-au petrecut în noaptea de sfântul Petru, tot în acel târg al Bârladului, iar mai apoi la Curtea din Negrești. Și mai știm de cei trei gospodari ce-au fost ținuți robi în tainițele lui Negrilă și ale vraciului Zorab, oameni pe care i-ai jefuit dimpreună cu Aguda a lui Nan, după ce Zorab i-a slobozit și miluit. Și mai știm de chipul în care îl furi pe Negrilă; și mai știm…

L-au tăvălit prin toată temnița, vârându-l cu fața în anumite cotloane ascunse.

Sânger nu se mai zbătea. Ședea fără putere, cu ochii rugători către cei doi judecători care-l munceau mai rău decât dacă l-ar fi scrijălat cu vreun tăiș și i-ar fi presărat sare peste crestături.

— Iată taina noastră, jupâne Sânger. Nu vom vorbi nimănui nimic de cele ce ți s-au întâmplat aici și nici domnia-ta nu vei spune nimic, fiind de mare rușine și de necrezut.

Vătavul nu a încredințat nimănui cele pătimite. Dar a putut să trimită anumite vorbe lui Zloată, capul decanilor la ocnele Trotușului, ca să-i aibă în grijă pe cei doi și să se mântuie de ei. Aceasta era cu putință, unele slujbe

fiind legate de întâmplări năprasnice, ce aduceau ușor moartea, fără să dea loc la bănuieli și nici pricină de întrebare, pentru nimeni din cei ce porunceau muncile din ocne.

*

Într-una din seri, la lumina sfioasă a unei lumânărele, ocnașii își beau ulcica lor de vinars în chilerul străjuit de oșteni, vegheați de ochii iscoditori ai jupânesei Zura, stăpâna cârciumii de pe lângă ocne. Treaba mersese mai bine ca oricând în acea zi. Iojă, unul din ocnași, se înfierbântase de la izvorul trupului alesei lui, care era slugă la orândă. O dezmierda tocmai peste rotunjimi, când a chemat-o Zura.

În clipa următoare l-a pus diavolul pe Păsărică să se așeze în locul muierii. Iojă a crezut că-i iubita lui, așa că a început iarăși a i se destăinui lui Păsărică și a-l pipăi de zor. Păsărică s-a lăsat alintat, ascultând vorbele de dor ale lui Iojă, năzuințele și făgăduielile lui.

Ocnașii din preajmă au prins de veste că-i chip de veselie. Și-au făcut semne și s-au strâns cât mai aproape, iar Păsărică se prefăcea aidoma muierii rușinoase. Îi răspundea în șoaptă lui Iojă și se împotrivea mâinilor iscoditoare ale omului înfierbântat. Numai când cei de față nu s-au mai putut ține de râs, Iojă s-a dumirit că se dezvăluise în fața unui bărbat.

Atunci l-a apucat turbarea. A răcnit ca o fiară, a năvălit asupra lui Păsărică și l-a trântit la pământ, strângându-i gâtul cu mâinile ca într-un clește. Păsărică s-a lăsat mai moale la început, dar când strânsoarea s-a întețit, a fost nevoit să-și proptească picioarele în pântecul potrivnicului și să-l zvârle cu tot vânjul, faptă care a dezlănțuit mare zarvă, Iojă căzând peste masă și dărâmând-o. Ulcelele s-au răsturnat prefăcându-se în țăndări, iar ocnașii s-au apucat unii de alții, după cum se aflau a nu se suferi, aruncându-și mai întâi vorbe de ocară și sudalme, unii fiind de partea lui Iojă, iar alții de partea lui Păsărică. Și de la vorbe au trecut la încăierare, lovindu-se unii de alții de parcă se smintiseră.

Cei mai mulți se strânseseră în jurul lui Păsărică și a lui Cârnu, pălindu-i care cu ce apuca.

Atunci Zura și cu slugile ei i-au împins pe cei doi într-un chiler dosnic, ferecând ușa în urma lor, în vreme ce strigau la oștenii de afară ca să vie cu sulițele și harapnicele să-i stăpânească pe răzvrătiți. Numai că în locul oștenilor s-au ivit în prag cinci bărbați cu palele în mână, având în fruntea

lor un omuleț ce părea a fi un băiețandru, care țipa cât îl ținea gura și suduia tătărăște. Intrat în cârciumă, a strigat:

— Fugiți, fraților, nu mai stați! V-am slobozit! Cârnule, Ioane, Păsărică, Toadere, fugiți! Cătați să vă ascundeți la moș Prisăcuță!

Și suduia, suduia ca un tătar cu gură bogată.

În întunericul ce se lăsase s-a auzit un zvon ca al apelor îngrămădite la ridicarea stăvilarului. Zornăitul lanțurilor de la picioarele osândiților și cu vuietul năpădirii lor pe ușa larg deschisă n-a durat mai mult de o clipă. Apoi s-a făcut liniște, auzindu-se doar în depărtare tropotul cailor celor ce credeau că i-au slobozit pe prietenii lor – și zornăit de lanțuri în desișul pădurii.

Numai atunci s-au dezmeticit Zura și slugile. Au început a țipa și a fugi fără să știe încotro și nici pentru ce anume. Până ce nu au aprins lumânările, nu au văzut că oștenii de strajă se aflau legați și cu călușuri în gură într-un ungher al firidei de lângă intrarea în cămări. Muierile și însăși Zura au țipat iarăși, fiind uluitoare și neașteptată priveliștea străjerilor legați și îngrămădiți unul peste altul.

I-au dezlegat pe oșteni, și muierile ce-i desfăceau s-au mirat că fiecare din ei zâmbea sau râdea, în loc să cârtească și să suduie, cum ar fi fost de așteptat. Și se pipăiau toți la chimire, uitându-se cu înțeles unii la alții. Numai Zura a priceput care-i pricina liniștii străjilor și pentru ce se îngrijeau de chimire.

S-a repezit în chilerul ei, unde se afla lada cu bani. A găsit-o însă închisă și s-a liniștit, înțelegând că banii pe care-i aveau, poate, oștenii la chimire nu erau din lada ei.

Rămași în chilerul din fundul orândei, Păsărică și cu Cârnu nu-și închipuiau pricina pentru care încetase gălăgia din încăperea cea mare. Mai făceau încă haz de întâmplarea cu Iojă, când ușa odăii s-a deschis năprasnic și au năvălit înăuntru străjile urmate de Andriță, cămărașul domnesc, mai-marele peste toate ocnele.

Se știa despre acest boier că-i plin de bănet și că din calic, de nu se ajungea de nevoiaș, se rânduise printre cei dintâi bogătani din tagma asupritorilor. Și se vorbeau multe, multe răutăți de Andriță, dar mai cu seamă se zvonise că are tocmeli cu vânătorii de robi. Dar nimeni nu-l putuse încă dovedi.

Silnicia îi era lege la ocne, și bătaia puterea lui cea mare. Osânda la obezi era floare la ureche pe lângă altele mai grozave și mai umilitoare.

Intrați în chilerul în care se aflau Păsărică și Cârnu oștenii i-au înșfăcat de mâini și le-a pus lanțuri cu lacăte. Cei doi șugubeți mai râdeau încă, cu gândul la Iojă, când s-a așezat în fața lor Andriță, cămărașul. Și-a pus mâinile în șolduri, i-a măsurat, a râs a batjocură și i-a întrebat cu glas tărăgănat:

— Sunteți cumva domniile-voastre cneji de țară?

Luați pe negândite, cei doi prieteni, cu cătușele abia încuiate, păreau că uitaseră de ceea ce aflaseră despre cămăraș, așa că au dat răspunsuri de oameni încrezători și bucuroși că li se știe tagma din care fac parte.

— Din tată în fiu, jupâne cămăraș, suntem cneji, și nimeni nu a îndrăznit până acuma să ne batjocorească. Auzi? În lanțuri și cătușe la mâini? Dar ce cred acești neghiobi despre noi?

Lui Andriță i-au râs ochii a răutate ascunsă.

— Ia să-mi spuneți, preacinstiți cneji, dacă știați că hotărâsem să-i slobod din ocne și să-i trimit acasă pe toți cei ce și-au împlinit cu prisosință datorințele și au muncit cinstit?

Păsărică și Cârnu au râs bucuroși.

— N-am știut, jupâne! Dar, iacă, aflăm acum și ne bucurăm, mulțumindu-ți de bunătate! Numai că nu-ți putem lua mâna ca să batem palma, din pricina cătușelor.

Păsărică a făcut cu ochiul către Cârnu, ca să dea a înțelege cămărașului că cea dintâi bucurie ce le-o poate face este aceea de a le scoate lanțurile de la mâini. Și trebuia să fie într-aceeași măsură de cumpănire și cuviință, în care se arăta a fi jupânul Andriță.

Cămărașului i-au sticlit ochii, ca fiarelor pădurii, înainte de a se repezi la pradă.

— De ce ați uneltit împotriva mea? Cine este Ion, poreclit și Cârnu? Și cine este Toader, care se mai numește și Păsărică?

Cei doi ošteni au răspuns fiecare la numele și la porecla lui, dar se mirau de ce-i întreabă cămărașul despre o uneltire de care ei nu știau.

— Dar cine este acel prichindel de om ce suduie tătărăște și care v-a strigat pe nume, spunându-vă să fugiți și să vă ascundeți la moș Prisăcuță?

Mare le-a fost mirarea și necazul cnejilor când au aflat de cele întâmplate.

— Trebuie, numaidecât, să fi fost Luca al lui Arbore. Iar noi am avut nenorocul să fim împinși de Zura în acest chiler. Toți au scăpat, numai noi am rămas! Tiii! Ce mai pacoste!!

Şi, înturnându-se către cămăraş. Păsărică şi-a spus gândul:

— Apoi, dacă tot le dădeai drumul ocnaşilor, s-a întâmplat pe potriva celor hotărâte de domnia-ta. Mai rămâne să ne slobozi şi pe noi. Numai că noi vrem să plecăm de aici cu îndreptările legiuite, cu carte scrisă şi cu pecete pe ea. Altminteri nu plecăm.

Andriţă nu ştia ce să creadă de cei doi oameni. Să fi fost într-atâta de vicleni încât să-şi ştie ascunde gândurile de nu le puteai pătrunde? Sau erau numai nişte prostălăi buni de batjocură?

— Să vă slobod şi pe voi, nu-i aşa? Şi cu carte scrisă? Paştele şi dumnezeii mamelor voastre de păduchioşi!

Odată cu sudalmele Andriţă şi-a repezit dintr-o parte mâna dreaptă, cu palma întinsă către obrazul lui Păsărică. Numai că în loc de plesnitura pe obraz la care se aşteptau cei de faţă, s-a pomenit cu mâna lovită straşnic tocmai între cot şi pumn de i-au trosnit ciolanele.

Şi odată cu lovirea neaşteptată pornită din pumnii încătuşaţi ai Cârnului, cămăraşul domniei a mai simţit ca un fel de ceaţă pe ochi, pricinuită de scuipatul celor doi prieteni, ce se arătau mai amarnici şi vicleni decât îşi închipuise.

Folosindu-se de uimirea şi nehotărârea străjilor, Păsărică şi cu Cârnu au ieşit din încăpere, au zăvorât pe dinafară uşa şi, trecând pe lângă muieretul cârciumii, care se ascunsese pe sub mese, s-au făcut nevăzuţi în întunericul nopţii.

Văile din jurul ocnelor răsunau de şuieratul străjilor şi de hămăitul câinilor. Se vedeau prin pădure zeci de făclii aprinse, la care neghiobie, Păsărică şi Cârnu, ascunşi într-un tufiş, au râs:

— Mâţa cu clopoţei nu prinde şoareci! De ce-or fi atâta de proşti, Ioane, cei din vale? Ei nu ştiu că ne vom feri de luminile lor?

Jos, în vale, se auzeau, când şi când, răcnete. Erau ale ocnaşilor prinşi. Luminile făcliilor se apropiau de locul unde erau ascunşi cei doi prieteni, iar răcnetele se auzeau şi ele mai aproape.

— Să ne urnim, Toadere, că altfel…!

Numai că, uitându-se în partea dimpotrivă au văzut şi acolo lucirea făcliilor.

— Nu sunt tocmai atâta de proşti pe cât i-am crezut. Merg în ţarc, împrejur. Ce ne facem, frate?

Ion Druţă n-a mai apucat să-i răspundă lui Toader Vaz, fiindcă se auzea în apropiere om alergând şi gâfâind. Apoi s-a văzut şi cel care se auzise. Era

Iojă, ungureanul. Avea în brațe o traistă pe care a ascuns-o într-o scorbură, acoperind-o cu frunziș uscat; după care a încercat să se ascundă și el, dar n-a mai apucat, fiindcă, la lumina unei făclii ce s-a ivit de după un dâmb, a fost văzut căzând în genunchi, săgetat.

S-au repezit la Iojă vreo opt zăvozi. L-au încolțit și flocăit până ce s-au arătat oștenii care l-au prins.

S-au sfătuit în grai leșesc, l-au legat zdravăn, l-au întins cu picioarele peste doi butuci, între genunchi și călcâie, au ridicat un pietroi și i-au zdrobit fluierele picioarelor.

Iojă răcnea și se zbătea, dar a încetat să mai sufle în scurtă vreme, fiind lovit în creștet, cu muchea securii.

— E mai bine așa, fraților – le-a spus cu glas scăzut mai-marele străjilor, celorlalți osteni. După ce se va liniști zarva să cătăm prin împrejurimi, fiindcă trebuie să fi luat cu el și să fi ascuns pungile de aur pe care le-a furat din sipetul Zurei. El este acela care, înainte de a fugi, s-a abătut prin chilerul ei. N-a mai fost timp de întrebare și nici n-ar fi spus adevărul cu ușurință. Iar dacă mai veneau și ceilalți, taina n-ar mai fi fost numai a noastră.

Au venit și ceilalți osteni, a venit și Zloată, l-au văzut pe Iojă neînsuflețit, au asmuțit câinii și vroiau să pornească mai departe, când au primit vestea că toți cei fugiți fuseseră prinși.

— Să fie strânși și aduși devale toți morții și prinșii ca să facem numărătoarea. Și să fie bine străjuiți cei doi cneji care…

Andriță n-a mai spus care anume cneji să fie bine străjuiți, dar Păsărică și Cârnu au înțeles și s-au înfiorat la gândul că dacă ar fi căzut la mâna cămărașului domnesc nu le-ar fi fost moale.

Mai-marele străjilor a poruncit oamenilor lui să ducă în vale stârvul lui Iojă. Se gătea să mai rămâie, singur, prin acele locuri, dar oștenii l-au poftit, cu înțeles, să vie împreună cu ei, urmând a se înapoia toți, fără lipsă și cât mai curând, pentru a căuta ceea ce ascunsese Iojă.

De îndată ce s-au îndepărtat străjile, cei doi cneji au luat-o în partea dimpotrivă ocnelor. S-au oprit însă, fiindcă lui Păsărică îi era foame.

— Să fi luat straița ascunsă de Iojă, Cârnule. Poate că am afla în ea ce ne lipsește.

Ion Druță l-a ținut de rău pe Păsărică:

— Grăiește mai încet sau mai bine deloc și lasă straița. Numai din lăcomie ți s-au tras câte ai pătimit până acuma și tot n-ai luat aminte! Lasă

pacostei burta.

Dar Păsărică se și înapoiase la scorbura știută, de unde a luat traista. Apoi au început a alerga și au gonit vreme de trei ceasuri bune.

Cu mâinile încuiate în cătușe, Păsărică n-a putut umbla în traistă din mers; dar de cum s-au oprit, a și cătat înăuntru. Mare i-a fost deznădejdea când, în loc de niscai plăcinte sau cel puțin pită și brânză, a dat peste trei pungi de piele, strânse la gură cu frânghiuțe împletite, în care se aflau mulțime de zloți și galbeni.

Amărâți că nu găsiseră de-ale gurii, s-au mulțumit cu apă rece de izvor, uitând de cele trei pungi cu aur.

După ce s-au muncit să-și taie brățările cătușelor cu ascuțișul unui vârf de coasă găsit prin preajma, s-au sfătuit încotro s-o apuce.

— Să mergem către Curțile jupânului Rotâmpan, care trebuie să se afle peste dealurile din față. Acolo ne-am putea năimi în vreo slujbă, până una-alta, boierul părând a fi primitor la păstrarea tainelor și îndurător față de cei năpăstuiți. Așa spunea jupânul Ivanco Arbore. Dar la ce te gândești, jupâne Vaz?

Păsărică nu i-a răspuns pe dată Cârnului, ci se uita când la straiele de pe ei, când la pungile cu aur părăsite la rădăcina nucului din care își agonisiseră fruct pentru astâmpărul foamei.

Din clipitul des al genelor, Cârnu a priceput că tovarășului său îi lipsea liniștea pentru chibzuință. Numai când și-a arătat gropițele din obraji, a zâmbet, Păsărică a răspuns:

— Om merge noi și la jupânul Rotâmpan, dar nu în straie de ocnași. Avem cu ce târgui îmbrăcăminte și încălțări acătării, după cinul pe care-l purtăm, căci cele trei pungi sunt ale noastre, până una-alta. Ne-om împrumuta din ele cu doi, trei galbeni și mai apoi…

— Numai că nu vom putea târgui așa cum suntem îmbrăcați acum, în straiele de care ți-e teamă, jupâne cneazule.

Avea dreptate Cârnu, dar și Păsărică știa să cumpănească împrejurarea.

— Ne-om preface că am fost jefuiți de hoți și lăsați numai în izmene și cămeșă. Să zvârlim chiar îmbrăcămintea pe dată și să rămânem numai cu albiturile pe noi.

— Dar cum vom putea spune că ne-a rămas aurul? Tâlharii nu se sfiesc să ia bani dacă găsesc și nimeni nu ne va da crezare că am fost jefuiți numai de îmbrăcăminte.

După îndelungă gândire, Păsărică a hotărâi.

— Banii? I-am ascuns, așa că hoții nu i-au putut găsi. Ai înțeles?

Lui Cârnu i-a părut cam șubreda minciuna ce urma să o spuie celor ce i-ar fi întâlnit.

— Să stăm la pândă, cneazule, lângă drumul mare, în pădure. Și de cum om vedea vreun negușător cu de-ale îmbrăcămintei, să-l oprim și să cumpărăm cele de trebuință.

Lui Păsărică nu-i venea bine socoteala.

— Întâi de-ale gurii, domnia-ta! De-ale gurii, Cârnule, și apoi celelalte.

— Fie și așa! Dar, de-al doilea, la rând să fie îmbrăcămintea; iar de îndată ce se va putea, să întrebăm pe unii și pe alții dacă nu le lipsesc galbenii ce-i avem asupra noastră.

Dar Păsărică era de părere că nu trebuie întrebat oricine, ci numai vreo față mai cinstită, vreun popă sau vreun dregător. Numai astfel de oameni ar putea ști cine-i păgubașul sau i-ar îndrepta ce să facă cu banii găsiți în traista lui Iojă. Numai că… despre Iojă și de locul unde fuseseră, de unde fugiseră… nu puteau spune nimica.

— Așadar, cneazule, suntem fără vrere hoți, furi de aur, bată-ne toaca.

Au hotărât că nu au ce face decât să aștepte prilejul să se sfătuiască cu vreun om cinstit, prieten de credință. Până atunci să-și agonisească straie.

— De-ale gurii, de-ale gurii, Cârnule, mai înainte de orice! o ținea una și bună Păsărică.

După ce Cârnu și Păsărică au rătăcit fugari pe drumuri necunoscute, prin pădure, o zi și o noapte numai în albituri, după ce au dus lipsă de mâncare, mulțumindu-se numai cu roadele nucilor și ale merilor, au ajuns într-un loc potrivit, lângă drumul mare, de unde îi puteau pândi pe cei ce treceau de la târg sau către Trotuș. Au văzut, după lungă așteptare, un negușător care-și mâna singur caii care trăgeau o căruță cu coviltir. Avea de toate în boccelele lui. Și nu s-a speriat deloc când i-au ieșit în cale Păsărică și cu Cârnu, ci dimpotrivă, a râs cu mare veselie de îndată ce le-a văzut chipurile și le-a auzit vorba, dar mai cu seamă când cei doi prieteni l-a întâmpinat cu pungile desfăcute din baiere și cu zornăitul galbenilor de aur.

— Nu te teme, domnia-ta, jupâne cupeț. Nu suntem lotri, ci oameni cinstiți, loviți și jefuiți de tâlhari. De-am rămas numai în albituri. Nu ne-au găsit pungile, că altfel ni le luau. Și nici nu sunt ale noastre, ci-l căutăm pe păgubaș. Dă-ne straie și de-ale gurii, că ți-om plăti cât ni-i cere.

Negușătorul a priceput că nu se află în fața unor hoți, ci a unor năpăstuiți, oameni cu prea puțină înțelegere în privința banilor. A știut pe

dată de unde veneau. S-a nimerit om cinstit, fiindcă le-a dat straie și le-a luat pe ele numai un zlot. Erau cam nepotrivite, fiind înzorzonate și cusute în fireturi și găetane, cu bumbi strălucitori. Aceasta era însă înșelăciunea ce ținea de negustătoria lui.

— Sunt straie ce se poartă înspre partea Lehiei, de către cântăreții ce zic din glas și alăută la ferestrele domnițelor. Vă stă de minune în ele.

Le-a dat de mâncare puțină pită, neavând alte merinde. Le-a schimbat cu dreptate încă doi zloți în mărunțiș și i-a învățat să nu se arate nimănui că au asupra lor cele trei pungi de aur. Să le ascundă, iar dacă au de cumpărat ceva, să scoată de la chimir bani mărunți.

Tot uitându-se la ei și la îmbrăcămintea cu care-i înzestrase, negustătorul i-a îndrumat să iasă către curțile lui Rotâmpan.

— Sunteți numai bine potriviți pentru a lega prietenie cu Rotâmpan. El are osebită slăbiciune pentru oameni de felul domniilor-voastre.

Puteau să i se destăinuiască fără preget, boierul fiind blând și inimos.

Negustătorul le-a mai adăogat că Rotâmpan strânge într-ascuns oameni vrednici, mânuitori buni ai armelor de orice fel.

— Poartă vorbe de taină și răvașe cu cine nu te gândești. Ține ascunsă treaba pe care o pregătește, dar s-a aflat printre negustători că este tocmit de jupânul Arbore pentru a-l păzi pe voievodul cel nou, împotriva răilor care-l pândesc.

Negustătorul i-a sfătuit să nu se sfiască dacă-l vor vedea îmbrăcat pe Rotâmpan în armură și că vorbește câteodată într-aiurea, sau că se răstește la ei. Așa-i este obișnuința, dar era neasemuit de cinstit și bun sfătuitor. Și nici atâta de nebun nu este pe cât se arată.

Era fecior de-al lui Stanislav Rotâmpan sau Rontopan, cum i se mai spunea, venit în Țara Moldovei încă pe vremea doamnei Mușata, din Țara Leșească. Acolo se numea Rompton pan, adică jupânul Rompton.

Bunul său fugise din țara lui de baștină. Se împotrivise stăpânirii, și fiind neam de-al domnitorului de acolo, fusese și mai amarnic prigonit, chiar de însuși craiul lor. Bătrânul și neamurile lui s-au aciuat în câmpiile însorite ale Lehiei, unde s-au împământenit mai întâi bătrânii și au urmat apoi feciorii. Prinseseră cheag, stăpânind până la o sută de sate. Apoi a venit în Moldova, schimbând cu doamna Mușata averea lor din Lehia cu satele pe care le avea aceasta în Moldova.

Din neamul lui Rompton mai trăia numai Ilie Rotâmpan sau cum se numea el însuși Elie Rompton. Era om bun și cinstit, dar cam într-aiurea din

unele privințe. Umbla ziua și noaptea prin codri, încălecat și înarmat ca pentru luptă. Purta chivără cu închizătoare de nu-i vedeai fața și era înzăoat și împlătoșat în armura grea rămasă de la străbuni.

I se năzărea câteodată cine știe ce nălucă, fiindcă din senin răcnea în graiul lui și pornea călare, cu sulița în cumpănă, ca să străpungă văzduhul. Apoi descăleca și lua între mâini paloșul greu, rotindu-l jur-împrejur, ca și cum s-ar fi aflat înconjurat de zece dușmani.

După ce i se părea că-i ucidea pe toți cei ce i se împotriveau, își ștergea pala de scoarța copacilor, priponea calul, ascunzându-l în desișul codrului și apoi se urca într-un stejar unde își făcuse pătul, în care stătea de strajă zi și noapte. Arareori cobora către curți, unde avea țiitoare tânără și frumoasă, cu toate că jupânul era om stătut, la peste cincizeci de ani.

Păsărică și Cârnu i-au mulțumit negușătorului de bunăvoință și pentru că-i îndreptase către Curțile lui Rompton.

În drumul lor au zărit fumul unui foc ce părea al unui popas în marginea unui zăvoi, pe malul apei. S-au apropiat și au cunoscut că tabăra de pe malul apei era a unor vânători. Erau atârnate de crengile copacilor felurite sălbăticiuni ucise, blănuri de mâțe, de râși și de jderi. Se aflau întinse pe trunchiuri, la uscat, sute de piei mărunte de guzgani, nevăstuici și brebi. Capcanele ce fuseseră scoase se îngrămădeau una peste alta, iar hoiturile dihăniilor ce nu erau bune de mâncare se aflau la marginea unei gropi, unde urmau a fi acoperire cu pământ.

Pe o țepușă, între două crăcăni, se pârjolea la jar un ieduț. Cârnu și-a amintit mai târziu, când se gândea la pacostea care i-a împins să se apropie de tabără, că Păsărică simțise din depărtare mirosul cărnii fripte și că nu s-a mai putut ține de poftă. Erau nemâncați și istoviți de puteri când au dat cu ochii de iedul rumenit și mustos înfipt în țepușă, deasupra focului. Se învârteau împrejurul minunii și strigau de zor:

— Cine-i pe aicea mai-marele? Eheeeii! Fă-te încoa’, omule! Aveți oaspeți cinstiți, prilej de bucurie!

Din tufișuri s-au arătat două chipuri de oameni tineri, ce păreau a fi tare glumeți, fiindcă de cum i-au văzut pe cei doi soți s-au uitat unul la altul și au început a râde. Păreau a fi dregători domnești după îmbrăcăminte, sau chiar curteni. Erau fără doar și poate oameni de cin, care umblau la vânătoare.

— Noroc și voie bună, cinstite gazde!

Glasul lui Păsărică i-a stârnit pe cei doi vânători și mai tare, căci râdeau și se uitau unul la altul și iarăși priveau către cei doi călători. Ion, plimbându-și în văzduh nasul ce părea mai mare ca de obicei, pricepuse ceva din veselia vânătorilor. Fără să fi arătat supărare, a trecut în fața lui Păsărică – care nu-și mai dezlipea ochii de la iedul din frigare – și, cu glas domol, le-a poftit ziua bună.

— Ne închinăm în fața domniilor-voastre, cinstiți boieri și vă zicem bună ziua. Suntem neguțători de felul nostru, din părțile Bârladului, și vă rugăm a primi să ne ospătăm și noi laolaltă cu domniile-voastre. Vom cunoaște, bun înțeles, osteneala și cheltuiala, plătind întocmai ce se cuvine. Avem asupra noastră…

Păsărică s-a uitat pieziș la Cârnu și l-a dat la o parte, amintindu-și de sfatul neguțătorului care le vânduse straiele și care le spusese să nu destăinuie nimănui că au asupra lor aur.

— Avem asupra noastră… îndreptări că suntem oameni cinstiți.

Această minciună a lui Păsărică l-a încurcat și rușinat nespus pe Cârnu, care se temea tocmai de îndreptările pe care nu le aveau. S-a așezat în fața prietenului său și, purtându-și privirea, odată cu nasul, peste cei ce-l ascultau și râdeau din ce în ce mai nestăpânit, le-a vorbit mai de-a dreptul și mai apăsat.

— Poate că domniile-voastre nu știți graiul nostru moldovenesc de nu răspundeți vorbelor de cuviință și binețelor ce v-am îndreptat. Iar dacă știți moldovenește, ne mirăm strașnic de râsul domniilor-voastre care nu are temei.

Vânătorii s-au uitat o clipă unul la altul, au șoptit vorbe numai înde ei și apoi li s-au închinat cu mai multă cuviință decât îi arăta chipul; la care schimbare, Păsărică s-a bucurat și l-a bătut pe spinare cu înțeles pe Cârnu.

Și-au cerut iertare că nu-i poate pofti pe călători să se ospăteze din oaia ce se afla la foc, fiind sortită slugilor ce vor veni pe dată. Le va pune la frigare neîntârziat un ieduț care va fi tocmai pe pofta domniilor-lor neguțătorilor. Să îngăduie numai olecuță.

Cârnu știa seama oilor și văzuse că friptura din țeapă nu era oaie, dar s-a rușinat să spuie că-i ied. Au mulțumit vânătorilor și, la sfatul lor, au pornit către apă ca să se scalde până ce se va rumeni iedul.

La înapoiere, vânătorii isprăviseră numai ei doi și cu un moș ce-i însoțea toată carnea friptă ce spuseseră a fi oaie. Între crăcănile de deasupra jarului se afla bunătate de ied sfârâind în țepușă și mustind sub pojghița ce se

prinsese din dogoare. Păsărică își freca mâinile și căta a intra în vorbă cu gazdele. Dar vânătorii și cu moșul răspundeau doar cu câte o vorbă, după care se așterneau pe râs înfundat.

Lihniți de foame, Cârnu și cu Păsărică au înfulecat din iedul fript fără să-și însoțească cu pită dumicații, gazdele nemaiavând pită. Și nici băutură nu mai aveau. Dar oricum ar fi fost, vânătorii au știut să răspundă datorințelor de gazde, chiar cu prisosință, fiindcă le-a mai dat pe deasupra o traistă în care spuneau că se află capul, măruntaiele și părți din ied ce fuseseră fripte de-a dreptul în spuză.

— Umblați sănătoși, cinstiți neguțători, și să vă aduceți aminte că ați ospătat ied din soi frâncesc. Vi l-am gătit adins pentru osebitele fețe ale domniilor-voastre, fiind numai bine potrivit tagmei din care faceți parte.

Și au râs; râdeau cu veselie vânătorii, râdeau și cei ce se călătoreau, fiind de cuviință ca toți să fie voioși în astfel de împrejurări.

După ce au trecut prin vad apa și au ajuns pe coama unui deal, Cârnu și cu Păsărică s-au aflat dintr-odată în fața unei priveliști ce le-a furat ochii și închipuirea. Era atâta de frumoasă valea ce li se deschidea în față! Copacii bătrâni, rămași din tăierea pădurii ce va fi fost altădată pe acele locuri, străjuiau falnici coborâșul lin către curțile ce se vedeau înălțate pe un deal, în clinul văii. Din verdele gălbui al fânețelor coapte răsăreau podoabele mușatelor albe, cu mijlocul galben. Albastre, roșii sau galbene, florile se legănau în suflul ușor al vântului, odată cu spicele pârguite ale ierbii dese ce nu fusese cosită încă.

— Aici este raiul pe pământ, Ioane! Iar colo în vale se află cetatea din poveste, în care sălășluiesc împărați și crăiese, Feți-Frumoși și Ilene Cosânzene. După toate semnele, acolo stăpânește jupânul Rotâmpan, omul la care venim ca să-i deschidem inimile și să ne sfătuiască. Să pornim la vale, băiete!

Ion a fost împotriva. Să se odihnească mai întâi, până la chindie. Să se înfățișeze jupânului Rotâmpan odihniți și mai cu seamă să știe ce-i vor cere. Păsărică s-a învoit, astfel că s-au așezat la umbra unui stejar și au început a sporovăi.

Au vorbit de multe și de toate, fără să știe că ascuns în apropiere se afla de strajă, îmbrăcat în armură și cu sulița în mână, însuși Rotâmpan. Și de unde la început cavalerul voia să-i întâmpine ca pe niște vrăjmași, s-a potolit, înțelegând că cei doi oameni veniseră cu umilință să-i ceară sfat și sprijin. I-a plăcut să audă vreme de trei ceasuri toate tainele celor doi

tovarăși și se gândea dacă să-i sperie sau să li se arate pașnic, tocmai când aceștia au luat vorba de chipul neobișnuit în care fuseseră primiți de către cei doi vânători și ospătați cu iedul frâncesc.

Rotâmpan știa cine sunt vânătorii. Ei nu erau alții decât Micu și Radu, boieri ce se arătau a-i fi prieteni. Dar mai știa că în inima și cugetul lor zăcea viclenia și răutatea, aidoma ca și în cugetele celorlalți tineri ce roiau în jurul țiitoarei lui, căutând prilejul să i-o ademenească. De aceea păstra cu băgare de seamă o anume cheie asupra lui și râdea de cei ce se nevoiau să ajungă acolo unde nu era chip.

Nu-i păsa de nemerniciile la care se gândeau bărbații ce se grămădeau la Curtea din vale și nici de strângerile în brațe la care era părtașă de bună voie Ludmila. El își căta de treaba lui, care era aceea de a trăi ca strămoșii lui, acei oameni vajnici din miazănoapte, veșnic înzăoați și cu arma în mână, departe de Curțile în care era firesc să-și ducă văleatul numai partea muierească, odraslele și bătrânii.

Ilie Rotâmpan mai că uitase de Cârnu și de Păsărică, tocmai când aceștia au scos răcnet ca de fiară. Atunci și-a îndreptat privirile către ei și i-a văzut ținându-se de burtă, vărsând amarnic, de greață. Lângă ei se afla o traistă și mădularele unei mâțe sălbatice sau ale unui râs: cap, picioare și coadă. Vărsau, și printre icneli suduiau vânătorii care-și bătuseră joc de ei:

— Și-au bătut joc de noi! Asta-i mâță, nu ied! De aceea ne-a prostit spunându-ne că-i ied frâncesc. Ne-au spurcat, grijania…!

Rotâmpan a hotărât să sară asupra lor ca să-i sperie, părându-i îndeajuns de tonți. Când li s-a arătat răcnind, cu sulița în cumpănire și cu vârful către ei. Păsărică a luat căpățâna iedului frâncesc și a izbit-o cu putere drept în fața împlătoșată de chivără a jupânului Ilie, de i-a îndoit apărătoarea fălcilor.

Acesta a rămas o clipă nehotărât, numai bine cât i-a trebuit Cârnului ca să puie mâna pe suliță. Și s-a văzut că în mâna lui Ion sulița era amarnic de primejdioasă. Jupânul Ilie rotea paloșul înspre stânga, fără să-l poată ajunge pe Cârnu; iar acesta răspundea pe dată în dreapta cavalerului, cu capătul gros al suliței, pălindu-l peste șale de-l făcea să răcnească de durere.

Apoi Ion l-a prins tocmai în avântul paloșului pe cavalerul înzăoat și l-a izbit cu coada suliței, dărâmându-l ca pe o grămadă de fierărie ruginită. I s-au suit amândoi pe platoșele pieptului și l-au descuiat din armură fără ca să poată spune nici pâs.

Atunci jupânul Ilie și-a făcut socoteală că-i mai prielnică vorba bună, așa că i-a strigat pe nume, faptă care i-a mirat pe cei doi prieteni. Le-a spus apoi că el este Rotâmpan, la care veneau să ceară sfat și că nu-i vorba de vrăjmășie, ci numai de olecuță de spaimă. Au râs cu toții de spaima de care pomenea cavalerul, adeverindu-se că ea s-a întors tocmai împotriva lui.

— Să avem iertare, jupâne, dar n-am avut de unde ști că sub aceste hârburi te afli tocmai domnia-ta.

Lui Rotâmpan i-a plăcut chipul în care se purtau cei doi băieți, de care știa atâtea amănunte, așa că i-a poftit să-i fie oaspeți la Curtea din vale.

Când Cârnu și cu Păsărică au văzut-o pe Ludmila, nu și-au putut lua ochii de la ea, atâta era de frumoasă și nurlie. Au rămas muți în fața ei. Ea le râdea cu gingășie, iar ei stăteau cu gurile căscate, frământându-și prostește pălăriile în mâini.

Nu era de mirare că la Curtea lui Rotâmpan ospețele și petrecerile se țineau lanț. Aveau de ce se abate bărbații prin acele locuri. Găseau găzduire, mâncare și băutură din belșug, dar mai cu seamă erau întâmpinați cu bunăvoință de către jupâneasa gazdă. Iar dacă se întâmpla ca dumneaei să se afle în vorbă cu cine știe ce oaspe ce-i era pe plac, ceilalți găseau pe dată înlocuire – tot insul după măsura lui – aflându-se la Curte alte jupânițe sau jupânese din neamurile Ludmilei sau dintre slujnicele ce erau alese pe sprânceană, frumoase la chip și zglobii, gata de îngăduințe.

Cei doi prieteni s-au obișnuit în scurtă vreme cu socotelile Curții lui Rotâmpan. Și nici nu era de mirare ca să se deprindă cu binele, chiar dacă nu știuseră de el mai înainte.

S-au arătat îndrăzneți, mai mult decât se cuvenea, dar îndrăzneala lor le-a priit, văzându-se că este pornită din necunoașterea vieții. Rotâmpan le luase pungile cu galbeni și le închisese, ca să nu fie ispitiți la cheltuială; dar se aflase îndată că sunt avuți, însușire care face omul mai plăcut și mai dorit.

— Cu acești galbeni, le spusese jupânul, vă veți răscumpăra, pentru a fi și voi iarăși oameni volnici. Altfel, vă poate oricând găsi slujitorii domniei și trimite înapoi în ocnă, de unde nu veți ieși decât doar la sorocul osândei. Vă va mai rămâne aur atâta cât să puteți hălădui cu bine și fără griji încă mulți ani. Dar mai întâi să vă odihniți în ospeția Curții mele, după legea cea bună a acestei țărișoare. Apoi vă voi sfătui ce urmează să faceți. Se poate să vă tocmesc ca străji, pentru ca să mă ajutați în treburile mele pe care, precum ați văzut, nu le pot cuprinde singur.

Cei doi tineri au rămas la Curte ca oaspeți. Stăpâna curților i-a îndreptat să se acuieze într-una din odăile de lângă droșcărie, astfel că slugile au cunoscut cinul la care i-a prețuit. Din pricina aceasta, frumoasele codane care le dădeau târcoale nu erau dintre neamurile Ludmilei, ci dintre slujnice. Dar erau multe din ele mai plăcute la înfățișare decât o anume jupâniță ce era vară cu stăpâna, o roșcovană cu părul ca arama și cu pistrui. Se ținea scai de Păsărică. Avea glas ca de bondar și abia grăia moldovenește. Îl tot ispitea de una și de alta pe cât putea și ea, până ce a dat de-a dreptul către partea galbenilor pe care știa că-i are Toader. Lui Păsărică nu-i plăcea prea mult la chip, dar era plinuță la trup și pe deasupra îl încânta nespus cinul ei, căci roșcovana era de neam ales.

— Tata mine, comite!… spunea jupânița.

Și asta îi plăcea în chip deosebit lui Păsărică.

Se înțeleseseră ca să se întâlnească noaptea într-un anume loc; și lui Toader îi părea rău că nu are asupra lui pungile cu galbeni. Să-i fi dat și ei, sărăcuța, câțiva, pentru salbă, că prea îi erau de trebuință. Îi plăcea chipul în care se străduia să vorbească moldovenește, așa încât nu i-a spus că el știe limba leșească încă din copilărie. Se uita la Cârnu cum se aprinsese în preajma unei jupânițe care și ea părea a nu fi dintre slujnice. Și nu era deloc urâtă, drăcoaica.

— A mea este din neam ales, Cârnule!

— O fi, dar prea este bărbătoasă. Se vede, frate Păsărică, cum că nu prea te pricepi la partea muierească. A mea arde ca para focului când ți-o apropii. Simți că-i de adevărat trup de muiere lângă tine. Și i-am căzut cu năpastă.

Până la răsăritul lunii, cei doi prieteni au stat ca pe jar. Apoi au plecat fiecare la locurile unde îi așteptau alesele inimii.

Păsărică s-a furișat lângă gardul de nuiele de către fântână. Nu pricepuse prea bine unde trebuia să aștepte, dar de acolo de unde se găsea putea să vadă când s-ar fi arătat roșcovana. Căuta cu mâna loc prielnic în iarbă și-și făcea socoteli care-l scoteau din fire.

Îl cuprinsese nerăbdarea așteptării, când, dinspre curte s-au ivit două umbre ce se îndreptau către locul unde se afla. Erau două femei și începuse a se auzi că grăiau leșește. Una din ele era Ludmila, iar cealaltă roșcovana. Îi stricase jupâneasa socotelile, dar poate că va pleca și va lăsa-o singură pe jupâniță.

Pe Păsărică îl treceau căldurile și-i părea rău că nu se afla numai în cămașă, așa precum veniseră cele două femei. Vorbeau de niște bărbați, pe nume Micu și Radu. Înțelesese că Ludmila îl aștepta pe unul din ei tocmai în acel loc.

Păsărică era leoarcă de sudoare și se încinsese mai rău auzind că nu era acela locul de întâlnire cu aleasa lui. I-a venit însă să strige când a auzit-o pe roșcovană spunând de el vorbe urâte și jignitoare. Râdea și-l numea prostănac, iepaș, borțos și necioplit. Și despre Cârnu vorbea urât.

— Numai dacă le-am putea smulge ceva galbeni! spunea roșcovana și iarăși se așternea pe râs.

Auzind pași în livadă, Ludmila a îndepărtat-o pe vara ei, care a luat-o pe potecă îndărăt către curte. Păsărică abia se putea ține de obidă, asudat de căldura înăbușitoare și urzicat la mâini. Erau strașnice urzicile de lângă gard. Vor fi fost și ele vreun soi leșesc de urzici.

Bărbatul care s-a arătat se numea Micu. A luat-o în brațe pe Ludmila și a sărutat-o, apoi s-a dezbrăcat de straie și s-a așezat la vorbă lângă ea, în iarbă. Îi făgăduise de la început să-i spuie o întâmplare hazlie, dar până una-alta vorbeau de o cheie și râdeau de Rotâmpan. S-au auzit apoi zgomote de fierărie, ca de armură descheiată și iarăși râsete. Apoi… apoi Păsărică a auzit din gura bărbatului acea neînchipuită vrăjmășie ce se petrecuse cu el și cu Cârnu. Bărbatul era unul dintre cei doi vânători ce-i ospătaseră cu iedul frâncesc, ied ce se vădise a fi mâță sălbatică.

Cu un răget ca de fiară, Toader s-a repezit către locul unde se afla Micu. Ludmila apucase să fugă țipând ca din gură de șarpe, dar Micu a rămas împietrit, fără să se poată mișca, așa că Păsărică i-a putut întoarce mâinile la spate, legându-l zdravăn cu mânecile cămășii pe care i-a dat-o peste cap, jupânul rămânând gol ca în scăldătoare.

Păsărică nu știa ce să-i facă: să-i care pumni, să-l însemne, mușcându-i nasul sau vreo ureche, sau… Nici el nu era hotărât ce avea de făcut cu un om ce se afla legat și fără apărare. Îi era rușine să-l răpuie, fiind legat. Să-l dezlege și să se bală cu pumnii sau să se înfrunte în trântă dreaptă?

Pe Păsărică îl mâncau amarnic bășicile urzicăturilor.

Aha! Găsise ce trebuia! Micu trăncănea toată vremea; că are să-i plătească îndrăzneala, că să-l dezlege; dar nu vorbea prea tare, de teamă să nu fie auzit, așa că Toader l-a luat în brațe și așa cum era gol l-a tăvălit prin urzici.

Micu nu scotea strigăte de om, ci răgete de măgar. Îl ustura groaznic și se zbătea, dar Păsărică nu s-a potolit până ce nu l-a știut îndestul de mângâiat de acele urzicilor.

— Să știi, jupâne, că te-am legănat printre flori țigănești.

Apoi i-a luat straiele și ceva ce i s-a părut a fi vreo fărâmă din cine știe ce fel de armură.

Așa l-a găsit Rotâmpan pe Păsărică când l-a întâlnit venind către curte. Auzise mai întâi țipete de muiere, apoi răcnete, alergase către fundul grădinii de unde veneau vaiete.

Când a văzut jupânul ceea ce Toader credea a fi armură, s-a apucat cu mâinile de cap. S-a pipăit la chimir, a scos o cheie și apoi s-a dumirit că fusese întotdeauna amăgit. Auzise el că opritorile ce se făureau pentru jupânesele cavalerilor care lipseau vreme îndelungată aveau chei potrivite de la bun început, dar nu crezuse că Ludmila să aibă astfel de îndrăzneală.

Rotâmpan și toți cei care se strânseseră în jurul lui au ascultat spusele lui Păsărică. Și Toader a spus întocmai tot ceea ce pătimise el, ce se petrecuse în iarbă și apoi în urzici.

— I-am răspuns la cinstirea cu ied frâncesc. Dar jupânul Micu nu a făcut decât începutul în taina legănatului printre florile țigănești. Urmează ca și soțul său, adică celălalt vânător, să cunoască, pe pielea lui, dezmierdarea urzicilor, că doar mai este vreme.

În odaia ce le fusese dată, Ion și Toader au stat la sfat până târziu. Nu puteau adormi din pricina șoarecilor care umblau peste tot locul. Cârnu era îngrozit, până ce Păsărică a găsit o capcană cu cumpănă, în care în scurtă vreme s-au prins o mulțime de rozătoare. Și chiar fiind după gratiile capcanei, Ion se sfia de șoareci, astfel că nu a putut închide ochii până la ziuă.

A doua zi, Rotâmpan a poruncit Ludmilei și neamurilor ei să părăsească Curtea.

— Să plece fără zăbavă în Lehia, să tragă dimpreună cu pescarii lor năvoadele. Ludmila să locuiască în colibele de stuf din satul ei, de unde am adunat-o și am luat-o ca să-mi fie țiitoare. Să-l slujească pe Mihai al lui Buciațchi și să-i facă poftele, sângerată de năpârcile harapnicului, cățeaua!

Degeaba a plâns și s-a văicărit Ludmila, în zadar s-au rățoit Micu și Radu, Rotâmpan știa una și bună: să piară din fața lui muierile și cei ce l-au amăgit. Să le ia la Curțile pe care stăpânesc Micu și Radu, dacă le place să se afle cu ele.

Muierile nu se dădeau duse, așa că Ilie a poruncit slugilor să le scoată în afara curților. Cum însă slugile n-au ascultat porunca, Rotâmpan a luat în mână un harapnic, cu care ardea pe oricine nu se supunea. S-a iscat numaidecât învălmășeală. Au sărit asupra jupânului slugile și stăpânele lor, bătându-l muierește, în hazul celor doi boieri care țineau partea răzvrătitelor.

Păsărică și cu Cârnu auzeau cele ce se petrec în casa cea mare; dar împotriva muierilor nu îndrăzneau să se bage. Numai când au văzut că Rotâmpan se află în primejdie, tăbărând asupra lui și cei doi boieri ce-i erau oaspeți, s-au hotărât să se arate. N-au găsit la îndemână decât niște mături de nuiele, dar le-au fost de folos, mânuindu-le cu meșteșug. Cei doi boieri fugeau de Păsărică și de Cârnu, cărora nu îndrăzneau să li se împotrivească, știindu-i a fi în stare să închipuie cine știe ce nelegiuiri, de care nu s-ar fi putut apăra.

— Noi nu ne prindem în luptă cu mișeii, ci numai cu oameni de teapa noastră, s-au răstit ei de departe către Păsărică și Cârnu.

Dar când cei pe care-i numise mișei s-au prefăcut că vin iarăși asupra lor cu măturoaiele, Micu și Radu au fugit, încălecând pe caii lor, uitând de muierile pe care le dezmierdaseră cu o noapte înainte.

Ilie se afla încă sub puterea muierilor, când Păsărică a venit în fața lor, având în mână capcanele cu mulțimea de șoareci prinși peste noapte.

— Să nu vă fie cu supărare, dar fiindcă cu partea muierească nu se cuvine a te lupta, am să vă fac rugămintea de a vă lua buccelele ce v-a hotărât stăpânul acestor curți, să vă încărcați în butcile ce v-a dăruit domnia-sa și să nu mai stăruiți ca să rămâneți aicea. Altminteri deschid pe dată această capcană și slobozesc ceea ce vedeți că se află în ea.

Numai așa a scăpat Ilie Rotâmpan de muierile ce-l năpădiseră și nu-l lăsau în niciun chip.

La Curtea lui Rotâmpan rămăseseră numai bărbați, ceea ce s-a dovedit a fi cu priință liniștii care lipsea de câțiva ani încoace. Rosturile Curții ca și treburile jupânului intraseră pe făgașul obișnuinței. Putea să-și caute de treaba lui, să-și încerce măiestria în mânuirea armelor. Se lupta – ca să-și ție trează agerimea – cu dușmani pe care alții nu-i vedeau, astfel că cei care nu erau în stare să-i înțeleagă strădaniile îl credeau nebun. Jupânul Ilie știa acest lucru, dar nu se arăta supărat. Nici nu-i băga în seamă pe cei care nu-l înțelegeau. Numai Păsărică și Cârnu erau socotiți de el oameni în toată firea, fiindcă aceștia, în așteptarea cărților și îndreptărilor trebuitoare

dovedirii răscumpărării, îl ajutau în treburile lui, fiindu-i veșnic aproape, stând cu el toată ziua pe câmp sau în pădure, cu armele gata de luptă.

Și chiar după ce au primit îndreptările dorite, cei doi prieteni au mai rămas de bună voie la Curte, fiind bucuroși de învățăturile pe care le da cu bunăvoință boierul. Era el cam tehui, dar știa mânui arcul, sulița și orice alte arme cu o îndemânare nemaiîntâlnită. Și se mai îndeletnicea jupânul cu multe lucruri tainice, ce arătau că în inima lui era strânsă ura neînchipuită împotriva vrăjmașilor domniei. Îi era dragă volnicia, îi era dragă țara, cu toate că nu era neam de moldovean. Se gătea să-și slujească voievodul, de la care nădăjduia că va veni izbăvirea Moldovei.

Ștefan poruncise să se adune de sân Nicoară toți cei ce se bizuiau a se întoarce cu armele sau care erau vrednici în lupte de orice fel. În acea zi și în următoarele, pe câmpia din fața Târgului Siretului se ținea cătarea oștilor, a căror învățătură începuse în primăvară, și urmau a se lua la întrecere cavalerii, oricare ar fi fost ei, pentru a se alege dintre aceștia cei ce ar fi dovedit că pot fi luați în slujba Curții.

Se zvonise că vor fi acolo peste zece mii de inși și că în ziua întâia întrecerile se vor purta înăuntrul cetelor și a steagurilor. Oricine se putea înfățișa, numai să aibă cal, arme și de mâncare pentru mai multe zile. Iar cel ce are să biruiască va fi miluit în chip deosebit de voievod, ca și de oamenii de seamă și bogați ce vroiau să intre în îngăduința lui.

— Numai jupânul Dorino Cattaneo, vameșul, dă douăzeci de zloți celui ce va birui. Iar jupânul Serchiz, judecătorul armenesc din Târgul Sucevii, dă un tretin neînvățat, cu totul bălan. Am să vă dau învățătura care vă lipsește, nu pentru a dobândi bani sau cal, ci pentru a fi luați în seamă de măria-sa.

Spusele lui Rotâmpan au fost întărite în scurtă vreme de vestitorii care colindau prin sate și înștiințau oamenii că domnitorul îi poftește pe toți cei ce au temeiuri de a se bizui pe puterile lor, să se înfățișeze la Halcaua din Târgul Siretului, unde oricine, boier sau om de rând, se poate încumeta în lupte și încercări.

Păsărică și Cârnu aveau temeiuri să se înființeze la Halca: aruncau sulița drept în țintă, la depărtate, aruncau bine buzduganul, tot astfel ca și piatra din praștie; trăgeau cu arcul la zbor de pasăre și nimereau fără greș; știau mânui paloșul și iataganul tătărăsc; știau să se ferească de tăișul lor; aruncau hamgerul la țintă și prindeau în arcan calul cel mai năzdrăvan. Numai să treacă de-a călare sulița prin halca, prin acel inel ce se așeza la

înălțimea mâinii drepte a călărașului, nu știau, dar i-a învățat în scurtă vreme Rotâmpan. Prinseseră atât de bine acest meșteșug, cât nu se așteptase jupânul Ilie.

— Să știți că vin și eu cu voi. Am cu cine mă lăuda. Va trebui să mai învățați mânuirea suliței fără vârf, după obișnuința cavalerilor de dincolo. Cu acea prăjină trebuie să poți răsturna potrivnicul din avântul calului. Și nu este treabă prea ușoară.

Apoi să vă pregătiți pentru lupta deznădăjduiților, în care dobori vrăjmașul cu ce poți, fără nicio îngrădire sau socoteală, având dreptul ca să-l lovești oriunde și cu orice. Se poate să se ajungă și la această luptă, unii dintre boierii noștri cei tineri fiind învățați cu amăgeli și viclenii. Și această încercare este mai mult viclenie decât vitejie.

Apoi vă mai lipsește învățătura pentru lupta împotriva vrăjmașului ferecat în armură, fie că vă aflați voi înșivă înzăoați și împlătoșați, fie că sunteți slobozi de armură. Să știți că la Crasna oastea leșească a avut de înfruntat rușinea care i-a făcut să fugă, numai din pricină că omenii erau ferecați în armuri. Se mai află și astăzi, în glodurile văilor, ciolanele șleahticilor afundați în amintiri, de-a-n-picioarele, în armurile lor grele. Și nu i-au alungat cavaleri înzăoați, ci oameni de rând, în ițari și opinci, având numai pufoaice, care să-i ferească de loviturile paloșului.

Mai întâi acești oșteni de adunătură au căutat să-i descălăreze pe leși. Apoi au prins a-i bate cu ciomege, ghioage și îmblăciuri de le dogiseră armurile, iar ei, pedestriți fiind, se munceau greoi, să-i ajungă cu pala. Răzășii le turteau chivărele și apărătorile feței, mânecarele și genuncherele făcute din tablă prea subțire; iar șleahticii rămâneau neputincioși, prinși în îndoiturile apărătorilor.

Iată de ce m-ați văzut pe mine, cinstiți oșteni, împovărat de armură, zvâcnind paloșul, mânuind sulița și scutul. Am aflat, după ani îndelungați de trudă, cum trebuie să se apere războinicii închiși în armură. Și ca să vă destăinuiesc acest meșteșug, îmi veți jura că nu-l veți spune nimănui.

Învățătura cu Păsărică și Cârnu a durat vreme îndelungată. Rotâmpan strânsese la Curte încă vreo douăzeci de ucenici pe care-i învăța cum se mânuiesc armele.

Păsărică și Cârnu au avut prilejul să afle care este adevărata față a lui Rotâmpan. Era om peste măsură de bun și blând, dar oarecum sărit de pe făgașul obișnuit.

Jupânul Ilie cunoștea toți boierii moldoveni, dar vorbea cu scârbă de ei. Se învoia totuși că se aflau printre aceștia unii oameni cu inimă, prielnici legilor și drepturilor vechi, alăturați nevoilor țării, dar erau ținuți departe de Curtea domnească de către cei răi și pizmași.

— Nu mai departe decât acum câteva luni, spunea Ilie, s-a făptuit mare sângerare la Bârlad, cu furtișag și scurtări de capete. Această nelegiuire a fost pusă în seama unui om ce sălășluiește în Crâm și a fratelui său, boier mare și cinstit din Târgul Bârladului. Se știe de el că s-ar fi omorât, înecându-se, dar nu-i adevărat. Stă și își roade inima, și se frământă, rămânând credincios lui Ștefan-voievod. Așteaptă să iasă la iveală hiclenii, ca să se arate iarăși și să-i fie de folos măriei-sale. De altfel vă pot spune că după Halca veți avea prilejul să auziți de acest boier și de toți cei ce râvnesc la volnicie și stare bună, la dreptatea care lipsește în țară.

Cei doi prieteni s-au mirat nespus de dragostea de țară pe care o arăta Rotâmpan, fiindu-i cu desăvârșire supuși din pricina gândurilor lui drepte.

— Apoi, dacă așa stau lucrurile, jupâne al nostru, vă mărturisim că noi suntem prieteni de-ai lui Luca, feciorul lui Ivanco Arbore. Știm în amănunt de omorurile săvârșite la Curtea lui Zorab, aurarul, cum și de cele petrecute la Curtea din Negrești. Și mai știm…

După ce Ilie Rotâmpan a aflat ce știau cei doi tineri, le-a spus și el tot ce era de spus, ceea ce i-a mirat neînchipuit. Au stat la sfat nopți de-a rândul, închegându-se între ei prietenia ce se leagă atunci când temeiurile acestei comori a inimii omenești se află a fi pornite din cuget curat și din dorința înfăptuirilor în care dăruirea de sine este temeiul cel dintâi.

Necunoscut(ă)

Sfat in cumpana noptii

13 HALCA ÎN TÂRGUL SIRETULUI

Târgul Siretului, care fusese pe vremuri Scaun domnesc, era o jalnică adunătură de bordeie în jurul caselor de piatră care fuseseră ale bogătanilor și boierilor. Se afla în stăpânirea leșilor, împreună cu satele care țineau de dania lui Petru Aron către Marușca doamna. Era un fel de ostrov părăsit, ca și când cei ce-l locuiseră ar fi fugit de cine știe ce primejdie, toți deodată. Și așa fusese chiar, fiindcă de cum s-au așezat gloabele stăpânirii leșești asupra negutătorilor și a meșteșugarilor s-au risipit toți, bejenindu-se.

Au plecat unii către Târgul Moldovei sau al Băii; alții s-au strămutat în Suceava, iar alții, mai cu seamă meșteșugarii, și-au înființat dughene în satele ce nu se aflau sub stăpânirea leșească, numai la un pas de hotar. Vameșii și slujbașii leșești se uitau cum se adună oamenii în zilele de târg, jur-împrejurul hotarului, cum se vând și se cumpără vite și lucruri fel de fel, în afara locurilor în care ei aveau puterea să ceară dijmele și vămile stăpânirii lor.

Era de neînchipuit atâta orbire din partea leșilor, dar se vede că nu le păsa, fiindcă erau despăgubiți de moară și de pive, care umblau zi și noapte, deoarece erau singurele în acea parte a țării.

Când s-a iscat zvonul că domnitorul a poruncit să se ție Halcaua în Târgul Siretului, norodul a tresărit. Cum se putea o astfel de înfruntare? Pe ce se bizuia Ștefan-voievod? Numai după ce au aflat că zapisul dă leșilor dreptul doar la venituri, nu și la țarini sau case, au priceput că îndrăzneala tânărului voievod se bizuie pe dreptate, dar că tot înfruntare era!

Slujbașii leșești primiseră poruncă de la Sniatin că nu trebuie să se împotrivească hotărârii voievodului Țării Moldovei, dar că vor primi întărire. Numai că și-au făcut socoteală proastă, din pricină că dregătorii domniei și străjile nu le-au îngăduit celor cincizeci de lefegii ai rigăi să treacă peste apă. I-a întors din cale văzându-i amarnic de arțăgoși și vroind să dea buzna prin vadul apei.

Se auzea că fusese chiar păruială în lege și că cei opt străjeri ai malului fuseseră nevoiți să se împotrivească leșilor, prinzându-se cu ei în luptă. Dar i-au biruit fără prea multă pierdere. I-au făcut doar să se scalde, fără învoirea lor. Le-au luat din cai, ce-au putut, așa fiind obișnuința în astfel de împrejurări.

Cu două zile înainte de sân Nicoară au început a răsări corturi de pânză la marginea câmpiei din partea de jos a târgului. Îndată după pietrele de hotar ale ținutului ce se afla în puterea străinilor s-au și înființat dughene cu tot ce-i de trebuință omului. Se aflau în acele dugheni felurite neguțătorii, de la ac la mindean și de la pită caldă la mied sau vin. În corturi se aflau oamenii domniei, care aveau grijă de cei ce veneau pentru Halca. Le dădeau pânză ceruită pentru corturi, bețe făcute toate la fel pentru întins pânzele, și frânghii de legat.

Fiecare steag număra cam la patru cete, iar cetele erau împărțite în roate. Se dădea un cort pentru fiecare roată. Tainul pentru cai era împărțit pe cete. Fuseseră aduși pentru această întrecere zece nălbari dintre cei mai iscusiți, pentru cai, cum și vraci care știau să puie la loc scrântiturile, să oprească sângerările și să tămăduie rănile.

Cei ce știau de chipul în care se purtau numai cu câțiva ani în urmă luptele împotriva năvălirilor, se minunau de tocmeala cea nouă. Se spunea că Ștefan primise învățătură de la Ion-voievod din Hunedoara. Și dacă numai pentru Halca se pregătise primirea părtașilor în acest chip, atunci pentru război adevărat te puteai aștepta la multe altele. Și era a mirării că se făcea Halca mare, domnească, ceea ce nu fusese văzut de mai bine de treizeci de ani.

Se mirau unii într-un chip, alții în alte feluri de ceea ce se întâmpla; dar mai cu seamă erau amărâți unii dintre boieri, din pricină că se îngrămădiseră peste măsură oameni de țară, care nu aveau, după a lor părere, ce să caute la întrecere.

— Mai mare rușinea să te afli cot la cot cu mișeii. Abia aștept să înceapă încercările, ca să se învețe minte acești îndrăzneți de a se încumeta stăpânilor, spunea Micu, biv postelnic.

— Am să-i crestez pe capete. Și am să le smulg bernevicii cu cangea, numai să-mi vie chita, spunea Radu, biv spătarul.

Se aflau la întâlnire, fără să știe unii de alții, prieteni și neamuri, viteji ce luptaseră umăr la umăr împreună, tineri ce nădăjduiau să izbândească în încercări, bătrâni ce le erau învățători și alții care erau însuflețiți de această

sărbătoare pe care o doriseră ani în șir. Se țineau ele Halcale cu unele prilejuri, în sate; iar cei din tagma boierească se adunau între ei la curțile lor, bătându-se în săbii, alergând caii și jucând halcaua, precum și alte jocuri de iscusință în mânuirea armelor; dar Halca domnească, la care să fie poftiți toți cei ce erau în stare sa mânuiască armele, oricine ar fi fost ei, nu se mai pomenise.

Jupânul Maxim se desfăta văzându-și neamurile lui răzășești încălecați pe cai ce-ți furau privirile. În taberele cetelor, roiau flăcăi care purtau straie țărănești și opinci. Din opt steaguri care se adunaseră, două erau însă numai de boieri, ce nu vroiseră a se amesteca cu norodul. Celelalte șase erau mai mult din răzășime, târgoveți și boiernași ce sufereau a fi amestecați cu prostimea și chiar le plăcea să se afle printre ei.

În unul din aceste din urmă steaguri se afla ca sutaș Simion al lui Manole Păr Negru, comisul. De cum l-a văzut pe Grui, l-a poftit să-i dea în grijă o roată de oameni, dintre care unii îi erau cunoscuți lui Pavel, deoarece erau din obștea lui Maxim.

— Numai că, spunea Pavel, eu nu sunt singur. Jupânul Negrilă i-a îngăduit lui Luca să mă însoțească. Așa că nu sunt singur.

Simion s-a bucurat și mai mult când a aflat că băiatul pe care-l îndrăgise se afla părtaș la sărbătoare.

— Apoi să poftească și Luca, numaidecât. Are să stea printre noi și-i va fi de folos.

Așa s-a făcut că în suta lui Simion s-au aciuat Grui și Luca.

La răsăritul soarelui, în ziua de sân Nicoară, șesul de peste apa Siretului fremăta de viață și nădejdi. Ștefan se uita de pe Dealul Mare, cu ochii plini de bucurie, la priveliștea însuflețită ce-i arăta că nu se înșelase Amfilohie atunci când îl sfătuise să adune tineretul de tot neamul ca să se încumete în jocuri.

— Flăcăii sunt dornici să se afle în treabă, iar ce-i vârstnici nu-i pot stăpâni în astfel de prilejuri. Zvâcnește în trupul tinerilor dorul de a se înfrunta, de a-și cântări puterea și vitejia. Nu se sfiesc să stea în fața palei, a oricui ar fi ea. Și nu vor lupta cu vrăjmășie, ci cu gânduri bune, râvnind fiecare din ei la prețuirea măriei-tale și a acelora care-i vor privi.

Judecata popii Amfilohie se dovedise dreaptă și în altă privință fiindcă îl sfătuise pe Ștefan să primească la Halca o sută de șleahtici leșești, îngăduindu-le să se întreacă de-a valma cu flăcăii ce se vor alege din miile de inși aflători pe câmpia din fața Târgului Siretului.

— Se vor strecura sub armuri și unii din fugarii rămași în slujba ucigașului tatălui meu, spunea Ștefan. Vor încerca, poate, să pricinuiască vreo tulburare, fiindcă solia ce mi-a cerut încuviințarea s-a arătat prea aprigă. Să ai știri amănunțite, Amfilohie, despre tăria oastei leșești, în părțile de miazănoapte și mai cu seamă să afli cine se găsește între zidurile cetății de la hotar. S-ar putea ca Petru Aron să încerce vreo vrăjmășie.

Amfilohie a aflat că în cetatea de la hotar stă însuși comitele Buciațchi cu boierii de credință ai lui Petru Aron, urmând ca ucigașul lui Bogdan-voievod să vie pentru sărbătorirea sfântului Nicoară însoțit de solii boierilor din Țara Românească, care-l dușmăneau pe Vlad-voievod.

Stratonic se dovedise încă odată isteț și folositor. Petrecuse două nopți la șir cu niște muieri ce se aflau la Curtea starostelui. Se dăduse drept negutător, iar muierile îl crezuseră, văzându-l plin de bani. Erau venite de curând dinspre partea Trotușului, alungate de la Curtea unui anume boier nebun, pe nume Ilie Rotâmpan.

Îi plăcuse nespus lui Stratonic una din ele, mai durdulie, roșcovană și tare drăgăstoasă, căreia i-a dăruit zloți pentru salbă. Au băut împreună vin vechi și au stat la taclale cu negutătorul cel darnic, până ce și-a făcut negutătoriile lui și a plecat.

— Am putut afla, preasfințite părinte, că vine tărie mare de la Sniatin ca să se unească cu oastea comitelui Buciațchi, pentru a trece prin două părți, pe sub Târgul Siretului, în întâmpinarea lui Ștefan-voievod, dacă nu va putea fi răpus de săgețile celor o sută de șleahtici ce sunt trimiși la Halca. Acestea le-am aflat de la jupânul Stănică al boierului Zamona din Țara Românească, cel care a rămas în urma jupânului Toxabă și a stat la sfat tainic cu măria-sa acum vreo trei luni. Apoi am mai aflat că Petru Aron, să-mi fie iertată vorba, mai bine să-i spun ucigașul, vine și el cu oaste de la Sniatin. Alte amănunte ți le voi spune după ce am să-ți mai arăt că, pentru cincizeci de zloți, oamenii de credință ai comitelui Mihai Buciațchi vor întârzia cu patru zile năvala oștilor leșești. Dar mi-am scos acea cheltuială, fiindcă am primit de la alți slujbași de taină ai rigăi o sută de zloți, pentru a le spune câți cavaleri, adică cum s-ar numi la noi, câți viteji se vor afla de față la Halca. Și le-am spus că nu vor fi mai mult ca o mie la început, iar la săptămâna, către sfârșitul Halcalei, vor mai rămâne ca la două sute de feciori boierești, armați slab, fără zale și fără platoșe. Numai că acum nu mai știu dacă oștile ce vin din Sniatin se vor potrivi știrilor mele, așa că m-aș înapoia în cetate să capăt veste de această împrejurare.

La vorbele din urmă, Amfilohie și-a ascuns un zâmbet, fiind limpede dorința lui Stratonic, de a mai ține-o odată în brațe pe roșcovana ce fusese izgonită de la Curtea lui Rotâmpan, împreună cu neamurile ei.

— Să nu te ostenești prea mult, sfinția-ta. Mai bine să repezi vreunul din slujitorii pe care ți i-am dat, fiind mai ușoară treaba și mai potrivită pentru ei. Domnia-ta să stai aicea, având a ne sfătui cum urmează să-l apărăm pe măria-sa de primejdia ce-l paște, fără a le trezi leșilor îndoieli.

Când s-au arătat din crâng cei o sută de cavaleri leșești în armuri strălucitoare, s-a auzit ca un oftat dinspre podișca pe care se aflau boierii ce aveau inima și cugetul închinate rigăi și șleahticilor leșești. Până și jupâneasa Ruxandra a oftat și s-a uitat în ochii Zamfirei, căutând vreun licăr de încântare pe care nu l-a văzut însă.

Căpitanul leșilor și-a dat în sus ușița chivărei ca să i se poată vedea fața și auzi glasul. Apoi a poruncit cavalerilor săi să-l cinstească pe domnitor, descălecând și strigând vorbele de cuviință. Căpitanul avea glasul cam moale și tremurător, din pricină că văzuse negru înaintea ochilor atunci când s-a uitat pe întinsul câmpiei. Nu era nici pe departe ceea ce i se spusese lui. Nu erau nici două sute, nici o mie, ci, credea el, mii și mii de oameni înarmați și cu privirile țintite asupra lor. Pas să se mai poată îndrepta arcul către Ștefan-voievod. I-ar fi făcut praf și pulbere bezmeticii care arătau întocmai ca acei ce-l fugăriseră numai acum câțiva ani la Crasna.

După ce și-a spus solia și vorbele de laudă mincinoasă, căpitanul a așteptat porunca lui Ștefan. Dar voievodul l-a poftit pe Cozma Șendrovici să răspundă. Și acest sfetnic a vorbit din inimă, cu vorbe bune și de mare laudă pentru înălțimea-sa riga Cazimir și pentru oștirea aleasă a Lehiei.

I-a poftit să se așeze în corturile care le fuseseră pregătite, să se ospăteze și să se îndestuleze din toate bunătățile și din băuturile care erau după pofta și obișnuința lor. Aveau să ia parte abia peste două zile la întreceri, până atunci alegându-se feciorii cei mai vrednici de a se încumeta cu domniile lor cavalerii.

Dar căpitanul, care se arăta supărat, a cerut ca cei ce se vor întrece cu șleahticii să fie numaidecât feciori de neam, căci altfel nu-și vor putea încrucișa armele cu ei. S-a auzit atunci glasul de tunet al lui Rotâmpan ce se arătase îmbrăcat în armură, având alăturați alți doi cavaleri, tot în armuri ca și el.

— Legea Halcalei nu îngăduie a fi întrebuințate decât aceleași arme de către toți cei care se întrec, așa că rugăm oaspeții să-și lase arcurile tari cu vârtej în sama spătăreilor care le va da în schimb, fiecăruia, arc obișnuit, cu săgeți, întocmai cum au toți cei de față. Palele și celelalte arme par a fi aidoma acelora ce sunt îngăduite. Este bine să știe cavalerii ce fel de întreceri vor fi, cu ce arme și ajutătoare se vor desfășura – și seama ce trebuie păzită, pentru ca să nu fie vorbă.

La început, leșii s-au oțărât și n-au vrut să primească tocmelile; dar până la urmă s-au domolit, așa că și-au lăsat arcurile în seama spătăreilor, cunoscându-și-l fiecare pe al său. Au primit în schimb arcuri mai ușoare, dar care păreau chiar mai îndemânoase decât cele tari și cu vârtej, astfel că s-au arătat împăcați cu ele.

— Aceste arcuri sunt mai bune, le spunea căpitanul șleahticilor săi. Cu ele vom putea izbândi mai ușor, putând trage săgețile una după alta. Și asta este mare lucru pentru treaba ce avem a îndeplini.

După ce s-a făcut slujbă mare cu preoți în odăjdii, domnitorul a ridicat buzduganul. Atunci s-au auzit de pe dealuri tunete ca din iad. S-au înspăimântat chiar și cei care știau că aceste tunete sunt scoase din puștile cu iarbă, dar încă cei ce nu aflaseră.

— Carevasăzică, spuneau în șoaptă potrivnicii domniei, este adevărată povestea cu ajutorarea ce i-a dat lui Ștefan jupânul Teodorca din Chefea. El i-a dat și banii de argint pe care i-a bătut în Crâm; și n-a știut nimeni. Acei firfirici au năpădit țara și s-au deprins mișeii cu ei, astfel că nu-i mai poți înturna la obiceiul străbun. S-a întors lumea pe dos. Acuma vedem și aceste nevoi de puști ce sunt împotriva firii. Are să-l bată bunul Dumnezeu pe hiastru pentru nelegiuirea de a arunca cu foc asupra oamenilor.

— Și dacă vreți să știți, aflați că un anume tâlhar, frate vitreg de-al lui Ivanco Arbore, i-a dat două corăbii lui Ștefan. Și același hoț i-a dat din aurul jefuit de la Zorab, aur ce era al nostru, tot ca și acela ce-l avea în temnițe la Curtea din Negrești bietul jupân Negrilă.

— A dat slobozenii mișeilor, din binele nostru.

— Și-a adus în țară coconul făcut cu fata lui Misici.

— Este neînchipuit de fudul și căpățânos. Să vezi, odată…

Vorbele au încetat când pe lângă tunetele puștilor s-a iscat zarva tarafului și a darabanelor. Li s-a ridicat sângele la cap cârtitorilor, de obidă și neputință, mai cu seamă când s-au auzit strigătele mulțimii de călărași ce-l slăveau pe tânărul voievod.

Jocurile au început de la roate. Apoi s-au întrecut sutele și cetele toată ziua, până ce s-au scos biruitorii pe steaguri, câte douăzeci de fiecare.

Și iarăși au cârtit pizmașii:

— Steagurile nu sunt tocmite după datină, ci într-aiurea. Trebuiau să fie pe ținuturi, iar capii puși dintre boierii de viță. Dacă este cu putință ca un venetic ca Gheorghie Alvanitul, care n-a fost decât străjer de-al doamnei Rimgala, să poruncească acum unui steag de adunătură – atunci nu se mai poate vorbi de oaste adevărată, ci de țigănie! Iar nebunul de Rotâmpan, cu douăzeci de văcari îmbrăcați în armură este de râsul tuturor!

Cârtelile n-au contenit până seara târziu.

A doua zi după sân Nicoară, în fața tuturor celor ce veniseră la Halca, s-au desfășurat întrecerile între aleșii steagurilor. Încercarea cea dintâi a fost jocul halcalei, care s-a dovedit a fi îndestul de anevoios. Leșii nici n-au îndrăznit să se întreacă, cu toate că și la ei se obișnuia un joc asemănător.

Toți acei care au putut trece dintr-odată sulița prin inelul atârnat la spânzurătoarea halcalei au fost socotiți ca aleși. Din o sută șaizeci de flăcăi, numai cincisprezece au scăpat din mână țepoiul.

Din goana calului trebuia să vâri vârful suliței într-un inel atârnat. Era așadar nevoie să te stăpânești bine, în cea mai desăvârșită cumpănire, pentru ca din goană să nimerești în inelul ce nu avea lumina decât de o șchioapă. Apoi, când ajungi aproape sub inel, descleștezi pumnul de pe mânerul suliței, ea urmându-și mai departe drumul, din avânt. Iar la urmă, cu iuțeală și dibăcie, prinzi iarăși lemnul suliței, dincolo de inel. Și dacă ești vrednic, o prinzi și câștigi; dar nu este treabă ușoară.

Lui Luca i s-a strâns inima când Grui s-a avântat cu calul în mers trepădat către spânzurătoarea halcalei. Și când a nimerit cu vârful suliței în inel, l-a apucat de braț pe un cavaler înzăoat ce se afla a fi mai mare peste o roată de flăcăi în armuri, și s-a strâns lângă el, închizând ochii. Iar acel cavaler l-a dezmierdat, fiindu-i plăcut chipul băiatului.

Când a deschis ochii, Luca l-a văzut pe Grui cu sulița în mână, ceea ce dovedea că izbutise. I s-a părut că freamătul și zarva mulțimii a fost mai mare când a trecut Grui sulița în halca; și chiar așa fusese, fiindcă flăcăul era atâta de voinic la trup și de păros, încât cei ce erau față s-au mirat de el.

— Frumos! Halal! Așa ceva n-am văzut încă!

Astfel l-a lăudat cavalerul pe Grui, din pricină că ținuse sulița de coadă și, în loc s-o lase în voia ei, a aruncat-o puțin înapoi, de s-a părut că stă pe

loc. Apoi a apucat-o în partea cealaltă, de către mijloc, ridicând-o îndată în sus.

Când Păsărică și Cârnu au venit, unul după altul, în fața halcalei, a fost rândul cavalerului să fie cuprins de grijă. Înghițea în sec și-l ținea strâns pe Luca, cu o mână de după umeri. Luca nu i-a cunoscut pe niciunul, fiind închiși în armuri, dar a aflat cu mirare și bucurie că sunt ei, din vorbele spuse de cavaler.

— Prea bine, Ioane! Halal, Toadere! Ați câștigat! Și întorcându-se către Luca: Sunt ucenici de-ai mei și-mi sunt dragi, fiind inimi alese și cugete drepte. Păsărică, adică cel mai gras din ei…

— Cum l-ai numit, domnia-ta?

— Unul este poreclit Păsărică, iar celălalt…

— Cârnu! Ion Druță și Toader Vaz, prietenii, dragii mei prieteni! Jupâne… jupâne…!

— Tu ești atunci, numaidecât, Luca, a lui Ivanco Arbore! De ce nu mi-ai spus, băiete!? Vai, cât te-au pomenit… și câte au pătimit, sărmanii!

Cavalerul, care era Rotâmpan, a ascultat istorisirea lui Luca.

— Venisem cu însoțitorii mei, printre care și moș Nică, bunicul lui Ion, ca să-i scăpăm din ocnă. Am pândit, am plătit și i-am scăpat, dar ei nu s-au dus acolo unde le-am spus. I-am căutat, dar nu i-am aflat la moș Prisăcuță, în Târgul Bârladului…

— Și nici n-ai putut să-i afli acolo, din pricină că nu toți cei ce intraseră în hanul țiitoarei lui Andriță au scăpat atunci când v-ați bulucit în trapeză.

Luca a aflat din gura lui Rotâmpan tot ce pătimiseră prietenii lui.

Încercările au urmat întocmai cum se spusese la început. Intraseră zece cavaleri leșești împotriva a zece flăcăi moldoveni, toți în armuri. S-au repezit, încălecați, unii împotriva celorlalți, cu sulițele fără vârf întinse înainte. În loc de vârf, sulițele aveau capătul înfășurat în petice legate strâns, arătând ca un fel de ciuperci. Din izbitura suliței s-au răsturnat trei moldoveni și un leah. Erau tari leșii. În locul celor căzuți au venit alții și au început iarăși a se izbi.

— A căzut Cârnu! Vai de mine!

Pe Rotâmpan îl durea nespus înfrângerea ucenicilor lui. Le striga sfaturi, dar ei se vede că nu le auzeau. La al treilea schimb a intrat între alții și Păsărică.

— Nu mai avem mulți dintre ai noștri. Ne-au mâncat fripți leșii! spunea Ilie.

Dar iată că la al treilea rând n-a mai căzut decât un singur moldovean. În schimb au căzut cinci cavaleri leși. Căpitanul lor i-a schimbat pe toți și au venit alți zece. De data aceasta au căzut opt leși și niciun moldovean.

Pe toată câmpia s-au stârnit chiote de bucurie. Se vedeau cușmele voinicilor aruncate în sus, de parcă n-ar mai fi avut nevoie de ele. Până și domnitorul râdea de plăcere.

Leșii s-au vădit însă că umblă cu vicleșug, fiindcă după ce se ridicau din colb, păleau cu bețele, mai întâi în picioarele cailor și mai apoi chiar în cavalerii moldoveni. La al cincilea rând, văzând că mereu cad, leșii și-au pierdut cumpăna. Ba se dădeau la o parte din fața sulițelor, ba încetineau avântul calului de împungea moldoveanul în văzduh, amăgeli ce nu erau îngăduite. La al șaselea rând, leșii s-au prefăcut că le căzuseră peticile din vârful lăncilor, izbind cu vârfurile în partea de sub gât a potrivnicilor și nu în mijlocul pieptului.

A mai căzut un moldovean, doi, dar cădeau șapte, opt leși de fiecare dată.

Se petrecuseră și căzuseră nouăzeci de leși și rămăseseră cei din urmă moldoveni și zece șleahtici. Păsărică se ținuse bine. Trebuiau să se înfrunte până ce nu mai rămânea decât unul singur de fiece parte.

Pe câmpie nu se mai auzea decât doar un fel de zumzet, toți privitorii fiind cu inima strânsă. Se știe că legea acestui joc era ca să se numere cei ce cădeau din amândouă părțile, astfel că dacă ar fi fost pusă la pământ chiar toată roata lui Rotâmpan, moldovenii ar fi fost câștigători fiind doborâți nouăzeci de leși, cu patruzeci mai mulți decât moldoveni.

Dar sutașul șleahticilor a răsărit cu legea ce spunea el că-i obișnuită în țara lor, după care lupta hotărâtoare se dă între cei din urmă doi potrivnici. Și s-a ajuns până la urmă ca să se înfrunte doi, din care unul era Păsărică, iar celălalt însuși căpitanul leșilor.

La cel dintâi avânt, căpitanul s-a dat deoparte, astfel că Păsărică a împuns în văzduh, gata să cadă de pe cal. Leahul hohotea fără încetare, zguduindu-și hoitul și săltându-se pe cal, de râs.

Păsărică și-a deschis ferecătura ce-i apăra capul și cu glasul lui subțire i-a spus căpitanului vorbe de ocară și de sudalmă, amestecate cu măscări, de parcă de când se afla pe lume nu știa alt grai decât cel leșesc. Cei ce au

priceput spusele moldoveanului au râs, așa că toată suflarea ce se afla pe câmpie a prins a hohoti, ațâțându-l neînchipuit pe căpitan și pe leși.

Se supăraseră și boierii ce-i îmbrățișaseră pe șleahtici, ceea ce au văzut atât voievodul cât și Amfilohie. Rotâmpan fierbea de mânie, dar râdea și el de vorbele lui Păsărică, tocmai când l-a poftit un copil de casă către podișca pe care se afla măria-sa.

I-a trecut ca un fior când l-a privit voievodul și când l-a numit cu adevăratul său nume strămoșesc:

— Preacinstite comite de Rompton, te-am poftit ca să afli cu un ceas mai devreme mulțumirea mea pentru chipul în care ți-ai învățat ucenicii. Toată roata domniei-tale, și bun înțeles cu domnia-ta sutaș, vă aflați din această clipă în slujba Curții mele.

Jupânul Ilie s-a aplecat la poala straiului lui Ștefan și i-a sărutat-o după cuviință, așa că nu a avut prilejul să-l vadă pe căpitanul leșilor prins în scara șelei cu capul în jos, trântit de sulița lui Păsărică. Din aceasta s-a iscat mare zarvă, căci Păsărică sălta de râs de-i clămpănea armura.

Au sărit dintre leși vreo douăzeci ca să-l doboare pe moldovean. Unii din ei s-au lecuit din zvârlitura calului, care era învățat și el să se apere. Alții au căzut din aruncături de buzdugane și pietre din praștii.

Căpitanul leșilor, ridicat iarăși în scările șelei, s-a avântat pe negândite asupra lui Păsărică, ce părea că nu-l vede. Calul șleahticului pusese capul în pământ ca pentru izbitură strașnică, fiind strunit de leah, care își cunoștea bine meșteșugul de călăraș.

I-a venit, astfel, în coastă lui Toader, dar nepăsarea ce arătase moldoveanul la început s-a arătat a fi prefăcută, fiindcă atunci când potrivnicul a vrut să-l izbească cu sulița, s-a dat la o parte, întinzându-i totdeodată către piept lancea cu vârful neînfășurat, așa cum era și a celuilalt. Și din avântul căpătat, ajutat cu dibăcie de Păsărică, leahul s-a prăbușit, în hohotele nestăpânite ale mulțimii.

Puțini se aflau acei care știau cine este Păsărică, dar l-au înconjurat mulțime de oameni, ridicându-l pe brațe în strigăte de bucurie. Jupânul Oțel, armaș fiind, se gătea tocmai să-l facă cunoscut mulțimii pe învingător, când vel vornicul Negrilă l-a oprit și, închinându-se domnitorului, și-a cerut îngăduința să-i destăinuie o anume socoteală.

— Leșii sunt scârbiți, măria-ta, spunea Negrilă, fiindcă au aflat că s-au întrecut în lupte cu oameni ce nu sunt din cinul boieresc. Ei sunt șleahtici,

feciori de neam, și nu pot îngădui a fi rușinați de strânsurile cu care au fost nevoiți a-și încrucișa armele!

Aceste vorbe spuse într-adins cu glas tare de vel vornicul Țării de Jos au stârnit murmure și chiar glasuri îndrăznețe în rândurile boierilor ce țineau de partea leșilor.

— Nu-i drept să se înfrunte mișeii cu cavalerii rigăi.

— Se vede că măria-sa nu a știut cine se află sub armuri, spunea, ca să fie auzit, jupânul Micu.

Ștefan și-a rotit privirea peste mulțimea ce se afla strânsă pe câmpie. Îi văzuse străduindu-se, cu mijloacele lor mărunte, cu caii pe care i-au avut la îndemână și cu arme făurite de ei înșiși, ca să se înfrunte înde ei, pentru a-și dovedi vrednicia. Au venit din toate colțurile țării, de la munte și de șes, din păduri și de la baltă, din slujbe și de la rosturile lor, ca să-și întărească un drept ce le fusese furat.

Au stat sute de ani în fața tuturor năvălirilor, sângerând și dăruind fără să pregete din puterea neamului lor. Fiecare leat și-a jertfit florile, vlăstare fragede, ce abia își scoseseră capul către lumina vieții. Și chiar bătrâni fiind, acești oameni și-au cunoscut datorința, ferind vajnic cinstea și volnicia. Și acuma erau întinați de asupritorii care nici nu au stătut vreodată în fața năvălirilor și nici nu știau nimica din nevoile lor.

— Să-mi îngăduie măria-ta a-i întreba pe cavalerii leși cine sunt și din ce neam este fiecare. Să-i scrie pe toți Vulpaș pisarul, și eu am să-i cunosc.

Ștefan a dat din cap a îngăduință către Rotâmpan, cel ce spusese să fie însemnați leșii după numele lor. Dar nu aceasta avea să fie socoteala, ci o alta mai înțeleaptă, la care nu se gândise nimeni.

— Până ce se vor însemna cavalerii înălțimii-sale rigăi cu numele și obârșia fiecăruia, logofătul nostru să aducă îndreptările pentru cavalerii moldoveni ce li s-au împotrivit. Să afle toți cei de față cum că din partea noastră, a moldovenilor, s-au încumetat șleahticilor înălțimii-sale numai luptători de neam. Ei au îndreptări din partea domniei, fiind cu toții viteji, adică aidoma cavalerilor ca care s-au luptat. Să-și aducă domniile-lor cavalerii cărțile lor până mâine, când vor fi aduse și acelea ale vitejilor noștri.

Potrivnicii lui Ștefan s-au îngălbenit la față. Nu se gândiseră să aibă atâta cumpănire și răspuns ager. Știau că îndreptările celor pe care-i ridicase în clipă printre viteji nu se aflau încă ticluite, ci că le vor întocmi pisarii până a doua zi.

— Ce nerușinare! șoptea Negrilă către vecinul lui, Cozma Șendrovici.

Dar Tolpa țiganul, măscăriciul Curții, a prins șoapta. S-a așezat ca șuchieții, drept în fața lui Negrilă și, cu vorba lui cea nebunească, a strigat într-adins ca să-l audă toți cei de față:

— Văleu, măria-ta! Să nu se afle cumva printre acești viteji vreun tuciuriu din neamul meu, că dacă ar fi așa, mi-aș frânge gâtul de scârbă. Să fi știut, mă strecuram și eu printre viteji și mă încumetam la încercarea cavalerilor. Fă-mă și pe mine viteaz, măria-ta! Fă-mă viteaz! Să încap și eu în cinul boierilor. Să mă ridic întâi la slujbe mărunte și apoi la mai mari. Să fiu și eu vornic, măria-ta. Ce? Nu se cuvine țiganilor să fie vornici? Să fie vornici, vel vornici!

Negrilă a trebuit să se stăpânească ca să nu-l pălească pe Tolpa cu toiagul lui de abanos încrustat în argint, semn al slujbei pe care o avea. A suferit privirile tuturor îndreptate asupra lui, dar până la urmă a dat doar din umeri, neavând altceva de făcut. El se știa smolit la față, dar nu vroia să-și amintească obârșia. Cerea altora să se tragă din neamuri alese, adică mai mult din tagma asupritorilor.

Oamenii volnici, neatârnați, cu fruntea sus și mândri de nevoile și de starea lor nu erau buni decât să fie slugi, dacă nu coborau din neamuri pe care le socoteau cei de-o teapă cu Negrilă că sunt alese.

Negrilă se fălea a fi din neam vechi, din oameni aleși, lăsați pe acest pământ ca să poruncească norodului și să stăpânească avuții și oameni. Iar dacă pentru o bucată de vreme vreunul din moșii lui căzuse în robie, așa precum aflaseră vrăjmașii lui, aceasta nu însemna că nu-i din neamul domnitorilor. Și nici pentru că este smolit nu-i drept să fie luat drept țigan. Să-l bată cel de sus pe nebunul curții, pe Tolpa. Acest păcătos știa prea multe, dar nu avea ce să-i facă.

Are să-l caute pe Zorab cât mai curând, simțind nevoia să mai lase ceva sânge. Și nici cu alte socoteli nu-i prea mergea bine, fiind cam încuiat. Așa-i când te ospătezi la alții.

În această vreme, din trapeza șleahticilor leșești, veniți cu bucătarii lor, se auzea trăncăneala leșilor grăbiți să fie gata masa la care erau poftiți mulți dintre boierii moldoveni. După-amiaza acelei zile era hotărâtoare pentru cinstea oștenilor înălțimii-sale. Se sfătuiseră cum să-i amăgească pe cei care nu erau pentru ei decât niște slugi, întărâtate împotriva stăpânilor din țară – și ceea ce era mai de neînchipuit – împinși de hiastrul ce se numea

voievodul lor la răzvrătire împotriva stăpânitorilor dinafară, a cavalerilor înălțimii-sale rigăi.

Amarnică le va fi pedeapsa neghiobilor de moldoveni. Se vor tăia cu ei în săbii, de adevărat, în fiare pe care leșii le ascuțiseră. Ale moldovenilor nu erau ascuțite, ci anume tocite la gură și vârf, pentru încercarea cea din urmă, ce trebuia să înceapă la chindie.

— Îi veți spârcui ca pe vite, șopteau Radu și Micu la urechea leșilor fudui. Am avut noi bună părere! Să-i tăiați fără milă, fiind drept să faceți astfel. Nu-i niciunul din ei fecior de neam, ci numai din răzăși și slugi. Știți doară că nu s-a spus la început că se va lupta cu săbiile tocite.

Se gudurau pe lângă șleahtici și se țineau mereu în preajma lor, fiind de felul lor slugarnici și haini. Le venea cu necaz când și alții de teapa lor se plecau în fața celor pe care-i socoteau a le fi stăpâni. Nu-l sufereau nici pe Negrilă și nici pe Isaiia când și aceștia se străduiau să intre în voia leșilor.

Se învârteau toți, șleahtici și boieri moldoveni, împrejurul meselor puse la umbră, acoperite cu fețe vărgate și încărcate cu bunătăți. Iar când s-au așezat la masă, s-au repezit la șliboviță și au băut-o cu stacanele, ca pe apă, fără să ia nimeni credință, așa precum se obișnuia. De altfel nici din bucate nu au îndrăznit boierii moldoveni să aștepte gustarea de către slugi, sfiindu-se să-i bănuiască pe leși de gânduri ascunse și vrăjmașe.

Iar când s-a spart ospățul se luau în brațe și se sărutau înfrățiți, leși și moldoveni, cu ulcelele în mână, spunându-și vorbe de prietenie, din care se vedea că bucuria lor se întemeia numai pe tagmă, nu pe frăția dintre oamenii pașnici care se întreceau în lupte ce trebuiau să fie drepte. Numai că prea mult se ospătaseră și prea mult băuseră. Îi apucase pe toți ca un fel de greutate prin pântece, dar nu era de luat în seamă.

În fața podului, ce se înălța în partea de miazănoapte a tăpșanului unde se ținea Halcaua, stăteau țanțoși șleahticii leși, în straie strălucitoare, cu chivăre pe cap, înzăoați și împlătoșați, cu mănușile până la cot, cu scuturile în stânga și cu sabia în dreapta.

La porunca căpitanului lor au stat drepți și au strigat toți dintr-odată vorbe de laudă și cinste, după obișnuința cavalerilor, pentru rigă și voievod.

Apoi, în loc de a se întoarce cu fața către moldovenii cu care urmau să lupte, și să le înfățișeze săbiile și scuturile, s-au tras în partea ce le căzuse la sorți, uitându-se pe dealuri ca și cum nu se afla în fața lor nimeni.

Mulțimea care i-a văzut începuse a se frământa de obidă, dar nimeni n-a crâcnit.

Cei o sută de moldoveni ce urmau să se încumete în săbii cu leșii s-au ținut în fața lui Ștefan, închinându-i săbiile lor și scuturile ce nu semănau nicicum unul cu altul. Mâna lor dreaptă era înfășurată până la cot cu brâie sau ștergare, între care puseseră unii lână, iar alții călți. Pufoaicele luptătorilor erau tivite în lung și în lat, ca să ție între fețe umplutura de călți.

Parcă anume adunase Rotâmpan numai oameni de țară ca să-i împotrivească leșilor. Așa părea să fie, dar nu era întocmai, fiindcă din sotnie făceau parte destul de mulți boieri.

În sotnia ce se înfățișa în acea clipă leșilor, cinstindu-i după cuviință, se aflau Păsărică, Cârnu, Grui și Simion Păr Negru. În partea stângă poruncea Gheorghie Alvanitul. Iar în dreapta arcașul cel mai vestit din Țara Moldovei, viteazul Tăvădăr, fiecare având în seamă câte o roată.

Rotâmpan, care nu-i mai părea lui Păsărică și Cârnu a fi atât de sărit ca la început, a încrucișat sabia cu căpitanul leșilor, ceea ce au făcut și ceilalți luptători, doi câte doi, în stoluri de câte zece.

Dar nu le-a fost dat să lupte prea mult fiindcă un glas de copil a strigat:

— Nu-i dreaptă măsurarea în săbii, cele ale oaspeților fiind mai ascuțite, iar ale vitejilor noștri, tocite, așa cum este cinstit și după învoială.

Glasul lui Luca a ajuns la urechile voievodului, care i-a poruncit lui Isaiia să vadă dacă cele spuse de băiat sunt adevărate.

Lupta a încetat, la porunca lui Ștefan. Din partea moldovenilor s-au auzit vorbe:

— Săbiile leșilor sunt ascuțite!

Isaiia a adus răspuns lui Ștefan:

— Par a fi mai ascuțite, dar nu într-atâta ca să fie și tăioase.

Atunci, tot Luca a spus cu hotărâre:

— Să se schimbe săbiile. Oaspeți și le-au ales la început pe cele pe care le-au vrut, fără a se fi tras la sorți. Dacă nu-s ascuțite, să fie schimbate.

— Să fie schimbate, să fie schimbate! a strigat toată suflarea de pe câmpia halcalei.

Așa s-a făcut că moldovenilor le-au încăput în mâini săbiile ascuțite ale leșilor. Și i-au bătut zdravăn, numai cu latul, în văzul și în hohotele mulțimii. I-au și crestat pe unii din ei, care păreau a fi mai înciudați de rușinea pe care o pătimiseră.

Leșii, sângerați de înseși săbiile lor, cu care voiseră să-i înșele pe moldoveni, se aprinseseră. Au luat săbiile pe care le aduseseră slugile lor și tăiau în rândurile potrivnicilor, crestându-i fără îndurare. Le-au mai fost

aduse apoi paloșe grele și chiar sulițe. Se repezeau câte doi-trei asupra celor mai aprigi dintre moldoveni și cătau a-i doborî în acest chip neîngăduit.

Împrejurul lui Grui se aflau cinci leși care căutau fiecare din ei, fie să-l taie, fie să-l împungă. Pavel se ferea cu mare băgare de seamă și cu meșteșug desăvârșit, dar prea erau mulți asupra lui. Îl ochiseră ca fiind dintre toți cel mai mare la trup își mai necruțător potrivnic. Curgeau asupră-i din toate părțile loviturile din pale, săbii și sulițe, așa că din clipă în clipă se putea nărui sub apăsarea necruțătoare.

Luca privea cu ochii sticliți la vrăjmășia care se abătuse asupra prietenului său. Se frământa și strângea în pumn mânerul iataganului, dar nu se hotăra să-i vie într-ajutor, nefiind îngăduit amestecul celor nechemați la Halca. Și bietul Grui se zbătea, împotrivindu-se, dar se vedea că nu se mai putea ține. Până și Negrilă, care era prieten al șleahticilor nu s-a putut opri să glăsuiască:

— Nu-i drept să năvălească cinci asupra unuia!

La vorbele vel vornicului, Luca s-a repezit ca la tătarii ce-i fuseseră dascăli, cu răcnete și vuiet mare, asupra celor ce-l încolțiseră pe Grui. A fost mare vâlvă și s-au mirat – de la măria-sa și până la cel din urmă om din cei care l-au văzut pe băiat învârtindu-și iataganul – cât de îndemânatic s-a arătat în lupta cu leșii. Numai din câteva pălituri bine socotite, i-a împrăștiat, despresurându-l pe Grui. Apoi, cu el împreună, i-a crestat pe rând, pe fiecare din ei.

Numai unul din leși, ce arăta a uriaș, lovea greoi cu pala, fără să-l poată ajunge pe Pavel. Dar nici Pavel nu-l putea ajunge. Uriașul a prins o clipă prielnică și, zvârlind din mână paloșul care nu-i folosea, l-a cuprins pe Grui de după mijloc, în cleștele brațelor. Se înfruntau doi urieși, cinstit, după legea trântei drepte, așa că nimeni nu avea a cârti și nici a se amesteca. Până și cei dintre leșii ce te mai luptau încă cu potrivnicii lor au stătut din vânzoleală, ca să privească la lupta ce se arăta a fi tocmai pe potriva clipei. Nădejdile leșilor înfrânți s-au îndreptat asupra aceluia dintre ei ce era vestit ca fiind cel mai voinic din toată Țara Leșească. Uriașul biruise în luptă dreaptă pe litvani, pe nemți, pe unguri și pe mulți alții din alte țări, așa că era numai bună potriveală să se măsoare cu moldoveanul; iar de vreme ce nimeni nu ridicase glas ca să se împotrivească acestei lupte, însemna că ea este primită de amândouă părțile și că este cea hotărâtoare.

Cu privirea ca de viezure, cu iataganul tătărăsc în mână, Luca păzea ca să nu se apropie nimeni de Grui. Îi văzuse pe leși cât sunt de primejdioși și

de prefăcuți și pricepuse că dacă Grui se vădește mai tare ca leahul, soții lui ar fi în stare să-i facă vreun rău, lovindu-l pe la spate, fără veste. Și Grui, gândea Luca, trebuia să-l doboare pe leah. Știa el câtă neînchipuită vârtute se afla în acel trup de voinic. Era straşnic de vânjos Pavel și știa mai ales cum să se ferească de încleștare și cum să scape din strânsoare; știa cum să-l amăgească pe potrivnic, pentru a-l putea prinde și suci astfel ca să cadă cu spinarea, toată, lipită de pământ.

Luca era încredințat că Grui va ieși biruitor din acea luptă, dar se temea de vreun vicleșug din partea leșilor, așa că a strigat după Gheorghie Alvanitul și după ceilalți prieteni ai lui. Iar aceşti prieteni, Păsărică, Cârnu și Simion al lui Păr Negru, au priceput de ce i-a fost strigat Luca, așa că s-au înființat în preajma lui, gata să sară la nevoie.

De pe locul său, Ștefan văzuse cu bucurie și uimire pe același băiat pe care-l cunoscuse cu prilejul județului ținut de sfânta Maria la mănăstirea Bistrița, cum s-a aruncat ca un viteaz adevărat în vâltoarea luptei, ca să-şi ajute prietenul. L-a văzut inimos și îndemânatic, chibzuit, ca un om mare; și l-a prețuit încă mai mult decât la cea dintâi întâlnire. Iar atunci când în toiul trântei leahul se mai muiase, iar Grui, scăpat cu greu din strânsoare, se nevoia să-l apuce de după grumaz, măria-sa a putut iarăși cântări virtuțile feciorului lui Ivanco Arbore.

Leșii cătau a se strânge cât mai aproape de uriașul lor, pentru a fi gata să-l ajute. Numai că Luca nu-i lăsa, ci îi ținea la depărtare cu vârful iataganului, de nu știau șleahticii dacă trebuiau să-l ia în seamă sau să-l îmbrâncească ca pe un țânc ce părea a fi.

Grui l-a strâns pe uriaș de grumaz și de un braț, săltându-l pe spinare. Apoi, întorcându-l peste cap, l-a izbit de pământ. S-a auzit icnetul leahului, odată cu duduitul bătăturii, urmate de zvonul glasurilor slobozite din bucuria gloatelor moldovene și de scârbă din partea leșilor.

Atunci s-au ivit în fața lui Luca doi boieri tinerei și semeți, care l-au apucat de umerii contășului, îmbrâncindu-l și ocărându-l.

— Piei de aici, potcă! Și voi, ceilalți mișei, curățați locul! Rușine să vă fie că nu știți să vă purtați cu oaspeții!

Păsărică și cu Cârnu au cunoscut pe dată în cei doi boieri pe jupânii Micu și Radu, cu care mai avuseseră de furcă, nu prea demult; dar n-au apucat să se repeadă la ei, căci Luca se și apucase de treabă. I-a poftit mai întâi să se așeze în apărare, îndrăzneală la care ei au răspuns cu latul palei, gata să-l croiască pe băiat. Nimeni, în afară de prietenii care-l cunoșteau pe

Luca, nu și-ar fi închipuit să le fie dat a vedea pe doi tineri de cin, cum erau Micu și Radu, pierzându-și cumpăna și până la urmă chiar paloșele. Până și Ștefan a tresărit când i-a văzut pe cei doi boieri apucându-se de Luca, și-i părea rău că nu-l poate ajuta pe băiat. Iar atunci când s-a văzut că se putea ajuta singur, măria-sa a zâmbit a râde, întorcându-i privirea așa ca să nu dea de bănuit că se bucură de izbândă.

În aceeași vreme, mulțimea nu știa încotro să se uite mai întâi: la cei doi urieși ce se luptau cum nu se mai pomenise pe acele meleaguri, atâta de minunat se înfruntau, sau la dibăcia cu care acel fecioraș îi pălea pe Micu și Radu.

Grui se trudea să-l puie cu umerii la pământ pe zdrahonul lui, faptă pe care a putut-o împlini cu greutate.

Luca izbutise să se ferească de loviturile vrăjmașilor, iar acum se lupta cu amândoi boierii, în toată legea. Le luase cucile de pe cap și le zdrențuise contășele. Se prefăcea că vrea să-i ajungă la cap cu iataganul, amenințare în urma căreia ridicau amândoi palele către cap; atunci, băietanul schimba pe dată lovitura și le mușca cu vârful iataganului din straie și din carne.

Iar când din orbirea mâniei nestăpânite s-a aruncat din părți amândoi ca să-l doboare – și Luca s-a tras cu iuțeală la o parte – împrejurașii au avut de ce hohoti, fiindcă cei doi boieri s-au împuns și tăiat în săbii unul pe celălalt, mai întâi fără vrere și mai apoi din fierbințeala mâniei.

Luca nu i-a lăsat prea mult să se taie, ci i-a scutit de osteneală tocmai când, scrâșnind din măsele, apăsau pumn lângă pumn palele încrucișate. Atunci i-a crestat la mână pe amândoi deodată, de au scăpat săbiile și s-au pierdut în mulțime, ca și cum nu fuseseră ei acei ce-l suduiseră și-l îmbrânciseră, pentru ca să-i ocrotească pe leși. Așa că atunci când mulțimea a izbucnit în strigăte de bucurie, s-a știut că ele sunt pentru lauda lui Grui ce-l biruise pe leah, dar și pentru băiatul cel aprig, care-i dovedise pe jupânii biv postelnic și biv spătar.

Leșii au încălecat zoriți, pornind către țara lor, după ce au scrâșnit din dinți a mânie și ură; iar moldovenii i-au petrecut cu privirile pline de îngăduință, lipsite de răutate, ci doar strălucind a nădejde.

Cât din partea lui Ștefan-voievod, oricine s-a uitat la el a putut cunoaște din înfățișare că nu se mai afla cu gândurile la clipa de față. Închipuirea i le purta peste vremuri și fapte în bezna trecutului, ca și în lumina viitorului pe

care-l vedea limpede, înfiripându-se din puterea neînchipuită a dorului de volnicie ce se afla în inimile moldovenilor.

Iar aceste gânduri ale lui erau totdeodată și ale oamenilor de bine dintre acei care-i erau în preajmă. Sfetnicii de credință, strânși împrejurul tânărului voievod, purtau în cugetul lor aceleași nădejdi pe care le avea și norodul.

Numai părintele Amfilohie nu avea vreme să se gândească la alte fapte decât la acelea ce se arătau grabnice, fiind primejdioase. Aflase că leșii nu apucaseră pe drumul ce-i ducea de-a dreptul în țara lor, așa cum fusese tocmeala, ci se abătuseră către miazăzi, pe șleaul Cetății Neamțului.

Ștefan știuse că așa se va întâmpla, așa că nu s-a mirat de fel atunci când, numai din privire, Amfilohie i-a adeverit părerea. Privirile ce le îndrepta către sfetnicul său nu erau de grijă sau supărare, ci dimpotrivă. Pe buzele lui Ștefan flutura un zâmbet subțirel și în ochi îi strălucea licăr șugubăț.

— Mi-ai spus, pare-mi-se, că a pornit un anume zvon prin mulțime, i-a șoptit Ștefan lui Amfilohie.

Sfetnicul și-a aplecat ochii asupra mătăniilor pe care le prefira printre degete, fără a-i răspunde domnitorului. Îi spusese doar ce se vorbea printre părtașii la Halca, înfierbântând gloatele dornice să iasă din zăgazul ce-i apăsa de atâția amar de ani pe acei oameni vrednici și viteji.

„S-au pornit leșii cu vrăjmășie asupra țării! Se află adăpostiți în cetatea de la miazănoapte, gata să se arunce asupra Moldovei. Cavalerii leși părtași la Halca se află în drum către Cetatea Neamțului, de unde vor să-l răpească pe Alexăndrel. Dar nu-i bai în acea parte, fiindcă leșii sunt puțini, iar apărarea cetății bună. Primejdia este la hotar. Acolo se poate duce, dintre părtașii la Halca, oricine se încumetă a se împotrivi leșilor; numai că nu-i este îngăduit nimănui să iasă fără poruncă din pădurea ce se află în fața cetății. Iar porunca o va da jupânul Rotâmpan, la vreme potrivită.”

Într-o mică de ceas, aceste vorbe s-au răspândit și le-a cunoscut toată lumea. Și în scurtă vreme s-au văzut pornind în grabă pâlcuri de călărași pe drumul dinspre cetatea din miazănoapte.

Necunoscut(ă)

Sfat in cumpana noptii

14 ÎNCERCAREA DINTÂI

De mai bine de o lună, Ștefan socotise, amănunțit și în taină, numai cu ajutorul lui Amfilohie, chipul în care urmau să fie luate pe negândite gazdele ucigașului lui Bogdan-voievod. Trebuia să-l prindă pe Petru Aron și să-i plătească fapta, lui și celor ce l-au ajutat la vânzarea țării. Să arate leșilor că nu se pot încumeta să-și facă jocul. Moldova era în primejdie din toate privințele, atâta vreme cât Petru Aron mai nădăjduia să vie iarăși în scaunul Sucevii. Și însăși Lehia se afla în primejdie, fiindcă Aliotmanul ședea la pândă, în așteptarea dezbinărilor. Prilejul era tocmai potrivit, ucigașul fiind în ospeție la comiții Buciațchi. Și se dovedise că purta gânduri ascunse, fiindcă îndrăznise să vie în preajma hotarului.

Era mare primejdie însă, fiindcă nu se putea închipui o încumetare fățișă din partea Moldovei împotriva Lehiei. Numai dacă leșii s-ar fi făcut vinovați de vreo nesocotință, numai atunci puteau să se împotrivească oștile de la hotar; dar numai acelea. Curtenii ce se aflau în preajma domniei nu erau în număr îndestulător, iar printre ei se mai aflau mulți ce nu-i erau de credință lui Ștefan.

Dar iată că pe câmpia Siretului s-au putut număra miile de cușme și de sumane ale celor ce țineau în inimile lor comoara dragostei de țară. Nimeni nu-i putea împiedica pe aceștia să se abată asupra acelora care-l găzduiau pe ucigașul lui Bogdan-voievod. Văzuseră cu toții chipul în care s-au purtat cavalerii leși la Halca. Se știa că se îndreptaseră cu vrăjmășie către Cetatea Neamțului pentru a-l răpi pe Alexăndrel. Se aflase câtă dezbinare este între tagma boierească și Ștefan-voievod; văzuseră mulți și auziseră toți de semnele din care se vedea că inima voievodului se afla aplecată către nevoile celor mulți și obidiți. Nădăjduiau să le vie și lor prilejul, să apuce și ei vremuri mai bune.

Iar copilul ce se afla păzit în Cetatea Neamțului era chezășia faptelor la care se aștepta norodul; așa că dacă leșii îi vroiau răul, oamenii de bine îi vor sta pavăză, împotriva a oricâte vrăjmășii. Așa gândea mulțimea

învolburată de zvonurile pornite din grija lui Amfilohie. Gândurile acestea fuseseră cuprinse și în buna judecată a lui Ștefan.

— Să fii fără teamă, Tomșa! l-a liniștit Ștefan pe Amfilohie, numindu-l ca în copilărie, ca în vremurile când bărbatul de credință și iubitor de țară îl învăța dragostea de adevăr pe cel ce avea în mâini soarta Moldovei, împotrivindu-se asupritorilor. Să fii fără teamă, fiindcă dreptatea și sorții se află de partea noastră. Leșilor nu le trebuie prea multă zguduire ca să ne înapoieze ce-i al nostru și ca să ia aminte. Le lipsește numai o scuturătură, pentru ca să cunoască puterea pe care ne întemeiem. Nu uita că nu demult, la Crasna, i-au zdrobit și rușinat aceiași opincari care îi vor înfrunta și de astă dată. Riga are alte treburi decât să se prindă în lupta măruntă, pentru capul unui nemernic, pe care-l găzduiește numai din pricină că i-a fost făgăduită ospeție.

Amfilohie s-a gândit că dreptatea este de partea judecății lui Ștefan, dar numai până acolo unde leșii ar fi putut să-și facă altminteri socotelile.

— Dar dacă staroștii leșești și cu sluga lor preaplecată Petru Aron așteptau tocmai clipa în cave să aibă pricină ca să vie cu tărie asupra țării?

Glasul lui Amfilohie tremura de grija faptelor ce ar fi urmat, dacă din avântul mulțimilor, ce așteptau porunca lui Rotâmpan, s-ar fi tras cine știe ce nevoie și încurcătură. Dar ochii lui Ștefan jucară în lumini tainice, răspunzând în acest chip grijilor sfetnicului său de toată clipa.

Amfilohie a înțeles atunci că nu-i primejdie și că nu mai are a întreba nimica. Și cu drept cuvânt nu mai era loc de întrebare, fiindcă n-ar fi căpătat răspuns.

Suta de cavaleri leși ce veniseră la Halca, mândri și țanțoși, pentru ceea ce-și închipuiau că sunt față de alte neamuri și pe deasupra îngâmfați și cu nasurile pe sus, se irosise și se împrăștiase la înapoierea în țara lor. Nu mai rămăseseră laolaltă, în ceată alcătuită, decât vreo treizeci de inși, lăsați într-adins din palele și sulițele oamenilor lui Gheorghie Alvanitul, pentru împlinirea poruncilor lui Amfilohie.

Au fost mai întâi lăsați să călătorească până la Cetatea Neamțului, să intre pe drum în curțile care s-au nimerit a fi cele mai multe ale boierilor îndoielnici. Amăgind legile ospeției drepte, leșii s-au înfruptat hoțește din bunătăți, siluind partea muierească și jefuind odoare de preț.

Apoi au fost lăsați să spargă porțile cetății, ca să se vadă de către oricine la ce năzuiau solii rigăi. Și a văzut toată lumea că vroiau să-l răpească pe Alexăndrel și să jefuiască Curțile. Numai atunci s-au arătat oștenii lui

Gheorghie, care se aflau – împreună cu Luca, cu Păsărică, Grui și Cârnu – în strajă. Erau în cetate peste o sută de oșteni, dar nu s-au înfățișat leșilor decât numai treizeci, pentru ca nu cumva să fugă fără a-și arăta până la capăt ținta vrăjmășiei ce-i adusese în Moldova.

I-au bătut atâta de strașnic străjile, că încăierarea aceea li s-a părut leșilor a fi visare urâtă. Și dacă se strecura vreunul, încercând drum către chilerele domnești, încăpea pe mâinile muierilor, care pândeau prilej de desfătare, fiind dintre slujnice și roabe unele care știau meșteșuguri neînchipuite pentru a-i batjocori pe năvălitori. Așa că șleahticii au ieșit numai a treia parte din câți intraseră în cetate. Erau zdrențăroși și sângerați, murdăriți pe rămășițele de straie și armuri, spurcați, de stupeau mereu, suduind partea muierească.

În trapeza cetății de la hotar, oaspeții se îndeletniceau cu felurite amăgiri plăcute, în așteptarea clipei în care urmau a trece la fapte.

La unele mese se aflau strânși șleahticii și cu oaspeții la un fel de joacă nouă ce se numea „naiba”. Însuși Mihai Buciațchi se juca cu acel fel de chipuri zugrăvite pe scoarță. Erau icoane mai mici decât palma, înfățișând fiecare din ele chipuri de împărați, cu cunună pe cap și cu schiptrul în mână, sau de împărătese, de cavaleri, vraci, zgripțuroi și zmei, fetișoare tinere și cneaghine, cum și dobitoace fel de fel.

La astfel de joacă s-au dovedit nemăsurat de aprigi chiar cei mai cumpăniți și mai socotiți oameni. Joaca cea nouă nu se ivise de prea multă vreme, dar s-au văzut mulți bărbați întregi bătându-se între ei, după ceartă și vorbe urâte; iar unii pierduseră averi întregi.

La început, comitele Mujilo Buciațchi era de râs, fiindcă ținea chipurile cu fața în afară și nu-i plăcea să le joace; dar când însuși riga a prins gust de „naibă”, s-a întors cu părerea și comitele.

Numai Petru Aron știa câtă patimă punea comitele în joacă. Dacă nu câștiga, se supăra și-l batjocorea cu suduieli neînchipuite pe cel ce fusese voievodul Moldovei.

Și chiar când câștiga îl batjocorea, fiindcă domnitorul fără domnie se arăta nepriceput și arțăgos. Nici jocul de dame, nici țintarul nu le pricepuse Petru Aron, necum echerul, la care nu prinsese nici cum se mută calul. Dar la „naiba” era din cale-afară de nepriceput.

— Mai degrabă să jucăm în zaruri, înălțimea-ta, se ruga Petru-vodă comitelui.

— Să joci în zaruri măria-ta cu cei pe care i-ai lăsat de izbeliște în țară. Ca să ajungi aicea, ai trecut mai întâi pe la Răușeni, unde ai știut juca între frați. Apoi l-ai putut spovedi pe nepotul Olehno, pe Alexăndrel al cneaghinei noastre Marinca, pe care l-ai hrănit cu buruieni, numai bine până când l-ai băgat în groapă. Așa că nu te feri de „naibă”. Este jocul dracului, astfel că-ți este potrivit.

Și iarăși juca în cărți Petru Aron cu comitele. Și iarăși îl sâcâia înălțimea-sa:

— Nu prea te arăți cu băgare de seamă măria-ta la această joacă. De altfel, tot așa te-ai dovedit și cu un alt prilej, în primăvară, la Dolhești și Hreasca. Ai pierdut bunătate de moșie din nehotărâre și cuget împrăștiat. Și acum, dacă te vei arunca fără folos asupra Sucevei, dacă nu vei putea agonisi ce-mi datorezi pentru ospeție și pentru plata cheltuielilor ce-mi prilejuiești cu oastea pe care ți-am împrumutat-o, să știi, mărite voievod al Bogdaniei, că nici „naiba” nu mai joci cu mine și nici prietenie nu vei mai afla din partea mea.

Cu fața lungită de grijile ce-l năpădeau în fiece zi mai multe, vânăt de veninul pe care-l purta în inimă, Petru Aron, ucigașul lui Bogdan și al feciorului Marincăi, se gândea la un anume zapis care se găsea chiar în acel chiler, într-una din cutiile scrinului de sub oglinda cea mare din fața lui.

Cartea era îndreptată către starostele Colomeei și era scrisă de popa Antonie, dascălul lui Luca Arbore. Era ca un fel de spovedanie, în care arăta cum vroia să-l vândă Petru Aron pe comitele Buciațchi și pe leși.

Fugarul avea de gând ca deîndată ce se va afla iar în Scaunul Sucevii, să se închine necredincioșilor aliotmani, pentru ca împreună cu aceștia să năvălească asupra Lehiei și să răpească Țara Pocuției, scuturându-se de leși.

„…Iar binefăcătorii lui, înălțimile lor staroștii de Colomeea și de Sniatin vor fi, după spusele lor, atârnați cu capetele în jos și jupuiți de piele, de vii. Pentru încredințarea acestor vorbe, adaug amănuntul că panul Negrilă are trei cărți cu iscălitura și pecetea staroștilor, prin care aceștia adeveresc că au primit de la fugar mii de zloți și groși cu împrumut și că pun zălog ținuturile Pocuției pentru îndestulare, în împrejurarea că nu-i vor plăti.”

Când pisarul și tălmaciul Curților starostelui Mihai i-a citit și tălmăcit, din porunca stăpânilor lui, cartea popii Antonie, Petru Aron n-a putut face altceva decât să îngăimeze minciuni nerușinate, pe care Buciațchi nu le-a crezut. De atunci, starostele s-a scârbit și mai tare de chipul vânăt și ogârjit al lui Petru Aron, în obrazul căruia se citea spaima și neputința. Iar scârba îi

era și mai mare, fiind prostălău la jocuri, băutură și vânătoare. Nu era bun de nimica. Nici la muieri nu era de folos.

Comitele Mihai Buciațchi avea judecată bună, vedea limpede faptele vremii. Știa că primejdia cea mai mare a împărățiilor era Aliotmanul. Tătarii se dezbinaseră, și năvălirile hoardelor nu erau altceva decât prilej de jaf, și nu de stăpânire veșnică, așa cum râvneau turcii.

„Dacă în calea puhoiului dinspre miazăzi, gândea comitele, vor sta zid piepturile valahilor și ale altor neamuri decât acela leșesc, vom putea și noi, și neguțătorii să agonisim în liniște încă multă vreme, fără să fim supărați. În Țara Românească, Vladul pare a fi voievodul cel mai nimerit pentru clipa de față; iar dacă cel care a fost spaima turcilor, Ioan de Hunedoara, l-a găsit bun pe Ștefan al lui Bogdan pentru Moldova și dacă însuși Vladul pus în Țara Românească de Ioan-voievod l-a ajutat împotriva lui Petru Aron, se vede că așa este bine. Acest Ștefan s-a arătat vrednic de la începutul domniei. Este cuminte și cumpănit; așa că dacă năzuiește la volnicie pentru țara lui, va fi pavăză împotriva muslimilor – și poate că mai cu folos chiar decât Vladul.”

Gândurile acestea și altele ale starostelui Buciațchi s-au îmbrăcat în vorbe cu prilejul sfatului de taină ținut de înălțimea-sa riga, cu câteva zile mai înainte.

— Este poate bine, înălțimea-ta, să-l lăsăm pe Ștefan în scaun, numai să ne cunoască stăpânirea. Stăpânire blândă, deocamdată…

— Faceți după cum vă poruncește cugetul, a răspuns Cazimir-riga.

Printre fulgii de nea ce jucau ușurel în văzduh zarea părea apropiată numai cât bătaia săgeții. De pe zidurile cetății, străjile nu au putut vedea cetele de moldoveni călări strânse până aproape de groapa cea mare și nici pe cei ce s-au avântat trecând în vad apa la miazănoapte și la miazăzi de întărituri. Porunca lui Rotâmpan a pornit la vremea hotărâtă. Desfășurarea fusese socotită în așa chip, că orice ins știa ce are de făcut.

— Nu vă este îngăduit să ridicați nici mâna asupra părții muierești, a copiilor și a vârstnicilor, poruncise Rotâmpan. Crainicii să vestească pretutindeni că vă aflați în căutarea șleahticilor care au jefuit în Moldova și că nu aveți nimica de împărțit cu norodul. Să fiți cu băgare de seamă să nu-l scăpați pe Petru Aron și pe boierii care se află în drum cu el din Camenița către Cetate. Cu oamenii purtători de arme să luptați fără îngăduință dacă nu se supun. Prinșii să fie aduși peste apă. Nimic nu se va da focului, în afară

de sculele pescarilor și cherhanalele lor. Să se facă stricăciune mare pescarilor și negutătorilor de pește, aceștia arătându-se cu nedreptate față de pescarii vechi din partea locului. Orice om care se va auzi că grăiește moldovenește să fie prins și adus nevătămat peste apă. Să se știe de către oricine că nici măria-sa și nici divanul nu au știre de această urmărire, ea pornind din îndemnul mulțimii care a fost păgubită în cinste și avut de cavalerii leșești.

Norodul știa însă că acea încercare este cea dintâi în care oastea de țară avea prilejul să-și dovedească puterea și credința. Simțeau toți că temeiurile trecerii peste apă erau mai multe.

Oastea de țară a pătruns în Lehia, trecând vadurile.

Nu prea au aflat împotrivire, fiindcă locuitorii știau că cei care trecuseră malul nu aveau nimic de împărțit cu oamenii cinstiți și cu norodul.

Numai la Curțile boierești s-a găsit împotrivire, dar nu le-a fost de folos stăpânilor acelor Curți, fiindcă au fost luați pe negândite. Moldovenii nu s-au lăcomit din cale-afară, ci s-au îngrămădit mai mult la straie și arme.

Negutătorii au fost și ei vămuiți și căutați la chipuri, ca să nu se ascundă printre ei vreunul din cei care trebuiau prinși.

Năvodul de oameni împânzise drumurile pe unde trebuia să treacă Petru Aron cu oastea către miazăzi. Au putut prinde limbă vreo șase joimiri, de la care părintele Stratonic a aflat, fără prea mare osteneală, că se află în drum la două mii de lefegii, la care urmau a se adăuga cei trei sute de oșteni din Cetate. Petru Aron avea nădejde că va găsi oști moldovene și de adunătură pregătite de boierii ce-i rămăseseră credincioși. Cu această putere credea că va pătrunde până la Suceava.

Rotâmpan a dat poruncile de trebuință pentru așezarea roatelor și cetelor la pândă ascunsă, pe drumuri și cărări. Vestitorii și înaintașii se foiau ca să ducă știri și porunci. Din locuri înalte pândeau, cu ochi de hultan, cei mai vrednici înaintași. Oastea lui Petru Aron nu putea fi prea departe. O așteptau să se arate de după un deal și să intre în codri. Acolo urma să se strângă așezarea steagurilor, care era în chip de năvod, prinzând în mijlocul ei numai pe Petru Aron și pe capii de oaste. Parte din moldoveni urmau să se lupte în afara roatei strânse în jurul ucigașului. Alții, și cei mai mulți, aveau poruncă să năvălească din spate și din părți și iarăși să se tragă înapoi, venind împotriva joimirilor, ca să-i împrăștie și să-i tragă către partea dimpotrivă aceleia unde s-ar afla înconjurat Petru Aron.

Rotâmpan știa să poruncească, iar poruncile lui se întemeiau pe învățăturile din taberele ce ființaseră peste vară în mai toate târgurile, așa că fiecare oștean știa treaba pe care o avea de împlinit. Dar s-a întâmplat ca înaintașii să vadă către miazănoapte, trecând pieziș, oaste mare, într-un anume chip de goană ce nu putea fi a joimirilor leșești. Erau călări și năpădeau ca nohaii în năvălirile lor. Și oastea care-i tăia calea aceleia a lui Petru Aron s-a arătat în scurtă vreme a fi cu adevărat tătărască.

Rotâmpan a ținut sfat cu capii de cete și a hotărât că nu este bine nici să le iasă în cale nohailor în țară străină și nici să aștepte sfârșitul năvalei lor.

— Dacă nu l-au prins tătarii pe Petru Aron, spunea pan Ilie, nici noi nu-l vom mai prinde, fiindcă trebuie să se fi tras îndărăt, în cetate la Camenița. Iar dacă au pus mâna pe el, avem cu cine-l schimba, pentru că feciorii lui Sidahmid Han se află ținuți în loc tainic, la noi în Moldova. Și din oricare hoardă ar fi tătarii, le va fi de folos schimbul; unii ca să-i taie pe feciorii hanului, iar alții ca să-i puie în drepturile lor.

Pâlcurile din fața Cetății aveau poruncă să ție străjile cu vorba. Să nu lase pe nimeni să intre și nici să iasă. Păsărică s-a dovedit mare meșter în tărăgănarea leșilor.

— Oameni buni, rugați-l pe mai-marele domniilor-voastre să ne răspundă dacă se află sau nu în cetate cavalerii ce s-au întrecut cu noi la Halcaua din Târgul Siretului. Am avea numai oleacă de trebușoară cu domniile-lor. Să-mi înapoieze unul din ei, cel ce mi-a luat-o, pana de la cușmă. Nu se află pană mai frumoasă ca aceea. Este de pichere grăitoare. Zău că da!…

La auzul batjocurilor de acest fel, tălmaciul se înroșea ca racul. Îi era ciudă, nefiindu-i îngăduit să dea răspunsul cuvenit. Dar de tălmăcit trebuia să tălmăcească vorbă cu vorbă ceea ce spuneau „răzvrătiții” din fața porților. Jupânul Ioan, starostele târgului, pus din partea doamnei Marinca și a domniței Anastasia, fiica doamnei, îl tot sfătuia pe Mihai Buciațchi să îngăduie și să nu se supere de îndrăzneala neghiobilor care-i tulbură liniștea. Să aștepte sosirea oștilor lui Petru-voievod, ca să-i împrăștie.

— Sunt nebuni, înălțimea-ta! Să nu ne punem mintea cu ei. Se poate să-i fie folositori măriei-sale Petru-voievod. Ca să-i adauge la oastea pe care a strâns-o.

Starostele Mihai Buciațchi pricepuse însă adevărul. Nu știa nici el tocmai de ce, dar se bucura că Ștefan al Moldovei dovedește îndrăzneală și

dibăcie. Aflase că cete de moldoveni se putuseră strecura în întâmpinarea lui Petru Aron. Era așadar nevoie să se dea de partea feciorului lui Bogdan, să se înțeleagă cu el, puterea arătându-se a fi de partea lui. Dar va ști să-i puie frâu, să se știe stăpânit de puterea leșească și mai cu seamă să primească tocmeala pe care i-o va cere pentru niște datorii mai vechi și pentru unele socoteli noi, ce-i vor aduce foloase mai temeinice decât făgăduințele deșarte ale lui Petru Aron. Dar în fața moțpanilor adunați în așteptarea prilejurilor de îndestulare făgăduite de Petru Aron, înălțimea-sa trebuia să se arate de partea fugarului. Moldoveni, leși și alți lainici din toată lumea, neștiind de trecerea peste apă a cetelor lui Ștefan, se țineau scai de staroste și-l tot îndemnau să poruncească oștilor din Cetate ca să-i alunge pe îndrăzneții strânși de mai bine de o zi în fața porților.

— Lasă-i pe seama noastră, înălțimea ta, s-au auzit glasurile lui Micu și Radu, veniți într-ascuns în cetate, pentru a-l întâmpina pe Petru Aron și pentru a fi față la împărțeala slujbelor în care nădăjduiau și la care se credeau mai îndreptățiți decât oricare alții.

Și comitele n-a avut încotro, așa fiind socoteala clipei:

— Numai să nu iasă încăierare și sângerare; dar mai cu seamă să le arătați jălbarilor că nu le vorbiți în numele meu sau al rigăi, ci în acela al domniilor-voastre și al stăpânului vostru, Petru Aron.

Micu și Radu au zâmbit, fiindcă s-au gândit că nu cu vorba se vor îndrepta asupra mulțimii, ci cu alte mișelii.

Îndată după spargerea Halcalei, Ștefan-voievod, însoțit de curteni și slujbași, a pornit către Suceava. S-ar fi părut că lăsase în voia soartei și a norocului grija răfuielii ce urma; dar această nepăsare s-a dovedit a fi numai o părere a lui Amfilohie, fiindcă nici nu trecuseră Siretul, când i s-a alăturat Cozma Șendrovici cu calul său negru și nărăvaș, strunit tare în pinteni și zăbală.

Acest boier strașnic, vârful dintâi al divanului, s-a uitat drept în țintele ochilor măriei-sale. Arăta a fi tare amărât și nu spunea nimica. Apoi, pe din partea stângă, i s-a alăturat lui Ștefan, Vlaicul, unchiul său. Nu s-a uitat la nepot, ci drept înainte, fără a-i grăi. Ștefan s-a gândit că nu-i bine să-i lase pe acești doi bărbați să fie într-atât de mâhniți, cât se vedea pe chipurile lor. Știa de ce-l alăturaseră. Nu le era îngăduit să puie întrebări și din această pricină tăceau. Dar le vorbeau obrazurile, ochii și chipul în care se înfățișau.

Ștefan a văzut din partea lui Amfilohie clipiri care însemnau îndemn către împărtășire. Acest bărbat credincios nu se prinsese chezaș pentru nimeni dintre boieri, niciodată. Nici măcar pentru faptele fratelui său, Cozma, nu se arătase încrezător. Dar de astă dată îl îndemna din ochi să le îngăduie celor doi boieri să-și spuie gândurile, ceea ce domnitorul a binevoit, întrebându-i care le sunt păsurile.

— Să ne învoiești, măria-ta, ca să ne alegem între noi grâul de neghină. Să nu mai rămâie îndoială după această alegere. Azi avem prilejul să ne încercăm credința. Nimeni din cei ce vor lua în mâini paloșul împotriva poleahului nu vor mai putea fi bănuiți de gânduri ascunse.

Ștefan nu i-a răspuns lui Cozma decât într-un târziu. Privea la ocolurile șoimilor în văzduhul încețoșat de fulguială și-i vedea că nu arătau neliniștiți.

Șoimii erau învățați să vestească oaste vrăjmașă de la mari depărtări. Șoimarii ce-i stăpâneau de jos, de pe pământ, știau să le tălmăcească zborul până la bătaia aripii, ceea ce învățase și Ștefan, de mic copil. Dar și acești șoimi, hrăniți numai cu prospătură, măruntaie și parte moale de ied, coborau din înălțimea zborului lor ca să ciugulească din stârvurile hărăzite corbilor. Câte unul din ei, chiar din acei care vegheau asupra altora, pedepsindu-i cu moartea atunci când se abăteau de la ceea ce aveau în seamă, se rotea cu ochi hulpavi asupra câte unui hoit, în vreme ce șoimarii îi așteptau cu bojogi proaspeți de căprior, drept răsplată. Se făcea ghem și cădea până aproape de pământ, când își desfăcea aripile în toată măreția lor, pentru a se așeza pe grămada de viermi la care râvnea. „Așa este și omul, gândea Ștefan, chiar de s-ar arăta a fi șoim". Dar voievodul prinsese un meșteșug care se dovedise cu priință în alegerea acestor păsări. Șoimarii aveau poruncă să-i încerce, să le prilejuiască a-și arăta tăria sau slăbiciunea. Să-i lase să afle gustul și duhoarea stârvului, să stea alăturea de ciori, și dacă le va fi pe plac, să rămâie a se hrăni cu mortăciuni, câtă le va mai fi viața.

Dar dacă s-ar înapoia, oricând, să le dea iarăși hrană curată, prospătură, pentru că nu mai încăpea nicio îndoială asupra temeiniciei învățăturii ce ar fi prins.

Unii dintre boierii Moldovei se arătau a fi încă în cumpănă, așa că nu era rău să-i încerce, dar nu pe toți dintr-odată.

— Plecați, numai nu toți, ci doar unul din trei, aleși de domniile-voastre și de părintele Amfilohie. Să se știe că acolo, la hotar, veți fi oștenii unei gloate în care nu se află deosebire de tagmă. N-am strâns eu acea oaste, ci a

răsărit ea singură, izvorâtă din dorința mulțimilor. Eu nu fac altceva decât să vă îngădui lipsa de la datornițile ce le aveți la Curtea domnească, pentru cel mult o săptămână.

Ștefan s-a mirat de unii boieri care nici nu au fost aleși și nici nu au cerut să fie părtași la ridicarea gloatelor moldovene pentru întâmpinarea năvalei lui Petru Aron. S-a mirat de Isaiia, cumnatul său, și de alții, de neamuri apropiate, frați și veri. Dar nu le putea face vreo vină din aceasta, fiindcă el însuși poruncise să rămâie doi din trei boieri, pentru nevoile Curții.

Cei ce se aflau în cetate au avut prilej de haz pe seama boierilor Micu și Radu. De cum au ieșit pe ziduri, s-au și răstit la moldoveni, ca prinși de ducă-se pe pustii.

— Să vă trageți, de îndată, departe de zidurile cetății înălțimii-sale rigăi, că altfel…

— Că altfel ce se întâmplă? a îndrăznit atunci un glas pițigăiat, ce le era cunoscut.

La această întrebare, cei doi boieri au rostit sudalme și amenințări, vorbe din care se vedea cu prisosință vrăjmășia lor față de Ștefan.

Micu și Radu au poruncit străjilor aruncarea săgeților din arcuri; dar prea puțini au ascultat, trăgând și aceștia într-aiurea, fiindcă nu primiseră poruncă de la mai-marele lor.

După scurtă vreme, joimirii din străjile Cetății s-au îndesit pe ziduri, în dosul crestăturilor, gata să înceapă a trage. La această pornire, moldovenii au răspuns cu fuga, trăgându-se în afara bătăii arcului.

Jupânilor Micu și Radu li s-a părut că această fugă este adevărată. Orbiți de vrăjmășie, au cerut capilor de oaste să pornească cu sulițele asupra fugarilor. Să lase podul peste gropile cu apă și să năvălească asupra lor.

Gloatele moldovenilor s-au lăsat fugărite de străjile Cetății, ce aveau în frunte chiar pe Micu și Radu, până ce le-a venit bine de au aruncat arcanele, prinzându-i pe cei doi păcătoși în laț strâns. Apoi s-au așezat pe luptă adevărată.

Joimirii fugeau de prăpădeau pământul și lăsau tot ce aveau în mâini. Nu se așteptaseră la o atât de năprasnică bătaie și nici la atâta de mare mulțime.

Cei doi boieri au fost dezbrăcați la piele și scăldați în apa gropilor pe fața căreia se statorniciseră flori plutitoare de omăt, după care Păsărică,

Cârnu și Luca i-au legat goi pe fiecare de câte un cal, îndreptându-i prin vadul apei către Țara Leșească.

Făcându-și loc prin poarta cea mare, Rotâmpan cu două sotnii s-au răspândit prin cămările cetății, de unde au scos tot ce au găsit că seamănă cu ceea ce jefuiseră șleahticii. Și i-a găsit chiar pe unii din ei, pe care-i cunoștea de la Halca, ghemuiți pe sub laițe și în cotloane, dar nu le-a făcut niciun rău.

Numai când într-un chiler mai mărișor a dat peste Ludmila, care-i fusese țiitoare, s-a oprit mai mult. Erau acolo și prietenele ei și se vedea după rămășițele de bucate și după clondirele de pe masă că petrecuseră.

Rotâmpan, știind că nu trebuie să calce poruncile domnitorului, nu s-a atins de partea muierească, dar s-a repezit la cavalerii care se aflau cu ele. Aceștia s-au apărat cu săbiile, iar jupânul i-a lăudat, dar s-a bătut cu ei până ce i-a sângerat pe fiecare îndestul pentru a se supune.

În trapeze și spătării, Rotâmpan a prins „pește mare”, cum spunea el. Pe lângă Toxabă, Zamona și soții lui care au fost luați zălog, au fost găsiți prin poduri și în tainițe cei care așteptau cu balele la gură prilejul de a se pricopsi pe spinarea „Bogdaniei”, a Țării Moldovei. Și pe aceștia i-a înșfăcat jupânul Rotâmpan după ce i-a cunoscut pe fiecare, dându-i în seamă lui Stratonic, care s-a bucurat neînchipuit la gândul că are prilej să ispitească oameni de cin.

În fața lui Mihai Buciațchi, răzvrătiții s-au înfățișat cu cuviință, închinându-i-se și cerându-și iertare pentru tulburarea de care ei se simțeau vinovați.

— Ne-am stăpânit pe cât am putut, înălțimea-ta; dar ne-au batjocorit cu vorba și cu fapte necugetate jupânii Radu și Micu. Și am găsit porțile mari vraiște, așa că am intrat ca să-i rugăm pe cavalerii înălțimii-sale rigăi, cei ce s-au încumetat cu noi în arme la Halca, să binevoiască a ne înturna boclucurile pe care ni le-au luat din nebăgare de seamă, când au rătăcit calea-ntoarsă. Și ne-am îndestulat, așa că acuma ne rugăm pentru iertăciune și ne închinăm de bun rămas.

Starostele Mihai Buciațchi vedea prin fereastră mulțimea de moldoveni adunați în fața cetății. Se strânseseră toți cei porniți de pe câmpul Siretului și li se alipiseră de curând unii dintre boierii din preajma domnitorului, faptă pe care o aflase și care-l mira nespus. Așadar Ștefan era mai tare și mai viclean decât își închipuise. Numai acuma șapte ani, la Crasna, nu era decât un copilandru. Și câtă stricăciune făcuse printre joimiri și șleahtici.

Din porunca lui Ștefan porniseră atunci gloatele să ție calea fugarilor prin codrii Vasluiului, de și-au găsit sfârșitul oamenii lui Odrih și însuși acel cavaler. Se întemeiază pe mulțime și este iscusit. Are bună învățătură. Se vede că i-a folosit ucenicia de la Curtea lui Ioan Huniadi. Este mai bine să nu-l supere. Și nu-l va supăra.

A răspuns lui Rotâmpan cu chibzuință, de s-au mirat toți cei ce l-au auzit.

— Te știam, pane Rompton, a fi om fără ascunzișuri, dar m-am înșelat. Domnia-ta ai ascultat de o poruncă cu tâlc. Nu ai venit de capul domniei-tale ca să-l prindeți pe Petru Aron și ca să stricați vadurile pescarilor. Iar dacă ați intrat în cetate, nu ați făcut-o pentru a vi se înapoia ceea ce v-au jefuit neghiobii care au fost înfrânți rușinos la Halca. Vinovați că vă găsiți aicea și că ne umiliți sunt numai cei ce nu au înțeles că v-ați găsit stăpân adevărat în Ștefan al lui Bogdan.

Cei ce ascultau vorbele starostelui prinseră a fremăta, nedumeriți. Dar starostele era pornit pe împăciuire.

— Știu că mie și altora ca mine nu aveți ce să-mi faceți, așa că nu are de ce-mi fi teamă. Așa fiind socotelile, te vei mira când vei auzi ceea ce te poftesc a-i aduce la cunoștință lui Ștefan: să se astâmpere și să nu-l supere pe înălțimea sa riga. Nu capătă Cetatea atâta vreme cât nu se va dovedi în stare să-și ție Scaunul, să se lepede de alți stăpâni, să se închine înălțimii-sale Cazimir-rigă și să se pregătească a da piept cu Aliotmanul. Încercarea de azi îi va folosi, din pricină că cei ce au ochi să vadă vor înțelege în ce-i stă puterea. Numai că această putere, întemeiată pe mulțime, trebuie să fie bine cumpănită. Țara nu-i cuprinde numai pe mișei, ci mai se află și alții care trebuiesc mulțumiți.

Mihai Buciațchi a tăcut numai cât i-a fost de trebuință să vadă spaima pe chipurile celor ce nădăjduiseră altceva decât îngăduință din partea lui. Acel moșneag, ce ținea în mână în acea clipă soarta fugarilor vânzători de țară, în cumpănă cu aceea a lui Ștefan, dădea înapoi.

— Să-i mai spui stăpânului tău că pentru stricăciuni și pagube am bunăvoință și îngăduință, așa că-i bine să pornim deîndată la județ între staroști și căpitani din amândouă țările. Să-mi trimită solie și ne vom judeca. Să nu mă ție drept dușman, fiindcă nu-i sunt împotrivă. Să chibzuiască adânc la chipul în care vă las să plecați din Cetate și să se gândească la vorbele ce i le trimit prin domnia-ta. Iar acum îți poruncesc ca într-un ceas de vreme să vă trageți din cetate și din preajmă!

Rotâmpan a ascultat de vorbele comitelui Mihai nu pentru altă pricină, ci fiindcă știa că îndeplinise poruncile lui Ștefan-voievod. S-au tras așadar din cetate și din preajmă, s-au oprit de s-au ospătat strașnic și s-au veselit vreme de câteva ceasuri.

Sfetnicii lui Ștefan, veniți cu întârziere în fața cetății, au primit să se ospăteze și să bea din butelcile cu vinarsuri și vinuri, ca să arate prin aceasta că sunt întru totul de partea celor ce au călcat hotarele pentru a-l prinde pe Petru Aron și a-i face pe leși să înțeleagă că nu vor avea liniște atâta cât îi găzduiau pe fostul domnilor. Erau de partea lui Ștefan, asta trebuia să se afle. Și vestea aceasta i-a bucurat pe mulți, supărându-i pe câțiva.

Necunoscut(ă)

Sfat in cumpana noptii

15 CAPCANA

În chilerul său de taină, Ștefan stătea pe gânduri. Trecuse peste mare încercare și izbândise fiindcă veștile primite din Lehia îi arătau că era luată în seamă puterea nouă a Moldovei. Cu ochii închiși căuta să nu-i pătrundă prin pleoapele strânse nici chiar puținul licăr al lumânărilor. Vroia să se rupă de lume pe puțin un ceas de vreme. Prin zidurile groase nu pătrundea nici un zvon dinafară. Se auzea numai dinăuntru sfârâitul făclioarelor.

Îi spusese lui Ioil, care îi era de o zi oaspe, multe din gândurile care-l nelinișteau. Simțea nevoia unui sfetnic de taină, căruia să i se poată încredința fără teamă. Avea unele îndoieli în privința lui Amfilohie, nu din alte pricini, ci numai din aceea că era fratele lui Cozma Șendrovici. Iar acesta din urmă uneltea, fără nicio îndoială. Amfilohie însă tăcea, așa precum nu vorbeau nici Vlaicu și nici ceilalți boieri care-i juraseră credință. Ioil știuse să i se apropie domnitorului de inimă, dar mai întâi îl supărase fiindcă apăsase prea fără cruțare asupra unor adevăruri ce erau slăbiciuni nemărturisite ale tânărului voievod.

Unui domnitor, spunea Ioil, nu-i este îngăduită slăbiciune și nici greșeală. Poate avea orice păcate, altele decât slăbiciunea: să fie crud, hain, să ia fără milă viețile celor din jurul lui, dacă nevoia îi va cere; să nu creadă în prietenie și nici în dragoste, nici în Dumnezeu, ci numai în diata lăsată de străbuni, care este aceea de a strânge laolaltă pe toți cei ce se arată vrednici, dintre moldoveni, împotrivindu-se silniciei și cotropitorilor.

— Sunt zece luni, măria-ta, îi spunea Ioil, de când ai în mână puterea și n-a căzut nicio căpățână. Și doar știi că trebuiau să cadă nu una, ci zece! Aceasta este una din greșelile măriei-tale. Și iarăși greșeală este și totdeodată slăbiciune că ai îngăduit unora din sfetnici să se alăture mulțimii, împotriva leșilor. Nu aveau decât să li se alăture fără învoirea ta, din vreme, nu atunci când au înțeles încotro trage talerul cumpenii.

Ștefan se gândea că Ioil are dreptate. Îi știa pe cei ce ar fi trebuit descăpățânați, aceștia fiind mai mult decât zece. Și a fost cu adevărat

slăbiciune atunci când i-a învoit pe unii boieri să se alăture mulțimilor, tocmai când nu era nevoie de ei. Dar nu avea nicio dovadă, nicio îndreptare ca să-i osândească pe cei pe care-i simțea că-l vrăjmășesc într-ascuns.

— Te mulțumești, spunea vraciul, să crezi că nu este nicio pricină de osândă cu tăierea capetelor. Ai vrea să ai dovezi limpezi de vânzarea pusă la cale. Dar îi știi bine pe toți pizmașii și hainii. Îi aștepți, măria-ta, să se încumete, să se arate pe față, de parcă ar fi unul, nu zeci și zeci. Nici gâde nu ai la Curte, fiindcă Tolpa, pe care-l ai nebun și gâde, știe mânui cobza, nu satârul. Știi prea bine că Ioan-voievod nu a pregetat să taie gâtul lui Vlad Draculea, tatăl Vladului. Și a mai tăiat Ioan și alte capete, cu durere în inimă, dar le-a tăiat. Nu este vreme să ai îndurare și nici îndoieli. Părintele măriei-tale a fost slab și îngăduitor, în vreme ce alții, mai neîndurători și mai tari, l-au băgat în pământ. Nu este a mirării că te asemeni lui Bogdan-voievod, fiindcă te-ai adăpat de la părerile lui despre lume, iar nu de la acelea ale doamnei Oltea!

„De unde avea Ioil atâta îndrăzneală?” gândea voievodul. Poate că n-ar strica să-i arate că Tolpa știe mânui satârul și că nu-i este nicicum teamă să-l puie sub ascuțiș pe vraciul acela vorbăreț și fără rușine.

— Ești din cale-afară de închipuit și de îndrăzneț. Cum îți îngădui să mă înfrunți? Ia seama, vraciule nebun, că-ți pot pe dată dovedi că nu sunt ceea ce crezi tu!

Ștefan se îmbujorase și căta cu ochii la ușă, gata să cheme străjile pentru a-l înșfăca pe îndrăzneț. Îi scăpărau sclipiri de nestăpânire din ochii ce nu mai erau albaștri ca cerul, ci plumburii, cu vinișoare roșii pe albul holbat ca de turbare.

Ioil s-a uitat cu privirea lui de vasilisc drept în țintele ochilor înflăcărați ai lui Ștefan. Apoi, cu glasul șuierat, l-a înfruntat și mai tare.

— Îți este prea la îndemână să mă tai pe mine! Sau, mai adevărat, ți se pare a fi ușor. Dar îți este greu și teamă să poruncești a-i păli pe cei ce au în spinare tăria tagmei boierești. Iată cum greșești! Iată cum te dovedești a fi slab. Te supără adevărul? Este mai bine, poate, să-ți spun cu smerenie că-mi ești stăpân și că îți sunt slugă preacredincioasă? Atunci, ți s-ar părea că-ți sunt cu priință? Câtă deșertăciune poate să se afle în mintea omului chemat să hotărască soarta unui neam!

La aceste vorbe, Ștefan n-a mai putut răbda. A prins în mână pala cea grea, atârnată în perete, și a ridicat-o ca să o repeadă spre gâtul nechibzuitului ce-l înfruntase cu atâta îndrăzneală, cum nu mai pomenise

încă. Dar s-a oprit, văzându-l că sta în nemișcare, cu gâtul întins, gata să primească lovirea.

Ioil stătea ca o stană de piatră, nemișcat, fără glas, cu chipul mâhnit.

Lui Ștefan i-a venit în față sângele de ciudă. Tremura de turbarea mâniei, de îndoiala care-l cuprinsese. Tăiase nenumărate capete de vrăjmași în lupte, din îndemnul clipei, din nevoia de a se apăra. Era obișnuit, ca orice oștean, să ție crestate pe răboj descăpățânările ce le erau de laudă cavalerilor. Tămășănii și Crasna îi fuseseră începutul; apoi în luptele împotriva Aliotmanului, sub steagul lui Ioan, căsăpise muslimii, fără mustrare de cuget.

Nu putuse niciodată să-și închipuie că nu va îndrăzni să ia cu mâna lui viața unui om, dacă i-ar fi hotărât pieirea. Împărtășise sângerările săvârșite de Vlad, vărul său, sub ochii lui, când în plin sfat de divan, din vorbe nechibzuite, a tăiat trei sfetnici, fără ca să clipească. Și a putut Vladul să ție mai departe sfatul cu ceilalți boieri ce rămăseseră împietriți de fapta lui.

Atunci, Ștefan se simțea el însuși cu pala în mână, în locul Vladului, pălindu-i fără cruțare pe vrăjmașii ce i-ar fi stat împotrivă. Nu-și închipuise nicicând că va ajunge să pregete în fața unei astfel de împrejurări, și totuși a pregetat.

Avea dreptate Ioil! Vinovat era răposatul său părinte, care-l învățase să nu ia viața nimănui decât doar în luptă dreaptă. Să nu se alăture tagmei celor în sângele cărora se sădise, împotriva firii omenești, nevoia de a ucide ei înșiși, cu mâna lor, din dorința de a se asemui asupritorilor celor mai vestiți și puternici.

Privirea lui Ioil arăta mai degrabă amărăciune decât spaimă. Acest vrăjitor citea gândurile domnitorului? Ștefan a tresărit o clipă, apoi a strigat străjile și le-a poruncit să-l puie pe vraci în obezi, sub lacătele temniței celei mai adânci și să fie strașnic păzit!

Dar numai după câteva ceasuri i s-a înfățișat fuștașul, mai-marele temnițelor, și, în genunchi, i-a mărturisit voievodului că în vreme ce acel care fusese pus la popreală zăcea în obezi, ferecat în tainița de sub pânza apelor, s-au bulucit asupra străjilor, izvorâți ca din pământ, puzderie de oameni, cu hamgere și ghioage, bătând cu ele în străjerii uluiți de năvală, doborându-i, fără a-i omorî.

După ce i-a legat, l-au slobozit pe stăpânul lor și s-au făcut nevăzuți, precum se arătaseră. Iar vraciul, după ce l-a dezlegat pe unul din străjeri, l-a

mânat să i se înfățișeze deîndată domnitorului, pentru ca să-i povestească întâmplarea.

Dar străjerul nu i-a ascultat porunca, ci s-a apucat să ceară ajutor de la alvaniții din curtea cea mică, faptă care l-a supărat strașnic pe prinsul lui Ștefan. A strigat porunci în grai drăcesc și s-au ivit aceiași oameni, care i-au închis în temnițe pe alvaniții adunați și pe străjerul ce nu-l ascultase, pe care l-a lovit cu latul palei peste frunte, de l-a culcat la pământ.

— Apoi m-a dezlegat pe mine, măria-ta, și mi-a hotărât să nu mă abat din cale și să nu-i stric socotelile, ci să-ți vin de-a dreptul în față, ca să-ți spun tărășenia. Și să adaog că-ți este preaplecată și preasupusă slugă, cum nu ai măria-ta mai credincioasă.

Ștefan a înțeles atunci că nu este de glumă cu omul care avea atâta putere, încât să aibă la îndemână, în cetate, oameni de credință care să-i vie într-ajutor. Și a mai priceput că de vreme ce nu s-a folosit de prilej pentru a fugi, înseamnă că dorește aprig, din inimă ca să-i fie în preajmă, să-i folosească într-o anumită împrejurare, pe care o aștepta.

A coborât în temniță și i s-a uitat lui Ioil în ochi. Apoi l-a poftit să-i fie oaspe cât va voi sau cât va crede el că-i nevoie. Să-i spuie însă cum au putut pătrunde oamenii lui în cetate? La care întrebare, Ioil l-a rugat pe Ștefan să îngăduie a-i răspunde numai când vor fi fără de martori.

În urma acestei întâmplări, Ștefan a poruncit ca toți cei ce apucaseră să afle puterea vraciului, să fie scoși din cetate și păziți, pentru ca să nu se răspândească cele petrecute.

La sfatul lui Ioil, Ștefan se ținea mai mult închis în chilerul de taină, în așteptarea unor întâmplări care-l scârbeau neînchipuit, punându-le amarnic la inimă. Avea încă nădejdea că cele ce aflase nu se vor adeveri. Ar fi dorit să fie numai o nălucă, ca un vis rău și tulburător.

De aceea stătea cu ochii ascunși de lumină, dorind tăcerea încăperii, dar era numai o părere liniștea pe care o râvnea, atâta vreme cât îi suna în urechi, mai mult ca oricând, lucrarea ascunsă a carilor, în lemnul tare de stejar.

Și se gândea câtă neînchipuită stricăciune și prăbușire poate aduce, pe negândite, strădania ascunsă a acelora ce nu se văd și pe care nu-i poți auzi cum se căznesc ca să-și desăvârșească lucrarea, decât dacă îți pleci urechea cu băgare de seamă, și-i asculți pentru a-i auzi.

Pe înserat, domnitorul a dorit să audă vorbă înțeleaptă și fapte necunoscute din partea lui Zamona. Fusese întrebat de cei în drept a-l

judeca și găsit nevinovat, așa că era slobod să se înapoieze în Țara Românească, dimpreună cu Toxabă și ceilalți tovarăși ai săi. Dar Toxabă era bolnav de vătămătură, astfel că nu se putea înapoia decât după vindecare. Pentru Ștefan, această boală a sfetnicului Vladului era prefăcută, ceea ce îi întărise însuși Zorab vraciul, care-l cătase amănunțit.

Nu ar fi stat el în Suceava dacă nu s-ar fi așteptat la fapte vrednice de barba și de chipul lui de vulpoi. Așa că din acest semn, și din altele, domnitorul a putut hotărî că părerea vraciului Ioil despre ceea ce avea să se întâmple era întemeiată. În așteptarea dovezilor va asculta din nenumăratele povești pe care le știa Zamona.

La acest sfat din cumpăna nopții, măria-sa l-a poftit și pe Ioil. Iar când între copiii de casă l-a cunoscut pe Luca, intrat în slujbă de curând, amintindu-și de vrednicia lui, a poruncit să-i stea în preajmă pentru ca să îngrijească pe timp de noapte de slujbele trebuitoare divanului de taină ce urma a se ține.

De cum s-a văzut cu Ștefan, Zamona a întrebat de Alexăndrel. Și aflând că feciorul domnesc nu mai este ținut în taină, a tresărit îngrijorat. Pe chipul său îndeobște liniștit și de nepătruns, domnitorul a cunoscut de această dată frământare și îndoială; dar n-a putut scoate de la el nicio vorbă care să lămurească teama ce-l cuprinsese.

— Pari a fi îngrijorat, Stănică, de vestea pe care ți-o dau, așa că aștept de la tine temeiurile îndoielilor ce te-au tulburat.

Stănică și-a ridicat ochii, pe care-i ținuse până atunci în pământ, numai până la înălțimea mâinii pe care o ținea Ștefan pe mânerul jungherului. Ajunse aici, privirile i s-au încețoșat, așa că nu le-a ridicat mai sus. Și n-a scos glas cu vorbă, ci numai suspin înecat, pierdut în zvonul iscat de intrarea în chiler a vraciului Ioil, urmat de Luca Arbore, noul paici al Curții.

La îndemnul lui Ștefan, care poftea să știe vești din lume, Zamona a arătat de la bun început că cea mai mare veste este aceea că Aliotmanul se gătește ca să supuie lumea întreagă.

— Sunt neînchipuit de vrednici și de puternici osmanlâii, în vreme ce creștinătatea este dezbinată și lipsită de putere. Nu se arată nimeni care să le ție piept turcilor, care să poată înlocui pe cel care a fost pavăză volniciei, pe Ioan de Hunedoara. Ladislau, feciorul acestuia, s-a lăsat prins și descăpățânat, iar Mateiaș se află la vârstele când înțelepciunea omului abia mijește.

Este prea măruntă strădania Scanderbegului alvaniților, ca și aceea a Vladului de a-i sta în cale lui Mehmet. Crăiile cele mari se cred a fi prea departe de vrăjmășia și de sângerările necredincioșilor.

Împărații ce râvnesc la tihnă în țările lor vor să o câștige cu sângele noroadelor care se află între ei și Aliotman. Iar aceste noroade să le fie supuse, voievozii – slujitori preaplecați, mulțumitori pentru bunătatea de a-i îngădui în scaunele ce li se cuvin, poate mai pe dreptate decât acelea pe care stau împărații cei mari.

Craii preaputernici țin pe lângă ei hiclenii cu care vor să-i înlocuiască pe voievozii ce nu li s-ar spune. Astfel se vorbește și de împăratul turcesc, sultanul cel mare, că ar ține și el la Curte, pregătiți pentru omoruri și asuprire, frați de-ai voievozilor sau neamuri apropiate, pentru ca să-i puie în locul celor ce nu s-ar pleca în fața puterii flamurii verzi.

— Așa se făcu, spunea Zamona, că la Poartă s-ar afla gătit, pentru domnia din Țara Românească, Radu lăsat zălog de părintele său. După ce trecu Amurat Sultan pe aialaltă lume, Radu fu luat de Mehmet, feciorul lui Amurat, și ținut pe lângă el. L-a purtat după el în războaie, iar atunci când a scăpat de grija lui Ioan Huniadi, Mehmet-sultan i-a făgăduit lui Radu Scaunul Țării Românești; dar acesta n-a primit, așa că…

Ștefan, care ascultase cu băgare de seamă vorbele lui Zamona, l-a întrebat de rostul lor. La care întrebare Zamona a răspuns:

— V-am spus această întâmplare, măria-ta și cinstiți oaspeți ai Curții, pentru ca să nu dați crezare zvonurilor ce s-au răspândit și care ar arăta josnicie din partea Radului. Acest tânăr nu s-a lăsat ispitit de făgăduielile lui Mehmet-sultan.

Ștefan s-a gândit că numai cu câteva luni mai înainte povestea cu Radu îi fusese spusă în alt chip, de același povestitor. Se mira de schimbare, dar n-a spus nimic.

În vreme ce Zamona povestea de Radul și Mehmet-sultan, Luca nu mai avea astâmpăr la locul lui.

Căsca mereu gura și se ridica de pe perna pe care stătea, ca și cum ar fi vroit să spuie ceva.

Murmura vorbe care arătau mirare și totodată nerăbdare, așa că Ștefan i-a cerut îngăduință povestitorului, pentru ca să-l întrebe pe băiat de ce se tot frământa. Întrebat, Luca a răspuns că are și el anume fapte pe care le știe și le-ar putea povesti.

Domnitorul l-a poftit pe băiat să nu-și uite vorba, ci să se păstreze cu povestirea lui pentru atunci când are să-i vie rândul. Așa că l-a îndemnat pe Zamona să mai spuie din cele ce știa el, fapte petrecute și pilde care să se potrivească împrejurărilor de față din lume și mai cu seamă acelora din Țara Moldovei. Și Stănică a început iarăși a istorisi:

— Nimeni nu poate ști cu adevărat ce se află în inima celor dimprejur și în mintea lor. Stăpânii noroadelor sau capii lor mai curând – fiindcă să-mi fie iertat, măria-ta, dar cred că este îndoielnică orice stăpânire asupra noroadelor, nefiind nicicum firească, ci toate curate asupriri – acești stăpâni, așadar, au slăbiciunea să se încreadă, după semne amăgitoare, în unii oameni, ce par a le fi cu priință. Să nu vă gândiți, cinstiți ascultători, că pun la îndoială prietenia cea adevărată între bărbați. Îmi este inima însetată de această simțire, ce se află arareori în jurul stăpânitorilor, din pricina nedreptății cu care stăpânesc, și a pizmașilor ce-i pândesc dinăuntrul lor, arătându-le în afară numai supunere. Ocârmuirile înțelepte sunt acelea care știu să afle din semne mărunte adevăratele gânduri ale celor ce-i înconjoară. Să știe să le tălmăcească faptele și vorbele ca pe niște cimilituri. De ce cutare sau cutare sfetnic vine pe lângă măria-ta și se pleacă cerându-ți, dintr-odată, vreo îngăduință ce este împotriva purtării lui obișnuite? De ce-și schimbă dintr-odată părerea, de la alb la negru, de la „nu” la „da”? Pentru a ști pricina schimbărilor trebuie să ai judecată limpede. Așa că te poftesc, măria-ta, să-mi îngădui a-ți încerca judecata.

Ștefan i-a îngăduit să-l încerce, așa că Zamona a luat iarăși firul povestirii:

— Trăiau în Izmir doi frați în aceeași casă cu tatăl lor, un bătrân beteag și avar, dar bogat. Cel mai mare din ei spunea acasă că este neguțător, fără a se ști ce fel de neguțătorii purta; iar cel mai mic era un fel de lainic care aștepta să se stingă din viață bătrânul, pentru a-l moșteni. Pe față, însă, tânărul acesta se arăta a-și fi închinat părintelui lor toată viața și tinerețea, pentru a-l îngriji. Nemaiavând răbdare să aștepte, fiul cel tânăr s-a înțeles cu un bărbat din toată lumea, cu care se împrietenise, ca să-i scurteze bătrânului firul vieții. El însuși, fiindu-i fecior, nu îndrăznea să-l răpuie. Prietenul tânărului a venit într-o bună zi cu un șip mititel, în care adusese un fel de licoare de picurat în mâncarea bătrânului, pentru a-l ucide cu încetul, fără a se băga de seamă. Cumpărase sticla de la un cupeț ce făcea neguțătorie tainică cu veninuri. Dar feciorul cel tânăr al bogătanului nu s-a încumetat să-i picure el însuși licoarea în bucate, ci l-a plătit pe prietenul lui

să facă el aceasta. Bătrânul se arăta din zi în zi mai slăbit, așa că fiul său, neguțătorul, a chemat fel de fel de vraci și babe ca să-l caute și să-l vindece. Feciorul cel tânăr era toată vremea cu ochii înlăcrămați de durerea pe care o arăta văzându-și părintele în pragul morții; dar de cum pleca frățâne-su punea semn la fereastră ca să știe prietenul lui că poate veni să-și facă treaba lui cea urâtă. Într-o zi însă, neguțătorul a sosit acasă înainte de vreme și l-a găsit pe străinul ce venea la fratele lui în taină. De cum l-a văzut acel străin pe neguțător, i s-a uitat în ochi și, fără nicio vorbă, a scos hamgerul, împlântându-i-l în piept, după care a fugit. Neguțătorul s-a târât cum a putut până la căpătâiul tatălui său și i-a spus că are să se prăpădească din înjunghetură în scurtă vreme, fiind pedepsit pentru fapta ce nu sufere îndurare din partea lui Alah, dar că el, bătrânul, va mai putea trăi încă multă vreme dacă îi va dărui fratelui cel mic cea mai mare parte din avere și-l va trimite să neguțătorească undeva, departe, în alte țări. Apoi a închis ochii, plângându-și amarnic soarta.

Zamona a tăcut un timp, după care a întrebat:

— Dacă măria-ta ai luat aminte la cele ce am spus, te poftesc să-mi răspunzi de ce l-a înjunghiat străinul pe feciorul cel mare al bătrânului? Dar să nu-mi pui nici o altă întrebare.

S-a părut că Ștefan prețuiește ghicitoarea lui Zamona. L-a îmbiat să mai spuie și altele la fel, făgăduindu-i răspunsurile la sfârșitul povestirilor. Dar Stănică nu a putut să povestească mai departe, din pricină că s-a întâmplat un neajuns.

Ioil, care-i era necunoscut lui Zamona, a scăpat din mână tocmai în clipa aceea cupa de cleștar. Îi tremurau mâinile și i se zgâlțâia trupul de frigurile ce-l cuprinseseră.

— Să-mi fie iertată slăbiciunea pe care am arătat-o, măria-ta, dar mă simt din cale-afară de istovit. Nu am putere nici să mă ridic, nicicum să țin în mână ceva, orice ar fi. Lingoarea, păcătoasa de lingoare!

Spunând acestea, Ioil s-a lăsat să cadă cât era de lung pe podeală. În vreme ce Ștefan-voievod se mira de boala ce-i venise vraciului, pe care-l știa bun sănătos, Luca și cu Stănică s-au repezit să-l ajute.

Atunci Ioil a găsit prilejul să-l pipăie pe Zamona – care-l ridica anevoie de jos – și, găsindu-l armat cu jungher pe sub contăș, a arătat prin semne domnitorului că prietenul său are asupra lui arme ascunse.

Abia atunci a priceput Ștefan de ce vraciul a mințit și s-a arătat bolnav. S-a lăsat să cadă într-adins pe dușumea, pentru ca să-i arate un fir din

țesătura hicleniei ce se punea la cale. Era pândit de luni de zile, de la înscăunare, ca să-l găsească într-o clipă prielnică pentru a-l prinde și ucide. Nu încăpea nicio îndoială acum.

Într-o clipă numai, Ștefan a văzut chipuri și fapte ce i se arătau acum pe fața lor cea josnică, ascunsă și mișelească. Pe chipul tânărului voievod s-a văzut îngrijorare și scârbă. Când și-a îndreptat privirea către Ioil, pe care Zamona și cu Luca îl întinseseră pe o laviță sub scutul cu arme, voievodul avea fruntea încrețită; dar a simțit ca un fior de nădejde venindu-i din tăciunii aprinși ai ochilor vraciului, străfulgerare la care s-au adăugat vorbele acelui prieten ce-și dovedea credința:

— Să nu fi îngrijorat, măria-ta! Mi-a trecut. Mă simt bine. Știam de multă vreme că așa se va întâmpla, astfel că mi-am luat și leacuri asupra mea, leacuri neîntrecute.

Din aceste vorbe cu tâlc, Ștefan-voievod a înțeles că Ioil avea temeiuri să nu se teamă. Și avea încredere în el.

— Sunt tare nerăbdător, a adăugat vraciul, să aflu alte cimilituri din partea acestui neîntrecut povestitor. După care să-i îngădui, mărite doamne, acelui paici mărunțel să-și spuie păsul, fiindcă îl văd că are a-ți destăinui fapte însemnate.

Ștefan și-a întors privirile către Zamona și i-a făcut semn să ia vorba de unde o lăsase.

După ce a sorbit toată cupa cu vin pe care i-o umpluse Luca, cel care se dăduse drept Stănică Zamona a spus mai departe:

— Se află pe lume, măria-ta și cinstiți ascultători, multe slăbiciuni. Cea mai mare din ele este încrederea, fără întrebare și fără căutare. Așa s-a întâmplat cu un om de mare credință care-l păzea în timp de noapte pe înălțimea-sa Ioan, oriunde s-ar fi aflat. Era un moșneag, oștean de la Curtea lui Voicu, tatăl înălțimii-sale, și-l crescuse de mic copil pe cel pe care-l numea și acum „Ionaș cel voinic”.

Într-o bună dimineață, când Ioan pornise din fața cortului, singur, încălecat pe roibul care-i era mai drag ca oricare alt cal, moșneagul i-a ieșit în cale și l-a poftit să-i dea ascultare și anume să nu se ducă acolo unde hotărâse, fiindcă îl aștepta mare primejdie. Avusese moșul chiar în acea noapte un vis pe care-l tălmăcea ca fiind prevestitorul unei nenorociri.

Vorbele acelui om au alunecat doar pe la urechea lui Ioan, așa că, dacă totuși s-a răzgândit și a poruncit să fie trimis un olăcar de taină în locul său, a fost o întâmplare.

Către amiază a primit știrea că vestitorul fusese săgetat din mersul calului, răpus mișelește de cei care-l așteptau pe el însuși, ca să-l omoare. Atunci Ioan și-a amintit de vorbele moșului și l-a răsplătit cu o pungă de galbeni. Dar când a povestit întâmplarea în sfatul său ostășesc de căpitani, s-a ridicat de la locul lui Titu Dugovici, omul care mai apoi a murit pentru Ioan și țara lui, căzând de pe zidurile Belgradului, încleștat în luptă cu ienicerul ce vroia să puie steagul verde al cuceritorilor pe turnul cel mare al cetății. Acel bărbat de ispravă a cerut lui Ioan să-l certe cu satârul pe moșul care-l scăpase de la moarte și i-a spus pricina pentru care trebuia pedepsit. Dar Ioan a trecut peste vina celui ce-i fusese slugă credincioasă și l-a iertat, însă nu l-a mai ținut pe lângă el. Rămâne ca măria-ta să dezlegi de ce a cerut Dugovici certarea omului de credință a înălțimii-sale Ioan de Hunedoara?

Gândurile lui Ștefan umblau zănatice de la un chip la altul de-ale acelora care-l slujeau și de la o faptă la alta a fiecăruia din ei, la semne de vrăjmășie ascunsă. Aștepta din clipă în clipă să se petreacă dezlegarea ce știa că este apropiată. Vedea pe fruntea lui Zamona cute de adâncă stăpânire, între care izvorau broboane de sudoare. Glasul hicleanului tremura și un fel de răgușeală i se prinsese în gâtlej. În liniștea care stăpânea clipa, glasul lui Ioil a sunat ca o bubuitură de pușcă:

— Suntem nerăbdători, măria-ta, ca să dai răspunsuri la întrebările povestitorului.

Ștefan a tras în piept din văzduhul ce părea că-l apasă, oprindu-i răsuflarea. Îi zvâcneau tâmplele, și inima i se zbătea nestăpânită. Nu a răspuns lui Zamona fiindcă s-a auzit dinafara cetății zvon de cucuvae, la care cântat a răspuns dinăuntrul curților o altă strigare a morții. Ioil a tresărit, dar s-a ținut mai departe întins pe laviță, cu ochii la armele strălucitoare, agățate pe scutul din perete. Numai un geamăt a scos vraciul și câteva vorbe îngânate ca pentru el:

— Pentru cine vor fi glăsuind acele cucuvele?

Luca arăta ca și cum ar fi fost gata să adoarmă, dar părea numai. Pricepuse, după tot ceea ce văzuse și auzise, că Zamona îi vroia răul măriei-sale. Sa împiedicase și el de hamgerul ascuns sub straiul celui ce se dăduse drept prieten al voievodului și văzuse semnele pe care le făcuse omul bărbos domnitorului. Așa fiind, băiatul s-a așezat mai aproape de stăpânul său, ținând la îndemână un scut. Nu știa ce va urma și nici cum ar putea să-i

vie la nevoie într-ajutor măriei-sale. Aștepta așadar, și-l ținea îndeaproape din priviri pe povestitor.

Ștefan înțelesese din vorbele lui Ioil că acel cânt al cucuvelelor era glas omenesc, vestitor al vreunei fapte și că el venea din partea vrăjmașilor ce se adunau pentru a-l lovi. Nu-i era ușor să se stăpânească, când în orice clipă puteau să se ivească în ușă călăii și să-l scurteze, ca pe răposatul său părinte.

Dacă vraciul și-a greșit socotelile? Ar fi fost poate mai înțelept să nu se bizuie numai pe spusele lui Ioil. Dar însuși Amfilohie și chiar unchiul Vlaicu l-au sfătuit să-i lase pe toți cei ce vor să plece din Suceava de sărbătorile Crăciunului.

„Orice s-a întâmpla, spuneau ei, să fii fără grijă, măria-ta. Să plece hiclenii ca să se alcătuiască cum vor ei. Numai astfel se vor alege cei ce-ți sunt credincioși de ceilalți. Vom sta în preajma măriei-tale, în taină, cei care-ți suntem de credință. Ai nădejde în Ioil și în oastea lui, de care te-ai încredințat că te păzește cu străşnicie. Iar noi, ceilalți, nu numai dintre curteni, dar încă din norod suntem sute și mii, toți de veghe. Vrăjmașii ne-ar cunoaște dacă am sta în preajmă și nu s-ar încumeta. Ei nu știu de oastea lui Ioil, ci numai de străjile pe care le-au cumpărat. Și nici de noi, ceilalți, nu știu. Să-i prindem în capcană, cu viclenie înzecită decât aceea a lor.”

În vreme ce Ștefan rămăsese pe gânduri cu ochii prinși în luminița unei făclii care se stingea, Zamona i s-a aruncat în spate, având în mână hamgerul pe care-l purta mișelește sub contăș. A ridicat mâna și, icnind din puterea împunsăturii pornite, a scos răcnet de fiară turbată, când vârful ascuțit al oțelului, în loc să pătrundă în spinarea domnitorului, la adâncimea așteptată, s-a oprit în tabla groasă a scutului pe care Luca apucase să-l întindă ca să-l apere pe măria-sa.

Cu ochii bulbucați și cu bale la gură, tremurând ca varga, Zamona a ridicat îndată, a doua oară, arma ucigașă, într-o pornire nestăvilită de ură și de teamă că nu-și va ajunge ținta; dar Ștefan apucase să se întoarcă cu fața către Zamona, astfel încât, chiar dacă mâna lui ar fi putut repezi hamgerul ca să împungă încă odată, măria-sa s-ar fi ferit.

Însă Zamona n-a mai apucat să pălească, ci s-a prăbușit cu arma în mână, ca un copac lovit de trăsnet. Odată cu el a căzut pe podea și ghioaga pe care i-o azvârlise Ioil în tâmplă. Era un buzdugan mic, din lemn de abanos, bătut în ținte de argint. Îi fusese dăruit măriei-sale de Vlad-voievod, pentru ca să-i poarte noroc la oaste. Și s-a arătat de folos în mâinile lui Ioil.

Ștefan rămăsese mut în fața unei atât de neînchipuite fapte; dar Ioil și cu Luca nu erau oameni care să piardă vremea, ci, aruncându-se asupra ucigașului, l-au legat de mâini și de picioare, i-au pus căluș la gură și l-au aruncat după perdeaua grea de damasc care acoperea ungherul folosit de domnitor în anume împrejurări.

Apoi Ioil l-a înștiințat pe voievod că are semne cum că în acea clipă ceilalți hicleni intraseră în capcana ce le-o întinsese și că se zbat ca fiarele ca să scape.

Ștefan purta în minte un gând amar, pe care Ioil l-a priceput, fiind bărbat cu adâncă înțelegere oamenilor, chiar de-ar fi fost aceștia domnitori, așa că i-a grăit cu cuviință:

— Slăvite voievod! Mi-ai îngăduit să-ți vin într-ajutor cu puterile pe care le am. Nu trebuie să te scârbească faptele nechibzuite ale pizmașilor și nici să te mâhnească împrejurarea că umila slugă a măriei-tale, pe care o ai în față, nu-ți împărtășește din tainele uneltirii hiclenilor. Dacă țin în mâinile mele în clipă cheia dovedirilor și puterea stăvilirii, aceasta nu trebuie să te puie pe gânduri și nici să-ți fie cu supărare. Știu că te frământă un gând de umilință. Dar nimeni din cei ce-ți slujesc nu-ți pot știrbi din putere, tu fiind stăpânul lor, prin voia soartei și prin vrednicia de care ai dat dovadă. Iar dacă nu ții în mână în clipa de față frâiele întâmplărilor, este tot din voia împrejurărilor. Nu-i umilință chipul în care te slujesc. Așteaptă și vei vedea.

Ștefan a prețuit vorbele lui Ioil și i-a îngăduit să-și împlinească slujba pentru care fusese tocmit cu oamenii lui. S-a apropiat de vraci și, punându-i mâinile pe umeri, prietenește, i-a mulțumit pentru grija și credința lui. Apoi s-a înturnat către Luca, care-și căta treburile lui de paici, mucărind lumânările de parcă nimica nu s-ar fi întâmplat. L-a luat de după grumaz și l-a strâns lângă el cu drag, spunându-i vorbe de mulțumire și de cinstire:

— Nu-ți voi uita credința, Luca. De acum înainte să rămâi numai în preajma mea.

Și atâta l-au mișcat pe băiat mulțumirile lui Ștefan, că în drumul lui către partea din chiler în care se afla iconostasul s-a împiedicat de covor și a căzut.

La zâmbetele lui Ioil, pe care Luca nu-l cunoștea, băiatul a îndrugat vorbe din care nu s-a putut înțelege mai nimic.

Vorbele lui Luca erau însoțite de priviri mânioase și de căutături aruncate către scutul cu arme către care înainta cu hotărâre.

Să fi întârziat numai o clipă intrarea boierilor în chilerul de taină al voievodului și s-ar fi putut isca cine știe ce vrăjmășie între nepot și unchi, Luca fiind iute de felul lui și hotărât în fapte. Dar tocmai când băiatul se afla gata de orice, s-a deschis larg ușa dinspre spătăria cea mare, lăsând să năvălească în încăpere o ceată de oameni înzăoați și armați ca de război. Ștefan-voievod s-a tras îndărăt, cu dreapta strânsă pe mânerul jungherului. Îi scânteiau ochii a cumplită hotărâre. Simțea prin tot trupul fiorii unei puteri și îndrăzneli nebănuite. Nu-i era teamă de nimic. Putea să-i înfrunte pe hicleni, de-ar fi fost ei o sută, nu douăzeci câți păreau la număr. Va tăia în ei, cu tăria nădejdii în biruință. Nu se afla cuprins de deznădejde și nici de teamă. Îi treceau prin minte străfulgerări de gânduri, din năvala sângelui ce-i năpădea către tâmple. I se părea că Ioil hlizește a îngăduință către cei ce intraseră și că însuși Luca, copilul care-i arătase credință și vrednicie, se bucură de fapta hiclenilor. Și cine erau acești păcătoși?

I-a cuprins cu ochii și i-a cunoscut pe fiecare din ei ca fiind dintre sfetnici, dregători, neamuri și prieteni. Erau tocmai cei ce-l ajutaseră și-l sprijiniseră ca să se înscăuneze. În fruntea lor se afla Ivanco Arbore. Alături de acea umbră de om se afla Vlaicul, unchiul măriei-sale. Era roșu la față și se uita țintă în ochii nepotului său. Urma apoi acel îndoielnic jupân Maxim, geambașul care nu se supusese nicicând domnilor. Avea barba zbârlită și gâfâia a osteneală.

Apoi s-au ivit pe rând obrazele lui Gheorghe Alvanitul, însângerat pe frunte, și al lui Rotâmpan, ce arăta ca un viezure, atâta era de ponosit.

Erau în gloată și cei trei oșteni, prieteni ai lui Gheorghie și ai lui Luca. Stăteau înghesuiți unul în altul, cu pufoaicele înflorite din tăietură de ascuțișuri. Grui sângera de sub ochiul stâng, iar celui dintre ei ce avea nasul ca un chiper îi creștea un cucui pe care i-l alina tovarășul său, rotofeiul de care Ștefan își amintea că se numește Păsărică.

Lângă ei se tot foiau Huiban și Tăvădăr, arcașii de frunte ce urmau să intre printre curteni peste câteva zile, de sfântul Ștefan.

Se țineau apoi strânși, unii lângă alții, boierii de credință, dregători și oșteni, care mai de care mai scos din bleahuri, cu dulamele rupte și straiele strâmbate, plini de var și de glod, sângerați și albăstriți de păliturі, ca după încăierare în lege.

Printre ei se strecura, cu satârul lucios ținut în sus, însuși țiganul Tolpa, gâdele și nebunul curților.

În spatele gloatei se auzeau răcnete înăbușite și zarvă ca de luptă. Se întețea vânzoleala în spătăria cea mare. Rotâmpan a dat porunci, în urma cărora cei mai mulți dintre cei ce păreau a fi răzvrătiți au izbucnit afară din chilerul în care năpădiseră. În urma lor, Arbore, Vlaicul și cu logofătul Dobre au împins ușa de stejar și au zăvorât-o. Apoi unchiul domnului s-a îndreptat către vraci:

— Pune mâna pe palã, Ioil! Nu știu încă ce se află printre alte odăi. Sunt diavoli, nu oameni. Răsar din toate cotloanele și nu se mai istovesc! Și tu, Luca, ce stai?

Ștefan abia începuse să priceapă temeiul năvalei ce-l scârbise într-atâta, încât nu-și putuse încă aduna vreo părere. Iar atunci când Ioil a râs și i-a răspuns Vlaicului cu glas liniștit, voievodul a simțit că i se ușurează inima:

— Fii fără grijă, jupâne Vlaicu, a grăit Ioil. Cei ce se nevoiesc acum în spătărie sunt tocmai acei ce s-au aflat în odăile și chilerele slugilor. Și nu se bat cu ai noștri, ci se omoară între ei, ca să nu rămâie nimeni care să poată fi ispitit a răspunde pentru faptele lor.

În tăcerea care se lăsase pentru o clipă, s-au auzit zvârcolirile lui Zamona din cotlonul în care fusese aruncat. Icnea și se zbătea, așa că Ivanco, Vlaicu și Dobre s-au repezit într-acolo, îngrijorați, cu palele în mâini. Când l-au văzut pe Zamona legat, s-au uitat bucuroși către voievod, iar Vlaicul a scos cele dintâi vorbe către Ștefan, de când intrase în chiler:

— Pe acest diavol îl căutam, măria-ta! De el ne era grijă, fiind cel mai veninos dintre toți vrăjmașii domniei și ai orânduirii celei noi. Dar iată că îl avem acum în mână! Ne-au scăpat însă alții care nu s-au arătat nicicum. Vor trebui dați pe față și dovediți de uneltire. Cine nu se află printre noi, cei ce am venit în preajma măriei-tale, dau de bănuit…

Vorbele lui Vlaicu au fost dintr-odată acoperite de tunetul glasului vraciului Ioil, îndreptat către Luca:

— Stai, necugetatule! Nu! Nuuu!

Băiatul apucase să zvârle în foc niște suluri de scrisori pe care izbutise să le ia pe furiș de pe polița pe care le pusese Ioil. Marginile pergamenturilor ardeau sfârâind și iscând fum iute, cu miros de piele pârlită; se încovoiau și se zbârceau, pocnind, dar fără să se aprindă cu flacără, așa că Ioil le-a putut scăpa în parte de la foc, trăgându-le cu vătrarul pe piatra din fața căminului și stingând petele de jar, care începuseră a se întinde.

Împotrivirea lui Luca se arăta atâta de vajnică, încât Ivanco a fost nevoit să-l mustre, ţinându-l de mâini:

— Este a mirării, Luca, câtă nechibzuinţă şi îndrăzneală arăţi în faţa măriei-sale şi a oamenilor vârstnici ce se află faţă!

La care Luca s-a ruşinat şi, umilindu-se, ca să-i arate tatălui său că-şi cunoaşte îndatoririle de copil, i-a şoptit în grabă:

— Vai şi amar, tătucă, dacă măria-sa va cunoaşte ceea ce se cuprinde în aceste cărţi!

Ivanco a priceput atunci, tot astfel ca şi Ioil, că băiatul avea temeiuri osebite pentru a se împotrivi cunoaşterii cuprinsului cărţilor, aşa că au luat aminte, strângându-le, pentru a nu se mai vorbi de ele.

Dar măria-sa n-a pierdut din vedere acele cărţi, ci l-a poftit pe Ioil să le păstreze pentru a i le citi când se va afla prilejul pentru astfel de îndeletnicire.

Apoi cu glas hotărât, Ştefan a poruncit ca vraciul şi sfetnicii ce se aflau de faţă să-i spuie dacă nu cumva a sosit clipa în care domnitorul are dreptul să afle ceea ce i se ascunsese până atunci; la care poruncă i-au răspuns cu toţii în acelaşi glas:

— Hiclenie şi vânzare, măria-ta!

În ochii voievodului s-a ivit atunci licăr ca de tăiş. Omul care se arătase cu o clipă mai înainte în aşteptare şi îndoială arăta acum a fi vrednicul şi neînfricatul Ştefan, cel ce-i uimise pe duşmani la Tămăşeni şi Crasna. Era acelaşi ca şi atunci, dar mai avea pe deasupra dobânda anilor de ucenicie printre străini. Ştia ce are de făcut. Venise clipa să ia în mâini frâiele pe care le slobozise într-adins, ca să se aleagă duşmanii de o parte şi prietenii de altă parte.

Cei care se aflau de faţă au priceput din chipul şi făptura voievodului că aici vroise să ajungă: să-şi cunoască vrăjmaşii, la fapte; aşa că nu s-au mirat când Ştefan a poruncit:

— Să adunaţi îndată sfetnicii, oricare ar fi starea în care se află răzmeriţa hiclenilor. Să rămâie faţă la sfat atât Arbore, cât şi Ioil. Tu, Dobre, să-ţi faci datoria de logofăt. Încredinţez paza cetăţii şi a mea oamenilor de credinţă care au stat împotriva nemernicilor. Aceşti oşteni să asculte de poruncile lui Rotâmpan, dacă sunt curteni, sau de acelea ale lui Ioil Arbore, dacă sunt sub steagul oastei acestui prieten al nostru. Ioil şi Rotâmpan să mi se înfăţişeze şi să-mi dea seama de ce-au făcut până acum, cerându-mi învoirea pentru ceea ce ar vroi să făptuiască de aici încolo.

Ștefan avea putere mare în făptură, știind să poruncească astfel ca să fie ascultat fără șovăire. Cu glas hotărât și cu vorbe ce nu sufereau întrebare, ci numai supunere, după ce i-a ascultat pe capii de oaste numiți pentru apărarea cetății și a lui însuși, le-a hotărât „să fie legați și strașnic păziți prinșii, oricine ar fi ei. Orice purtător de arme care nu se află printre apărătorii scaunului domnesc să fie dus sub pază, fără arme, în curtea cea mare a cetății. Să fie puse străji de credință la toate intrările în cetate, în curți și la ușile tuturor încăperilor.

Să se repeadă vestitori de taină pe toate drumurile, ca să afle din vreme dacă nu le vin întăriri hiclenilor; iar alți vestitori să umble în sate, până la patru ceasuri de drum, pentru a-i chema pe oamenii de țară care au fost părtași la Halca, să vie la Suceava, în jurul cetății, înarmați, la porunca domniei.

Să fie poftiți la divan Cozma Șendrovici, Isaiia și ceilalți veliți care lipsesc. Să fie repezită câte o ceată armată la fiecare din ei, pentru a-i apăra de va fi nevoie, sau pentru a-i aduce în silă, dacă se vor împotrivi poruncii.

Să pornească fără întârziere vestitori la sălașele din Vaslui și Negrești ale lui Negrilă, cu poruncă să vie la curte.

Maxim să păzească, cu oamenii săi bine înarmați, ca oastea de la curtea din Negrești să nu se adune, luând calea către Suceava; iar dacă o va găsi pe drum venind către Cetatea de Scaun, să o risipească și să-i prindă pe capi, lovindu-i fără cruțare pe cei ce nu se vor supune și nu vor lăsa armele. Să vie în fața domniei”…

Poruncile voievodului au fost împlinite întocmai, fiindcă erau îndreptate către oamenii de credință ce se arătaseră de partea lui.

În curtea cea mare a Cetății de Scaun se aflau strânși laolaltă și păziți cu străşnicie cei ce fuseseră ispitiți cu daruri ca să-l vândă pe domnul lor, precum și oastea leșească adusă de uneltitori.

În spătăria cea mare se adunaseră la sfat mai toți boierii și așteptau să se arate voievodul, pentru a i se închina, unii cu dreptatea vredniciei pe care o dovediseră, iar alții cu smerenia mincinoasă a mișeliei și necredinței pe care o purtau în inimi, fără ca să se arate. Aceștia din urmă se cunoșteau pe chipuri, fiind galbeni ca ceara și tremurând ca varga, chiar dacă se țineau lângă focul ce ardea în pălălăi.

Ștefan se afla încă pe pălimarul care dădea către câmpul dinspre Lisaura. Se uita la mulțimea ce se strânsese din zori, răspunzând la

chemarea vestitorilor.

Era plină, negură, câmpia, de oameni veniți ca să-i fie de folos domnitorului. Nu ar fi venit, cu niciun preț, pentru oricare alt domn ar fi fost el. Nu domnia era aceea care-i adusese la Suceava, ci dorința de a-l sluji pe acela dintre voievozi care făgăduia osârdie față de nevoile țării. Și acela era Ștefan al lui Bogdan.

Știau că nu putuse încă să se izbăvească de puterea asupritorilor și că dreptatea pe care o așteptau de la el avea să mai întârzie; dar înțeleseseră din faptele lui că nu-i departe vremea volniciei și a îndreptărilor legii celei vechi.

Maxim călărea în grabă către miazăzi prin pădurile troienite, urmat îndeaproape de vânătorii lui, puțini la număr, dar vrednici. Îi asculta cum se îndemnau la glume de parcă nu ar fi fost crestați unii din ei în luptele din acea noapte.

El însuși nu scăpase de fulgerătura ascuțișului. Îi sângera fruntea prin legătura de fașă ce-i ieșea de sub cușmă. Sălta în șa și se căznea ca să-i ție împotrivă năravului iepei bălane pe care o călărea. Nu apucase nici să adape caii, nici să le dea tainul cuvenit de grăunțe, atâta fusese de mare zorul la pornire.

Dar acuma, după aproape cinci ceasuri de alergătură, neîntâlnind în drum decât oameni de țară venind către Suceava la chemarea domnului, nu mai avea de ce se teme. Erau semne că oastea lui Negrilă nici să nu fi pornit din Negrești.

De pe dealurile Buzaților Timișeștilor se vedea hăt-departe pe Valea Moldovei în jos și înspre Moțca țigănească, până spre Siret. Văzduhul era limpede și zarea aproape, neînchipuit de aproape.

Gloata lui Maxim fusese întâmpinată de răii comisului Manole Păr Negru, care țineau arcurile întinse, gata să săgeteze de unde nu te așteptai, din ascunzișuri, dacă li se năzărea carecumva. Își păzeau caii de hoții care veneau din miazăzi în fiecare iarnă, odată cu haitele de lupi. Și erau atâta de sălbatici cât nici nu-și închipuise Maxim.

Avea temei să se mândrească cu oamenii lui de la Pălănci. Dar și nepieptănații lui Manole erau vrednici, fiind străji neîntrecute, care aflau din semne și din scrutarea zării de îndată ce pe la vaduri, sau pe drumuri se iveau cete armate. Dădeau drumul când și când șoimilor învățați anume la pază și din zborul lor tălmăceau ce se petrece în depărtări.

— Nu se vede oaste până la Târgul de Jos, l-au lămurit pe Maxim oamenii comisului, după ce au aflat cine sunt cei pe care-i iscodiseră. Și au adăugat: Străjile focurilor de pe dealuri au dat vestea poruncită de domnie, și anume să se strângă oastea de țară la Suceava, împotriva boierilor răsculați. Și vestitorii au spus pretutindeni porunca domniei. Dar străjerii focurilor dinspre miazăzi au mai vestit că s-a întâmplat o mare încăierare înspre Iezerul Băceștilor, între oșteni adevărați și mulțime; dar nu s-au cunoscut amănunte din semnele lor.

Maxim aflase ce trebuia. Îi fusese teamă să nu-i scape oștenii Curții din Negrești.

S-ar fi putut să ia drumul Țâbanei, ca să iasă la vadul Siretului dintre Buruienești și Tămășeni, ferindu-se să treacă prin Târgul de Jos. Ar fi fost să călătorească prin Cornet și pe la Pălănci, ceea ce Negrilă nu ar fi îndrăznit să-i poruncească căpitanului Peter, știind că nu-i de glumit cu iepașii lui Maxim. Doar să fi aflat că sunt plecați din ei; dar căpitanul Peter nu avea de unde ști. Le era mai la îndemână să iasă prin Băcești în drumul Romanului, trecând vadul Siretului pe la vama Stârpului, așa că părea adevărată vestea că s-a întâmplat ceva neobișnuit în dreptul Iezerului. Dar nimeni nu-și închipuia de la ce să se fi luat mișeii cu oștenii lui Negrilă.

Maxim a aflat crezare la oamenii comisului Manole, înduplecându-i să schimbe caii, după care a pornit cu ceata lui încălecată pe cai odihniți, cu gândul să ajungă până la miezul nopții în părțile Băceștilor. Pe calea către acel loc a aflat vești care l-au uimit și întărâtat nespus, fiind pomenite numai răutăți și nelegiuiri din partea lui Negrilă și a slugilor lui. „Numai din pricina gospodarilor obștii Negreștilor care s-au sculat împotriva boierului nu putuseră oștenii căpitanului Peter să-și urmeze calea către Suceava” – și-a făcut socoteala Maxim.

Și chiar așa se întâmplase, precum gândea cneazul.

Încă după înapoierea de la Halca, Negrilă începuse să se sfătuiască ba cu Sânger, ba cu căpitanul Peter. Îl lua deoparte pe părintele Antonie și-l ispitea în privința unor scrisori pe care popa catolicesc le schimba cu dregători de frunte din Lehia. Tocmise, împotriva poruncilor domniei, zeci de oșteni. Trimitea la Bârlad după vârfuri de săgeți și sulițe pe care le făurea meșterul Ferenț din slujba lui Nan. El însuși fusese de vreo două ori la hanul și la morile ținute pe numele lui Nan, unde văzuse strădania

ucenicilor lui Ferenț, care băteau pe nicovală cu baroase și ciocane fierul muiat la loc.

Era tare iscusit ungureanul. Scăpase în urmă cu douăzeci de ani din vâltoarea răzmeriței de pe dealul Bobâlnei, de la Cluj și Mănăștur. Se ținea numai de năzdrăvănii, care mai de care mai năstrușnice.

Izbutise până la urmă să facă un cazan de vinars în toată legea, din care scotea peste două vedre de băutură, în fiece zi.

Negrilă se dusese la Bârlad mai cu seamă pentru altă născocire a lui Ferenț. După încercări de ani în șir, ungureanul aflase cum să plăsmuiască iarba de pușcă. Îi trebuia cu orice preț jupânului vel-vornic acea putere a diavolului. Izbutise să capete de curând două puști de aramă, grele de le trăgea cu boii, aduse în taină de la Oblucița; dar iarbă pentru ele nu avea. Conti nu-i putuse aduce, vămile fiind strașnic de păzite.

Nu-i era îngăduit să aducă iarbă de pușcă decât acelui afurisit de hiastru; și Conti îi aducea cu carele, iar Ștefan îngrămădea balercuțele cu iarbă de pușcă în tainițele subpământene din Cetatea Sucevei.

De curând, Ștefan începuse a trimite puști din cele mari în mai toate locurile întărite din țară, umplând pivnițele cu iarbă pentru ele. Și pe deasupra, căpătase sute de țevi mai mici, de pus la umăr, proptite pe prepeleac, care împroșcau plumburi și schije din puterea aprinderii ierbii. I le trimisese dumnealui Teodorca de Telița, odată cu doi meșteri care îi învățau pe oștenii moldoveni cum să le umple, să le aprindă și să le mânuiască.

Puțini erau însă acei care se încumetau să le întrebuințeze, fiindcă până ce le puneai pe prepeleac, până ce le aprindeai feștila și le puneai la umăr, ca să ochești cu ele ținta, trecea vreme îndestulătoare pentru a fi străpuns de săgeata dușmanului, sau să fii pălit de piatra aruncată din praștii.

Și umplerea țevilor acestora, care se numeau sânețe, era din cale afară de anevoioasă, trebuind să fie bine îndesate și iarba, și hurtuiala.

De aceea, și pentru alte pricini mai mărunte, oștenii se fereau să învețe meșteșugul cel nou.

Însuși Conti, care se afla la Bârlad ca oaspe al lui Nan și care văzuse multe în călătoriile lui, îi spunea vel-vornicului:

— Archibuzo? Ah! Pine ghidile la ea, archibuziero face batrin. Ma canone, canone sono altre! Are putere mare și nu ajunge săgeata la ea. Asta sono bone.

Negrilă îi ceruse lui Ferenț să-i facă dovada că iarba de pușcă făcută de el este de ispravă. Așa că acesta a făcut pe malul râului o groapă, în care a pus o bute înfundată, în care se afla iarbă alcătuită din praf de pucioasă, silitră și praf de cărbune. Prin vrană a băgat o feștilă pe care a aprins-o și apoi s-au depărtat cu toții ca la cincizeci de stânjeni. Când focul a ajuns la iarbă, s-au văzut sărind în văzduh doage, pietre și pământ și s-a auzit bubuitură ca din trăsnet. Fumul negru, mirosind a pucioasă, s-a ridicat odată cu vâlvătaia care-l împingea către înălțimi.

— Așa trebuie să fie în iad, a spus Negrilă.

A numărat el însuși cele aproape o sută de butii de cinci vedre fiecare, pline cu iarbă de pușcă și a poruncit să-i fie duse la Negrești, în taină. Iar pe meșterul Ferenț l-a răsplătit cu o butelcă de vinars adusă din Lehia.

Apoi jupânul a trecut pe la casele lui Zorab, unde vraciul i-a citit în stele la miezul nopții, nemulțumindu-l nespus și amărându-l cu prevestiri care nu se potriveau nicicum cu socotelile ce și le făcuse.

— Ești păgubit, jupâne vel-vornic, și se arată pagubă și mai mare în scurtă vreme. Dacă scapi de nevoia ce se vede în zodia Țapului, treci în anul nou ce începe la sfântul Vasile, dar cu sănătatea șubredă și cu scârbă în inimă. Se vede pe cer vânzoleală și sângerare ce seamănă a răzmeriță. Între Ursa cea Mare și cea Mică stă Balaurul cu capul către zodia domniei-tale. Crucea din miazănoapte trage către ea Steaua Ciobanului. Și uite Racul cum mai întinde foarfeca, ca o gheară, către Cumpănă.

Da, da! Are să fie încercare de răzmeriță, dar va fi înecată în sânge. Se vede steaua cea sângerie a răzmeriței în mijlocul Vărsătorului. Vor cădea multe capete, stăpâne. Și nu din cele ale mișeilor, fiindcă pentru acelea nu se văd niciodată semne pe cer.

Negrilă s-a înspăimântat de câtă cunoaștere arăta să aibă acel om tuciuriu, în tainele zodiilor. Așa era! Avea să fie răzmeriță! Urma să fie prins feciorul lui Bogdan și descăpățânat ca și tatăl său. Degeaba se bucurase netrebnicul de izbânda împotriva lui Petru Aron și zadarnice îi erau împotrivirile. Era mai tare tagma boierească decât avea putere nepotul din flori al lui Alexandru-voievod; și dacă nu se arătaseră pe față vrăjmășiile și ura celor pe care-i năpăstuia, era mai bine și mai cu folos.

Așa gândea Negrilă, dar gândurile lui erau ca ale oricărui om, schimbătoare și cu îndoieli. Nu-i ieșeau unele socoteli. Avea și nu prea avea încredere în Cozma Șendrovici. Se putea ca acel viclean să se lepede la o adică de toți cei care-l ajutau în treaba lui tainică. Mai făcuse la fel în mai

multe împrejurări. Căzuse de fiecare dată în picioare, dar strivise fără milă pe cei care-l ajutaseră.

Vulpoiul acela cu barba cănită râvnește fără doar și poate la comorile tăinuite în haznalele domnești. Râvnește și la scaunul domnesc.

Îi înșală pe cei care-l cred și trage foloase de pe urma oricărei schimbări. De ce s-a închinat lui Ștefan? De ce a cerut domnitorului să fie părtaș la împotrivirea față de oștile lui Cazimir-riga? Era nevoie de o astfel de umilință? De ce Cozma nu s-a încumetat să-l înfrunte pe Ștefan cu atâtea prilejuri, când ar fi putut ridica capul cu sorți de izbândă, alăturându-și pe veliții care îi țineau parte în ascuns și-l îndemnau să i se împotrivească.

Lui Negrilă îi părea destul de ciudată încă o faptă, ce-i rămăsese în minte, fără dezlegare. De ce trimisese Cozma felurite răspunsuri și solii tainice căpitanului Peter și lui Sânger? Ce vroia de la ei? De ce nu i-au spus adevărul acești doi oameni de credință când i-a întrebat?

— Nu ne-a venit niciun fel de solie, jupâne vel-vornice! Ferească Dumnezeu! Ce fel de răspunsuri să fi primit de la jupânul Cozma?

Negrilă se mai gândea și la cele spuse de jupâneasa Ruxandra:

— Jupâne Ionică, nu voi să te supăr, dar tare ar fi bine să te ferești de ispită. Să nu dai crezare celor ce vor să i se împotrivească lui Ștefan. Sunt toți mincinoși și haini. Iar voievodul îi știe și-i pândește ca să-i prindă în capcană. Știu că așa va fi, din cele văzute și auzite de mine și din visele pe care le-am avut. Nu te amesteca, nu de alta, dar dacă vine urgia asupra capului domniei-tale, măria-sa nu va alege, ci va lovi fără cruțare atât în mine, cât și în Zamfira.

Negrilă mai avea unele semne ce-l făceau să stea la îndoială în privința sprijinului cerut de Cozma Șendrovici, capul divanului, pentru răsturnarea din Scaun a lui Ștefan.

Se iviseră prin preajma Curților de la Vaslui și a acelora de la Negrești niște oameni, nu prea mulți la număr, dar strașnic de spăimoși la vedere.

De câteva zile îl tot pândeau, oriunde s-ar fi aflat. Îi ieșeau în cale în mijlocul codrului și se făceau nevăzuți de cum îi zărea, în depărtări.

Oștenii de însoțire nu-i vedeau, și lui Negrilă îi era rușine să se arate temător și năzuros în fața slugilor, așa că hotărâse să tacă, deocamdată.

Oamenii care-l urmau pas cu pas nu îndrăzniseră încă să se apropie de străji. Negrilă obișnuia să călătorească cu pază, mai cu seamă pe vreme de iarnă. S-ar fi putut ca cei care-l pândeau să fi fost niscaiva hoți, ce umblau după jaf; dar se putea să fie și dintre oamenii domniei, dintr-ai popii

Amfilohie, care să-l fi urmărit îndeaproape, pentru ca să-l prindă asupra faptelor.

Din nicio privință nu-i era îndemână să-și pornească oastea împotriva lui Ștefan. Trebuia, cu toate acestea, să se arate față de Cozma Șendrovici ca unul ce l-a ajutat, astfel că dacă ar fi izbutit în uneltire să-i fie cu folos.

Zorab, vraci și aurar, începuse să-i citească lui Negrilă în cleștar. Știa că-l înspăimântase cu prorocirile lui. Trebuia să-l aducă acolo unde vroia el, la destăinuirile pe care le aștepta, la sfaturile ce știa că-i vor fi cerute.

— Sunt semne, jupâne vel-vornic, stăpânul meu, după care se poate cunoaște o îndoială mare, neînchipuit de mare, care te frământă. Și nu le dai de rost gândurilor, ci le aduni în cuget și le pui la inimă, lipsindu-ți încrederea, pentru ca să te destăinuiești și să te sfătuiești cu cei care îți sunt prieteni și preaplecate slugi. Nici acuma n-ai aflat, stăpâne, și nu te-ai dumirit că-ți sunt prielnic și că-ți doresc numai binele! De ce nu mi te încredințezi? Ce taine îți întunecă zilele și nopțile? Te văd ostenit și nedormit, te simt bolnăvit de griji!

Negrilă se întrebase în multe rânduri de ce Zorab nu-l lăsase să piară cu atâtea prilejuri când îi avusese viața în mână? Se întreba și acum și nu putea dezlega taina omeniei pe care i-o arăta.

Îl știa hain și în stare de orice pentru câștig, pentru aur. Știa că slujea și domnia, dar îl slujise și pe Cozma, și chiar pe el însuși îl slujise.

Se așteptase ca Zorab să fi purtat și vorbe de la unii la alții, dar aflase, fără nicio îndoială, că numai acest obicei nu-l avea. Încolo, făcea orice fel de vânzare, pentru aur sau pentru a fi pe placul celor care-i cereau să-i slujească și de care credea el că-i vor putea fi de folos vreodată.

Nu putea să-i spuie acum gândurile și îndoielile lui, dar se putea bizui pe el pentru ca să-și împlinească socotelile.

Îi venise în minte cum să tragă folos din împrejurarea în care se afla. Se va ascunde până după Crăciun. Să se descurce Sânger și Peter cu ajutorul ce urma să-l dea lui Cozma Șendrovici pentru răsturnarea domnitorului. Era mai bine așa, fiindcă dacă izbutea Cozma, atunci va avea temei să-i ceară partea cuvenită. Oastea Curților din Negrești va porni către Suceava, dar nu din porunca lui, ci din aceea a lui Sânger și din încuviințarea lui Peter, în lipsa stăpânului lor.

Iar dacă se va întâmpla ca răzmerița să dea greș, va putea oricând dovedi că nu el poruncise să fie pornită oastea lui împotriva domnitorului.

Zâmbind de bucuria ce-i prilejuia izbăvirea din gânduri și îndoială, Negrilă s-a lăsat dintr-odată într-o parte în jeț, prefăcându-se că-i vine leșin. Și Zorab l-a crezut, fiindcă i-a sărit într-ajutor, trecându-i pe sub nas mirosuri din sticluțe albastre și dându-i să bea apă rece în care a numărat de trei ori treisprezece picături dintr-o fiertură care avea darul să-i trezească din leșin pe cei ce nu trebuiau lăsați să se prăpădească.

Din această îngrijire a lui Zorab, din numărarea cu băgare de seamă a picăturilor, din vorbele de vrajă spuse de vraci, Negrilă a cunoscut că-i este prielnic și de astă dată, putându-se bizui pe el. S-a prefăcut că se trezește din leșin și cuprinzându-l prietenește în brațe și-a făcut glas de om pocăit, amărât și bolnav:

— Vreau să mă aflu singur, jupâne Zorab, prietene. Să rămân numai cu domnia-ta, până la vindecare. M-am săturat de toate și de toți. Să faci astfel încât să se creadă că am plecat de la Curțile domniei-tale, ca să nu mai mă caute nimeni aici. Ai face bine dacă m-ai duce cumva în altă parte. Du-mă la maica Tecla, într-ascuns, fără să știe slugile.

Zorab a ascultat de dorințele vel-vornicului. L-a dus el însuși cu luntrea pe apa subpământeană ce se afla în hrubele ce se întindeau până în Curțile lui Arbore. Și această hotărâre le-a fost de folos fiindcă au scăpat de moartea ce li se pregătea amândurora.

În ograda lui moș Nică, troienele se vârtejiseră mai să-i astupe „Curțile”. Așa cum arătau ele, lăsate într-o rână, dar bine sprijinite, cu stuhul știrb la streșini, mărunțele la vedere, casele acestea erau pentru obște „Curțile cneazului”. Mai ales în vremea din urmă, de când prigoana din partea slugilor lui Negrilă se arătase mai aprigă, oamenii se dovedeau mai îndărătnici, mai hotărâți să nu se lase îngenuncheați. De li se poruncea, de pildă, podvoadă sau fân pentru curtea boierească, gospodarii stăteau în fața slugilor boierești, fără a răspunde, de parcă nu le auzeau poruncile. Doar copiii sau câte o muiere mai scoteau vreo vorbă, îndemnându-i pe dăbilari să se îndrepte cu cerșitul la „Curțile cneazului”. El avea răbojurile și socotelile, precum și sloboziile scrise în uricul domnesc dat de sfântă Măria la mănăstirea Bistriței.

Slugile boierești nici nu mai îndrăzneau să se mai abată pe la „Curțile” lui moș Nică, fiindcă dacă veneau doi din partea vornicului, se adunau din obște douăzeci de inși în fața ogrăzii cneazului. Și nu de alta, dar atâta

batjocură și râs auzeau, că nu știau cum să ajungă mai iute la drumul mare și să scape de gura clevetitorilor.

Viscolul fusese aprig, dar moina care a urmat topise din zăpadă. Era noapte târzie când moș Nică punea în pod coveți și oale ca să nu pătrundă apa prin bagdadie în casă. Mătușa Anița plecase de cu zi la niște fini din Cornetu. Îi lăsase în grijă să dea jos zăpada de pe acoperiș; dar moșul se luase cu alte îndemnuri și lăsase treaba pe a doua zi.

După ce bodogănise „cobelile muierești", cneazul stătea să asculte picurăturile, luminând cu văpaiță mică podul afumat, în care urmau să fie în curând atârnate slăninile și cărnurile ce se și aflau puse la mirodenii și sare. Îl frământau gânduri care mai de care mai apăsătoare, dar asculta, cu toate acestea, cum picura apa, când pe lutul podului, când în plinul prins în coveți și ciubere.

Moș Nică prinsese veste de faptă mișelească. În lipsa lui Negrilă, Sânger se gătea să pornească oastea curții din Negrești către Suceava. Acolo ar fi sporit alte întăriri ale unor boieri ce vroiau să-l răstoarne din scaun pe Ștefan-voievod. Așa-i spusese numai cu un ceas în urmă unul din oamenii de la curte venit anume pentru a-l înștiința pe cneaz.

— Este mare primejdie, cneazule! Să faci ce-i ști, pentru a trimite vestitori care să-l înștiințeze fără întârziere pe măria-sa.

Moș Nică s-a răstit la acel neghiob și l-a certat, spunându-i să se îndrepte cu astfel de năzdrăvănii către neamurile lui și mai ales către mămâni-sa.

Dar omul a plâns cu lacrimi adevărate și i-a spus cneazului că el, unul, are să fure un cal și are să pornească numaidecât la Suceava.

Moș Nică îl știa pe acel om. Era rob, fecior de-al lui Bâra, frate cu Ruha; dar nu l-a crezut. L-a lăsat să plece, fără a-i răspunde.

Bâra a găsit un cal potrivit și l-a luat. Plecase îmbrăcat cu suman de împrumut. Și calul era de împrumut. Va înapoia și calul și sumanul, când se va înapoia de la Suceava.

A ajuns curând la drumul mare. Nămeții se topeau și din copita calului pe care-l purta în mers repede, zloata stropea în lături, sărind și peste el.

Lohan Bâra era faur la curtea din Negrești, potcovar. Dar știa să bată pe nicovală felurite alte lucruri de fier. Făcea și vârfuri de săgeți, pe care le călea cu meșteșug. Știa să călească și gurile paloșelor, dar nu voia să se afle de aceasta.

Avea, chiar lângă zidul curții lui Negrilă, casa lui, de cârpici.

Era însurat, dar încă nu fusese cununat în fața popii. Și nici copiii nu-i fuseseră botezați. Nu se găsise nimeni care să primească a-i fi naș, lui sau copiilor.

Piranda, femeia lui, nu era frumoasă din cale-afară, așa că din partea aceasta nu-i era teamă de Sânger. Se temea însă de vătavul boierului, fiindcă-l bătea dacă nu scotea, peste numărul socotit, încă două sute de potcoave pe lună, pe care Sânger le vindea la târguri, prin oamenii lui.

Aflase taină mare. Sânger avea să plece, peste un ceas, două, la Suceava, împreună cu oștenii în leafă pe care-i tocmise Negrilă. Acolo, în târgul domnesc, urma să se alăture potrivnicilor lui Ștefan, pentru a-l răsturna din Scaun.

Nu încăpea nicio îndoială că așa era. Peste un ceas, două, plecau, în frunte cu Peter Strumpf.

Moș Nică Druță nu l-a crezut. Și el, ca și alții de felul lui, l-a ocărât și suduit. Dar Bâra știa că-i adevărat ceea ce aflase. Și mai știa, de la Ruha, sora lui, că Ștefan, domnitorul cel nou, avea gânduri bune, chiar în privința robilor.

Se hotărâse! I se va înfățișa domnitorului. Îl vor întreba străjile:

— Cine ești, măi țigane, și ce vrei de la măria sa?

— Sărutăm dreapta! Nu! Destul, nu mai sărut mâna nimănui, ci voi spune: De unde mă știi că-s țigan? Dar voi, răilor, cine sunteți de nu mă lăsați să-i spun măriei sale o taină?

Și-l vor lăsa în cetate. Iar măria sa îl va întreba:

— Ce vrei, Bâra! Te știu, te-am cunoscut! Semeni cu tatăl tău care m-a slujit la Borzești când eram mărunțel.

— Vreau, măria ta, să-ți spun o taină, strașnică și neînchipuită.

Iată…

Și voievodul îl va crede. Și-l va încărca cu daruri. Dar nu! El nu are nevoie de daruri, ci să fie slobod, să-și poată face casă, în pustie, oriunde. Să muncească pământul și să tragă seara, noaptea, până în zori, pe nicovală. Dar nu pentru Sânger.

Calul lui Bâra mergea anevoie.

— De, căluțule, de, tată! Hai la Suceava. Hai, că altfel ne ajunge din urmă Sânger. Și ne taie bucățele, bucățele. Dee!

În spatele lui, în dreptul satului Negrești, Lohan Bâra a văzut întinzându-se o geană de lumină.

„Au dat foc satului”, și-a spus omul.

— De, gloabă, de!

Robul și-a adunat gândurile. Se întreba pentru ce hotărâse să meargă la Suceava? Era primejdie mare. Oricine l-ar fi putut prinde și osândi. S-ar fi spus că a vrut să fugă. Dar el nu avea de gând să-și lase bunătate de femeie și copiii.

Pornise numai din îndemnul inimii, din amar și obidă.

Calul n-a vrut să mai meargă. Dealul era pieptiș. L-a împoldit cu opincile, dar zădarnică trudă. L-a luat de căpăstru.

Se gândea că drumul până la Suceava era lung. Când va ajunge? Și dacă s-ar înapoia?

„Nu! Auzi vorbă? Să mă înapoiez! Dar satul Negrești arde. Oamenii vor fi fiind acum pe drumuri. Și această faptă va trebui să fie spusă măriei sale”.

— Au dat asupritorii foc satului Negrești, măria ta. Știam că va fi așa, fiindcă Sânger era pornit numai și numai pe răutăți și nimicire.

Cu gândurile alergând de la copii și femeie, la sătenii din Negrești, și de la răsplata pe care o aștepta de la voievod, la dezrobirea lui, Lohan Bâra s-a trezit prins cu arcanul de oștenii Curții lui Negrilă, care l-au ajuns din urmă.

A stat drept, cu capul, sus, în fața lui Sânger. Și l-a blestemat. Atâta a putut face robul Bâra.

Iar când a fost să fie tras în țeapă, gândul lui cel din urmă a fost una cu strigătul de durere:

— Să-mi lăsați batâr muierea și copiii. Să nu le faceți vreun rău…

Apoi s-a lăsat în voia călăilor.

Zăpada topită cădea în picuri printre trestiile acoperișului, sunând în vase mai pline sau mai deșarte, de parcă se ridica din întuneric un cânt ce suna a jale, ceea ce l-a înfiorat pe moș Nică.

Dintr-odată, ca din senin, s-au auzit dupăind prin casă pași grei, apoi s-au auzit vorbe de ocară, pălituri în străchini și oale, în uși, de pârâiau blănile ca și cum ar fi fost despicate.

— A fugit! Cătați-l în grajduri, în poieți, peste tot!

Era fără îndoială glasul răgușit al lui Sânger. Îl căutau pe moș Nică.

Deodată, un fum gros a izbucnit în pod. Flăcările se ridicau cu repegiune, din tindă, către acoperiș. Erau vârâte făclii aprinse pe sub streșini, în stuh.

Moș Nică a priceput! Îi dădeau foc casei. Îl căutau ca să-l ucidă.

Câinii urlau jalnic. Dupăiala se depărtase. Cneazul a scos capul prin acoperiș ca să vadă ce mai făptuiau vrăjmașii. Și a văzut. Toată gospodăria lui era în flăcări.

Casele vecinilor ardeau și ele. Țipau muierile, copiii plângeau a groază, iar bărbații se căzneau cu țepoaie și căldări să stingă focul aprins în miez de noapte. Și câinii urlau. Toți câinii din sat urlau.

Lui Moș Nică i s-a făcut ca un fel de gol în inimă, de-i venea să verse. Îi era gol și în țeastă, așa că n-a putut niciodată ști cum de s-a aflat dintr-o dată în mijlocul unei cete de bărbați călări, armați cu țepoaie, coase, îmblăciuri, alții cu arcuri, în drum către Curtea lui Negrilă.

În fața Curților lui Negrilă, oamenii au trecut prin șanțul întroienit, au lăsat podul cel mare, au intrat în curtea dintâi și au văzut că rămăseseră de pază numai câțiva străjeri și slugile neputincioase, robi și femei.

Au dat foc la orice putea să ardă, au intrat în hambare și le-au pustiit, au intrat în chilere, fărâmând lavițe, lăzi, uși, aprinzând tot în calea lor.

Au pătruns în curtea a doua și apoi în chilerele boierești, unde au pârjolit și pustiit tot ce au găsit.

Robii și slugile fugeau din calea lor, vitele înspăimântate mugeau a neputință și groază. Dar oamenii din obștea Negreștilor nu se împiedicau de nimica.

Pe urmele oștii Curților din Negrești ale lui Negrilă, sătenii încă aprinși de focul răzbunării au găsit în drumul lor pe feciorul lui Bâra pus în țeapă. Au trecut pe lângă el și numai moș Nică a rămas o clipă mai mult, fiindcă numai el știa că acel om fusese jertfit pentru credința lui față de cei mulți.

S-au adunat și au ținut sfat. Au hotărât să-i ajungă pe oșteni la Iezerul Băceștilor, unde socoteau că se vor așeza pentru odihnă și hrana cailor.

Amarnică le era setea de răzbunare de plecaseră acești oameni, în toiul iernii, numai în izmene și cămeșoaie, așa cum îi prinsese pojarul. Mânau caii care păreau și ei înfocați pe măsura stăpânilor care-i călăreau, îi mânau tare, ca să poată ocoli drumul pe unde oamenii lui Sânger călătoreau fără ca să știe ce-i așteaptă.

Ceata lui moș Nică a ajuns la vreme în codrii Iezerului pentru a se putea ascunde și aștepta fără ca vrăjmașul să bănuie. Și așteptarea le-a fost grea, fiind nerăbdători să se răzbune

*

În târgul Bârladului se zvonise că răufăcători veniți din Țara Românească dau târcoale caselor celor avuți. Nu se auzise de omoruri și nici de prădăciuni. Se întăriseră străjile de noapte, dar fără folos, fiindcă nimeni din paznici nu văzuse om sau strigoi care să dea târcoale vreunei case.

S-a întâmplat însă mare nevoie la crâșma lui Nan, de pe urma căreia s-au înspăimântat târgoveții, fugind prin satele din împrejurimi.

Străjile strigaseră stingerea focurilor, fiind la al patrulea ceas al nopții.

— Stingeți focurile, oameni buni, și odihniți-vă. Sunteți în paza domnului și a noastră. Noapte bună.

Astfel a strigat în fața cârciumii Nanului bădia Gheorghiță Tăbăcaru și a apucat-o către poarta hanului cu gândul să-i mai spuie o vorbuliță Agudei. Așa era deprins, ori de câte ori era de strajă. Și nu-l costa mai mult de câțiva firfirici, cu băutură și mâncare cu tot. Iar dacă nu putea să-i răspundă Aguda, avea ea alte muieri tinere și nurlii, pe care le punea în loc.

A deschis portița și a pășit fără zgomot pe pârtia dintre troiene, dar nu a intrat în cârciumă, fiindcă l-a ispitit ceea ce a văzut și auzit în dreptul grajdurilor.

Sub un șopron se afla un chervan încărcat, acoperit cu rogojini cusute. Alăturea stătea caleașca cu care călătorea Conti, neguțătorul din Genua și Chefea. Între ele, Ferenț – cel care scornise atâtea drăcovenii din care se îmbogățiseră Nan și stăpânul său Negrilă – o ruga pe Aguda ceva care o făcea să râdă.

Gheorghiță Tăbăcaru s-a apropiat și a auzit vorbele lui Ferenț:

— Nu pleca, Aguda! Știu că vrei să fugi. Nu-i pentru tine acel moșneag. Conti are nevastă, copii și nepoți la Ghenua. Rămâi numai o lună încă, până ce voi fi încheiat socoteala cu brașovenii. Știu că cu această iarbă de pușcă voi câștiga o avere și voi fi mai bogat ca jupânul Conti. Așteaptă-mă, ca să plecăm împreună.

Aguda râdea însă și-i dădea răspunsuri pe care Ferenț se vedea că nu le crede.

Cum sta Gheorghiță la pândă, a văzut ca niște umbre negre trecând prin fundul ogrăzii. Se lipeau de gard și erau aplecate de șale sau săltau în mersul lor. Numai a cincea umbră era dreaptă. Câinii abia au mârâit, ceea ce dovedea că umbrele erau cunoscute, fiindcă altfel ar fi adulmecat și ar fi lătrat cum li-i obișnuința.

În vreme ce Tăbăcaru privea umbrele, Aguda și cu Ferenț intraseră parcă în pământ.

Simțind că ceva nu merge cum trebuie, străjerul s-a gândit că poate este mai bine să iasă încă o dată în uliță ca să-și facă strigarea legiuită.

S-a îndreptat către inima târgului cu gândul la Aguda, la Ferenț și la Conti. I se părea de necrezut ca Aguda să fugă cu moșul acela, dar nici cu Ferenț n-ar fi plecat Aguda. Nu era nimic adevărat în vorbele spuse de ungurean.

Gheorghiță Tăbăcaru se gândea tocmai să nu uite a povesti a doua zi lui Marco, pârgarul, cele auzite și văzute de el, când o flacără, ca de trăsnet, ieșită din pământ către ceruri, l-a înmărmurit de spaimă. Îndată după flacără a urmat un tunet, care a cutremurat văzduhul și pământul sub picioarele străjerului. Nu văzuse și nici nu auzise de când era pe lume o străfulgerare atâta de anapoda, de jos în sus, și nici cutremurare de pământ care să vânture văzduhul de parcă era suflare din iad.

Târgoveții ieșeau în ogrăzi și ulițe, dar nu se mai vedea nimic. Apoi au izbucnit flăcări în dreptul morilor lui Nan și îndată au țâșnit iar fulgere din pământ în sus, urmate de răbufneli.

Abia atunci și-au dat unii cu părerea că s-ar putea să fi prins foc iarba de pușcă de care se auzea că fusese izvodită de Ferenț, meșterul. Curgeau blestemele și ocările împotriva lui Nan și a lui Ferenț, dar toți se gândeau că de adevărat vina o poartă altcineva, și anume acel care era stăpânul lui Nan.

Până la ziuă au tot ars morile, pivele, războaiele de țesut, grajdurile, hambarele și toate edecurile curților lui Nan. Odată cu ele au pierit în flăcări Aguda și trei dintre slujnice, bine cunoscute ca fiind ușuratice, dar suflete de om până la urmă.

Rămăseseră doar Nan, împietrit și fără glas, Ferenț, care tot timpul râdea înnebunit, și Conti, care a spălat putina pe nemânecate, cu chervanul încărcat și cu caleașca lui, cunoscută la toate vămile. Dar n-a mai plecat către miazănoapte, cum fusese vorba, ci a trecut însoțit de strajă tare, în Țara Românească.

În aceeași noapte în care bârlădenii se cutremurau de spaima celor întâmplate la curțile lui Nan, cele cinci umbre au fost văzute și în preajma caselor lui Zorab, aurarul. Veniseră călări și păreau a fi pământeni, nicicum stafii, cum și-l închipuise Gheorghiță Tăbăcaru. Dar erau aceiași, fiind patru din ei îndoiți de șale și șchiopi, pe când unul arăta drept ca lumânarea.

S-a găsit a doua zi mare prăpăd, începând de la poarta de stejar scoasă din țâțâni și până în beciurile aurarului. Au putut intra cu acest prilej toți vecinii și tot târgul să vadă tainițele vraciului. Nu s-a aflat țipenie de om nici în casele mari și nici în chilerele slugilor. Se știa de către cei de la pârcălăbie că Negrilă urma să-i fie oaspe lui Zorab. Dar nu a fost găsit niciunul și nici celălalt, nici vii și nici altcum.

Tot ce se aflase în calea răufăcătorilor era rupt, spart, răsturnat, risipit, cu ciudă neînchipuită. S-a putut cunoaște că răufăcătorii nu erau hoți de rând, fiindcă lăsaseră multe lucruri de preț. Până și bucăți de aur, în calupuri, rămăseseră neatinse în temnița aurăriei.

Momițe mititele chițcăiau și săltau pe rafturile în care Zorab avea felurite gavanoase și sticle cu leacuri și licori veninoase. Le sloboziseră din lănțugurile și cuștile lor cei ce stricaseră rânduiala în încăperile în care Zorab, vraci și aurar, făurea în taină aur și nestemate, leacuri și veninuri.

Din pricina părului rămas între degetele uneia din aceste momițe s-a știut că printre răufăcători se afla și parte femeiască.

Slujbașii pârcălăbiei și înșiși pârgarii târgului nu i-au găsit. Însă nimeni din ei nu s-a ostenit să încerce a deschide ușa ce dădea din aurărie în hruba care unea casele aurarului cu Curțile lui Ivanco Arbore. Acea ușă părea că nu se poate deschide; dar mai ales fiecare din pârgari a vrut să rămâie singur în încăperea în care străluceau bucățile de aur, iar după scurtă vreme să se grăbească a părăsi locul acela, fără a mai căuta altceva din ceea ce trebuia. Le luau ochii și lor, ca și multora, lucirea aurului, astfel că nu mai vedeau nimic împrejurul lor.

S-a hotărât să fie puse sub pază Curțile lui Zorab și încuiate toate ușile. Sfatul pârgarilor și-a dat cu părerea că Negrilă și Zorab au fost răpiți de răufăcători.

Prin fereastra chilerului de lângă crama Curților din Bârlad ale lui Ivanco Arbore se vedeau licăririle focului din vatră. Mai erau două ceasuri până la ziuă, astfel că licărul acela arăta că moș Prisăcuță nu dormea, de vreme ce avea grijă de foc.

Maica Tecla stătuse de veghe toată noaptea și știa că Prisăcuță avea temeiuri să stea treaz. Cu un ceas în urmă văzuse cinci umbre strecurându-se în chilerul moșului. Patru din aceste năluci mergeau îndoite de șale, iar a cincea pășea drept. Socotise maica bine: cei cinci oameni nu puteau fi vrăjmași, ci prieteni de-ai moșului. Altfel s-ar fi răfuit cu el și ar fi plecat.

Prisăcuță le adusese din cramă un cofăel cu vin, ceea ce arăta că-i vorba de prieteni, pe care-i cinstea. Dacă nu i-ar fi avut oaspeți pe Negrilă și pe Zorab, care veniseră de cu seară cerându-i să-i găzduiască pe câteva zile, bătrâna nu ar fi fost îngrijorată. Dar aflase de la aceștia că se fereau de niște oameni ce se asemănau după umbre taman cu oaspeții tainici și neobișnuiți ai lui Prisăcuță.

Grozav ar fi vrut maica Tecla să știe cine erau musafirii moșneagului. De-abia își venise însă în fire din spaima pe care o trăsese din pricina unor răbufneli nemaipomenite pe care le-a auzit după miezul nopții venind de peste deal.

Negrilă cercase să o liniștească, spunându-i că tunetul acela și lumina ce se iscase veneau de la niște izvodiri ale lui Ferenț, meșterul lui Nan, și că tocmai se gândise domnia-sa că mai bine ar fi fost să se isprăvească într-un fel cu iarba aceea de pușcă. Bătrâna n-a înțeles prea mult din spusele vel-vornicului, așa că nu și-a venit în fire decât într-un târziu.

Stătea de veghe, fiindcă-i poruncise Zorab. Nu ieșea din vorba vraciului, fiindu-i de folos cu felurite leacuri și cataplasme de care avea maica mereu nevoie. Nu putea sta însă locului. O ardea nevoia să știe, să afle. A pornit așadar să-și potolească această sete, beteșug care nu-i numai al babelor. A urcat ușurel până la cramă, a pus urechea la fereastra chilerului, luminată de văpaia din vatra cuptorului, și a ascultat vorbă cu vorbă tot ce spuneau cei ce se aflau în încăpere.

În cămara de lângă crama Curților lui Ivanco Arbore se aflau într-adevăr cinci ființe omenești: patru bărbați și o femeie. Din vorbele lor, maica Tecla a aflat cine erau, sângerările pe care le săvârșiseră și pe acelea ce aveau de gând să le făptuiască.

Dar i-a mai fost dat să audă și neînchipuitele suferințe ale celor patru bărbați, ca și acelea ale fetei care se afla cu ei, precum și alte fapte de care bătrâna auzise sau le știa, fiind ea însăși martoră sau chiar părtașă la ele. Iar atunci când a auzit că i se hotărâse pedeapsa pentru relele săvârșite de ea, maica s-a înspăimântat într-atâta, încât i s-a strâns toată răsuflarea într-un oftat adânc, însoțit de o săgetătură drept în inimă, din care durere și-a dat sufletul.

Nimeni, în afară de cei ce se aflau în chilerul lui Prisăcuță, n-a putut ști în ce împrejurări și-a găsit sfârșitul maica Tecla. A fost găsită închircită, fără suflare, cu un fir sângeriu în colțul gurii, în troienele de sub fereastră. Dar

ce fusese în gândul ei, spaima și amarul din inimă, pricinile care i-au oprit firul vieții le-a putut bănui doar moș Prisăcuță când a găsit-o fără suflare.

Și de la el au aflat cei patru bărbați, împreună cu femeia care-i însoțea, că bătrâna Tecla, ce-și ascunsese o viață întreagă inima-i haină sub veșmintele monahicești și-a găsit pedeapsa, fiind lovită de dambla, sfârșit ce i se trăsese din spaimă. Iar atunci când Prisăcuță a vrut să se închine, femeia, care părea să aibă ascultare din partea celor patru bărbați, l-a oprit boscorodindu-l:

— Lasă, moșule, smerenia! Nici moartei și nici matale nu vi s-a potrivit cucernicia. Dumneata, din mișelie și nehotărâre, ai lăsat să se alcătuiască și să dăinuie grozăvii și nedreptăți, la care te-ai alipit părtaș, prin tăcere. Iar această făptură a diavolului a pândit, din întunericul sufletului ei, orice prilej ca să strice tocmeala vieții celora pe care i-a pizmuit, din nevoia de a-și înfăptui dorinți năroade, deșertăciuni a căror neîmplinire au înrăit-o și mai mult, întărâtând-o ca pe o fiară.

La vorbele muierii, moșneagul s-a îndreptat de șale, a scăpărat din ochi priviri vrăjmașe și, cu glas tremurat de mânie, i-a izgonit pe toți din casa și curtea în care găsiseră adăpost și ospătare.

— Piei din fața mea, ucigașă! Și voi, fiare sângeroase, fiți blestemați! Plecați pe dată și vă risipiți nemernicia în lumea largă.

La vorbele moșului, muierea a tresărit, prinzând în pumn mânerul hamgerului. Dar moșneagul nu s-a temut de ea.

— Te-am luat de suflet și te-am crescut la inima mea, scăpându-te de la pieire. Erai pentru mine Negruța, nădejdea și mângâierea singurătății și bătrânețelor mele. Arătai să fi scăpat de greaua moștenire a părinților tăi, amândoi din tagma asupritorilor; dar așa cum se vede, te afli și tu printre cei ce apasă asupra semenilor, aidoma lui Petru Ponici de care poate că ai aflat că-ți este tată.

Nici nu se putea să fii altcum. Numai căile vă sunt altele: tu ucizi de-a dreptul, făcându-ți dreptatea ta, pe când cel ce-ți este părinte păzește legile făcute de ai săi și în temeiul lor apasă de moarte asupra celor fără apărare.

Du-te și înfățișează-te lui Ponici și destăinuie-i taina cea mare, ca să se bucure.

Spune-i că, de teama lui, maică-ta te-a dat pe mâini străine. Te-ar fi ucis dacă ar fi aflat că te-ai născut în lipsa lui, la vreme ce părea nepotrivită. Eu te-am scăpat! Și să-i spui că-ți este tată, acesta fiind adevărul. Da, da! Ești fata lui Petru Ponici, iar numele tău adevărat este Ilca.

Și să mai știi, năpârcă, cum că mai ai o soră după tată, zămislită din păcat cu soața lui Cattaneo, acel negutățător din Târgul Sucevii, care-și vinde totul pentru arginți. Acel neom și-a lăsat soața în brațele tătâne-tu și a tăcut chitic, fiindu-i cu folos. Iar de curând a împins-o pe fata ce-ți este soră după tată în așternutul hiastrului domnesc, a celui ce se numește Ștefan-voievod, ca să-și împlinească socotelile lui negutățătorești. Dacă ar fi fost cu mai mult câștig, ar fi trimis-o în Ostrovul Lupului, pentru ca să o vândă vatamanul roabă în străini.

În tăcerea de o clipă, răgaz în care moșneagul a suflat greu, soții Negruței s-au apropiat de el ca și cum ar fi vrut să-l oprească din vorbă. Dar fata l-a îndemnat cu glas aspru să-și spuie toată vorba, oricare ar fi, așa că Prisăcuță a zis înainte:

— Și voi, nenorociților, râme fără inimă, târâți-vă după această smintită și ucideți, ucideți mai departe, fărâmați totul în calea voastră, fără socoteală, ca și până acum! Credeți că ați făcut mare vitejie dacă ați omorât-o pe Aguda și pe cele trei muieri de credință ale ei? Și dacă ați stricat casele lui Zorab, mistuind în văpăi zidurile, credeți că ați folosit, că ați izbândit asupra răului care-i îngenunche pe cei mulți? Vă lăudați cu omorurile săvârșite și vi se pare că așa se plătește asuprirea.

Sunteți ucigași de rând, răzbunători numai pentru voi, nesocotință din care vi se va trage pieirea fără slavă și fără faimă. Nici haiduci nu vă puteți numi, fiindcă acest fel de oameni poartă în inima lor dorul mulțimilor, pentru care își pun în cumpănă viața, cu cinste și vitejie. Ucigași de rând, asta sunteți! Pieriți din fața mea, blestemaților!

Dar cei patru bărbați și femeia ce era mai mare peste ei l-au înduplecat pe moș să le asculte povestea nenorocirilor prin care trecuseră.

Așa s-a făcut că atunci când oștenii lui Marco, în căutarea lui Negrilă și a lui Zorab, i-au găsit pe cei patru bărbați, tăinuind în chilerul de lângă cramă, cu Negruța și cu gazda lor – s-au repezit ca să-i lege – moș Prisăcuță, cunoscând din povestirile lor dreptatea ce era de parte-le, s-a împotrivit cu pala în mână, tăind fără a pregeta în oșteni și scăpând astfel cu toții. Din acea clipă, Prisăcuță i-a urmat pe cei patru bărbați și pe Negruța, până ce au dat de gloatele cneazului Nică Druță, la Iezerul Băceștilor. Acolo a văzut moșul câtă neînchipuită putere de răzbunare se află în inima Negruței, fetica pe care o crescuse, fără a o cunoaște temeinic. Fiindcă atâta cruntă sângerare câtă s-a săvârșit la Iezerul Băceștilor nu văzuse moș Prisăcuță nici la tătari și nici în robie.

Necunoscut(ă)

Sfat in cumpana noptii

16 ISPITIRE ÎN „TEMNIȚA MUNCILOR”

În „Temnița muncilor” a Cetății de Scaun nu venea lumină de afară. Această încăpere se găsea la al doilea rând de beciuri subpământene. Nici zvonurile de glasuri care veneau din curtea dintâi a cetății nu se auzeau în temniță. Doar printr-o firidă ce dădea într-un hogeag ieșea afară fumul făcliilor și al focului care ardea pentru încălzirea sculelor trebuitoare chinurilor.

De când se suise Ștefan în scaunul Moldovei nu fusese nevoie de ispitiri cu sculele; dar Stratonic îl îmbia mereu pe Amfilohie:

— Să nu lăsăm, preasfințite, să sălășluiască guzganii în „Temnița muncilor” și nici să se așeze rugina pe fiare. Poate va fi nevoie să stea acolo bărbi cinsteșe și ar fi oarecum să-i supere dihăniile acelea. Iar rugina murdărește pielea și straiele.

Stratonic nu glumea când spunea astfel. Știa, în felul lui, să cinstească oamenii. Slujise și sub alți voievozi și știa bine seama la „Temnița muncilor”.

Nu puteai ști ce se întâmplă după ce ispitești. Mulți au scăpat neosândiți, dar nu s-a găsit din aceștia niciunul care să se fi răzbunat pe Stratonic, când le-a venit prilejul.

Avea el chipul lui anume să le vorbească, în timpul muncilor. Și-i îngrijea cu dragoste de duhovnic, după ce isprăvea întrebarea. Înainte vreme îl ajuta Tolpa, întotdeauna, la oricare din sculele temniței. Știa să le mânuiască bine.

Câți dintre boierii veliți nu trecuseră prin acei loc! Numai în vremea doamnei Marinca, Stratonic a avut prilej să ispitească pe puțin optsprezece obraze. Marinca doamna stătea de față și nu se sfia nici de goliciuni, nici de slăbiciunile pe care le arată omul în timpul muncilor.

Stratonic ispitise și parte femeiască, dar cu cuviință și cinstire. Trebuia să bagi seama ca cel ispitit să nu-și dea duhul în timpul muncilor și, pe cât se putea, nici după aceea. Numai că la femei nu puteai ști cât să întinzi la

roată și nici cât să le lași spânzurate de păr, nici câte pietre să le legi de picioare, fiindcă îndată se prefăceau leșinate. Iar părintele nu se simțea în stare să asculte bătăile inimii cu urechea pe piept și nici să le cate suflarea, ca la bărbați, fiindcă sfinția-sa nu suferea atingere de parte femeiască fără să se simtă răscolit. Și câte a pătimit din aste pricini numai el știa.

Trebuia multă băgare de seamă, mai ales la foc. Adesea își aducea aminte de cum scăpase din temniță dracu' de Leul. La întrebarea ce i se pusese cu picioarele în obezi și cu fierul roșu la tălpi, Leul a răspuns drept și adevărat:

— Eu nu jefuiesc, ci iau înapoi din ciredele de vite, cârdurile de porci și turmele de oi care sunt duse în Lehia, vitele, porcii și oile furate din țară. Și le dau înapoi celor păgubiți.

La așa răspuns nu se mai cuvenea atingerea cu foc. Stratonic ducea tocmai fierul la vatră, când s-a pomenit pălit în moalele capului. Și dus a fost, într-un fel de vis rău, ca atunci când se întrecea în măsură din băut.

Când s-a trezit, Leul fugise, iar alături de Stratonic se afla lungit și vânăt la ochi Micu spătarul, pus județ la întrebare, din partea domniei. Dar Leul a fost iarăși prins, sărmanul!

Și tot cu prilejul întrebării la foc a cercat unul din feciorii hanului tătărăsc să-și ia viața, aruncându-se cu capul în spinii de fier ai polobocului cu colți, ce se afla deschis.

Stratonic se gândea la multe din cele ce pătimise; dar mai ales îi era teamă că nu se va înțelege cu Amfilohie, acest sfetnic al voievodului având, ca și măria-sa însuși, cu totul alte păreri despre ispitirea cu scule.

— Oricât ar fi omul de hain, nu trebuie umilit și nici silit să spuie ce nu vrea. Dacă știi ispiti cum se cuvine, afli tot ce-ți este de trebuință.

Aceasta era părerea lui Amfilohie și este faptă a mirării că a poruncit întrebarea în temnița cu scule. Și se vedea că socoate a nu-i fi de trebuință ispitirea cu scule, fiindcă l-a scutit pe Tolpa să fie de față la întrebările ce urmau.

Mai întâi a fost poftit în temniță moș Nică Druță. A venit cu capul sus, fără teamă. Știa că ceea ce făptuise era drept. Nimeni și nicio lege nu-l putea opri să curme firul nedreptăților, ce nu erau băgate în seamă de cei ce se cuvenea a le judeca.

S-a uitat roată împrejur și a văzut sculele anume tocmite pentru a ajuta judecățile cele strâmbe. A văzut cum se ridica pălălaie focul din vatră, cu vătrarele și fiarele băgate în jarul aprins, cum și obezile și inelele; a văzut

roata de tras, spânzurătorile, harapnice și vergi de nuiele; mireasa, adică polobocul cu colți înăuntru; teasc pentru degete, pene pentru unghii; vine de bou, afumătoare, zăcători cu apă, cofe, cofăiele și jitare, pietre legate cu lanțuri, cârlige, clești fel de fel. Le-a văzut pe toate, fiind încăperea luminată îndestul, anume ca să fie văzute.

I s-a strâns inima de îndoială, dar n-a arătat, ci a stat din mers în mijlocul încăperii, cu ochii către Amfilohie, acel popă părându-i-se că-i maimarele peste călăi.

Nu era nicicât sumeție în făptura lui moș Nică; dar nici slugarnic și temător nu s-a arătat, ci mai mult stângaci, ca omul de la sapă.

Amfilohie l-a poftit cu glas blând să nu se teamă de nimic, atâta vreme cât are de gând să spuie adevărul:

— N-ai a te teme, cneazule, de sculele pe care le vezi aici. Nu sunt pentru oameni ca domnia-ta. Ceea ce vei fi făptuit are temeiuri pe care numai județul măriei-sale le va putea prețui și cumpăni. Mie să-mi spui faptele domniei-tale și ale altora, de care știi, în privința răzmeriței, a pârjolului Curților lui Negrilă și a uciderii vătavului acestui boier.

Moș Nică a priceput că nu are temei să se ferească de vreo capcană. Acel popă părea cumpănit în întrebare și cu bună judecată.

Dar faptele trebuiau judecate și nu se putea feri de județ. A stat așadar prea puțin la gânduri și a răspuns cuviincios și drept:

— Apoi să vezi, părinte, cum a fost treaba. Vătavul lui Negrilă ne asuprea neînchipuit. Așa fiind, s-a abătut cu oștenii lui Negrilă asupra satului, înainte de a porni către Suceava. M-a căutat ca să mă ucidă, dar n-a izbutit, negăsindu-mă. Apoi a poruncit să fie ars satul, ceea ce s-a întâmplat taman cum îți spun. Atunci am pornit cu toții, înfierbântați de obidă și am ars toată Curtea jupânului Negrilă, ca drept plată pentru paguba noastră. Și am pornit ca să ajungem din urmă oastea hiclenilor. L-am prins pe Sânger și l-am răsplătit după faptă. Asta este treaba noastră, a salului și a mea, laolaltă cu obștea. Legea noastră asta este!

Amfilohie stătea cu ochii țintă la jarul din vatră. Nu știa ce trebuie să mai întrebe. Așa era! Legea cea veche îngăduia cneazului să judece ucigașii și să-i osândească pentru vină mare. Dar poruncile domniei erau altele. Și apoi…

— Spune-mi, moșule! Acel vătav al lui Negrilă avea ocină în obște?

Moș Nică a văzut pe dată unde bate popa. Avea bunăvoință față de el. Fără nicio îndoială că obștea avea dreptul să-l judece pe Sânger, fiind părtaș

la devălmășie. Așa că a răspuns că Sânger avea delniță în devălmășie.

S-a văzut că Amfilohie a clipit a ușurare. Dar totodată s-a văzut că-i mai lipsea o lămurire, fiindcă a mai întrebat:

— Dar județ ați ținut, fie chiar după legea veche, pentru ca osânda lui Sânger să fie cea dreaptă?

Moș Nică a tăcut și s-a gândit bine. Nu ținuse județ. Vinovatul nu-și spusese cuvântul. Îl prinseseră cu arcanul, neputându-se nimeni apropia de el, atâta de vajnic rotea paloșul. Peter Strumpf, căpitanul cel nemțesc al lui Negrilă, se ținea lângă el, bătând cu sabia, jur-împrejur. Și el a fost prins tot cu arcanul, dar luat deoparte și gătit pentru osândă mai măruntă, mai mult pentru umilință și haz.

Pe Sânger însă l-au pus cu gâtul în jug și i-au întins trupul de i-au scos din încheieturi mâinile și picioarele. Așa au hotărât sătenii.

Iar Sânger n-a tăcut, ci mai întâi a umblat cu amenințări. Apoi a făgăduit răsplată cu aur. Și când a fost bine întins din greutatea pietrelor, s-a muiat într-atâta că a mărturisit cum și în ce chip, trăgând toată vinovăția asupra lui Negrilă.

Numai când s-a ivit Negruța cu tovarășii ei și s-au arătat cine sunt, între lacrimile și îmbrățișările dintre cei ce fuseseră socotiți morți și cei ce-i plânseseră zece ani, Sânger striga amarnic, de teamă. Răcnea și sughița din plânset, făgăduia și amenința, arunca vina asupra altora și nu tăcea o clipă.

Când au aflat sătenii că trei din soții Negruței erau Lisandru, Culai și Simion și după ce acești oameni au povestit de-a fir-a-păr câtă neînchipuită suferință au îndurat în temnița de la Negrești și apoi în tainițele aurăriei din Bârlad a lui Zorab, s-au dat cu toții la o parte, lăsându-i pe aceștia să judece și să osândească.

Dar ei nu au știut la început judeca și nici de osândit nu au îndrăznit. Iar Sânger prinsese iarăși putere în îndrăzneală. Striga, amenința, făgăduia și mințea.

Hotărârea cea din urmă a luat-o Maxim. Amarnic om. A aflat și priceput totul, din puține vorbe. Venise cu poruncă de la domnie ca să oprească din drum gloata lui Negrilă. El a fost acela care i-a ținut de rău mai întâi pe cei ce-și făceau singuri dreptate. Apoi a poruncit gloatei lui să-i prindă pe oștenii Curții din Negrești. I-a luat ca să-i ducă la Suceava.

Dar, înainte de plecare, s-a abătut pe la locul unde Sânger nu contenea să strige și să se vaiete. Nu se hotărâse încă soarta lui. Atunci Maxim a spus vorbele care au dus la faptele ce au urmat.

— Omul din jug și-a dat duhul din frică, a spus cneazul Maxim. Sunteți vinovați că l-ați speriat. Iar pentru batjocorirea morților osânda este cu răscumpărare, nu cu capul ca pentru omor.

Dar Sânger nu era mort, ci striga fără încetare, batjocorea, amenința și pomenea de fapte care i-au răscolit Negruței tot veninul pe care-l purta în inimă.

El era vinovat de furtișagul celor zece ani din viața lui Lisandru, Simion și Culai. El era vinovat de sângerările din beciurile lui Zorab. Sânger era vinovat de amăgirea și jefuirea celor trei bărbați. El era acela ce vroise să-l omoare pe moș Nică; el era cel ce dăduse foc adăposturilor acelor oameni pașnici din Negrești, cel ce asuprise cu biciul în mână oamenii care-și cătau de amarul lor și năzuiau la volnicie.

Ochii Negruței s-au încețoșat dintr-odată. Nu s-a putut ști dacă și mintea ei s-a întunecat pentru scurtă vreme sau dacă a știut ce face.

Cutele din frunte i s-au strâns și adâncit. Tremura ca varga, cu mâna pe hamger. S-a apropiat de Sânger – care era gol, tras cu pietre de picioare. S-a auzit răcnetul de fiară al vătafului, dar nimeni nu se uita în acea parte ca să poată cineva mărturisi că Negruța s-a aflat singură lângă Sânger sau a mai fost cineva. Și nici nu s-a știut cine a presărat sare pe trupul crestat și jupuit al vătavului, dar s-a văzut că fusese scrijălat și jupuit.

Amfilohie a priceput că moș Druță se gândea la cele petrecute, astfel că a așteptat până ce l-a auzit oftând, fiind semn că ajunsese la sfârșitul închipuirii faptelor.

Atunci l-a întrebat iarăși:

— Te întrebam, moșule, dacă l-ați judecat pe Sânger și dacă a avut prilejul să-și cunoască faptele, sau să-și strige nevinovăția.

La care moș Nică a răspuns hotărât:

— A avut, părinte! Cum să nu fi avut prilejul să-și cunoască faptele? Numai că jupânul Maxim, care era față, l-a văzut că-și dăduse duhul, de frică. Dar de judecat a fost judecat de toți cei de față. Și a avut vreme să-și cunoască faptele!

La ieșirea din „Temnița muncilor”, moș Nică era abătut, fiindcă mințise.

După cneazul Nică Druță, Amfilohie a poruncit străjilor să-i aducă la ispitire pe Micu și Radul.

— Și să mi-l chemați, ca să fie față pentru orice împrejurare, pe Tolpa! a adăugat părintele.

La care vorbă, Stratonic s-a liniștit, dar n-a mai pus vătrarele în foc.

Micu și Radu au fost împinși în silnicie pe ușa temniței. Straiele le erau rupte și murdare, părul și bărbile năclăite de sânge și de sudoare, fețe zgâriate și crestate.

Negri de venin, tremurând ca varga, legați de mâini, cei doi bărbați care fuseseră deprinși numai cu alint dinspre partea muierească și cu temenelele bărbaților se aflau căzuți acum în cumplită mișelie. Și fiindcă își știau soarta, după vina pe care și-o cunoșteau, se împotriveau la fiece pas, oricărui îndemn ce venea de la paznici sau de la cei pe care-i socoteau ei ca fiindu-le prigonitori.

Când au dat cu ochii de Amfilohie, Micu și Radu au rânjit și s-au îndreptat de spinare, a sumeție. Iar când i-a poftit să-i spuie cum s-a întâmplat de au căzut în ispită, răzvrătindu-se împotriva domniei, cei doi boieri s-au uitat mai întâi unul la altul, iar apoi au râs și au dat răspunsuri de batjocură:

— Care domnie? Domnia hiastrului Ștefan, făt din pui de lele? Ptiu! Ha! Haaa!

Amfilohie nu s-a clintit din hotărârea lui de a afla ce-i trebuia:

— Să-mi spuneți, de voie, numele celor ce v-au îndemnat și v-au înturnat de la calea cea dreaptă.

Cei doi au râs iarăși și au răspuns pe rând:

— Ștefan, câinele roșu, este cel ce ne-a făcut să ne răzvrătim, spunea Micu.

— Scârba, stăpânul cel muieratic al sfinției-tale, siluitorul de fecioare, ne-a îndemnat la răzbunare!

Fruntea și obrajii lui Amfilohie s-au îmbujorat dintr-odată. Sângele i-a năvălit din tot trupul către cap. Îi vâjâia în urechi ca un zvon pornit din bătăile inimii. Atâta neînchipuită fățărnicie și îndrăzneală nu-și închipuise. Acești doi siluitori și ucigași erau din cale-afară de sfidători.

De-ar fi încercat să se dezvinovățească pentru faptele lor, ar fi fost după măsura și cuviința bărbaților, față de care nu s-ar fi abătut de la hotărârea de a nu-i supune caznelor. Dar ei se arătau mai răi și mai afundați în mișelie decât crezuse. Ei erau doar siluitorii. Ei o prinseseră pe Marena și o batjocoriseră, după care au ucis-o. Și îndrăzneau să arunce asupra măriei-sale ocări și vinovății ce nu le avea?

— Tolpa, Stratonic! La butuc cu ei. În obezi!

Stratonic, uimit, a pregetat o clipă. Credea că nu auzise bine. Amfilohie poruncise să-i puie la munci pe cei doi boieri? Mare hotărâre și de necrezut!

Numai la a doua poruncă i-a luat pe câte unul și, cu ajutorul lui Tolpa, i-a băgat cu picioarele în obezi, strângându-i bine și întinzându-i de mâini la scripetele din perete.

Micu și Radu se zbăteau, stupeau și batjocoreau cu vorbe de ocară și de rușine. Dar nu mai râdeau. Răcneau de durere și de frică. Însă nu conteneau să suduie, printre urlete.

Tolpa i-a lăsat să se potolească din vaiete și să-și facă socoteala pentru mărturisire. După care răgaz s-a apropiat de roata scripetelor lui Micu, pentru a mai strânge lanțurile. Atunci Micu a strigat:

— Nu! Stai! Spun tot! Lasă-mă! Îngăduie, preasfinte părinte!

Printre văicărelile Micului, Amfilohie a întrebat:

— Cine a siluit-o și apoi a ucis-o pe Marena, fata jupânesei lui Cattaneo? Și în ce împrejurare?

Fără să stea ia gânduri, Micu a răspuns pe nerăsuflate, cu ochii țintă la Tolpa:

— Radul! Radul a siluit-o și apoi a ucis-o! El…

Radu a scrâșnit din măsele și a spus:

— Minciună! Nelegiuire! El a siluit-o și mai apoi a ucis-o. Netrebnicule! Și te mai țineai prieten cu mine?

Amfilohie n-a știut ce să facă în astfel de împrejurare, așa că i-a făcut semn lui Stratonic, care a priceput și s-a bucurat într-ascuns că poate dovedi mai multă cunoaștere a meșteșugului ispitirii.

Părintele Stratonic i-a făcut la rândul său semn lui Tolpa, arătându-i degetul cel gros de la mâna dreaptă. Apoi, amândoi deodată au strâns roțile scripetelor cu o spiță, strunind lanțul de un deget.

Încheieturile celor doi boieri supuși ispitirii au trosnit ca vreascurile uscate, frânte pentru foc. Urletele lor păreau a fi înainte de cea din urmă suflare, ceea ce l-a îngrijorat și scârbit totdeodată pe Amfilohie. Așa că Stratonic și-a ridicat cu palmele-i arse nădragii de sub anteriu și, arătându-și pe chipu-i buhăit dinții ca de cal, murdari și galbeni, rânjind cu trufia celui ce se socotește desăvârșit în meșteșugul lui, față de nepricepuți, a glăsuit:

— Fii fără grijă, preasfinte! Mai sunt încă pe puțin trei trepte, până ce s-ar putea să le iasă mânurile din umeri! Dar de durut, îi doare! Apoi, întorcându-se către cei doi ce pătimeau, le-a spus: Să nu vă fie cu supărare, dar unul dintre domniile-voastre trebuie numaidecât să tacă, în vreme ce celălalt răspunde. Așa că Tolpa și cu mine, aflându-ne cu mâinile pe roțile scripțurilor, le vom învârti, dacă nu veți păzi tăcerea pe rând sau dacă nu

veți răspunde cinstit și lămurit la întrebări, fiecare pe rând. Așa că răspunde jupânul Micu, iar dumnealui Radu tace!

Amfilohie a pus iarăși lui Micu întrebarea cu privire la Marena. Iar Micu a mărturisit atâta de lămurit și de drept, că pe măsură ce povestea Stratonic îi făcea semn lui Tolpa să slobozească din roată.

Micu mărturisea că se hotărâse aprinderea ierbii de pușcă care stătea ferecată în tainițele de sub turnul cel mare al cetății. Socoteau că va sări în văzduh partea din cetate în care se știa că locuiește obișnuit Ștefan-voievod. Dar nimeni dintre cei tocmiți pentru răzmeriță n-a voit să se încumete la o astfel de faptă, fiindu-le teamă.

Micu și cu Radu s-au prins ca să puie ei înșiși lumânări pe butii și să le aprindă. Știau bine locurile și cum se ajunge dinafară, pe căile subpământene, la încăperile în care se afla iarba de pușcă.

Au pornit așadar cu cele de trebuință către acele încăperi. Dar pe una din ramurile căilor subpământene au zărit licăr de lumină. Au stat la pândă și au văzut-o trecând pe Marena, urmată de roaba ce-i era de credință. Știau de multă vreme că venea într-ascuns la Ștefan.

Au lăsat să treacă vreme, până ce nu s-a mai văzut lumina ce le călăuzea pe cele două femei.

S-au îndreptat apoi către ținta lor, unde au aprins lumânări lipite pe poloboacele cu iarbă de pușcă.

S-au grăbit către ieșire, când, la o răscruce, au văzut lumină în urma lor, tocmai în partea dinspre tainițele pe care le părăsiseră. Au stat la îndoială dacă era bine să se înapoieze, dar lumânările erau îndeajuns de lungi, astfel că nu puteau ajunge prea curând la capăt și să aprindă doagele.

Înapoiați cu băgare de seamă, au văzut pe Marena și pe sluga ei stingând lumânările de pe butiile cu iarbă de pușcă. Îi pândise și le stricase treaba. Primejdia era mare dacă scăpau, astfel că le-au prins. Cele două muieri s-au zbătut amarnic. Muta era voinică și i-a dat de furcă Radului.

— Nu știu, a încheiat Micul, ce-a făcut cu ea Radul, căci a dus-o într-un cotlon, de unde a venit îndărăt având în mână o salbă deasă de galbeni. Altceva nu s-a mai întâmplat nimic, fiindcă Marena a scăpat din mâna mea…

Din tăcerea uimirii s-a ivit ca un scâncet. Era semn din partea Radului cum că voia să vorbească.

— Acuma, cinstiți boieri, să tacă biv spătarul Micu și să poftească la rând jupânul Radu, biv postelnic.

Părea prea din cale-afară cinstirea pe care Stratonic le-o dădea celor doi oameni în umilință, rupți, în zdrențe, întinși de lanțurile trecute peste roți și scripete, în pragul ceasului judecății pentru vină mare, dovedită.

Amfilohie n-a fost în stare să scoată nicio vorbă, ci numai să încerce a-și întipări în minte ceea ce va auzi. Căci știa că-i vine rândul adevărului.

Radu a oftat mai întâi. Apoi a spus – ca orice om ce nu mai își poate închipui scăparea – adevărul, așa cum trebuie să fi fost el, dar pe care nimeni nu l-a putut cunoaște vreodată.

— Este fără rost tăgada. Am ucis-o pe bătrână și i-am luat salba. Apoi m-am îndreptat către Micu, fiind și eu dornic de aceeași plăcere pe care o arăta el însuși față de Marena. Fata era istovită de puteri și înfricoșată. Micu a scos de la șold pala, gata de luptă pentru dobândirea Marenei. Era înfocat de apropierea ei, și, de aceea, ca o fiară turbată. Am priceput că-i mai bine să-l las cu Marena. I-am făcut semn către grumazul fetei care purta o salbă bogată, cu mărgăritare între galbeni strălucitori. Și Micu a priceput, căci i-a smuls-o de la gât și mi-a zvârlit-o mie. Am plecat. În urma mea s-a stins lumina. Am auzit răcnete înăbușite de glas muieresc care venea din partea unde rămăseseră cei doi. Am stat de strajă, fiind primejdie. S-a aprins într-un târziu lumina, după care, amețită și înnebunită, s-a arătat Marena. Fugea după ea Micul și striga:

„Să n-o scăpăm! Ucide-o! Ne va vinde! Nu-mi mai este de trebuință!"

Nu eu am fost acela care am împlântat cel dintâi hamgerul în pieptul Marenei! Fetișoara și-a dat duhul în clipă, străpunsă în inimă. Și altceva, nimic n-a mai fost dinspre partea acelei muieri, ce se înhăitase cu hiastrul.

La sfârșitul mărturiei Radului, Tolpa și cu Stratonic, fără să se fi înțeles, au tras dintr-odată amândoi la roată, peste cinci spițe. Și până ce nu au contenit răcnetele ucigașilor trași la roată nu s-a mai petrecut nimic în tainița ispitirilor.

În această vreme, Negruța și cu Ioil au aflat toată povestea prin hoarna la care ascultau. Au rămas înmărmuriți, fără să poată multă vreme rosti vorbe, fără a se putea mișca din loc.

Numai către miezul nopții, după ce Radu și Micu au fost oblojiți și aduși în simțiri de Stratonic – și mai cu seamă după ce preotul călău a tras de câteva ori câte o dușcă dintr-o butelcă pe care o avea ascunsă într-o firidă – a intrat la întrebare Zamona.

Lui Amfilohie i s-a părut că a intrat în temniță o dihanie spăimoasă, plină de bale. Nu-i găsea asemănare pe potriva chipului, dar dacă s-ar fi

aflat pe lume lipitori de mărimea omului, Zamona arăta a astfel de lipitoare.

Nu era nici semeț, nici temător, ci mai degrabă nepăsător. S-a uitat jur-împrejur prin încăpere și a râs. Întrebat fiind de temeiul râsului, Zamona a răspuns cu glas tărăgănat:

— Calici ați fost, calici ați rămas. Această budă pe care voi o numiți „Temnița muncilor" este de țară calică. Să vedeți cum arată în alte părți ceea ce se numește „Cămara întrebărilor"! Izvodită din mintea cea mai strălucitoare a veacurilor, „Cămara întrebărilor" are darul de a spăimânta pe cei mai tari oameni. Iar cei ce întreabă nu sunt din tagma voastră, ci oameni cu adâncă știință a temeiurilor pentru care se nevoiesc în lucrările lor.

Stratonic se veselise din sorbiturile pe care le gustase cu o mică de ceas mai înainte, astfel că sfârâind din râs îndesat, de parcă l-ar fi gâdilat careva pe la subțiori, l-a poftit cu cuviință pe Zamona să se așeze cu picioarele în făgășurile obezii.

— Poftim, domnia-ta! Îndrăznește! Noi suntem mai dulci în ispitire. Și nu vrem să ne schimbăm obișnuințele. Ia, poftim!

Zamona i-a făcut semn că este zadarnică ispitirea:

— Nu-i nevoie să vă osteniți! Ceea ce am de spus, voi spune numai hiastrului, lui Ștefan, dacă va avea puterea să mă asculte. Numai atâta vă este de lipsă vouă, celor de aici, ca să aflați că tainele mele sunt scrise și chezășuite pentru credința lor de zeci de oameni ce-mi sunt martori. Dar, ca să vă liniștesc, vă dăruiesc fiecăruia câte două pungi cu sunători galbeni, pe care într-un ceas le puteți avea în palmă.

Zamona s-a mirat când popa cel slinos l-a înșfăcat de partea din spate și l-a pus cu iuțeală, pe negândite, în obezi. Nici n-a avut vreme să-și strige gândul care se purta la trei pungi de galbeni de căciulă, când roata l-a întins, dintr-odată, peste cinci spițe. A răcnit atunci jupânul:

— Șase, șase pungi! Aoleu! Șase pungi de fiecare.

Dar Stratonic a strâns roata la spița a șasea.

— Aicea începem a sta de vorbă, domnia-ta!

Stratonic râdea pe sfârâitele, în vreme ce Tolpa umbla la vătrarele din foc. Iar Amfilohie se gândea la întrebarea cea dintâi, pe care a și pus-o printre răcnetele lui Zamona:

— Unde putem trimite după aur? Și ce vorbă să spuie cel trimis pentru ca să primească banii?

— Dați-mi drumul, aoleu! Sloboziți din scripțuri! Văleleu, maică!

După ce a fost slobozit din întindere, Zamona a stat mai întâi la îndoială. Apoi s-a răzgândit și a spus:

— Să vie aici jupânul Micu spătarul! Am a-i spune o taină.

La semnul lui Amfilohie, scripetele au scârțâit, lanțurile s-au întins, iar Zamona a icnit.

— Să-mi spui, dar numaidecât, care este taina cea mare în temeiul căreia te ții atâta de tare?

La această întrebare a lui Amfilohie a răspuns Zamona, cu răcnet de fiară, din durere, numai o vorbă:

— Nuuu!

Stratonic a făcut semn că nu mai este loc pentru întindere la roată. Dar nu s-a atins de frigările ce erau gata înfierbântate în foc, ci l-a îmbiat pe Tolpa să i le puie la tălpi lui Zamona.

Boierul cel mare din Țara Românească s-a zbătut, a scos răcnete fioroase, dar n-a spus o vorbă. Și nici când l-au schimbat la polobocul ce se numea „mireasă" n-a vrut să grăiască.

Polobocul se rostogolea, intrau colții de fier – numai cât erau ei ieșiți în afară, cam de un deget pe lat – în carnea puhavă a lui Zamona, care răcnea, dar nu vroia să mărturisească.

În vreme ce călăii se străduiau pentru a-l hotărî pe cel supus ispitirii să spuie ce le trebuie, Amfilohie a fost chemat afară din temniță. Iar când s-a înapoiat, a poruncit să fie schimbată întrebarea.

Stratonic și Tolpa s-au mirat, dar s-au supus și l-au lăsat slobod pe Zamona.

Până la urmă, Zamona a răspuns la toate întrebările puse, numai la ceea care era taina cea mare s-a văzut că nu ar fi răspuns.

Râdea și povestea. Da! nu el era Stănică Zamona, ci fratele său. Stănică se afla întemnițat. Ștefan-voievod? Era un prostălău, care nu va avea prilejul să domnească. Soarta îi era hotărâtă. Cel ce-l moștenește? Apoi are cocon! Îl are pe Alexăndrel.

— Ha, ha, ha? Îl are cocon pe Alexăndrel, feciorul jupâniței Misici! Ha, ha!

De ce a vrut să-l ucidă pe Ștefan? Pentru că trebuie ucis! Și va fi ucis! Dacă știe de Ostrovul Lupului? Dar cine nu știe de acel Ostrov? Este cea mai bună negușătorie, aceea cu robii. Dacă a răpit o fată cu numele Negruța? Se prea poate! Da, da! Frumoasă fată, dar cam apucată. Acum nu mai este împodobită de fetie. Ha, ha! Cu cine dintre boierii moldoveni se

află alcătuit în neguțătorii și la venituri? Cu mai toți și mai cu seamă se ține la parte dreaptă cu domnia-sa fratele preasfințitului Amfilohie.

— Îl aștept să vie din ceas în ceas, cu tărie, ca să vă scurteze pe toți de capete! Și-i vine rândul lui Ștefan însuși.

Era tare vesel Zamona. Nici nu-și mai amintea de muncile la care fusese supus. Numai că Amfilohie l-a îngrijorat cu unele vorbe. Acel călugăr călău spunea că scrisoarea ce se aflase în păstrarea comitelui Buciațchi – era faptă a mirării că știa popa de această taină – spunea așadar că scrisoarea aceea se găsește acum în mâinile cui trebuie și că va fi arsă. Iar mărturiile celor trei, nu zeci de boieri, nu vor mai fi niciodată de temut. Că Ștefan-voievod l-a cunoscut că nu el este Stănică Zamona, de îndată ce i-a spus povestea cu Radu și mai cu seamă cele două cimilituri, prin aceea că ele îi fuseseră povestite lui Stănică de însuși măria-sa.

— Iar dezlegarea lor este aceasta, jupâne Zamona: feciorul cel mare al bogătanului din Izmir era însuși neguțătorul de venin, de la care cumpărase prietenul feciorului cel mic, șipul cu picături, cu care-l învenina pe bătrân. Astfel că, atunci când s-au întâlnit în casa bătrânului, străinul și-a văzut dată în vileag lucrarea lui. S-a temut că l-a cunoscut și de aceea l-a înjunghiat pe feciorul cel mare al bogătanului, fiindcă-i vânduse otrava. Altfel nu l-ar fi ucis. Așa și cu tine, Ioane al lui Zamona. Măria-sa ți-a dat de bănuit, prin lipsă de răspuns, că te-a cunoscut. Numai așa te-ai hotărât să faci ceea ce ți se poruncise. Altfel, poate, te-ai fi răzgândit. Iar măria-sa nu s-a temut de ascuțiș, ci mai mult dorea să te dai pe față. Ai căzut și tu în capcană, fiule!

Ioan Zamona s-a gândit că așa fusese cu adevărat împrejurarea. A simțit că Ștefan îl cunoscuse. De aceea a cercat a-l ucide. Altfel, s-ar fi putut să se răzgândească.

— Iar cimilitura de-a doua, a spus după un scurt răgaz Amfilohie, arăta că vinovăția bătrânului paznic se afla în aceea că visase în timp de noapte, așadar tocmai când trebuia să vegheze asupra înălțimii-sale Ioan. De aceea Titu Dugovici îi vroia certarea cu satârul. Dar mai cu seamă, a înțeles Dugovici că paznicul se afla amestecat printre hicleni, căci altfel nu avea de unde ști că stăpânul său era pândit pentru a fi ucis.

— Măria-sa te-a simțit, Ioan al lui Zamona, de când ai trecut către Țara Leșească cu Toxabă. Te-a cunoscut apoi de-a binelea, fără nicio îndoială, când ai încercat să-l scoți nevinovat pe Radul. Căci să știi de la mine, că Stănică era împotriva Radului și-i știa toată răutatea, pe care i-o spusese măriei-sale, la Târgoviște, în noaptea când cei doi bărbați s-au legat pentru

anume slujbe prietenești, de care tu ai aflat numai în parte, de la Marușca lui Misici.

Un rânjet de bucurie și mulțumire s-a arătat pe fața lui Zamona:

— Așadar, știe hiastrul de treaba pe care i-am făcut-o, împodobindu-l! Ha! Ha! Și vor ști și alții! Să-l văd acuma osândindu-mă!

— Numai să bagi seamă. Ioane, că această taină dată în vileag să nu înceteze cumva a mai fi temei pentru scutirea de osândă.

Amfilohie, abătut și trudit, vedea în jurul gâtului lui Zamona, nălucă, bineînțeles, șirag de mărgele, din picături de sânge. Înțelesese astfel soarta lui!

Zamona, fratele lui Stănică, a judecat adânc cele aflate de la Amfilohie. Nu era de glumit. Dar nu se va da bătut. Va ști, în fața divanului, să-i facă temători pe boieri, fiindcă oricare din ei se afla la cheremul lui. Iar pe Ștefan, îl va ține în amenințare, cu taina cea mare. Nu degeaba s-a străduit el să o scoată din minți pe Marușca lui Misici. Și fapta s-a petrecut, ha! ha! Dar nici nu-și mai amintea bine când i s-a dăruit Marușca. Alexăndrel nu era așadar feciorul lui Ștefan, ci plod zămislit din sămânță de neam frâncesc, din care se trăgea Zamona. El, Jehan, comite de Zamona era tatăl lui Alexăndrel. Sau poate că, în acea noapte fiind băut!… Dar era ea, Marușca, fără nicio îndoială…

Lui Ioan Zamona nu i-a mai fost teamă. Se bucura că nu mai fusese nevoit să se cheltuiască cu pungile de galbeni, pe care le făgăduise călăilor. Dar nu știa că soarta lui și a altora s-a hotărât între Ioil vraciul și Negruța.

Acea fată vajnică și neînduplecată a primit să vie în fața județului domnitorului, din stăruința lui Ioil. Numai acesta a știut să o înduplece, rânduind faptele astfel încât să-și primească dreapta osândă toți cei ce erau vinovați.

Și această osândă nu s-ar fi putut împlini altcum, decât dacă Negruța se afla la timpul potrivit în locul hotărât, cu Ioil. Iar pentru izbândă deplină, Ioil a ținut sfat de taină cu Rotâmpan, care s-a bucurat nespus de prilejul pe care-l avea de a săvârși fapte pe potriva gândurilor sale.

La rândul lui, Rotâmpan a chemat într-ajutor pe cei doi ucenici ai săi, pe cnejii Ion Druță Cârnu și Sava Vaz zis Păsărică. Aceștia aveau socoteli cu leșii care se aflau la popreală în curtea cetății. Și pe deasupra, trebuia scăpată cu orice preț Negruța.

Necunoscut(ă)

Sfat in cumpana noptii

17 SFAT DE JUDECATĂ STRÂMBĂ

Ștefan-voievod, la cei douăzeci și cinci de ani, vârstă câtă dobândise, părea îmbătrânit când a pășit în spătăria cea mare.

Privirea lui rătăcea peste capetele celor ce se aflau în lanțuri, grămădiți în mijlocul încăperii, fără să vadă pe vreunul din ei. Nici pe sfetnici nu-i vedea, atât de adânc îi era amarul. Fața îi era neagră de venin, iar ochii lui, obișnuit vii și iscoditori, erau în acea clipă stinși de lumini. N-a luat seama nici la îndatoririle de domnitor, care ar fi fost să ia mai întâi paloșul din mâinile spătarului, pentru a arăta că divanul este adunat pentru faptă grozavă, iar mai apoi să fi primit schiptrul ca să se vadă că hotărârile le va lua numai măria-sa, scutindu-i pe sfetnici de a fi părtași la judecarea acelora din tagma lor.

Gândurile voievodului rătăceau de la o faptă la alta, de la oameni la întâmplări, fără a și le putea aduna laolaltă. Nădăjduise să petreacă sărbătorile în Cetatea Neamțului, alăturea de doamna Oltea și de Alexăndrel, care împlinea un an de viață. Dar din ajunul Crăciunului și până în acea clipă, tânărul domnitor trăia un vis urât, spăimos, zbuciumat, care din păcate se arăta a fi adevărat.

Freamătul mulțimii de boieri ce așteptau – în picioare – să fie poftiți să se așeze în scaune, zornăitul lanțurilor de la mâinile și picioarele împricinaților și glăsuirile unora din ei, ce erau a semeție, l-au trezit pe Ștefan din visare. Atunci s-a uitat adânc la fiecare din ei, de parcă le-ar fi cântărit vinovățiile.

Zamona râdea ca bezmetic, răstindu-se când și când la oștenii care-i țineau strâns coatele. Micu biv postelnic și Radu biv spătar se tăvăleau pe piatra podelei, plângând și suspinând. Căpitanul Peter stătea drept ca lumânarea, scrâșnind din măsele. Moș Nică Druță împreună cu alți trei săteni din obștea Negreștilor stăteau în genunchi, mai la o parte, știind cuviința în fața judecății domnești.

Moş Prisăcuţă se afla şi el printre împricinaţi alături de Negruţa şi de cei patru tovarăşi ai ei, care erau Lisandru, fecior de-a lui moş Druţă, Simion şi Culai, neamuri de-ai Druţeştilor, precum şi Vasia Grui, tatăl lui Pavel Grui. Aceşti patru bărbaţi arătau a strigoi cu semne de tăieturi pe faţă, cu pieptul gol, plin de răni abia închise, se clătinau de pe un picior pe altul, fără a îngenunchea, ci sumeţindu-se ca şi Negruţa.

Isaiia, în slujba lui de postelnic, se pârjolea ca pe jeratec. Îl ţinea aproape pe Tolpa ţiganul, nebunul şi gâdele curţii. Îl tot dăscălea, iar Tolpa, îmbrăcat în anteriu roşu ca sângele, cu barda pusă la picior, asculta şi se uita mereu la Micu şi Radu. Din vreme în vreme, Tolpa îşi punea mâinile la ochi şi clătina din cap, arătând mai îndurerat decât oricare din cei de faţă.

În preajma domnitorului se strânseseră, de parcă l-ar fi străjuit, Vlaicu, Rotâmpan, Ioil vraciul şi Ivanco Arbore, care-l ţinea aproape pe Luca.

Nu se afla de faţă Cozma Şendrovici, vârful divanului, de care se spunea că fusese răpit, precum nu se afla nici Negrilă, care nu fusese găsit nicăierea, nici la Bârlad, nici la Vaslui şi nici între dărâmăturile Curţilor de la Negreşti.

Se întrebau unii din părtaşii judeţului ce urma să se ţie că, dacă ar fi fost găsiţi şi aduşi la înfăţişare Cozma Şendrovici şi vel-vornicul Negrilă unde s-ar fi aflat: în mijlocul încăperii, printre cei în lanţuri, sau printre judecători?

Amfilohie ştia, ca şi domnitorul, că amândoi aceşti boieri ar fi trebuit să stea, după faptele lor, printre împricinaţi. Era poate mai bine că fugiseră, fiind mai mare ruşinea să fi fost aduşi în lanţuri, ca ucigaşii de rând.

Amfilohie, om cu inimă de piatră, drept în judecată, iubitor de ţară mai presus de orice alte simţiri omeneşti, îşi făcuse din plin datoria, fiindcă după ce aflase toate întâmplările şi faptele care duseseră la răzmeriţă împotriva domniei, chibzuise adânc asupra vinovăţiilor, învinuindu-i şi trăgându-i în judecata divanului domnesc pe toţi cei ce s-au dovedit vinovaţi.

Astfel, pe fratele său Cozma Şendrovici, vârful divanului, l-a găsit vinovat de hiclenie şi de alte fapte grele, neînchipuite, oricare din ele îndreptăţind osânda cea mare, care nu era numai descăpăţânarea, ci şi înfăţişarea în umilinţă a osânditului, în mijlocul norodului.

Aşa era legea cea veche, care nu părtinea tagmele. Aşa s-au judecat şi voievozii, şi cnezii, încă înaintea descălecatului Ţării Moldovei. Strămoşii moldovenilor arătau mulţimilor umilinţele vinovaţilor, cu atât mai mult cu cât aceştia erau dintre cei ce aveau în mâini soarta ţării lor. Numai după ce

s-au amestecat rumânii din voievodatele ce fiinţau înainte de descălecat s-au ivit alte obiceiuri, ce nu se mai asemănau cu cele străvechi.

Amfilohie nu împărtăşea aceste obiceiuri noi, după care veliţii şi chiar voievozii erau descăpăţânaţi fără a fi osândiţi şi fără a fi aduşi cu umilinţă în mijlocul norodului. În această privinţă era împotriva sfatului lui Ioil, care stăruise din răsputeri ca să i se taie capul lui Zamona, fără a mai fi ascultat în divan.

Tot astfel şi Isaiia, cumnatul domnitorului, ceruse să fie descăpăţânaţi Micu şi Radul, fără înştiinţare şi ascultare în divan. Fuseseră dovediţi de vânzarea ţării şi a domnitorului şi totodată de ucidere.

Amfilohie ştia pricina grabei lui Isaiia de a-i amuţi pe prietenii săi, Micu şi Radul. Aceştia erau în stare să dezvăluiască taina ce l-ar fi putut aduce în faţa judecăţii divanului. Isaiia era vinovat pe puţin tot atâta cât erau de vinovaţi şi alţi boieri şovăielnici, care aveau gânduri potrivnice domniei celei noi, fiind veşnic de partea vrăjmaşilor lui Ştefan, în vorbele ce le purtau, şi ajutând tot prin vorbă – nu însă şi prin faptă, ca Isaiia – pe cei care-l pizmuiau pe măria-sa.

În gândurile lui Amfilohie, faptele ce urmau a se judeca erau limpezi: vânzare din partea fratelui său Cozma şi totodată vina de a fi fost părtaş, împreună cu alţi boieri ce nu se dovediseră încă, la târgul de robi care se afla pe Ostrovul Lupului, în balta Dunării, către Brăila.

La vânzarea ţării şi a domnitorului şi chiar la înrobirea semenilor era părtaş însuşi Negrilă; dar nu fusese tras în faţa judecăţii.

Radul şi Micul erau vinovaţi de vânzare şi ucidere, iar Zamona de încercarea de a-l omorî pe Ştefan, precum şi de neguţătorie de robi dintre locuitori ai Ţării Moldovei.

Căpitanul Peter Strumpf fusese dovedit de răzmeriţă pentru răsturnarea voievodului.

Moşneagul Nică Druţă, împreună cu alţi săteni din obştea Negreştilor trebuiau să răspundă de uciderea în chinuri a lui Sânger, vătavul Curţilor lui Negrilă, şi de pârjolirea averii acestuia, fiind capi de răzmeriţă. Nu aveau a da seama de cele săvârşite împotriva oştilor Curţii din Negreşti. Această faptă fusese găsită ca îndreptăţită şi prielnică sprijinirii domniei.

Moş Prisăcuţă a fost prins în Iezerul Băceştilor împreună cu Negruţa şi cei patru tovarăşi ai ei dovediţi de a fi săvârşit omoruri şi nimiciri în Târgul Bârladului. Nu avea de răspuns la nicio învinuire, dar se împotrivise atunci

când oștenii din Bârlad, din porunca lui Marco, au vrut să-l ia împreună cu cei învinovățiți de faptele grele petrecute în Bârlad.

Cu acel prilej, bătrânul, apărându-i pe cei patru bărbați care erau împreună cu el, și mai ales pe fată, a lovit cu pala și a tăiat în oșteni de parcă era turbat. Nimeni nu-și închipuise cât de vânjos putea fi bătrânul. Dar mai cu seamă s-a arătat a fi martor de preț în dezvăluirea unor fapte ce leagă între ele întâmplări din trecut cu acelea ce s-au săvârșit în vremea din urmă.

Așa gândea Amfilohie; dar își alunga gândurile despre un lucru, și anume, în privința pricinii pentru care Ioil ar fi vrut ca Zamona să fie descăpățânat fără a mai fi înfățișat înaintea divanului. Știa că Ioil, împrejurul căruia domneau atâtea taine, ajutase în mai multe rânduri domnia nouă, fiind de partea lui Ștefan, nu atâta de dragul omului care o întruchipa, cât pentru temeiuri mai adânci, ce păreau unora visuri nebunești, nesăbuite, dar care cuprindeau un sâmbure de adevăr, care nu putea fi trecut cu vederea. Ioil înțelegea, mai bine ca mulți alții – își spunea Amfilohie – nevoia ca toți cei care aveau a-i înfrunta pe aliotmani, să fie uniți. Și Amfilohie mai știa că nu era nebunie râvna cu care căta la rămășițele din trecutul celor ce au sălășluit din timpuri străvechi pe meleagurile locuințelor de astăzi ale rumânilor. Nici cruzimile săvârșite de Ioil nu au fost fără folos. Ele au avut rostul lor. În Țara Românească, Ioil se mulțumește cu Vladul, care se arată vajnic și neînduplecat apărător al dreptății și legii celei vechi. În Moldova a văzut câtă răutate și pizmă s-a putut afla între voievozi și boieri, între frați și neamuri, între o mână de stăpânitori pe nedrept a tuturor înlesnirilor, pe de o parte, și mulțimile asuprite, pe de altă parte.

Vreme de douăzeci și cinci de ani, de la trecerea lui Alexandru-voievod în lumea drepților, țărâna Moldovei a fost frământată cu sângele voievozilor și al mulțimilor, pentru ca cei puțini să poată trăi în belșug, din paguba altora. Iar dacă lui Ioil i-a venit bine și-i este pe plac domnia cea nouă, numai că a cunoscut la Ștefan-voievod însușiri potrivit timpului și împrejurărilor. Din aceasta se vedea că nu-i nebun vraciul, ci că judecă adânc, cu dragoste pentru binele Moldovei.

Știind toate acestea despre Ioil și fiind el însuși de părere că domnia lui Ștefan-voievod trebuie sprijinită cu orice preț, Amfilohie a lăsat deoparte orice îndemn înspre pizmuirea vraciului, care știuse dezvălui uneltirea pusă la cale de către vrăjmașii domniei și mai cu seamă fusese în măsură să o împiedice. Toată tăcerea și taina în care i-a pândit pe răzvrătiți s-a dovedit

folositoare. Vraciul Ioil a știut că ticăloșii vor cădea în capcană. Da, așa poate fi numită înfăptuirea lui Ioil: capcana hiclenilor.

Numai că s-au făcut prea multe jertfe! Și vor mai fi încă altele, dar nu se putea altminteri. Hotărâse să-l lase pe Ioil să-și desăvârșească socotelile. Ele erau bine ticluite, chiar de ar fi fost împotriva legii. El, unul, se va preface că nu vede și nu aude.

Dobrul logofăt dăduse citire învinuirilor. Urma să fie ascultați cei ce aveau să aducă mărturii de partea împricinaților.

Domnitorul tocmai făcuse semn Dobrului ca să le îngăduie martorilor ascultare, când în pragul spătăriei s-a auzit zvon de glasuri:

— Să mă lași înăuntru, neghiobule! Nu mă cunoști? Pleacă-te în fața mea, nătărăule, în fața vornicului Țării de Jos!

Ștefan a tresărit, sfetnicii s-au sculat din jilțurile în care de-abia se ostoiseră – nefiind nimeni dintre ei împricinați așa cum s-ar fi așteptat unii – iar printre învinuiți s-a făcut zarvă. Până și Zamona și-a mai stăpânit din râsetele cu care ascultase învinovățirile citite de Dobrul, pe când din partea unde stătea Negruța, nepoata lui Prisăcuță, s-a auzit glas de femeie!

— Să vie fiara, pentru a da seama de faptele lui, chiar de-ar fi să nu fie osândit!

Ștefan și-a întors privirile către ușa mare a spătăriei. În ochi îi răsărise o strălucire de oțel. S-a ridicat ca un arc din jilțul domnesc și a poruncit străjilor să fie lăsat vel-vornicul Țării de Jos a se înfățișa divanului.

Cu ochii bulbucați de spaimă, cu priviri de fiară hăituită, Negrilă și-a făcut loc prin mulțime, până ce, ajuns în fața treptelor scaunului domnitorului, s-a azvârlit pe ele, cuprinzând picioarele lui Ștefan, sărutându-i ciubotele și văicărindu-se:

— Of, of, mărite și slăvite doamne! Mulțumesc bunului Dumnezeu că mi-a ajutat să pot veni, chiar de-ar fi în clipa din urmă, pentru a te înștiința că vrăjmașii țării și ai măriei-tale se adună de iznoavă în Țara de Jos, la porunca Cozmii. A scăpat, fiara! Cozma Șendrovici, capul divanului, omul pentru care măria-ta ai îndepărtat din preajma Scaunului domnesc slugile de credință – năpăstuindu-i, da! da! năpăstuindu-i – acel șarpe veninos a năimit gloată mare din Țara lui Dobrotici, de peste Dunăre, și vine cu tărie asupra Sucevei, adunând strânsură din sate, făgăduindu-le marea și sarea. M-a prins și m-a închis sub pază strașnică în casele lui Ivanco Arbore din Bârlad, de unde am putut scăpa numai datorită credinței lui Zorab, pe care l-am adus martor. Vai mie, vai nouă, măria-ta, că n-am putut scăpa la vreme,

pentru a te înștiința de hiclenia ce se făurise, dar care, după câte am putut afla, nu a izbutit. Slavă Domnului, mărite doamne! Slavă…

Negrilă strângea în brațe carâmbii încălțărilor voievodului, se închina, îi săruta vârfurile ciubotelor și se văicărea, în vreme ce lui Ștefan îi venea să-l lovească cu vârfurile năclăite de stupitul ce-l știa veninos, ca și toată făptura omului ce i se pleca.

I-a trebuit mare stăpânire – apucătură care l-a întărit în ochii tuturor celor de față – pentru a nu-l izbi și îndepărta ca pe o spurcăciune.

Fierbând lăuntric de mânie, dar stăpânindu-se, Ștefan a făcut semn lui Amfilohie să spuie, pentru liniștirea celor de față, adevărul despre oastea ridicată în Țara de Jos de către Cozma Șendrovici, ceea ce sfetnicul de taină a priceput, dând răspuns la întrebarea mută a lui Ștefan:

— Oastea ridicată de Cozma Șendrovici a fost risipită, până la cel din urmă om, în lunca Siretului, lângă Ionășești, de către alvaniții lui Gheorghie, trimiși anume pentru această treabă. Așa că vestea adusă de jupânul vel-vornic al Țării de Jos…

Cu privirea în țintele ochilor domnitorului, Amfilohie a priceput că nu-i era îngăduit să spuie mai mult.

Negrilă nu contenea văicărelile, ținând strâns îmbrățișate ciubotele voievodului. Iar Ștefan tăcea, fiindcă în spătărie se auzeau glasuri care spuneau neîntrebate, fără cruțare, vinovățiile lui Negrilă:

— Jefuitorul!

— Asupritorul! La trunchi cu el!

— Hicleanul! La spânzurătoare!

— Fățarnic, mincinos, neguțător de robi, tâlhar!

— Să fie începat, diavolul!

În acest răstimp, Ioil a cercetat chipul voievodului și l-a cuprins mâhnirea când a înțeles că luase hotărârea pe care îndată a și împărtășit-o divanului.

— Să contenească zarva! Jupânul vel-vornic al Țării de Jos nu se află în fața noastră împricinat.

Apoi, trăgându-și binișor picioarele din strânsoarea brațelor lui Negrilă, l-a poftit să se așeze în scaunul din care urma să judece, dacă ar fi fost întrebat.

Nimeni dintre cei de față nu a știut prețui dintru început hotărârea înțeleaptă a voievodului, astfel că toți s-au mirat, iar din mirare n-au mai avut răgaz să cârtească. De altfel, Ștefan a întrebat pe negândite:

— Să ne spuie jupânul Negrilă de ce fapte sunt vinovați cei care au fost aduși în fața judecății de către slujitorii săi. Acești împricinați sunt cei arătați de logofătul Dobru, pe care cei de față l-ați auzit citindu-le numele și faptele. Pentru a cunoaște și domnia-ta, jupân vel-vornic, învinuirile și oamenii, am să-l poftesc pe Dobrul să mai citească însemnările pe care le-a scris din porunca noastră.

Dobrul a citit numele și faptele lui moș Nică Druță și a oamenilor lui, ale Negruței – pe care a arătat-o a fi fata lui Petru Ponici – ale lui Vasia Grui și ale tovarășilor săi scăpați din robie, și ale lui Peter Strumpf, capul oastei Curților din Negrești.

Negrilă a ascultat, bâțâind mereu din barbă și mirându-se:

— Tii! Ce mai minciuni!

Așa s-a putut cunoaște din vreme că vel-vornicul Țării de Jos avea pricini să nu apese asupra vinovaților, ci dimpotrivă, să-i scape de osândă. Și tot astfel s-a știut că hotărârea lui Ștefan de a-l așeza pe Negrilă în scaunul lui de sfetnic a avut un anume tâlc.

De cum a isprăvit Dobrul de citit, măria-sa a poftit ca să audă părerea lui Negrilă, așa că vornicul a vorbit:

— Măria-ta și cinstiți sfetnici! Cneazul Druță și oamenii lui nu sunt vinovați că au dat foc Curții din Negrești. Vinovat este numai Sânger. Acea slugă păcătoasă m-a făcut să plec la Bârlad, unde am fost prins de oamenii lui Cozma și închis împreună cu Zorab, ținuți la popreală, pentru ca să mă poată jefui în lipsă. Sânger a pus foc satului Negrești, păgubindu-i pe acei oameni cinstiți ce se află sub ascultarea cneazului Druță. Iar dacă aceștia, cuprinși de turbare, s-au abătut asupra Curților mele, au avut dreptate! Au fost, măria-ta și cinstiți sfetnici, prea mult înfierbântați de nedreptatea ce le-o făcuse sluga mea, așa că l-au căutat și, negăsindu-l, au pus foc Curților. Paguba mea și paguba lor se cumpănesc, iar eu răspund pentru amândouă, ca să fie ridicate la loc casele și plătite pagubele.

Prefăcătoria ce se afla în întorsătura lui Negrilă se datora nevoii de a-și răscumpăra hoitul, care altminteri ar fi fost poate scurtat, din judecată dreaptă. Negrilă vindea, iar Ștefan cumpăra, tocmeala fiind străvezie pentru oricare dintre cei de față.

— Vina lui Peter Strumpf, a mai spus Negrilă, este aceea că a pornit cu oastea, fără ca să-i fi poruncit eu. Dar n-a știut încotro. Numai Sânger știa unde merge sotnia căpitanului Peter, fiindcă el se înțelesese cu Cozma Șendrovici pentru a-l ajuta în desăvârșirea hicleniei pornită de el. În urma

oștenilor porniți către Suceava au venit devălmașii obștii Negreștilor, la porunca cneazului Nică Druță, om cuminte și chibzuit, dar scos din fire în fața răutăților lui Sânger. Pe drum au găsit tras în țeapă pe feciorul lui Bâra, rob ce urma să fie slobozit de mine chiar în primăvară, odată cu mulți alții. Acest om fusese prins și osândit la țeapă de Sânger, fiindcă din porunca jupânesei mele – care-mi știa orice gând și dorință – sârguia către Suceava, pentru a înștiința pe cei ce veghează asupra măriei-tale, slăvite voievod, că se pornește răzmeriță împotrivă-ți.

Negrilă s-a uitat roată împrejur și i-a văzut pe toți boierii clătind din cap. Neștiind adevărata pricină a acelui semn, care era de scârbă pentru minciunile pe care le spunea, vel-vornicul a luat iarăși vorba:

— La Iezerul Băceștilor s-au înfruntat oștenii Curții mele cu devălmașii Negreștilor. Lefegiii au fugit care încotro, a rămas Sânger și căpitanul Peter. Iar acei dintre oșteni care n-au putut fugi, s-au dat prinși. Au fost luați de pâlcul lui Maxim și aduși la Curte. Cum de s-a întâmplat ca Sânger să fie ucis, asta nu știu. Mai degrabă să vorbească căpitanul Peter, pe care, cu îngăduința măriei-tale, l-aș pofti să ne spuie, pentru a fi pe deplin lămuriți.

Ștefan a dat din cap a încuviințare, fără a se gândi la ceea ce auzea. La alte cele se gândea Ștefan-voievod. Îi sângera inima de obidă. Îi fulgera prin minte, pentru a suta oară, cele văzute la Curtea Vladului. Să fi poruncit, fără nicio șovăială, scurtarea pe puțin a zece capete din cele pe care le avea în față. Să-i fi iertat, fără județ, ci numai pe porunca domniei, pe cei ce-și făcuseră singuri dreptate. Așa ar fi trebuit. Așa îi poruncea pornirea inimii care-i tremura în piept și se zbătea, gata să-l împingă la faptă sângeroasă.

Dar nu! Nu așa hotărâse. Nu în acel chip putea să lupte împotriva răutății, ci altfel, cu chibzuință și răbdare. Răbdare! Și pentru ce atâta stăpânire?

Ca o umbră i-a trecut prin minte domnitorului îndoiala. Nu cumva îi era teamă? Își păzea capul! Dar nu! Nu capul și-l păzea. Nu-i era teamă de viața lui. Știa altceva și de aceea căta cumpăna potrivită clipei. Avea nevoie de răgaz pentru a se întări în Scaun, fiindcă știa, fără nicio îndoială, că numai cu adâncă chibzuință va putea folosi Moldovei și va putea ajunge acolo unde ținte. Atunci va stăpâni cu adevărat țara. Va putea înfăptui tot ce acum nu-i era îngăduit, va putea să se împotrivească tuturor răutăților, să puie stavilă nedreptăților, să se apere de năvălirile ce se arătau de neînlăturat.

În vreme ce Ștefan își depăna în gând amarul, Peter, semeț și mândru de tagma și neamul lui, povestea:

— …Atunci, batrân Nica, dezbracat la Sânger tot gol și taiat pele cu custura cum macelar vite. Sânger strigat aman, aman! Batrin pus sare cum tepacar, ca să păstreze pele. Sânger stricat inche. Apoi alți hoțoman belit pe Sânger, cum porc la Ignat. Abăr el nu am mai strigat atunci. Numai chind dat foc cu dohot la el, s-a sculat drept și apoi trintit pe omet, friptur.

Cei ce ascultau, nu știau dacă să râdă de vorba șugubeață a neamțului sau să pară mâhniți de fapta sângeroasă pe care o auzeau povestită de el. Mulți au pus mâna pe la barbă, mângâind-o ușor în partea ce pornea de sub buza de jos, astupându-și cu acel prilej rânjetul. Aceștia erau încredințați că scăpaseră de năpasta ce știau că ar fi putut veni asupră-le.

Negrilă l-a întrebat apoi pe Peter:

— Ce făceai domnia-ta atunci când Sânger se afla supus la chinuri? De ce nu te-ai abătut cu tărie asupra ucigașilor? Să fi poruncit oștenilor să-l ocrotească, să-i alunge pe cei ce-l munceau! De ce n-ai făcut nimic împotriva răilor?

Încurcat peste măsură, Peter a plecat capul și rușinat s-a destăinuit cu totul:

— Eu nu fost acolo! Fugit fără straie, gol tot, legat cu surcele miche la dos, toți aprins. Aste hoțomani ce batjocorit la mine, știu la chip, abăr nu la nume. Ghesesc eu pe ei!

Cei de față s-au stăpânit și nu au râs. Iar Ștefan n-a auzit spusele căpitanului Peter, fiind cu cugetul lipsă dintre cei ce se răfuiau între ei.

La întrebarea lui Negrilă dacă Peter poate jura pe cruce că moș Nică Druță și tovarășii săi au chinuit și ucis pe Sânger, neamțul a răspuns scurt și răspicat:

— Nu!

Din cei ce-au ascultat vorbele schimbate între Negrilă și căpitanul Peter, nimeni n-a avut vreo împotrivire sau întrebare, așa că vel-vornicul, aplecându-se adânc înspre scaunul în care Ștefan își rumega mâhnirea, a glăsuit:

— Nu se află, măria-ta, vinovăție din partea cneazului Druță și a soților săi aici față, și nici împotriva lui Peter. Domnia-sa logofătul măriei-tale să-și spuie cuvântul, de-i vină sau nu.

Zadarnic a cătat Dobrul ochii lui Ștefan ca să afle spre ce parte înclină. Și tot în zadar a căutat logofătul părerea lui Amfilohie, care, știind adevărul,

se gândea câtă deosebire este între mărturie și faptă.

Dobrul pricepuse din clipa în care Ștefan îl primise pe Negrilă printre judecători și după vorbele ce i le spusese că hotărâse să fie cu îngăduință față de toți cei ce își făcuseră singuri dreptate.

Dar Dobrul mai știa și aceea că nu se află vină fără plată, fără de care județul nu-și împlinește rostul.

I-a șoptit Vlaicul unele vorbe, i-a șoptit și Ivanco Arbore altele, așa că logofătul i-a spus domnitorului chibzuința lui:

— Pentru vină de ațâțare la omor, de răzvrătire și nimicire, prețuiesc osânda cuvenită la plată de răscumpărare către vistierie. Obștea Negreștilor să dea vistieriei optzeci de zloți roșii, până la sfârșitul anului ce vine. Altă osândă să nu se mai adauge. Iar osândiții să fie slobozi, după ce se va ridica divanul de judecată. Aceasta îmi este părerea, măria-ta!

Printre împricinați s-a iscat ca un freamăt, ce nu era altceva decât semn de mirare și mulțumire, față cu întorsătura ce se arăta a le fi prielnică. Așteptau cu înfrigurare hotărârea domnitorului, care părea să nu fi auzit cele spuse de Dobrul. Căci Ștefan nu-și putea încă veni în fire din durerea ce-l stăpânea.

Nu-i ieșea din minte chipul neînsuflețit al Marenei, străpunsă de vârfurile hamgerelor ucigașe, mânuite de cele două fiare ce se zvârcoleau în fața judecății, ca râmele scoase din întunecimea țărânei.

Micu și Radu erau ca niște târâtoare. Vor cere fără îndoială îndurare. Se văicăreau, îngrijorați de soarta ce știau că le este orânduită, după faptele lor. Se înșelau toți cei ce credeau că îi va osândi la scurtarea trunchiurilor. Nu era aceasta pedeapsa ce li se cuvenea, ci o alta. O alta!

Dobrul a stăruit însă în județul ce-l supunea domnitorului pentru a hotărî, așa că, cu glas răgușit, și-a spus încă odată părerea:

— …la răscumpărare, măria-ta! La optzeci de zloți roșii…

Fără a se uita la sfetnic, fără a privi la nimeni anume, Ștefan a scos cu greu vorbele pe care le aștepta Dobrul:

— Așa să fie! a glăsuit măria-sa.

S-au ridicat glasuri de mulțumire și laudă și s-au înfiripat nădejdi printre împricinați, la care Manoil – știind că va fi pus vârf al divanului – s-a încumetat să bată în podea – cu schiptrul de argint pe care-l purta – în semn de dojană pentru lipsa de cuviință a mulțimii aflătoare în fața judecății.

Atunci s-a auzit zarvă mare, ce părea a fi încăierare în curtea cea mică din fața spătăriei. La acest zvon, Rotâmpan a sărit ca ars, învârtind în

dreapta pala, având în stânga sulița și strigând din răsputeri:

— Suntem vânduți! Leșii s-au sculat! Ajutor!

La ușile spătăriei mari se bulucisera, într-adevăr, armați, zeci de oșteni leși din cei ce fuseseră închiși în curtea a doua a cetății, urmând a fi judecați. Le ațínea calea și se luptau cu ei străjile curții și mai ales Ion Druță Cârnu, Păsărică și cu Grui. Tăiau cu paloșele și se căzneau să stăpânească năvala.

Ștefan a priceput că-i primejdie. A luat el însuși paloșul și s-a repezit în curtea mică, urmat la câțiva pași numai de toți boierii sfatului și de Ioil.

Se auzeau de afară răcnete de luptă în lege. Zarva din curtea mică i-a făcut pe împricinați să-și iasă din fire.

Zamona a strigat:

— Aha! Aha! Nu scapi tu, hiastrule! Ți-a venit sorocul! Să știi însă, înainte de a crăpa, că cel pe care-l crezi că-ți este fecior, coconul domnesc Alexăndrel, ha, ha, ha…!! Da! Da! Comitele Jehan de Zamona este tatăl lui Alexăndrel. Prin mine, da! prin mine are dreptul la domnie în Moldova, nu prin tine, fecior de lele!

Ștefan nu a auzit vorbele lui Zamona; dar în schimb le-a auzit Ioil.

I-a lăsat să iasă mai întâi pe toți sfetnicii din spătărie, s-a uitat ca să cunoască martorii faptelor ce aveau să urmeze și apoi s-a așezat în fața lui Zamona, cu chipul întrebător. Zamona râdea mereu și își striga taina în gura mare.

Ioil mielușelul s-a înălțat din trup, a ridicat paloșul, l-a învârtit odată și, fără nicio șovăire, l-a repezit cu ascuțișul drept în mijlocul grumazului lui Zamona, pălitură din care i s-a rostogolit capul tocmai până la treptele scaunului domnesc.

În vreme ce afară zburau căpățânile răsculaților și li se deschideau pântecele din pala meșteră a lui Rotâmpan, a credincioșilor slujitori ai voievodului care erau Păsărică, Grui și Cârnul, precum și din însuși spata lui Ștefan, înăuntru, Negruța și cu cei patru soți ai ei se desfăcuseră din lanțuri, ajutați de Luca.

Amfilohie s-a prefăcut că nu vede nici chiar semnul pe care l-a făcut Ivanco Arbore lui Prisăcuță, prin care le arăta că se pot strecura în afara spătăriei, prin ușa ce dădea în chilerul de taină al voievodului.

Ca să nu fie părtaș la fuga împricinaților, Amfilohie și-a aplecat barba asupra trunchiului descăpățânat al lui Zamona, părând că se roagă pentru el.

Plecaseră toți boierii și străjile din spătărie, în ajutorul celor de afară, și erau gata să părăsească încăperea însuși Ivanco Arbore cu Luca, când Micu și Radu se căzneau să-și scoată lanțurile. Nu rămăseseră decât Negruța, cu ai ei, în apropierea ușii prin care urmau să fugă, și se mai afla încă Tolpa, cu satârul sprijinit la picior, cu ochii sticliți de amarnică durere, cu chipul strâns de încleștare.

S-ar fi părut că Luca avea să-i împiedice a fugi pe cei doi ucigași, dar după ce l-a privit pe Tolpa și a văzut limpede ce avea să urmeze, apoi pe Negruța și la urmă pe tatăl său, a înțeles că era mai bine să plece cât mai curând din încăpere, lăsându-l numai pe Tolpa cu împricinații.

Și a fost bine că au plecat toți din spătărie, fiindcă altfel ar fi trebuit să răspundă pentru faptele ce s-au petrecut în clipa următoare plecării lor…

După ce răzmerița de afară s-a potolit, sfetnicii l-au înconjurat pe Ștefan și i s-au plecat, închinându-i-se fără cuvinte.

Cel mai vrednic se arătase a fi Rotâmpan, după care se dovediseră spornici în această îndeletnicire Grui, Păsărică și Cârnul.

Au ajutat și sfetnicii domniei la potolirea răscoalei prinșilor leși, de parcă nici nu le fuseseră unii din ei prieteni credincioși. Dar așa sunt oamenii de felul acestora, schimbători și întotdeauna de partea unde se află puterea!

Ajuns în spătărie, Ștefan a tresărit a mirare și nedumerire, deoarece pe podeaua încăperii se aflau trei trunchiuri descăpățânate, care erau ale lui Zamona, Micu și Radu. În preajma lor nu se afla nimeni.

Sfetnicii divanului și cei ce-i însoțeau s-au mirat, dar mai puțin ca voievodul. Au răsuflat mulți din ei ușurați când au văzut uciderile, pe care le doreau, fiindu-le pe potriva nădejdilor ce-și făuriseră.

Ștefan a priceput ce se petrecuse, dar s-a stăpânit și a poruncit să fie căutați și prinși fără întârziere cei ce îndrăzniseră a judeca, osândi și împlini osânda, fără învoirea cuvenită. Iar când Luca a tras ușor cu piciorul satârul pe care-l avusese toată ziulica la el Tolpa, sculă ce era plină de sânge, aruncată lângă o perdea, voievodul a înțeles de-a binelea cine fusese judecătorul și călăul Radului și al Micului.

Măria-sa i-a poftit pe sfetnici să ție divanul în trapeză, numai înde ei. Apoi s-a arătat mulțimii, din pălimarul cel mare, care dădea către Târgul Sucevii. A ascultat strigătele de slavă ale norodului, s-a închinat în fața

oamenilor ce veniseră pentru a-l sluji, le-a spus vorbe de laudă și de mulțumire și i-a poftit să se înapoieze fiecare la casele lor.

— Răzmerița hiclenilor a fost înfrântă prin credința pe care mi-ați arătat-o, le-a spus Ștefan. Vinovații și-au luat plata. Nu se află temeiuri de îngrijorare, așa că vă poftesc a vă înapoia fiecare la casele voastre.

Apoi Ștefan a trecut în partea dinspre Lisaura, pe pălimarul cel mic. Privea în zarea albită de omeții proaspeți cum se depărtau niște oameni călări. Îi știa cine sunt. Aflase de la Ivanco Arbore, în taină, că Ioil cu oamenii lui, la care se adăugaseră Negruța și tovarășii ei, porniseră către miazăzi, pentru a-l mai putea găsi în Ostrovul Lupului pe Cozma Șendrovici. Aveau fiecare din ei răfuieli cu Cozma și cu Lupul. Și acele răfuieli se potriveau cu gândurile lui Ștefan, astfel că a hotărât să fie trimis Gheorghie Alvanitul pe urmele lui Ioil, pentru a-i aduce știri despre faptele ce urmau a se petrece.

Necunoscut(ă)

Sfat in cumpana noptii

18 DREPTATEA LUI GHEORGHIȚĂ PRIPON

Ștefan și Ivanco Arbore stătuseră fără să schimbe o vorbă de îndată după strigarea ceasului al doilea de la înserare și până ce s-a auzit glasul străjilor pentru stingerea focurilor, strigare ce arăta că se împlinea al patrulea ceas din curgerea nopții. În spătăria cea mare se aflau adunați în divan sfetnicii cărora Ștefan le poruncise slujbele ce aveau fiecare din ei a îndeplini, precum și treburile sau pricinile pentru care se cerea grabă.

În vreme ce Ștefan-voievod își purta gândurile de la vreme la întâmplări, de la fapte mai mari la unele mai mărunte – numai și numai ca să nu-și aducă aminte de durerea ce-i stăruia în inimă, apăsare de la care nu se putea abate decât cu greu – Ivanco Arbore stătea cu ochii țintă la jarul din vatră și asculta, în tăcerea de nimic tulburată, lucrarea carilor în lemnul vechi.

— Ascultă-i și măria-ta! a ridicat glas puțintel, abia șoptit, jupânul Ivanco.

Domnitorul a dat din cap, dovedindu-i lui Ivanco că asculta.

Dar el nu auzea carii, ci strigarea ceasului al patrulea, ceea ce Arbore a priceput.

— Nu, măria-ta, nu zvonurile dinafară trebuiesc prinse în ureche, ci acelea din chiler. Iar cel pe care te poftesc să-l asculți este al ciocănitului carilor în lemn. Gândește-te la lucrarea lor și ți-i închipuie cum trudesc. Ai să le deslușești fără îndoială bătaia. Aceștia sunt prietenii singurătăților și totdeodată mângâierea gândurilor amare. Și aceste ființe mai arată multe asemănări cu fapte la care oamenii ce țin în mâinile lor soarta semenilor ar trebui să se gândească și să le ia aminte.

Ștefan cunoștea, din singurătățile pe care le trăise, puterea liniștitoare a ciocănitului carilor în lemn. Și se mira cum de-i amintește lui Arbore acele bătăi aceleași fapte pe care le înțelesese el însuși. Da, așa era! Tic, tic, tac,

tic! Mai încet și mai tare, mai des sau mai rar, viermii cei mărunți și harnici nimicesc lemnul cât de tare ar fi el.

Au putere mare, fiind neosteniți și mulți. Se asemuiesc cu norodul, cu mișeii ce trudesc fără încetare și care, mulți fiind, au de partea lor sorții izbânzilor, împotriva asupritorilor.

Așa gândea Ștefan și privea fără să-și dea seama la spuza prinsă pe cărbunii trunchiului mistuit de foc, în vatra căminului.

Lumina jarului pălea acoperită de pulberi cenușii. Se auzea cum se desfac bucățele năruite din slăbirea lemnului aprins. Sunau ca zloții de aur din salba… Și iarăși pierdea din auz ciocănitul carilor. Vedea aievea, lângă el, pe copila ce-i fusese nespus de dragă, jucându-se cu salba ei bogată, sporovăind de zor nimicuri fermecătoare.

Inima lui Ștefan-voievod s-a strâns de durere la gândul că n-o va mai auzi pe Marena. Îi venea să-și strige deznădejdea; dar unui domnitor nu i se cuvine să se arate aidoma oamenilor de rând, așa că s-a stăpânit. Numai gândul, acea neprețuită comoară a omului, poate fi tăinuit.

Se vestise că va sosi în toiul nopții solie de taină din partea celor porniți către Ostrovul Lupului. Din astă pricină stătea Ștefan de veghe. Îl luase tocmai pe Arbore să-i ție tovărășie. Știa să tacă și avea mai ales adâncă cunoaștere a chipului în care omul își poate stăpâni durerile.

La miezul nopții, Gheorghie Alvanitul s-a înfățișat domnitorului. Venea de la Vaslui, cea din urmă oprire a gloatei lui Ioil, la înapoierea din Ostrovul Lupului.

— A fost încăierare grozavă în Ostrovul Lupului, spunea Gheorghie Alvanitul. Au fost pedepsiți toți cei care meritau. Iar maica vraciului Ioil se afla printre leproși, bună, sănătoasă, așa că a luat-o cu el. Apoi a mai luat din Vaslui, la înapoiere, pe jupâneasa Ruxandra, împreună cu fetișoara ei, Zamfira, pe temeiul că acea copilă îi este fiică. Jupâneasa lui Negrilă nu s-a împotrivit, ci mai mult s-a bucurat. Și tot cu Ioil a plecat în Crâm toată gloata, de-alde Negruța și soții ei, precum și Păsărică, Cârnu și Grui. Aceștia din urmă m-au jurat să-ți spun că ei sunt pe mai departe preaplecate slugi ale măriei-tale, dar că până ce nu vei tăia ca la douăzeci de căpățâni dintre cei ce se află împrejurul domniei, aleg să apere Țara Moldovei sub steagul vraciului Ioil. Se închină cu plecăciune în fața jupânului Negrilă și-l înștiințează domnia-sa cneazul Sava Vaz, cel numit și Păsărică, cum că are să vegheze ca jupâneasa Ruxandra să fie bine slujită. Iar din partea

înălțimii-sale vraciului Ioil am adus zapis cu pecete, scris de popa Antonie, pe care l-a luat Ioil pentru slujbă la cuștile cu sălbătăciuni pe care spune că le are la Curțile subpământene din Crâm.

În vreme ce Ștefan desfăcea din peceți cartea trimisă de Ioil, Gheorghie a făcut semn de înțelegere oștenilor care stăteau smirna lângă ușă. Oamenii au ieșit pentru o clipă, înapoindu-se cu un fel de sac mare, din blană roșcată de jder.

Nimeni n-a priceput ce-i cu acel sac și de unde venea el, până ce nu s-a auzit, dinăuntrul lui, strănutat de prunc și căscat. Apoi s-a ridicat în mijlocul chilerului un scâncet, pornit tot dintre blănurile de jder. Oștenii își dădeau unul altuia sacul, pătruns dinăuntru în afară de udeala care-l făcea pe prunc să strănute și să strige mânios.

Atunci s-au repezit toți la sacul de blană. L-a desfăcut cu mâini grijulii și îndemânatece Clapon, cel ce-i fusese dădacă lui Ștefan însuși, până ce a dat de o fetișoară rumenă și rotundă, bălaie, dar cu ochii negri ca tăciunele.

În răspuns la întrebările mute ale celor de față, Gheorghie Alvanitul și-a dres glasul și a grăit:

— Măria-sa Alexăndrel se află aici, înfășat. Mi-a fost încredințat chiar de doamna Marușca, care pornise către Țara Românească să se ascundă. Iar știri mai multe despre această faptă se află însemnate în cartea pe care ți-am dat-o și pe care măria-ta ai aruncat-o în foc, chiar în această clipă, fără a o ceti în întregime, ci numai din aruncarea ochilor.

Din chilerul de taină al voievodului plecaseră toți. Rămăsese numai Ștefan, cu ochii țintă la puiul de om ce se afla pe divan, în culcuș de scutece scumpe, încotoșmănat în blănuri, la adăpost, în căldură. Împlinise de curând un an.

Ștefan s-a plimbat prin chiler cam până aproape de miezul nopții. Se uita din când în când la boțul cu ochi, cu îndoială și nehotărâre, câteodată cu străluciri ca oțelul în priviri, de parcă ar fi hotărât vreo faptă de vrăjmășie. Se întorcea de la gândul care-l stăpânea, căutând în minte unele și altele din îndreptările care-i mânau pornirile. Simțea lipsa unui sfat bun și înțelept; dar cui să i se încredințeze? Cine ar fi putut înțelege îndoielile pe care le avea și teama ce i se cuibărise în inimă? De ce Ioil apăsa în zapisul pe care-l pusese în foc tocmai asupra încredințării că Alexăndrel îi este fecior cu adevărat? Și toată acea fugă a Marușcăi, cu coconul, ajutată de vrăjmași? Și dacă Ioil l-a răpit și l-a ținut ascuns, de ce l-a păzit, de ce faptă

anume și din partea cui? Și apoi de ce a hotărât Marușca să se călugărească? Iată, pe de o parte părea îndoielnic faptul ca Alexăndrel să fie fecior din sângele lui, iar pe de alta, Ioil îl socotește ca urmaș la Scaunul Moldovei și astfel are grijă de copil, răpindu-l de la cei care ar fi vrut să-l păstreze pentru cine știe ce prilej de vrajbă.

Și iarăși venea Ștefan lângă copil și iarăși, până ce a auzit vorbă adevărată:

— Sunt aici, măria-ta!

Glasul lui Ivanco Arbore l-a făcut pe Ștefan să tresară.

— Nu te-am chemat! Sau poate că te-am chemat, prietene?

— M-ai chemat, stăpâne! Nu m-ai strigat și poate nici nu te-ai gândit la mine, dar ai nevoie de sfat. Și iată-l: cei care nu au izbutit să-ți împlânte prin spate hamgerul, ca și cei ce nu au fost în stare să te înfrângă au lăsat veninul îndoielii să ți se strecoare viclean în inimă și cuget. Este faptă de multe ori mai primejdioasă decât pornirea mâinii armate cu ascuțiș, fiindcă de împunsătură te poți apăra, dar de otrava îndoielii nu.

Ștefan s-a așezat în jilțul de lângă divan. A privit iar la pruncul ce se desfăta, în somn adânc, sugând în vis, de la țâța ce-și închipuia. A zâmbit ușor, cu licăr de îndoială în ochi.

Ivanco Arbore a bătut în palme, la care bătaie s-a arătat în prag o fată voinică și frumoasă, pe care Ștefan o știa de la Curtea din Târgoviște a lui Misici, tatăl Marușcăi. Muierea i s-a închinat adânc voievodului, după care l-a luat pe cocon pentru ca să-l ducă în odăile odraslelor domnești.

Ștefan a înțeles osteneala lui Arbore pentru a-i abate gândurile de la păreri care-l nelinișteau. Și totdeodată îi dădea dreptate lui Ioil când îi scria că se simțea lipsa unui fecior, moștenitor la Scaunul Moldovei.

Prinsese zvon de glasuri prin firida ascunsă, care dădea în spătăria cea mare.

— Nu vă fie teamă, preacinstiți boieri, dinspre partea coconului. Numai să fie măria-sa Alexăndrel sănătos, că încolo…

Glasul lui Negrilă suna tot atâta de mieros câtă viclenie se afla în vorba lui. Se știa că Marușca izbutise să fugă, luând cu ea pe Alexăndrel. Dar nimeni nu aflase că de un ceas copilul se găsea la curte, la Suceava.

— Dacă Marușca a plecat răpindu-l pe Alexăndrel – spunea Manoil, care nădăjduia să fie ridicat vârf al divanului – nu ne rămâne decât să-l grăbim pe măria-sa ca să-și ia soață potrivită din toate privințele, atât

domnitorului, cât și Moldovei. Iar acea cneaghină nu poate fi alta decât sora măriei-sale Simion din Chiu, pe nume Evdochia.

La vorbele din urmă ale lui Manoil s-au ridicat glasuri de împotrivire. Că doar nu s-a prăpădit încă sământa de parte muierească din neamurile crailor și voievozilor de care se află legată soarta Moldovei. Că se află la Curtea lui Cazimir-riga și la Curtea ungurească și chiar în Ardeal, la de-alde voievozii Rozgoni sau Ricalf, domnițe ce așteaptă soț vrednic; dar mai cu seamă la curtea leșească ar avea Moldova folos.

Dar Teoctist mitropolitul s-a ridicat cu păreri ce nu sufereau împotrivire:

— Nu se poate însoți măria-sa cu domniță de altă credință decât cea adevărată, așa că oricare din ele ar ține de legea catolicească, nu este pe potriva voievodului nostru. Iar dacă cneaghina Ovdotia, sora măriei-sale Simion și fiica cneazului Olelco, este potrivită din partea credinței, cât și dinspre partea puterii ce se arată că se înfiripează înspre Soare-Răsare, ea nu se află încă la vârstele însoțirii.

Tocmai când velițiii se sfătuiau îngrijorați de soarta Moldovei, pe care o socoteau a fi una cu lipsa moștenitorului și aceeași cu însoțirea voievodului, Ștefan s-a arătat în spătărie. S-au sculat toți în picioare, i s-au plecat după cuviința Curții și au așteptat să fie poftiți a se așeza. Dar domnitorul nu i-a scutit de a sta în picioare, ci dimpotrivă, plimbându-se cu pas îndesat printre ei, le-a pus întrebări.

— Nădăjduiesc să fi fost rodnic sfatul domniilor-voastre, așa că vă poftesc a-mi răspunde, fiecare pe rând, pe potriva și măsura chibzuinței asupra treburilor ce v-am supus judecății.

Vroiau să se așeze unii în jilțuri, dar nu îndrăzneau, așa că au așteptat să-și spuie Ștefan cuvântul.

— Să-mi răspundă Negrilă, cel care a fost vornic al Țării de Jos, dacă obștile pe care le încălcase în silnicie s-au așezat iarăși pe legea cea veche, după porunca pe care am dat-o.

La o atât de limpede răsturnare din slujbă, Negrilă, numit de voievod de-a dreptul pe nume, s-a ținut mai întâi de brațele jilțului, pentru ca apoi să se așeze, stacojiu la față, cu inima cât un purece, cu gândul la securea gâdelui.

În lipsă de răspuns, Ștefan i-a poruncit cu scârbă în glas:

— Du-te acasă, bătrâne! Să dai drumul pe dată oastei în leafă pe care o mai ai și să dai îndreptările cuvenite satelor pe care le stăpânești împotriva legii. Altfel să nu faci. Și să te astâmperi. Ai înțeles?

Negrilă părea că nu pricepe. Numai când Ștefan a strigat un nume, numai unul: Tolpa!… Negrilă s-a sculat din jilț și, închinându-se cu temenele și plecăciuni, mergând de-a-ndărătelea, a mai putut auzi, înainte de a ieși pe ușa spătăriei:

— …Să-mi aducă vătavul copiilor pe măria-sa coconul Alexăndrel, fiindcă tot nu are astâmpăr și nu vrea să doarmă.

În spătărie s-a pornit un fel de frământare, dar sfetnicii au stat mai departe în picioare, până ce voievodul i-a poftit să se așeze. Iar când s-a arătat coconul domnesc, ținut în brațe de Clapon, s-au sculat iarăși veliții și i s-au închinat, uitându-se furiș unii la alții.

Ștefan a cerut mai departe sama sfatului:

— Ce s-a hotărât, Dobrule, cu sloboziile ce trebuiau date în ținutul Neamțului? Și ce-ați hotărât în privința grăunțelor – grâu și mei – de care se află în suferință oamenii? Stau și mucegăiesc la curțile boierești și la mănăstiri, iar în sate mor copii de foame.

Dobrul a îngăimat vorbe care erau drepte, dar a ocolit adevărul, și anume că în sfatul ce se ținuse nu se spusese nicio vorbă despre nevoile norodului. Așa că, fiind cinstit din firea lui, și-a întors cuvântul:

— Nu s-a ținut sfat, măria-ta, despre nevoile celor mulți.

Ștefan și-a rotit privirea asupra celor de față, iar aceștia s-au rușinat și au întărit spusele Dobrului:

— Așa-i, măria-ta! Suntem vinovați, dar n-a trecut vremea să ne sfătuim și în această privință.

Voievodul a poruncit să fie dus Alexăndrel în odăile copiilor și s-a așezat la sfat temeinic.

— Se vede limpede, a început măria-sa, că vă stă mai mult la inimă lipsa de doamnă, pe lângă voievod, și de cocon domnesc, decât nevoile adevărate ale țării. Judecați întocmai ca în povestea cu muierea care a pus oala la fiert numai cu apă, așteptând să-i cadă din senin bucățile.

N-a clipit nimeni și nici nu a spus vreo vorbă, fiindcă ceea ce spunea Ștefan era adevărat.

— Vă poftesc să vă alegeți, pe dată, cei care vor să puie umărul la treaba ce ne așteaptă, care-i greu de împlinit, și cere jertfe din partea tuturor celor ce pot da, din ceea ce au de prisos și din ce au agonisit pe strâmbătate.

Vlaicul a îndrăznit să se ridice și să vorbească:

— Toți cei ce suntem aici ne aflăm numai fiindcă ne-am ales de pleavă și de neghină. Dar trebuie să crezi, măria-ta, la nepricepere și la obișnuința

cu alte temeiuri de chibzuință. Arată-ne calea pe care vrei să o urmăm, și ne vom supune.

Ștefan a înțeles că-i greu, cu adevărat, să-și puie sfetnicii la acea mare încercare, de a da din binele tagmei lor, din averea și din foloasele izvorâte din puterea pe care o aveau. Dar mai știa că, fără jertfe, țara nu se va izbăvi. Răspunsul a întârziat, dar nu prea mult:

— Suntem în calea năvălirilor. Primejdia de a fi supușii altora este și ea tot atâta de mare ca și aceea de a fi cotropiți de puterea Aliotmanului. Ne trebuie oaste tare și multă ca să ne apărăm țara. Și această oaste nu se poate strânge decât dintre cei mulți. Dar aceștia trebuie să aibă pentru ce să-și dea viața pe câmpul de luptă. Să aibă țarină și drepturile lor, nu numai datorințe. Să stea cu fruntea sus, mândri de țara lor. Iată de unde trebuie pornită chibzuiala noastră. Acesta este temeiul schimbărilor ce trebuie să urmeze. Iar dacă cineva, de acum înainte, nu va sluji cu credință ținta pe care v-am arătat-o și dacă la sfatul următor, ce se va ține mâine, va mai veni vreun sfetnic cu îndoială în cuget și cu vrăjmășie ascunsă, apoi acela să-și teamă capul, care nu-i va fi crutat.

*

Prin verdele crud al frunzișului, pătat de albul ramurilor înflorite, se zăreau doi călărași. Acel care-i văzuse se afla tocmai aplecat – cu trupul puțintel, de om înfometat – asupra unei păreri de plug, tras de o văcuță costelivă. Cuprins de spaimă la vederea celor doi călărași, țăranul a dejugat în grabă văcuța și a mânat-o într-un desiș, ascunzându-se.

Călărașii au trecut pe lângă locul unde arase omul și au văzut brazda proaspătă și plugul – care nu era decât un aratru12 din crăcană de corn, fără niciun pic de fierărie – și o traistă, la rădăcina unui cireș. Vorbeau înde ei și parcă se tocmeau. Au descălecat la marginea crângului, poposind pentru ca să mănânce. În vreme ce ospătau din felurite bunătăți, plugarul ascuns îi privea și le asculta vorba, ca să afle ce hram poartă. Erau îmbrăcați și armați de parcă ar fi fost niscai slugi domnești sau pe puțin boierești, porniți după dobânda birurilor; dar nu aveau după ei chervanele ce-i urmează obișnuit pe birnici, în care puneau ceea ce luau de la datornici. Și nici străji nu aveau, nici vite nu-i însoțeau, pe care le luau pentru nevoile Curților boierești sau ale mănăstirilor.

Rumânul ascuns gândea că, după semne, n-ar fi primejdie din partea celor doi călărași; dar mai bine era să se păzească.

Cei doi vorbeau:

— Avem încă pe puțin patru ceasuri până la Pălănci. Ajungem până la chindie, cneazule!

Cel mai gras dintre ei se necăjea cu o pulpă de miel, din care mușca și trăgea cu dinții, așa că i-a răspuns, numai îngânare: „Ihâm!”

— Ascultă, frate Păsărică! Tot nu știu încă ce avem să spunem celor ce ne vor întreba de pricina pentru care am plecat, mai întâi – și ne-am tocmit în oastea lui Ioil – iar mai apoi ne-am răzgândit! De ce ne-am înapoiat în Moldova?

Păsărică a stat o clipă din mestecat. S-a uitat jur-împrejur, de parcă în zările dealurilor s-ar fi aflat răspuns la întrebare. Apoi s-a uitat în ochii tovarășului său și a ridicat din umeri, a neștiință.

Dar soțul lui Păsărică, fiind prietenul său Ion Druță, nu s-a mulțumit cu ridicatul din umeri, ci a stăruit:

— Și ce căutăm la Curțile lui Maxim?

Lui Păsărică i s-a ridicat sângele în obraji:

— Cum ce căutăm? Dar numai domnia-ta ești cel care ai ținut morțiș să mergem într-acolo! Că la Moinești, zici, în satul meu, nu ai avea ce face printre perjarii mei; iar în satul domniei-tale, la Negrești, spui că te rușinezi să te întorni și ți-e teamă de jupânul Negrilă, fiindcă i-am trimis vorbă pe care o socotești domnia-ta urâtă și de ocară. La Curte la Suceava, printre slugile măriei-sale, nu vrei să mergi. Dar unde scăldătoarea mâni-ta vrei atunci să ne așezăm, cneazule, decât dacă ne-o primi în obște jupânul Maxim?

Păsărică și-a înfipt dinții într-o bujeniță de căprioară, cu chipul omului care a pierdut vremea zadarnic vorbind, în loc să mănânce.

Cârnu s-a așezat pe o rână, privind la iarba deasă și fragedă:

— Vezi tu, Toadere?!… Dar ce poți tu pricepe?…

— Pricep că nu ești hotărât. Pricep că m-ai făcut să plec din bunătate de slujbă, unde am fi avut prilejul să încrucișăm fiarele cu oșteni de seama noastră, să luptăm și să trăim ca șoimii înălțimilor. Să fii în oastea lui Ioil! Ce poate râvni un bărbat altceva decât să se desfăteze din dobânda vitejiei lui, a priceperii în mânuirea armelor? Nu ținem nici unul din noi la avuții, și, în afară de plăcerea ce se cunoaște din gustul mâncărurilor, eu, unul, nu am o alta, decât aceea de a mă ști prețuit de cel ce se află în fața palei mele.

Cârnu stătea cu privirea ațintită asupra puzderiei de gâze roșii stropite cu bobițe negre, legate între ele două câte două, pentru împlinirea tainelor

firii. Tăcerea lui l-a făcut pe Păsărică să se întoarcă spre el.

— Parcă n-ai mai fi văzut astfel de gâze, Cârnule. Se cheamă vaca-domnului, dacă nu știi. Și sunt acuma legate câte două, fiind asupra… asupra unei fapte care… hî-hî!

Lui Păsărică i-a venit în minte un adevăr, care-l frământase adesea, dar de care nu vorbise cu nimeni pe lume. La acel gând, chipul, ce-i era tot numai zâmbet, i s-a întunecat dintr-odată. A stat din mestecat și a oftat, îndreptându-și privirea către zarea albastră, în nădejdea că-și va putea alunga gândurile apăsătoare și golul pe care-l simțea în inimă.

A tăcut Păsărică, a tăcut și Cârnul, până când au prins zvonul adunat din mii și mii de zbuciumuri mărunte, care arăta că în jurul lor se pornise temeiul vieții, că totul freamătă din nevoia de a trăi, din dorul de a se întemeia firesc, pentru ca să ducă pe căile nesfârșite ale veșniciei fărâma de viață care-i este încredințată de fire.

Cârnu a fost cel dintâi care a rupt vraja.

— Îți spuneam adineaurea, frate! Iată! A dat colțul ierbii. Din ce minune încolțesc aceste firicele? Și din grăunțele acelea mititele, pe care le seamănă truditorii brazdei, cum de iese rod însutit? Cum de se păstrează viața, de nu se pierde, în boabe și sâmburi, și izbucnește când are prilejul?

Păsărică a tăcut, așa că tot Cârnu a vorbit:

— Îmi vine nu știu cum, frate, să mă aplec asupra brazdei, și să cuprind în brațe țărâna, să dezmierd iarba, să mângâi ramurile copacilor înmuguriți. Îmi este drag ogorul; râvnesc, Toadere, la căsuța și ograda mea, la vitișoarele și orătăniile mele. Mi-e dor de ceva nelămurit, dar nicicum nu-i acel dor dinspre partea înfruntărilor în vrăjmășie, de dragul sângerării și al încercării meșteșugului în mânuirea paloșului. Nu spun nu, la o nevoie! Mi-aș apăra țarina, și – fără să preget – mi-aș da viața pentru volnicie, pentru cei ce-mi sunt aproape, pentru neamurile și copiii mei. Dar dacă dorurile mă frământă și dacă viața îmi este stearpă, atunci… atunci pentru cine să mă prind în luptă?

Ion Druță a tăcut. Au oftat amândoi și iarăși au ascultat zvonul crângului și al câmpiei.

Atunci a înțeles plugarul că nu-i primejdie din partea celor doi călărași, așa că s-a apropiat de ei, cu gând și vorbă bună.

— Noroc bun, cinstiți călători! Încotro vă îndreptați?

Au răspuns amândoi prietenei:

— Bune să-ți fie inima și gândurile, bădie. Mergem și noi încotro duce drumul acela. Dar matale din ce parte ești?

Omul s-a uitat mai întâi către miazăzi, apoi către apus și a răspuns:

— De felul meu sunt de la Dunăre. Am venit cu muierea și copiii pe aceste locuri, bejeniți de răul asupritorilor. Am căpătat, din mila domnitorului, țarină slobodă de biruri și angarale pe timp de cinci ani, după care nu am a da decât zeciuială; iar pământul îmi rămâne de veci. Dar nu-l voi ține singur, ci aștept să vie în scurtă vreme neamurile și cimotiile din satul meu, și ei bejeniți de răul năvălitorilor. Au și ei îndreptări din partea domniei pentru a stăpâni delnițe pe acest câmp, cât se vede cu ochii. Așa că ne vom tocmi în obște, ca să muncim în devălmășie, având dreptul la astă alcătuire, pe carte scrisă, uric în lege, cu pecete adevărată.

Ochii omului scânteiau de mândria stării de om slobod pe care o dobândise din bunăvoința domniei. Se proptise pe greabănul văcuței cu cotul mâinii drepte, iar stânga o ținea în șold. Și avea chipul râzător, plin de nădejdi, stăpân pe el.

Păsărică l-a întrebat dacă acele țarini fuseseră ale cuiva. Rumânul a răspuns cu înțeles:

— Au fost, cum să nu fie? Au fost stăpânite de un boier, pe nume Radu, spătar al domnitorului. Dar Ștefan-voievod le-a luat hiclenilor pământurile și le-a împărțit mișeilor. Și ne-a îngăduit să tăiem pădurea sau să-i dăm foc, să intrăm în țelini și în pustie, oricât a fi ea. Numai să poată dovedi oamenii cu semănăturile și cu strânsul bucatelor; altfel se vor căpătui alții mai vrednici, dar tot dintre nevoiași. Așa că, vedeți domniile-voastre, colo, unde se află cireșii aceia, am hotărât să fie siliște, vatra satului.

A mai stat o clipă și iară a spus:

— Când v-am zărit, mi-a fost oarecum și m-am ascuns, cu văcuța, în desiș. Mă pomeneam tot prin părțile de unde am plecat și-mi temeam vaca. Pe acolo, vitele sunt prinse cu arcanul, fie de dăbilarii domniei, fie de lotrii de peste Dunăre. Și oamenii sunt prinși cu arcanul, pentru oaste sau… mai știu și eu?

Stăpânul văcuței și al țarinei schimbase chipul și glasul. Se vedeau încă, adâncite în brazdele de pe față, teama și suferința.

Păsărică n-a putut răbda să-l vadă pe om într-atâta de temător, așa că l-a poftit să se stăpânească. Și fiindcă părea nehrănit, i-a dăruit pită și brânză, slănină și carne, din prisosul lor. La această bunăvoință, omul s-a îndreptat

din șale și s-a sumețit cu cuviință, dar îndestul pentru ca omul cel darnic să nu mai stăruie.

— Avem, avem și noi, domnia-ta. Avem straița plină cu de toate. Ne-a dat, din porunca domniei, mei și grâu din coșarele Curților și ale mănăstirilor, pentru hrană și pentru sămânță. Avem să le înturnăm, când om avea și noi grăunțele noastre. Iar măria-sa Ștefan-voievod a umblat prin târguri și sate, cu toată Curtea domnească și cu dregătorii după el. Și după ce ținea județ, întreba de cei ce n-ar fi primit delnițele hotărâte și tainul. Și de orice nemulțumiri întreba. Așa că îți mulțumim de bunăvoință, dar nu ducem lipsă de nimica… Apoi către văcuță: Hăis, Sâmbotico! Ian primește la jug, că acu', ia, se-nnoptează! Iar către cei doi prieteni a vorbit: Mă cheamă Ghiță, Gheorghe a lui Pripon. Poate ne-om mai întâlni vreodată.

Lui Păsărică i s-a părut că-l mai văzuse undeva pe acel om; și era în mare parte adevărat, fiindcă semăna cu sfinții zugrăviți pe pereții bisericilor, având fața adânc brăzdată de griji și suferințe și trupul împuținat de nemâncare. Numai ochii îi erau altfel decât ai sfinților, fiindcă zugravii se luau după privirea stinsă a oamenilor lipsiți de nădejde atunci când zugrăveau icoanele.

Ajunși la Curțile jupânului Maxim, Păsărică și Cârnu au fost primiți fără întrebare – după legea veche a ospeției – pe trei zile. Bătrânul i-a cunoscut pe oșteni și i-a cinstit, prețuindu-i. A înțeles, fără prea multă vorbă, pricina pentru care se înapoiau în țară.

— Sunteți la vârstele tretinilor13 mei, cai care, dacă nu sunt jugăniți, încep a face nazuri. Iar, pe de altă parte traiul în hrubele și peșterile de stâncă ale lui Ioil nu-i pentru voi. Nici îndeletnicirea de cavaler, de vântură-lume nu vi se potrivește. Voi sunteți viteji după potriva țării voastre, cavaleri vajnici, dar în opinci și ițari, cu sumane de pănură, bătută îndesat în piuă, și cu scut din împletitură de nuiele. Știți mânui arme osebite, dar îndemânarea ce vă cinstește între toate este aceea că puteți birui orice vrăjmaș numai din suliță sau din țepoaiele cu care știți întoarce brazda de fân.

Păsărică și Cârnu au dat să răspundă, dar nu s-au încumetat, așa că tot bătrânul Maxim le-a spus, zâmbind cu înțeles:

— Și dacă din partea inimii unii pot suferi să se înfrupte numai când și când din dulceața dragostei, vouă vă trebuie statornicie, rod îmbelșugat în plozi, neamuri și cimotii de teapa voastră.

S-a văzut că Păsărică se ruşinase, din aceea că a îngăimat:

— Iiee, bădie!!

În faţa pălimarului fuseseră aduşi şase tretini, toţi bălani, armăsari cu picior subţire, cu capul sus, mândri şi zvăpăiaţi de nu-i puteau stăpâni nici Căilă şi nici alţi trei iepaşi. Jupânul Maxim s-a uitat la ei scârbit, de parcă nici nu-i vedea. Şi-a întors privirea către cei doi prieteni şi le-a mai spus:

— V-a fost lipsă câmpul, codrul, muntele şi dealul cu care sunteţi obişnuiţi. Şi chiar nevoile, grijile şi amărăciunile le doriţi aicea, nu în alte locuri.

Apoi către Căilă:

— Spune tu, omule! Ce cusur le-a putut găsi voievodul, de mi-a înturnat puiganii aceştia? Ce au? Apăi, nu sunt eu prost? Cine m-a pus să-i trimit cai de viţă aleasă? A oprit dintre plocoane numai blănurile şi tot ce-a fost dinspre partea bărdăhanului, fiindcă se vede treaba că numai la de-alde acestea se pricepe. Geaba se străduie să facă treabă în ţară, dacă nu-i în stare să preţuiască darul ce i-am făcut! Auzi! Să-mi întoarne bunătate de cai, fără nicio vorbă, ca să ştiu şi eu…

Pe drumeagul ce dădea către porţile pălăncilor s-a ivit o gloată de călăraşi. Când s-au apropiat, Maxim l-a văzut pe Manole Păr Negru în fruntea lor. I-a ieşit înainte, s-au cuprins în braţe şi-au spus vorbele de cuviinţă şi altele ce erau de şagă, după care jupânul comis l-a poftit pe vărul său să-l asculte.

— Iată, Maxime! Măria-sa a hotărât să ne dea, pentru herghelia mea de la Timişeşti şi pentru a ta de aici, de la Pălănci, tot ce ne este de trebuinţă ca să facem crescătorie în lege. Îţi mulţămeşte pentru darul ce i-ai făcut. I-au fost tare dragi bălăneii şi, preţuindu-i cu adevărat, s-a temut să nu se strice dacă i-ar îngriji mâini nepricepute, aşa că te pofteşte să-i pui în grajduri osebite, pe care să le tocmeşti în socoteala Curţii. De azi într-o săptămână are drum la Vaslui, unde ţine judeţ. Măria-sa va trece şi prin Negreşti, ca să vadă satul cneazului Nică Druţă, nou clădit din temelie, după ce fusese ars ast-iarnă, aprins de mâna lui Sânger.

Maxim a holbat ochii de uimire. Apoi şi-a dres glasul, fiindcă nu-i venea în minte ce să spuie. Şi numai după ce s-a uitat încruntat la Păsărică şi la Cârnu a dat răspuns mincinos.

— Vedeţi voi, nătărăilor? Ştiam eu că măria-sa pricepe la cai! Ce râdeţi? Nu-i adevărat? Şi chiar dacă am avut o clipă de îndoială, trebuia să mă îndreptaţi voi în părere.

Cei doi iepași s-au așezat la sfat, în fața mesei pline cu mâncăruri și băuturi. Au fost poftiți și cei doi prieteni, ca să asculte și să răspundă numai dacă ar fi fost întrebați.

Păsărică și cu Cârnu au aflat vești care i-au bucurat nespus, fericindu-se că s-au înapoiat din Crâm.

— Stau smirna în fața lui Ștefan domniile-lor veliții, spunea comisul Manele. Și nu se mai aflã unul care să uneltească. Iar în sfatul domnesc sunt rușinați de domnitor, cu vorbă ascuțită, pentru greșelile ce le făptuiesc. Dar nu mai găsești printre sfetnici niciunul cu adevărat îndoielnic. Sunt numai unii șovăielnici, din gânduri cinstite, pe care le spun, fiind păreri de care ține seama voievodul, dacă se arată pe potriva nevoilor clipei.

Jupânul Maxim a vrut să știe de multe și felurite fapte ale lui Ștefan. La aceste întrebări, comisul Manele s-a dovedit bine întemeiat în răspunsuri.

S-au dat celor ce nu aveau din ogoarele părăsite și locuri în pustie. Au fost chemați în țară bejenarii. S-au dat slobozenii satelor încălcate în silnicie de hrăpăreți. S-au dat celor lipsiți grăunțe pentru hrană și sământă, din hambarele Curților boierești și ale mănăstirilor. S-au primit în oaste flăcăi de țară, luând ființă nenumărate tabere de învățătură ostășească. Dreptatea se împarte pe legea veche, pornind de la obște și mergând cu jalbele până în fața domnitorului. Birurile și dăjdiile se iau cu socoteală și dreptate, cei ce nu au fiind scutiți. Vămile și morile umblă fără cusur, ca și neguțătoriile, de orice fel. Umblă fără primejdie toate șleaurile, fiind strașnic păzite.

— Se gătește, măria-sa, de fapte mari. Își întărește oastea ca să stea gata oricând în fața încălcărilor, de oriunde ar veni. Și poartă cărți cu toate neamurile, din vecini sau îndepărtate. Trimite solii la Curțile crailor și ale capilor bisericii, primind în schimb, cu cinste și cuviință, pe cei ce-s trimiși de aceștia cu solie.

Era de necrezut, pentru cei ce ascultau, vrednicia de care dădea dovadă Ștefan-voievod.

Păsărică și Cârnu s-au hotărât să meargă pe dată la Negrești. Ajunși pe dealul din fața satului, li s-a părut că au rătăcit drumul, atâta de schimbată ce arăta așezarea.

Au înțeles că moș Nică își durase curțile de piatră ce se înălțau pe locul celei vechi, dar nu pricepeau de ce erau mai multe case, osebite una de alta. Au tras la poarta celei mai mari și l-au strigat pe moș cneazul. La zarva

câinilor s-a arătat o fetică cu un șiștar în mână. La vederea ei, Ion Druță n-a mai putut glăsui de uimire. O știa cine este, dar nu-i dădea de nume.

Fata a scos strigăt de mirare când i-a văzut cine sunt, dar s-a tras în dosul casei. Ascunsă astfel, i-a poftit pe cei ce întrebau de moș cneazul să vie mai târziu, la ceasul prânzului, când îl vor putea găsi. Păsărică însă nu s-a mulțumit cu răspunsul fetei, ci a deschis porțile, a intrat cu caii – ducându-i la grajd – și apoi s-a așezat pe prispă – ca să-l aștepte pe moș Nică.

— Suntem doar acasă la noi, Ioane! Ce te sfiești? Apoi a strigat în gura mare: Ei, fetico, ia fă-te-ncoa' cu niscai mied rece și cu ceva gustări, dacă se află. Suntem de-ai casei, fiind feciorii lui Lisandru Druță, așadar nepoții cneazului Nică. Și aducem vești de la el, de la bădia Culai și de la Simion.

S-a auzit iarăși țipăt de mirare: „Văleu!”, dar fata tot nu s-a arătat, ci a trimis mied și vărzări printr-un băietan, de la care cei doi prieteni nu au putut afla nimica, fiindcă nu răspundea la nicio întrebare.

Când au venit acasă cneazul Nică și mătușa Anița și și-au cunoscut nepotul, s-a iscat freamăt mare și gălăgie. Au fost poftite îndată toate neamurile și s-a pus masă mare. Atunci a aflat Cârnul că fata care se ferise să fie văzută era Sălcuța, copila lui Simion. O luase de suflet mătușa Anița și avea să o mărite, dându-i una din casele de piatră durate de curând.

— Dar nu i-am găsit încă până acuma voinic pe potrivă, spunea mătușa, uitându-se țintă în ochii lui Cârnu și râzând cu înțeles.

De câte ori turna Sălcuța mied în cana lui Ion, se întâmpla câte o nepotrivire: ori mișca Cârnul cana, ori fata nu potrivea bine gurguiul ulciorului la gura cănii, iar miedul se vărsa fie pe fața de masă, fie pe ițarii lui Ion. Și Sălcuța izbucnea în râs, ținându-și colțul basmalei veșnic la gură, ca să nu scape cumva vorbă față cu parte bărbătească.

Moș Nică le-a spus oaspeților ce-i nou prin partea locului.

— Negrilă și-a ținut făgăduiala mai mult mânat de dregătorii domniei decât de voie. A dat tot ce-a fost lipsă pentru ridicarea din nou a satului; iar dumnealui, fiind aspru certat în divan de măria-sa și fiindu-i teamă de ascuțișul securii gâdelui, s-a tras în casele de la Vaslui, părăsind tot ce avea prin partea locului: curți, moară și pive, iazuri și ogoare. Numai că ogoarele…

Moș Nică a tăcut, dar a ridicat glasul un bărbat voinic, căruia îi ziceau Bour.

— Ogoarele? Se vede că ai uitat că nu sunt ale noastre, ca și cum noi, care le muncim, n-am fi în stare să le și stăpânim !

Bour a întors capul, a scârbă, către zare, ca și cum ar fi arătat că știe neputința celor ce-l ascultau. Dar moș Nică n-a părut mulțumit de vorba lui.

— Tu știi numai una, Boure! Nu iei seama la toate. Sfârâi la dogoarea celor ce vezi tu acum, îndată, dar nu pricepi că focul cel mare stă gata să ne mistuie pe toți.

Unii dintre devălmașii ce erau de față s-au alăturat lui Bour.

— Să ne ierte cneazul Nică, dar așa-i cum spune Bour. De ce să nu stăpânim fiecare țarina noastră?

Moș Nică Druță a răspuns cu glas aspru:

— Bour, când ai venit din părțile Hangului și ai cerut parte în obște, pe plată, de ce nu te-ai dus la dumnealui Negrilă ca să o cumperi? De ce ai venit la noi? Și de ce am ținut sfat și numai după aceea ți-am dat țarina și locul de casă? Fiindcă satul Negrești se afla în stăpânirea lui Negrilă? Sau fiindcă obștea Negreștilor este a noastră? Iar dacă tu ai vrea să-ți vinzi partea ta, cine trebuie să-ți îngăduie aceasta? Negrilă, sau noi, devălmașii?

Bour a tăcut. Au tăcut și ceilalți oaspeți ai cneazului, dar văzându-l încă întunecați la chip, moș Nică a căutat să-i lămurească deplin.

— Unii din voi nu cuprindeți cu mintea adevărul așa cum este el; sau poate că nu aveți inimă curată și nici bună chibzuială. Astfel, tu, Boure, de ce vrei să-ți vinzi partea ta de ogor și seliștea unuia dintre noi care mai are încă și pământ și casă în obște? Și dacă noi vom îngădui aceasta, știi unde am ajunge? Iar dacă ați izbuti, tu și alții, să vindeți drepturile voastre cine știe cărui boier sau slugi boierești, ce s-ar întâmpla altceva decât ce s-a văzut în atâtea sate? Am ajunge vânduți asupritorilor! Așa că mai întâi se cere din partea noastră tărie și unire, în obște. Iar acum, mai ales acum, când s-a văzut că domnia cea nouă ne este prielnică, eu, unul, zic să ne gătim de ceea ce este mai grabnic decât răzmerițele. Să ne gătim să-i venim voievodului într-ajutor, pentru a ne așeza în calea năvălirilor și a încercărilor de cotropire din partea acelora care vor să ne înghită țara, pe temeiul că nu știm să ne-o apărăm singuri. Asta trebuie să facem!

Bour s-a ridicat ca un arc desfăcut de coardă și a întrebat dacă a uitat cneazul de răzmerița pe care a ridicat-o el însuși împotriva lui Negrilă, prilej cu care a dat foc Curților boierești. La această vorbă, Moș Nică s-a uitat la toți cei de față pe rând și i-a văzut pe unii la fel de orbiți, ca și Bour, de parcă le luase necuratul mințile.

— Mai bine să ne ridicăm și să lăsăm să treacă o noapte peste gândurile ce ne apasă.

Apoi, zâmbind cu licăr de amar în ochi, a adăugat:

— Iar mâine, de va fi nevoie și va fi împotriva cui… să ne sculăm cu răzmeriță. Noapte bună!

Lui Cârnu și Sălcuței le-a fost ușor să intre în vorbă, fiindcă așa doreau ei și astfel era firesc. Au stat mână în mână o parte din noapte, pentru a ști dacă sunt potriviți să întemeieze căsnicie. Într-un târziu, Sălcuța a luat vorba de-a dreptul:

— Să știi că nu-mi lipsește nimica, bădie Ionică! Nimica, nimicuța. Am zestre, văleu! până-n tavan stau pernele. Și lăzile sunt pline, plinuțe cu horbote și cusături și cămăși, și cu valuri de dimie, și cu aba, și cu pânză, cu de toate. Am și văcuță cu vițel, buhăiaș. Și am oale! Și casă cu două odăi, cea de colo, plină cu lucrușoare felurite. Să vii mâine să le vezi. Și… poți vorbi cu mătușa Anița și chiar cu cneazul, dacă ți-e dorința. Că eu, una…

Cârnu a lăsat-o să plece. Nu știa ce trebuie să facă. Dacă ar fi fost după el, s-ar fi ținut de fetică și n-ar mai fi lăsat-o. Numai lângă ea ar fi stat. A rămas în mijlocul cărării, ca un strigoi, în bătaia lunii.

Înainte de a intra în casă, fata i-a mai spus, șoptit, dar destul ca să audă, de departe:

— Și mai am încă, pe deasupra, treizeci de oi, la stână…

Ion Druță nu și-a găsit tovarășul în chilerul ce le fusese hotărât pentru odihnă. Știa că și Păsărică schimbase privirea cu o roșcovană, sora lui Bour. Și chiar mătușa Anița, s-a văzut după chipul ei, îi cântărise din ochi, socotindu-i potriviți, că altfel nu ar fi pândit prilejul ca să-i spuie lui Toader Vaz:

— Ia vezi, voinice, că doar n-ăi lăsa-o pe sluta ceea de munteancă să umple singură ciuberele cu apă!

Ion râdea în mintea lui la gândul că-l va ispiti pe Păsărică și-l va zădărî. Nu și-a scos straiele de pe el, ci s-a întins pe laviță, cu ochii drept în roata lunii. Îi zvâcnea inima de un fel de nerăbdare, care-i trecea ca un fior prin tot trupul. Gândurile îi erau încâlcite. Își închipuia lăzi pline cu cusături, casă cu două chilere și cu tindă, oi, mulțime. O simțea pe Sălcuța lângă el. Ținea la gură basmaua pe care i-o luase. Mirosea a sulcină și a busuioc.

Ion Druță nu dormea, ci visa treaz. Auzea tot ce se petrece. Auzea și suflul vitelor din șopron, și forăitul cailor la păscut, pe deal, dar se închipuia

pe el însuși, în mijlocul unui câmp, la arat. Sălcuța îi aducea, în bocceluță, de-ale gurii pentru amiază. Și se grăbea, având acasă lăsați plozii numai cu fetica cea mai răsărită. Iar el, Ion, dejuga boii și-i lăsa la păscut. Avea doi plăvani, o minune de dobitoace, cu coarnele cât brațele voinicului. Și avea și cai; avea Druță Ion de toate. Și pământul rodea din belșug. Dezmierdau, el cu Sălcuța, colțul firav al secarei abia răsărite. Și apoi pliveau, la vreme, ogorul. Și Sălcuța cânta, cânta mereu. Dar cânta, acea muiere, mai mult a jale și a dor.

Ion și-a dat seama că Sălcuța doinea de-adevărat, cu glas ușurel, din chilerul casei ei, într-adins ca să fie auzită numai de el! Erau atâta de aproape! Să fi fost la cinci stânjeni. A venit la fereastră și a ascultat, cu mâna streașină, împotriva strălucirii lunii, cu gând că va vedea-o pe fetică. Dar în acea clipă s-a iscat în noapte zvon de glasuri, răcnet de oameni îngroziți:

— Vin tătarii! Vin tâlharii! Săriți! Ascundeți! Vin tătarii!… Din miazănoapte, de la Iași…

Când s-au ivit zorile, satul părea mort. Nicio vietate nu mai rămăsese prin ogrăzile oamenilor. Erau duse toate în ascunzișul codrilor. Doar ici-colo, câte o găină rătăcită, pradă ușoară pentru hultani, se cocoța pe garduri, cotcodăcind fără noimă.

Străjile satului stăteau pe înălțimi, de unde vedeau către toate zările fumurile ce vesteau de unde și încotro se abate primejdia.

— Sunt în Țâbana, cneazule. Dar parte au luat-o încă de la Iași pe șleaul Vasluilor, fiind la gura Rebricei.

Nică Druță s-a uitat și el în zare, dar către apus, la fumurile focurilor aprinse pentru vestirea știrilor și a poruncilor.

— Și care-i porunca domniei? Unde se află măria-sa acuma?

Străjerul a arătat că porunca domniei este ca cetele ce s-ar închega din oastea de țară să zorească spre malul Prutului, la vadurile știute. Mai mult nu se putea afla din semnele fumurilor.

Bour s-a uitat țintă la moș Nică și, înainte ca acesta să poată porunci, a spus cu hotărâre:

— Eu, unul, cu ai mei, rămân să apăr satul. Să se ducă robii domniei să-l apere pe voievodul lor și pe boieri.

S-au ales mai mult de jumătate din sătenii obștei Negrești care, împreună cu Păsărică și Cârnu, au plecat în partea Prutului, la Vadul Albiței.

În sat a rămas moș Nică, cu oamenii mai în vârstă, care țineau partea cneazului, și Bour, cu bărbații în putere care se dăduseră de partea lui.

*

Când s-au ivit tătarii în partea Runcului, pe deal, Maxim a tras de dușcă o ulcică cu vin. Ca și el au făcut, întocmai, cei aproape o sută de devălmași, voioși, nestăpâniți, de parcă se găteau de cumetrie. În grajduri nu mai erau decât cinci iepe bătrâne, oarbe și surde, ce ar fi trebuit încă de multă vreme „milostivite cu moartea”, cum se spunea în obște. Caii buni și partea muierească din Cornetu, copiii și bătrânii trecuseră pe dealul Pădurețului, peste Vadul Vejei, în codrii deși și nepătrunși, cunoscuți numai de cei din Pălănci.

Câinii, la suta de capete, fioroși și întărâtați, se aflau toți închiși în grajdul cel mare. Porțile Pălăncilor erau larg deschise.

Fără să le spuie cineva vreo vorbă, fără să le arate ce și cum trebuie să facă, oamenii s-au ascuns, armați cu arcuri tari, sulițe, iatagane ușoare și prăștii.

Numai cu un ceas mai înainte trecuse pe acolo Ștefan cu oastea lui. Plecase în grabă din Târgul de Jos al Romanului, unde venise pentru județ, așa cum obișnuia să vie adesea în fața norodului. Avea de bătut cale lungă. Alerga către Prut, prin partea de jos a țării. Nici măria-sa și nici nimeni altul n-a dat vreo poruncă lui Maxim, ceea ce cneazul a prețuit. Numai atâta a spus Ștefan:

— Vine prin miazănoapte, la vadurile Prutului, oastea de la Curte, în frunte cu jupânul Rotâmpan. Căutăm să ne unim la Prut, în dreptul smârcurilor dintre Cotul Morii și Râșești. Acolo îi așteptăm pe tâlhari, la înapoiere. Din urmă, vine oaste tare, care-i va împinge pe năvălitori către calea-ntoarsă și-i va opri să pătrundă mai adânc în țară. Sunt amestecătură din felurite neamuri, nu-s numai tătari. Au în fruntea lor pe unul ce se numește Ibrahim, fost rob la aurăria lui Zorab din Bârlad. Ibrahim va merge cu cetele lui până aproape de hotarul de miazăzi, lângă Ionășești, pe malul Siretului, la moara părăsită a lui Ahmid. Asta am aflat, asta vă spun și eu. După ce lupta se va alege prin părțile acestea, veniți câți veți mai fi, către Prut. În sate, fie cum va voi Cel de Sus.

În urma lui Ștefan, Maxim s-a uitat către zarea ce-l înghițise. Era urmat de trei sute de oșteni și de vreo trei sotnii din oameni de țară, adunați din voința lor. Erau ca florile câmpului, la port și la chip – încălecați pe

buiestrași mărunți – aceiași care de veacuri își știau datoria, fără a fi întrebați de nimeni de unde este fiecare din ei, din ce sat, din ce codri sau din ce munte.

Năvălitorii au venit hoțește. S-au repezit, mai întâi, nu prea mulți; au pus foc pălăncilor și au fugit îndată. Nimeni din oamenii lui Maxim nu s-a mișcat din locurile unde se aflau ascunși. Au mai venit și a doua oară, au deschis grajdurile și au dat peste iepele cele bătrâne. Făceau atâta zarvă hoții, că nu-și dădeau seama de lătratul câinilor. Numai când unul din ei a deschis grajdul cel mare, au văzut că acolo se aflau niște fiare sângeroase, ca lupii neîmblânziți. Câinii i-au înconjurat, în vreme ce săgețile devălmașilor zburau din locuri nebănuite, străpungându-i.

Tătarii au fost bătuți cu pietroaie zvârlite din praștii. Zăvozii săreau, când la gâtul cailor, când în spinarea hoților, așa că în scurtă vreme cei ce mai rămăseseră neatinși s-au înapoiat în pădurea de unde veniseră, iar cei rămași, căzuți de pe cai, erau între colții câinilor, cu care se luptau în deznădejde. În această vreme, oamenii lui Maxim s-au arătat numai atât cât a fost nevoie pentru a stinge focurile puse și pentru a-i ajuta pe câini.

Apoi s-a ivit grosul oștilor tătărăști, șerpuind pe drumul mare, de la Poiana la Țâbana. Să fi fost la două mii de oameni, din care se rupeau mereu cete de pradă care intrau în sate, împrăștiindu-se apoi la casele oamenilor. Dobânda de jaf – femei, scoarțe, velințe, arămuri, miere, ceară, de-ale gurii și vite, cai și multe altele – erau aduse și adăogate la șirul de care păzit de oastea rânduită ca la război.

Maxim s-a uitat și a văzut că din rândurile tâlharilor se rup ca la trei sute, apucând-o de-a dreptul către Țâbana. Apoi s-au mai desprins vreo două sute, care căutau drumul de la Poiana la Runcu.

— Cele două sotnii pornite spre Runcu sunt primejdie curată pentru ascunzișul de la Pădurețu! Ne-au simțit, varvarii. Știau ei, de altfel, că aici au ce jefui. N-are să fie chip să ajungem acolo înaintea lor. Grijania mamii lor de spurcăciuni!…

Căilă a zâmbit însă cu înțeles și și-a îngăduit să răspundă lui Maxim:

— Moș cneazule! Ai îmbătrânit. Și de aceea ai uitat că partea muierească care se află împreună cu caii pe Pădurețu știe să se apere. Iar câinii pot alerga într-acolo, dacă trimitem un vestitor călare, ca să-i ducă. Și acel vestitor să dea poruncă bine chibzuită de ceea ce este de făcut acolo, sus pe deal, în pădure: ori lasă caii în mâinile năvălitorilor și-i așteptăm noi

aici în vale pe tâlhari, ca să-i luăm înapoi, ori partea muierească se luptă, într-apărare, ori…

Maxim și-a coborât privirea în pământ. A chibzuit o vreme, după care a pus mâna pe umărul lui Căilă, i s-a uitat adânc în priviri și, în auzul tuturor, i-a spus:

— Măi, Căilă, măi! Pe tine parcă te-ar fi făcut doi tați deodată, atâta ești de cuprins la minte. Dar să știi că mamă-ta s-a uitat și i-a plăcut să-l vadă la chip pe un al treilea. Iar acest al treilea, fiind chiar eu, m-am nimerit să fiu mai deștept decât toți. Așa fiind, am hotărât aici, acum, în fața obștii, să te supun încercărilor de trebuință pentru a dovedi dacă poți fi cneazul Pălăncilor și Cornetului. Iată, din această clipă vei spune tu ce trebuie să facem.

Maxim s-a dus la Pădurețu cu zăvozii după el. A poruncit femeilor să încalece caii și să ia copiii cu ele, ducându-i mai întâi pe Dealul Mare și mai apoi în codrii nepătrunși ai Berbecului. A asmuțat câinii asupra tătarilor, s-a împotrivit cetei de jefuitori, împreună cu cei peste patruzeci de bătrâni, de n-au mai rămas dintre nohai decât la vreo cincizeci. Iar aceștia, trecând prin Pălănci, au fost astfel răfuiți, că n-au mai ajuns din urmă oastea lor cea mare, în drum către Negrești, decât prea puțini.

Căilă s-a aruncat în șa, cu gândul să se ducă spre Pădurețu, dar n-a fost nevoie, fiindcă s-a ivit însuși Maxim, încălecat pe o frumusețe de cal negru arăbesc.

— Am mai rămas doar treisprezece moșnegi, Căilă! Ceilalți au pierit, poate cu un ceas mai înainte de sorocul vârstei lor; dar s-au arătat a fi de folos până în cea din urmă clipă. Îți cer învoire, Căilă, tu fiind acum cneazul nostru, să mă duc la Prut, la porunca lui Ștefan-voievod. Și te mai poftesc să le îngădui celor ce vor să meargă cu mine să mă urmeze.

Căilă, cu oarecare îndoială, și după ce a chibzuit adânc, a fost de părere să meargă la Prut douăzeci de devălmași. Dar mai mulți nu.

*

Drumul cel mare trece la miazănoapte de satul Negreștilor. S-ar fi părut că hoarda nici nu ia în seamă obștea lui moș Nică, fiindcă mulțimea oștilor se afla în Rediu, fără ca să se fi abătut picior de tătar înspre sat.

Bour a avut prilej să-l înfrunte pe cneazul Druță:

— Vezi, cneazule, că n-au știut nohaii ce-i aștepta aici la noi. Că altfel veneau ei, numai să fi auzit că ești domnia-ta maimarele pe aceste locuri. A

făcut cu ochiul către devălmași și apoi a poruncit: Să vie oameni și vite, fiecare la casele lor. Și dacă vreunul din obște îndrăznește să plece întrajutorul lui Ștefan, să știe că are să pătimească. Să nu se aștepte la milă, ci la plată, fără îngăduință.

L-au urmat pe Bour mai mult de jumătate din oameni. Când s-au aflat în vale, s-au trezit împresurați de o ceată de tătari. Sătenii care rămăseseră încă ascunși au văzut că Bour a ridicat mâinile în sus, ceea ce au făcut și soții lui. Apoi au dat armele și caii tătarilor; după care le-a arătat jefuitorilor unde se află ascunse merindele și lucrurile din case.

Nohaii i-au pus pe sătenii lui Bour să scoată butii cu miere, burdufuri cu brânză, saci cu grăunțe, lăicere și țesături, lână și tort, cazane de aramă și tot ce puseseră oamenii în gropile meșteșugit ascunse. Năvălitorii nu le-ar fi găsit dacă taina nu ar fi fost vândută.

Tătarii au încărcat prada pe cai, s-au închinat cu plecăciuni în fața lui Bour și au plecat.

Bour stătea cu mâinile în șolduri și râdea, râdea bucuros. A șuierat apoi în degete, a făcut semne și a strigat să vie în sat muierile, copiii și bătrânii; și să aducă vitele și orătăniile.

Moș Nică însă, cu inima strânsă de mâhnire, a poruncit oamenilor să treacă cu vite cu tot peste drumul cel mare, în crângul din balta Sacovățului.

— Să umblați cu băgare de seamă, după cei ce știu seama bălții. Altfel este primejdie mare. Să nu vă fie teamă dacă veți fi văzuți de nohai. Se vor înapoia curând și vor veni de-a dreptul aici, să ne caute. Iar dacă ne vor vedea în ostrovul Drăgești, or să năvălească prin smârcuri. Iar noi îi vom lovi și-i vom doborî pe toți, fiindcă nu vor fi mulți. Păcat însă de bunătate de oameni care s-au potrivit lui Bour. Nu vor scăpa de ascuțișul iataganelor. Și nici nu-i timp ca să-i mai întorni din a lor.

Nici n-a apucat moș Nică să spuie vorba din urmă, că s-au și arătat în mijlocul satului la vreo douăzeci de tătari. L-au poftit pe Bour în mijlocul lor, i-au chemat apoi și pe ceilalți săteni, au vorbit cu ei, de se părea că-i întreabă ceva, că-i ispitește asupra vreunei taine pe care o păstrau.

Dacă au răspuns sau nu până la urmă la întrebare, nu s-a mai știut, fiindcă nohaii s-au repezit asupra oamenilor și i-au tăiat pe toți; după care au pus foc, în grabă, pe nimeritele.

Cei douăzeci de jefuitori au pornit către miazăzi, în codru. Au ieșit însă repede în drumul cel mare și s-au uitat înspre miazănoapte, unde au văzut în balta Sacovățului, adunate laolaltă, într-o rariște a crângului, ceea ce le

dorea inima: femei, prunci și vite. S-au năpustit printre spinii și vergile crângului, au intrat cu caii în glod, s-au afundat încălărați, au descălecat, au intrat adânc în smârcuri, fără ca nimeni să-i fi tulburat, până în clipa când moș Nică a poruncit să fie slobozite săgețile în ei. Și nici n-a mai fost nevoie de ascuțișul palei, vârfurile fiind de ajuns pentru a-i ucide până la unul pe jefuitori și ucigași.

După ce s-a stins focul ce fusese pus în sat, moș Nică a îngăduit jelirea și îngroparea celor uciși dintre devălmași, iar el a plecat către părțile Prutului, la porunca lui Ștefan, urmat de o ceată de bărbați care i-au înțeles durerea, dar au priceput și nevoia clipei.

Nohaii au strâns pradă bogată. Aveau sute de care în urma lor, pline cu lucrurile jefuite. Îi urmau cirezi de vite, turme de oi, herghelii de cai. Dar erau veșnic hărțuiți, pe unde treceau, și cumplit bătuți, rămânând – când s-a făcut numărătoarea ordiilor, unite în fața Hușilor – mai puțin de două mii, din patru, cât veniseră.

Ștefan a poruncit împresurarea lor în Valea Stupilor.

Se părea că nohailor nici nu le pasă de împresurare, fiindcă s-au așezat temeinic, cu iurtă mare pentru maimarele lor, cu căruțele roată împrejurul șatrei și străji de tabără. Ștefan a poruncit să nu se atingă încă nimeni de ei.

— Se află în mâinile lor sute de suflete dintre ai noștri, femei și copii, în robie, care ar fi uciși pe dată. Nu putem decât aștepta să ne trimeată ei solie.

În mijlocul taberei hoților se afla un cort mai mare decât toate celelalte. Înăuntru stăteau la sfat, pe covoare de preț – în fumul mirositor al tămâii și smirnei ce ardea în cățuile veșnic aprinse – un harap mare și spătos, cu mâna stângă ciuntită, și un tătar. Vorbeau între ei tătărește.

— Să nu-ți fie teamă, Ibrahim. Avem oaste tare, oameni hotărâți, care își vor apăra prada cu prețul vieții.

Harapul a dat din cap, întorcând privirile, a îndoială.

— Nu mi-e teamă, dar mă gândesc la greșeala pe care am făcut-o, când m-am potrivit ție și am primit să venim în Moldova prin răsărit. Am fi fost mai folosiți dacă ne abăteam prin miazăzi.

Adi a râs de neștiința lui Ibrahim.

— Prin miazăzi? Ha-haa! Dar pe unde, când la Dunăre am fi dat peste oști întregi de jefuitori? Sunt oșteni fugiți din toate oștile lumii și din toate neamurile. Sunt și turci, și tătari, și greci, și nemți sau frânci. N-am fi putut trece nici încoace și nici înapoi.

Lui Ibrahim nu i-au fost îndestulătoare lămuririle lui Adi, căci bâțâia fără contenire din cap și flutura din mâini:

— Aa! Aa! Povești!

— Nu-i nicio poveste. Ia gândește-te și la oastea lui Vlad, pe care a pus-o de curând pe picioare, pentru zădărnicirea năvălirilor? Nu! Numai așa cum am venit noi este bine și cu folos. Ha-haa! Auzi? Parcă n-am fi strâns și așa destul!!

Graiul vorbit de cei doi îi era cunoscut și unui al treilea om care era de față. Era legat de mâini și de picioare, dar așezat pe covor, cu capul pe perini, iar lângă el se afla o tavă cu dulcețuri și bunătăți, ceea ce însemna că prinsul era luat în seamă și cinstit în chip deosebit.

Ibrahim era cuprins de neliniște. Nu-i era teamă de împresurare, fiindcă avea încredere în puterea și vitejia oamenilor lui Adi. Altceva îl apăsa.

S-a întors către omul legat și i-a vorbit moldovenește:

— Spune la Ibrahim, bre vraci Ioil, dacă dus comoara în Lehia sau la Suceava? Asta aur estem la Ibrahim! La mine, bre! Țelegi? Ah! Ah! Alah!

Ioil a răspuns semeț văicărelilor harapului:

— De ce-ți frângi limba, zădarnic, pentru a vorbi moldovenește? Ți-am spus doar că Adi, chiar dacă acum nu înțelege ce-mi spui, va afla la vreme temeiul pentru care l-ai adus aici. Mai bine te-ai gândi la târgul ce ți-am supus judecății. Te știu doar om chibzuit și înțelept. Ai văzut că nu te-am amăgit când ți-am spus că nu se mai află nimic în tainița morii lui Ahmid? Crede-mă și de astă dată, că nu scapă nimeni cu viață din această împresurare. Ștefan știe să se facă ascultat. Este viteaz și vrednic, nu-i la fel cu domnitorii pe care i-ai apucat tu.

Harapul s-a gândit o vreme, după care s-a hotărât să răspundă:

— Estem iștept, Ioil; dar inche și la Ibrahim iștept. Cum dai tu chezaș pleteștem aur chind slobod, tu cu Grui? Aha?

Adi asculta, fără a înțelege vorba; dar a priceput gândurile lui Ibrahim, din judecarea faptelor.

— Ascultă, tu, harapule! De ce ai stăruit să mergem în josul țării, pe Siret, și de ce atunci când ți-am dovedit că-i primejdie să ne abatem de la calea obișnuită, ai trimis olăcari în acea parte? Ce căutau oamenii tăi și de ce i-ai tăiat după ce le-ai aflat taina? Iar acum de ce nu mai stărui să mergem la Ionășești? M-ai mințit, Ibrahim, și ai față de mine taine. Bagă de seamă, om negru la chip și la inimă, nu te juca cu Adi!

În vremea aceasta, Ioil a putut vorbi, pe sub pânza cortului, cu Grui, care fusese prins odată cu el.

Fiind cu picioarele zdrobite, Grui nu era păzit. Luase hotărârea să încerce a se târî până în rândurile oştilor moldovene.

— Să nu-i pese lui Ştefan de mine, îi spunea Ioil lui Grui. Nu voi suferi târg pe seama capului meu. Vreau doar să-i ţin cu vorba şi să-i încurc, ca să se vrăjmăşească şi mai tare între ei, să cate să se omoare. Şi nu sunt departe de aceasta. Eu…? Aleg calea încercării norocului, de care n-am avut a mă plânge niciodată… Niciodată! Numai că, Grui, viteazule, nu merit să mai trăiesc, dacă am fost atâta de slab ca să mă las prins. Cu cel dintâi prilej voi căuta să mă dezleg şi să lupt. Mă vor doborî, fără îndoială, dar voi lupta, nu-mi voi lua singur viaţa – şi nici nu le-o voi dărui degeaba; aşa că, dacă ajungi în faţa măriei-sale, să-i spui tot ce ai aflat de la mine. Şi să-i mai spui… că-i cer iertare fiindcă am greşit. N-am înţeles ce trebuia să fac. M-am încrezut prea mult în puterea mea. Dacă ar fi să o iau de la început… aş veni în ţară, în Moldova, să o apăr de pe pământul ei…

După ce Grui s-a depărtat de cort, Ioil a vorbit către cei doi capi ai hoardei:

— Ibrahim, şi tu, Adi! Sunteţi pierduţi, toţi cei din această tabără. Adi! Să ştii că Ibrahim are obişnuinţa de a înfige jungherul pe la spate. Păzeşte-te! Te-ar fi ucis după ce şi-ar fi găsit comorile ascunse în moara lui Ahmid, pe malul Siretului. Şi vrea să le caute fără tine. Iată-l! Uită-te la el! Ha-ha-ha!

Adi a răcnit şi a sărit de pe covor, cu ochii la Ibrahim. Harapul s-a cutremurat, a răcnit şi el şi s-a ridicat în picioare. Au scos amândoi hamgerele în acelaşi timp. Se învârteau în jurul stâlpului din mijlocul iurtei, uitându-se ţintă unul în ochii celuilalt. Scrâşneau din dinţi, se ameninţau, îşi spuneau vorbe de ocară şi se blestemau.

Adi a văzut pe o masă, în apropiere, un iatagan scos din teacă. S-a repezit şi a pus mâna pe armă. Ibrahim se simţea pierdut. Dădea înapoi, către ieşirea cortului, grohăind, cu gâtul strâns între umeri, prins în privirea de şarpe a lui Adi, care se pregătea să-l lovească, urmându-l pas cu pas. Ioil se muncea să-şi scoată legăturile, dar fără folos. Atunci i-a venit în minte să încheie socoteala pe care şi-o făcuse. Ştia că dacă Adi ar fi ucis, Ibrahim nu va putea stăpâni hoarda. S-a azvârlit din trup, punându-i piedică lui Adi, de a cărui cădere Ibrahim s-a folosit spre a-l răpune. Harapul i-a înfipt tătarului

hamgerul în ceafă, adânc, până în plăsele. N-au fost nici răcnete și nici luptă. S-a auzit numai icnetul prelung al lui Adi și gâfâitul amestecat cu grohăieli al harapului.

Ibrahim s-a ridicat și s-a scuturat pe mâini, de parcă ar fi avut praf pe palme, nu sânge. Apoi s-a uitat la Ioil și, mângâindu-l cu privirea, ca și cum ar fi prețuit ajutorul pe care i-l dăduse, i-a spus rânjind:

— Ibrahim mulțumesc la Ioil. La tine prielnic estem. Pe tine la Ștepan dam, numai Ștepan la noi lasă ieșim cu tot ce luat, fără pagubă, cu tot dobândă, din vite și lucruri, și femei, tot. Altfel nu dam viu la tine în mâna Ștepan. Ibrahim trimitem solie la asta ghiaur bălan, Ștepan al tău. Aha?

Ioil a râs batjocoritor:

— Zadarnică osteneală! Domnitorul Moldovei, ghiaurul acela bălan, este mai ascuțit la minte decât tine și decât mulți alții. Te știe mincinos și hain. Nu vei afla crezare la Ștefan nici dacă te vei da tu însuți prins. Hoții care se află acum împresurați nu vor asculta de poruncile tale. Tu nu ești nimic în fața lor. Și nici Adi nu era mare lucru pentru astă adunătură. Te-am ajutat ca să-l ucizi pe Adi, pentru a te afla, ca în această clipă, în fața hoardei, mărunt și neputincios.

Lui Ibrahim i s-a făcut întuneric în fața ochilor. Îi venea să-l străpungă pe Ioil, dar s-a stăpânit, fiindcă se gândea să-l puie preț al târgului cu Ștefan, fie chiar dacă ar fi trebuit să scape numai el singur din toată hoarda.

Înaintea lui Ștefan s-a înfățișat o solie care a cerut din partea năvălitorilor despresurarea, fără nici o altă tocmeală. Domnitorul a răspuns acestei îndrăzneli, poruncind să fie scoasă la cătare, jur-împrejurul taberii hoților – și toată în același timp – oastea moldovenească.

Năvălitorii au trimis solie nouă, cu vorbe de batjocură și amenințătoare:

— Va fi tăiat Ioil, ruda ghiarului bălan. Se află prins la noi în tabără. Iată-l, cu mâinile și picioarele legate, ridicat pe stâlpul steagului mare din fața cortului înălțimii sale Ibrahim-bey, maimarele nostru.

Îndată ce solii și-au spus solia, s-a iscat zarvă între străjile lui Ștefan. A fost adus și înfățișat măriei-sale un bărbat cu picioarele zdrobite. În jurul lui se adunaseră zeci de oșteni, căinându-l. Îl țineau în brațe Păsărică și cu Cârnu, iar de picioarele care-i bălăbăneau îl ducea Gheorghie Alvanitul. Voievodul l-a cunoscut:

— Grui! Vai ție, viteazule! Dar unde?…

Din vorbele lui Grui s-a aflat că Ioil știuse la vreme de năvala tâlharilor. Le-a ieșit în întâmpinare cu oastea lui de cavaleri, i-a bătut și s-a tras către ascunzătorile lui. A venit însă din urmă un alt val de năvălitori, care l-au luat pe negândite, ucigându-i pe cei mai mulți dintre oștenii vraciului și luându-l prins pe Ioil însuși și încă pe vreo câțiva din cei ce se bătuseră în jurul lui.

— N-a fost vânzare, măria-ta! Nu! A fost o greșeală din partea vraciului. A vrut să apere Moldova dinafară, cu cavaleri viteji și inimoși, dar care nu au în inimă dragostea de țară. Căința lui Ioil a venit prea târziu.

Lui Grui îi fuseseră zdrobite picioarele, fiindcă încercase să fugă.

— M-am strecurat din tabăra vrăjmașilor târându-mă pe brânci, în timpul nopții. Iar dacă am ajuns aici, aduc măriei-tale solie tainică din partea vraciului Ioil.

Taina lui Grui n-a fost dată în vileag niciodată. Dar după ce Ștefan a aflat-o, a poruncit oștilor să se avânte asupra taberei tătarilor. Să-i lovească cu săgeți și pietre, de departe dinspre balta Crasnei, către răsărit, în vreme ce mânuitorii armelor de apropiere să caute a se aduna, fără a fi văzuți, pentru a lovi dinspre Lohan către râul Crasna. Să stea gata la porunca lui Rotâmpan.

Pe înserate s-au pornit dintr-odată chiote, strigăte și șuierături, după o ploaie de săgeți aruncate de moldoveni asupra tătarilor. Au căzut mulți dintre ei, dar s-au ridicat ceilalți, înnebuniți de groază. S-au tras înapoi, la poruncile capilor, către râul Crasna, apărându-se cu dârzenie. Atunci Rotâmpan a poruncit cetelor lui să intre în țarcul șatrei tătărești, până la iurta maimarelui lor. Să-i taie și să-i împungă pe toți cei ce se vor afla în calea lor, cătând să-l scoată viu și nevătămat pe Ioil.

Cârnu, și alături de el Păsărică au luptat vitejește; Gheorghie Alvanitul s-a avântat în vârtejul luptei cu mâna strânsă pe mânerul iataganului, ascuțit pe amândouă muchiile. S-au încăierat cu toții peste o sută de viteji, și după ei alții o sută. Încăierarea s-a întins în toată tabăra, din toate părțile.

Ștefan a înțeles gravitatea clipei și a poruncit celorlalți capi de oaste să se avânte și ei în iureș, cu oamenii lor. Urmau după oastea domnitorului sute și chiar mii de oameni în straie țărănești. Moș Nică poruncea pe de o parte, Maxim pe de alta.

Tătarii se apărau vajnic, știindu-și scăparea numai în moarte. Ștefan se îndrepta, cu pala lui cea grea, către iurta capului oștirii năvălitorilor, urmați îndeaproape de boierii de credință. Ivanco Arbore s-a arătat luptător

neîntrecut, fără teamă și dibaci. Și Șendrea, și Stanimir, și Dobrul, și încă mulți alți sfetnici ai domniei tăiau în vrăjmași, în jurul domnitorului.

Se apropiau de iurta maimarelui, de stâlpul steagului. Vedeau cum se zbate Ioil în legături și cum vroia să spuie ceva, striga, se silea să fie auzit. Cei din apropiere au văzut atunci cum s-a repezit din mulțime un harap uriaș – cu brățări de piele bătute în ținte de aur – și cum s-a rotit din șale, cum și-a cumpănit în mâini tăișul greu și cum din izbitura lui strașnică a căzut capul lui Ioil, care a fost ridicat într-o prăjină.

Viteji și tari în meșteșugul armelor, cei adunați în jurul capului lui Ioil se apărau vajnic. Moldovenii cădeau unul după altul. Din alte părți, tătarii se apropiau de marginea țarcului, dar erau uciși. Și iar veneau alții, izvorând ca din pământ. S-au dat porunci ca moldovenii să se dea înapoi, pentru a se trage săgeți din arcuri tari. Dar nimeni nu s-a descleștat din apăsarea fiarelor încrucișate. Erau toți cuprinși de focul luptei și nu mai puteau fi opriți.

Păsărică și Cârnu, după ce fuseseră adânc brăzdați și sângerați, veneau pentru a treia oară asupra cetei ce părea că nu putea fi biruită. Aveau de gând să încerce lupta cu iatagane scurte, așa cum aveau și tătarii. Rotâmpan strigase pentru a treia oară poruncă să se îndepărteze de ceata strânsă în jurul capului lui Ioil. Cei doi prieteni n-au auzit, sau n-au vrut să audă, astfel că în negura înserării n-au fost văzuți. S-au aruncat din două părți năvoade din frânghie groasă și au fost strânse de către zeci de brațe vânjoase. Au fost puși cai la capetele frânghiilor, pentru a-i ajuta pe oameni la tras. Cei doi prieteni s-au dumirit atunci că pieirea lor este de neînlăturat. După strângerea în năvod urma ploaia de săgeți și moartea tuturor celor ce se aflau prinși în ochiuri.

Zadarnic încercau cei prinși să taie frânghiile, căci năvodul a fost tras și strâns înainte ca oricare din ei să fi putut întinde mâna.

Păsărică și Cârnu au fost nevoiți să lupte lovind în dușman, din apropiere, cu jungherele. S-au prins în brațe cu unii din ei, s-au strâns de gât, înăuntrul năvoadelor. Cei ce cu o clipă mai înainte păreau de neînvins cădeau acum în genunchi. Iar când Rotâmpan a poruncit slobozirea săgeților din arcuri tari – de jos în sus, ca să nu se vateme arcașii între ei – Păsărică și Cârnu se aflau la pământ, încleștați cu cei din urmă vrăjmași.

La răsăritul lunii, oamenii din oastea domnească, împreună cu țăranii ce-i veniseră într-ajutor domnitorului, își căutau tovarășii ce lipseau. O parte

din oșteni plecaseră cu lucrurile și vitele jefuite, pentru a le înapoia păgubașilor. Alții duceau femeile la căminele lor.

Umblau cu făcliile aprinse, strigau nume de oameni, urmate de nume de sate, întorceau cu fața în sus morții, luau în cârcă răniții, se încrucișau, săpau gropi, puneau alăturea de ele trupuri închircite de moarte, pentru a fi înmormântate a doua zi, roiau oameni vii printre cei morți, ca într-un știubei după prădăciunea ursului. Jupânul Rotâmpan, însoțit de moș Nică, de Maxim și de Gheorghie îi căutaseră și-i strigaseră peste tot pe prietenii și oștenii lor, Păsărică și Cârnu, fără a-i afla.

Porunca lui Ștefan fusese ca cei uciși în năvoade să nu fie scoși până ce nu va veni el însuși ca să-l cinstească pe Ioil, al cărui trup, despărțit de cap, se afla, fără doar și poate, sub stârvurile tătarilor.

Moș Nică rămăsese în preajma movilei de oameni, când a auzit glas bărbătesc.

Cneazului i-a venit dintr-odată în minte că cel care glăsuia nu putea fi altul decât nepotul său. Ion Druță. N-a avut nici puterea să-l caute și nici să alerge după ajutor n-a putut, ci numai să strige, să răcnească din toate puterile:

— Ioanee! Druță Ion! Cârnule!

I-a răspuns un glas gros, același de mai înainte:

— Ahăii! Aicea-mi sunt, dar nu pot ieși din pricina lui Păsărică, care m-a acoperit cu totul. A adormit din pălitură la cap, dar trăiește, fiindcă suflă. Și suflă cu sforăieli, huiduma, ca în timpul somnului. Se mai află cu noi dumnealui Ghiță a lui Pripon, un prieten. Suntem toți trei vii, dar încurcați, între mulțime de brațe, picioare și căpățâni. Și mai suflă încă unii din hoți, bătu-i-ar toaca. Veniți mai iute de ne scoateți.

Cei doi viteji și prietenul lor cel nou, Ghiță a lui Pripon, au fost scoși din grămadă. Erau tăiați în câteva locuri, cu cămășile lipite de sângele închegat. A fost scos și stârvul lui Ibrahim. Și apoi s-a găsit capul și trupul lui Ioil. Gheorghie Alvanitul a poruncit să fie întins pe pat de ramuri, întregit, de părea – la lumina făcliilor – că-i numai adormit.

În fața rămășițelor lui Ioil, Ștefan a pus capul în piept și a tăcut. Numai după un răstimp s-a întors către Ivanco Arbore, care era împietrit, cu ochii ațintiți la mâna lungă, cu degete subțiri, a fratelui său.

A pus mâna pe umărul lui Ivanco Arbore și i-a vorbit:

— M-a slujit cu credință, fiindcă iubea Moldova. În mintea-i isteață și învățată își făurise o lume ce era, din păcate, numai a lui.

Odată cu cea din urmă vorbă a domnitorului s-au auzit poruncile lui Rotâmpan:

— Cu mine spre pădure! Am scăpat mulțime de vrăjmași. Arcașii călări să împresoare pădurea, iar pedestrașii să facă zid în partea bălții!

Buciumașii sunau din ce în ce mai aprig din surle.

Lângă Ștefan, care încălecase, s-a alăturat un țăran firav, călare pe un cal arătos, cu șaua bătută în ținte. Era cu capul gol și părul vâlvoi. Cămeșoiul de cânepă și ițarii îi erau plini de sânge. Avea, petrecut peste umăr, un arc tare, cu vârtej. Ținea în mâna dreaptă un paloș greu. Fără să se închine după cuviință, i-a vorbit de-a dreptul domnitorului:

— Către pădure, măria-ta! Uite, într-acolo!

Domnitorul, rămas o clipă nedumerit, și-a îndreptat calul către dumbravă, alături de omul care-i arătase încotro era primejdia.

— Eu sunt Pripon, măria-ta, Gheorghiță Pripon. Mi-ai dat țarină și loc de casă! Și aruncându-și privirile în urmă: Vin îndată și cnejii Druță și Vaz, prietenii mei. Și-au agonisit și ei cai buni, de la tătari! Hiii, își îndemnă el calul.

Dar Ștefan se și avântase, zvâcnind spre pâlcul de năvălitori care tropoteau înspăimântați fugind, cătându-și scăparea în codrii întunecoși.

Necunoscut(ă)

Observații

[←1]

Vânzători de țară.

[←2]

Încredințarea că băutura nu este otrăvită.

[←3]

Testament.

[←4]

Purtători de fuștiuri, arme ale epocii: prăjini cu ghioagă la capăt.

[←5]

Hoardă de tătari.

[←6]

Fecior nelegitim.

[←7]

Capitala lui Timur Lenk, în jurul anului 1400.

[←8]

Animal din basme care ucide cu privirea.
[←9]
Porturile.
[←10]
Mai mare peste grajduri.
[←11]
Furculiță cu două vârfuri.
[←12]
Plug rudimentar.
[←13]
Cai în vârstă de trei ani.